

คู่มือหลักสูตร "เพศศึกษารอบด้าน" (Comprehensive Sexuality Education) สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พัฒนาขึ้นภายใต้

โครงการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๘ แห่ง
ร่วมกับ องค์การแพธ (PATH) ภายใต้โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ สนับสนุนโดยกองทุนโลก

คู่มือหลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” (Comprehensive Sexuality Education)

พัฒนาขึ้นภายใต้

โครงการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา
สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
และเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏอีก ๙ แห่ง

ร่วมกับ

องค์การแพธ (PATH)

ภายใต้โครงการก้าวอย่างเข้าใจ สนับสนุนโดยกองทุนโลก

สนับสนุนโดย โครงการกองทุนโลก

โครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” ดำเนินการโดยองค์การแพธ (PATH) ร่วมกับองค์กรพันธมิตร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ดำเนินการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักบริหารงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๕ นครราชสีมา โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (แอดเซส) กาญจนบุรี และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

คู่มือหลักสูตร “เพศศึกษาครบด้าน”

(Comprehensive Sexuality Education)

สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๔๕๒-๖๕๘-๘

พิมพ์ครั้งแรก กันยายน ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท เออร์เจนท์ แทค จำกัด

จัดพิมพ์โดย องค์การแพธ (PATH)

๓๗/๑ ซ.เพชรบุรี ๑๕ ถ.เพชรบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

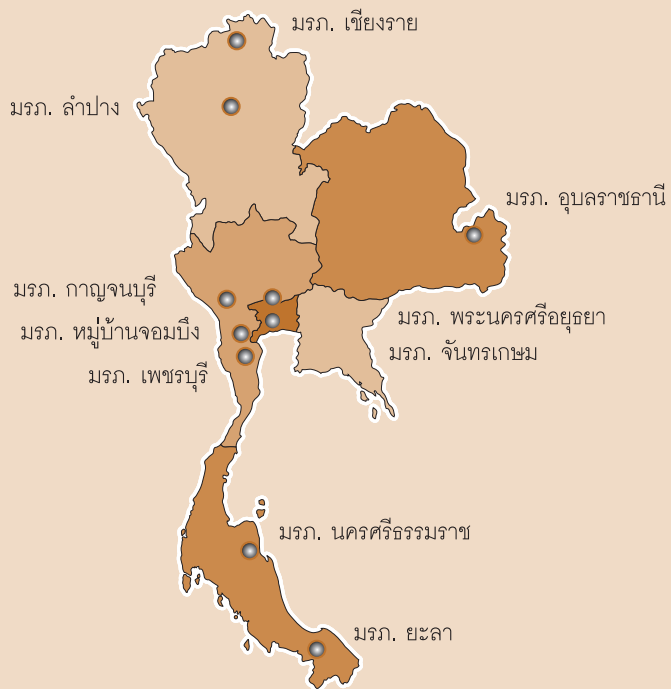
โทร. ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๓ ถึง ๖๕ โทรสาร ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๘

ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนโลก กระทรวงสาธารณสุข (GFATM)

องค์การแพธยินดีให้มีการเผยแพร่คู่มือฯ นี้อย่างแพร่หลายต่อไป อย่างไรก็ตาม หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำเนื้อหาจากคู่มือฯ นี้ไปใช้อ้างอิงในเอกสารหรือสื่ออื่นๆ ขอความกรุณาแจ้งให้องค์การแพธทราบล่วงหน้า และ/หรือขอความกรุณาอ้างอิงที่มาของข้อความนั้นๆ ตามมาตรฐานสากลด้วย ขอขอบคุณยิ่ง

สนใจดาวน์โหลดหลักสูตรทางออนไลน์ ได้ที่ www.teenpath.net หรือต้องการเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นต่อคู่มือฯ นี้ประการใด กรุณาติดต่อองค์การแพธ หรือทางอีเมล pathbangkok@path.org

โครงการก้าวอย่างเข้าใจ - เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่ง

คำนิยาม

จากการร่วมมือกันระหว่างองค์การ PATH กับคณะครุศาสตร์ ในการดำเนินโครงการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าเกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปการศึกษาอย่างหนึ่งที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อระบบการศึกษาและสังคมโดยรวม โดยมีข้อมูลร่องรอยที่เป็นหลักฐานจำนวนมาก ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งอยู่ในรูปของกิจกรรมและคุณลักษณะของสิ่งที่เกิดขึ้นรวมทั้งบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีตัวอย่างจุดที่น่าสนใจบางส่วน คือเนื้อหาสาระและรูปแบบการดำเนินงาน

ด้านเนื้อหาสาระของการดำเนินงานมีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของระบบการศึกษาและสังคมไทย เพราะมีข้อมูลจำนวนมากที่แสดงถึงภาวะปัญหาด้านเพศศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายเร่งรัดให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแล้วก็ตาม แต่การนำนโยบายสู่การปฏิบัติยังต้องอาศัยปัจจัยที่เอื้อให้สถานศึกษาสามารถนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินงานโครงการฯ นี้ เป็นกลไกหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาครูและนักศึกษาครุศาสตร์ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว

ด้านรูปแบบการดำเนินงานสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบและเสริมสร้างศักยภาพและพลังการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้เกิดความร่วมมือ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกันและเกิดการจัดการความรู้ในระดับต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขยายผลและการดำเนินงานทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบที่จะพัฒนาต่อเนื่องออกไปทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาและการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานใดๆ ย่อมมีข้อขัดข้องและมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็มีความพยายามในการป้องกัน แก้ไขปรับปรุง และดำเนินงานอย่างจริงจังต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้แม้ว่าปัญหาอุปสรรคจะยังคงมีอยู่บ้างทั้งในแบบเก่าและปัญหาใหม่ก็ตาม ดังนั้นจึงขอชื่นชมและขอเป็นกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ร่วมโครงการทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ในฐานะของผู้บริหารคณะครุศาสตร์และได้ร่วมโครงการบางส่วน รู้สึกซาบซึ้งในความปรารถนาดี และขอขอบคุณครูผู้สอน นักศึกษา คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ที่ร่วมโครงการ รวมทั้งผู้รับผิดชอบโครงการทุกท่าน ที่ได้ร่วมมือกันในการดำเนินงานจนบรรลุผลสำเร็จ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าโครงการและกิจกรรมดีๆ ที่เป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้และการศึกษาของสังคมไทยเช่นนี้จะดำเนินและพัฒนา รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

นายบูรพาทิศ พลอยสุวรรณ
คณบดี คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
กันยายน ๒๕๕๑

คำนำ

จากการรายงานข้อมูลสภาวะการณืเด็กและเยาวชนของสถาบันรามจิตติ ภายใต้โครงการติดตามสภาวะการณืเด็กและเยาวชนรายจังหวัด ปี ๒๕๔๘ ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำนวน ๑๔๙,๗๑๙ คน เป็นเด็กที่ศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษา ๓๒,๕๗๒ คน ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน และอุดมศึกษา จำนวน ๑๑๗,๑๔๗ คน ในด้านสภาวะสังคม ประเด็นการมีเพศสัมพันธ์ พบว่า ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน และอุดมศึกษา ยอมรับว่ามีเพศสัมพันธ์แล้วร้อยละ ๑๖.๐๘ มีเด็กวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๑๙ ปี มาทำคลอด จำนวน ๕๒,๐๐๘ คน คิดเป็น ๓๙๑.๑๖ ต่อประชากรแสนคน หรือวันละ ๑๔๒.๒ คน หรือชั่วโมงละ ๕.๙ คน และมีทารกถูกทอดทิ้ง คิดเป็นจำนวน ๒.๖๑ คนต่อประชากรแสนคน และประเด็นการถูกล่วงละเมิดทางเพศ พบว่ามีเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ถูกล่วงละเมิดทางเพศจำนวน ๓,๘๒๕ คน คิดเป็น ๖.๔๒ คนต่อประชากรแสนคนหรือวันละ ๑๐.๔๘ คน

องค์การแพธ (PATH) ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชน ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขมานาน ได้นำเสนอโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” เพื่อดำเนินงานกับเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา ภายใต้การสนับสนุนของโครงการกองทุนโลกเพื่อแก้ไข ปัญหาเอดส์ วัณโรค และมาลาเรีย (Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria-GFATM) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดพันธสัญญาในการพัฒนาโยบายและการดำเนินงานด้านเพศศึกษา สู่การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้การศึกษาระบบโรงเรียนสามารถ แก้ไขปัญหาได้ในระยะยาว

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมมีหน้าที่หลักคือ ผลิตบัณฑิตสาขาการศึกษา และให้บริการวิชาการกับบุคลากรประจำการทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการตามหน้าที่ทั้งสองประการคือ นักศึกษาครุศาสตร์และครูประจำการ หลักสูตรสาขาการศึกษาไม่ได้บรรจุรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาไว้ ดังนั้น เพื่อให้บัณฑิตครุศาสตร์ได้เรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างรอบด้าน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่ง โดยความร่วมมือกับองค์การแพธ (PATH) ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้คณาจารย์คณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้เรียนรู้และฝึกทักษะการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้กับนักศึกษาครุศาสตร์ในหลักสูตรปกติ และจัดอบรมให้กับครูประจำการที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา โดยคาดหวังว่าผู้ที่ได้รับการเรียนรู้จะสามารถนำความรู้ไปใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ตลอดจนให้คำแนะนำ/ให้คำปรึกษากับเยาวชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะทำงานได้จัดทำหลักสูตรโดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเพศศึกษามาร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ สาระเนื้อหา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล แหล่งค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งจัดทำร่างคู่มือหลักสูตร “**เพศศึกษารอบด้าน**” การทดลองใช้หลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน ได้ทดลองใช้กับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๓๐ คน ใช้เวลาทดลอง ๔๕ ชั่วโมง ผลการประเมินพบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องเพศศึกษารอบด้านทั้งในด้านพัฒนาการของมนุษย์ ความสัมพันธ์ในมิติของครอบครัว พฤติกรรมทางเพศที่พัฒนาไปตามช่วงชีวิต สุขภาพทางเพศ สังคมเชิงวัฒนธรรม ที่สำคัญคือผู้เรียนมีทักษะเกี่ยวกับการสื่อสาร การตัดสินใจ การจัดการกับแรงกดดันเมื่อเกิดปัญหา รวมทั้งได้มีโอกาฝึกการยอมรับคุณค่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต

ภาคเรียนที่ ๒/๒๕๕๙ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้นำหลักสูตร “**เพศศึกษารอบด้าน**” ไปทดลองกับนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๙๘๓ คน โดยนักศึกษาจะนำความรู้และทักษะต่างๆ ไปจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระดับชั้นพื้นฐาน ในช่วงเวลาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามหลักสูตรครุศาสตร์

เครือข่ายคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่ง หวังว่าเอกสารเล่มนี้จะเป็นคู่มือให้ผู้สนใจจะจัดการเรียนการสอนเพศศึกษารอบด้าน ขอขอบคุณองค์การแพธ (PATH) ที่ให้โอกาสกับเครือข่ายคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่งได้เรียนรู้เกี่ยวกับ “**เพศศึกษารอบด้าน**”

ผศ.จินตนา เวชมี
รองคณบดี คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สารบัญ

คำนิยาม	๕
คำนำ	๖
แนวทางการจัดหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน	๑๐
หลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน”	๑๗
คำชี้แจงการใช้คู่มือหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน	๓๑
แผนการจัดการเรียนรู้	
หน่วยที่ ๑ เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา	๓๕
หน่วยที่ ๒ อนามัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรรภ์ การคุมกำเนิด	๕๓
หน่วยที่ ๓ สุขภาพทางเพศ เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	๖๕
หน่วยที่ ๔ คติ อคติ คำนิยามเรื่องเพศ/เพศสภาพ	๘๕
หน่วยที่ ๕ อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ	๑๐๑
หน่วยที่ ๖ สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก	๑๒๕
หน่วยที่ ๗ ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์	๑๓๗
หน่วยที่ ๘ ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ	๑๔๕
หน่วยที่ ๙ ครอบครัว	๑๖๓
หน่วยที่ ๑๐ อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี	๑๗๓
หน่วยที่ ๑๑ โครงการเยาวชนศึกษา	๑๘๓
ภาคผนวก	
- เครื่องมือประเมินผลหลักสูตร	๑๙๕
- รายชื่อคณะทำงานพัฒนารอบเนื้อหาและทีมพัฒนาเครื่องมือประเมินผลหลักสูตร	๒๒๙
- รายชื่ออาจารย์ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน	๒๓๑
- คำขอบคุณ	๒๓๓
- โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ	๒๓๔

แนวทางการจัดหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาในระบบโรงเรียน ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เนื่องจากสภาพการรับรู้เรื่องเพศของเยาวชนมีรูปแบบหลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัว โรงเรียน หรือกลุ่มเพื่อนเท่านั้น เด็กและเยาวชนยังสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แบบไม่จำกัด ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้พฤติกรรมทางเพศและสภาวะเพศวิถีของแต่ละคนมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสถานภาพและสิ่งแวดล้อมของการดำเนินชีวิต การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และ “ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้” ต้องพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และรูปแบบการสอนให้สอดคล้องด้วยเช่นกัน

ที่ผ่านมาแนวการจัดการเรียนรู้เพศศึกษามีเป้าหมายเพื่อลดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการรักษาพรหมจรรย์ของผู้หญิงในสังคมไทย และมุ่งจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการณรงค์ให้เลิกพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันคือ วัยรุ่นและแม่บ้านมีแนวโน้มติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์เพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลสถิติของกระทรวงสาธารณสุข (๒๕๕๖) รายงานว่า ผู้ติดเชื้อรายใหม่เป็นกลุ่มประชากรที่มีอายุ ๑๕-๒๔ ปี มีอัตราการติดเชื้อสูงสุด และผลการสำรวจโดยโครงการ Child Watch (รอบปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙) พบว่า วัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๑๙ ปี มาทำคลอดกว่า ๗ หมื่นราย ประเด็นเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องต้องนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบายการสอนเพศศึกษาในสถานศึกษา

“**เพศศึกษารอบด้าน**” เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของการให้ผู้เรียนมีข้อมูลครบถ้วน ทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นคือ การคิดวิเคราะห์ การไตร่ตรอง การประเมินโอกาสเสี่ยง การสร้างและรักษาสัมพันธภาพ รวมถึงการตัดสินใจอย่างรอบคอบในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางเพศของตนเอง ซึ่งมีความแตกต่างและหลากหลายในแต่ละบุคคล เนื้อหาในหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านจึงมีสาระสำคัญมากกว่าเรื่องการเจริญเติบโต พัฒนาการทางเพศ การวางแผนครอบครัว และมากกว่ามุมมองที่มองเรื่องเพศจาก “**เพศสรีระ**”

หรือการแบ่งหญิงและชายด้วยความแตกต่างทางร่างกายเพียงประการเดียว แต่ครอบคลุมเรื่อง “เพศภาวะ” คือ การมองเรื่องเพศในมุมสังคมวัฒนธรรมที่มีส่วนกำหนดความเป็นหญิง ความเป็นชาย และ “เพศวิถี” หรือวิถีการดำเนินชีวิตตามรสนิยม ค่านิยม และความเชื่อในเรื่องเพศของตนเอง ภายใต้สภาพสังคมไทยอย่างเช่นทุกวันนี้

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านต้องการ **“ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้”** มากกว่า **“ผู้ชี้แนะ”** ดังนั้นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จึงควรเป็นบุคคลที่มีกระบวนการทัศน หรือวิถีคิดต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเป็นเชิงบวก มีองค์ความรู้เรื่องเพศและเพศวิถี และทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้แก่เยาวชนให้เกิดสุขภาวะทางเพศที่ดี ซึ่งหมายถึงการลดพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ปลอดภัยแก่ตนเอง จะเห็นได้ว่า **“ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน”** ไม่ได้เน้นการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมหรือองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในตำรา แต่เป็นการทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาหาร่วมกับผู้เรียน รวมทั้งวิถีคิดเกี่ยวกับเพศวิถีของหญิง ชาย เพศทางเลือก ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาหรือตัดสินใจอย่างรอบคอบ

การดำเนินงานโครงการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีเป้าหมายเพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันบริการวิชาการด้านเพศศึกษา และผลิตผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน โดยผ่านหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนเพศศึกษา และนำไปใช้ในปีการศึกษา ๒/๒๕๕๙ สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ จำนวนทั้งสิ้น ๙๘๓ คน โดยมีอาจารย์ผู้สอนที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาจำนวนทั้งสิ้น ๓๙ คน ในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏน่านองทั้งหมด ๑๐ แห่ง มีประสบการณ์เชิงบทรียนและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑. การบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ – สภาพปัญหา

แม้ว่าการยอมรับและเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอน “**เพศศึกษา**” ให้กับเยาวชน ในสถานศึกษามีมากขึ้น เนื่องจากเห็นความจำเป็นว่าต้องพัฒนาทักษะชีวิต ลดความเสี่ยงจาก พฤติกรรมทางเพศ อีกด้านหนึ่งก็ยังมีเสียงท้วงติงว่า การสอนวิชาเพศศึกษาจะกระตุ้นความสนใจ เรื่องเพศให้กับผู้เรียนมากขึ้น ดังนั้นหากต้องสอนในชั้นเรียนก็จะพบว่า ผู้สอนมักเลือกสอน ในบางเรื่องหรือบางหัวข้อที่สะดวกใจ หรือสอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตนเอง เช่น ย้ำว่า การตัดสินใจทำแท้งเป็นความผิดพลาดในกิจกรรมการวิเคราะห์ทางเลือกในปัญหาการตั้งครรภ์ ไม่พูดคุยหรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับเพศทางเลือก เพราะคิดว่าจะทำให้เกิดการยอมรับและจะ กลายเป็นเพศทางเลือกมากขึ้น ลงความเห็นโดยใช้เกณฑ์พิจารณาว่า การกระทำอันตรายต่อ ร่างกายเท่านั้นที่ถือเป็นการใช้ความรุนแรง หรือยอมรับการกระทำรุนแรงทางจิตใจที่เกิดจาก ความเชื่อที่มีต่อเพศแตกต่างกัน เป็นต้น กิจกรรมตามกรอบหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านมี วัตถุประสงค์สำคัญคือ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดพิจารณาผลกระทบอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจมี เพศสัมพันธ์ ฝึกใช้ความคิดเชิงเหตุผล ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อให้เข้าใจเงื่อนไขต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเพศวิถี ดังนั้น การนำกรอบความเชื่อด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อเพศหญิงและชาย มากำหนดแนวการสอนหรือตัดสินถูก-ผิด ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การใช้ แผนการสอนแบบไม่ต่อเนื่อง และไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ อุปสรรคดังกล่าวถือว่าเป็น ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรในแง่ของการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้อง เข้าใจเงื่อนไขดังกล่าว และมีแนวทางการสร้างความเข้าใจต่อเป้าหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน รวมทั้งพัฒนาทักษะและเจตคติของผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

“เคยคิดว่าเพศสัมพันธ์หรือการมีแฟนไม่ใช่เรื่องที่ต้องเรียนรู้ มันเกิดขึ้นตาม ธรรมชาติก็ปล่อยตามธรรมชาติ แต่พอเรียนแล้วจึงรู้ว่าเราต้องรู้จักคิด ต้องรู้จัก ตัวเอง ต้องรู้จักคนที่เราคบด้วย”

นศ.หญิง, มรภ.นครศรีธรรมราช

๒. “เพศศึกษา” “เพศวิถี” องค์ความรู้ที่ต้องพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาในระดับท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญต่อกระบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาในชุมชน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาหรือระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา การจัดหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของพวกเขาแล้ว จะเป็นผลดียิ่งขึ้นต่อเมื่อมีการส่งเสริมให้คณาจารย์หรือผู้สอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านเพศศึกษาและเพศวิถีให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของเยาวชนในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน เช่น เยาวชนในเมืองมักมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และปรับตัวรับกระแสความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วกว่าเยาวชนที่อยู่ในชนบทซึ่งมีรูปแบบและวิถีชีวิตที่อยู่ระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมและความทันสมัย ดังนั้นการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านเพศวิถีที่สอดคล้องกับปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ จะช่วยให้การจัดหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษา มีความเหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น โดยผู้บริหารควรกระตุ้นให้มีการผลิตผลงานวิชาการ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาอย่างกว้างขวาง

“ประเด็นสำคัญสุดอยู่ที่ตัวผู้สอนหรืออาจารย์เองว่า มองเห็นประโยชน์หรือไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการแก้ไขปัญหายุ้ยรุ่นมากนักน้อยเพียงใด และมองเห็นบทบาทตนเองในฐานะผู้ให้บริการสิ่งที่สังคมต้องการอย่างไรบ้าง”

ผศ.จินตนา เวชมี, มรภ.พระนครศรีอยุธยา

“การบรรจุรายวิชาเพศศึกษาแบบรอบด้าน เป็นการทำให้องค์ความรู้เพิ่มพูนขึ้น”

ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์, มรภ.กาญจนบุรี

๓. “ครู” ผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านใช้รูปแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม กระตือรือร้น และสังเคราะห์ประเด็นจากการแลกเปลี่ยนร่วมกัน บทบาทของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นผู้เอื้ออำนวยให้กิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น ตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการคิด การแลกเปลี่ยน และสรุปภาพรวมจากการสนทนา รวมทั้งเพิ่มเติมข้อมูล ข้อเท็จจริง ให้เพียงพอต่อการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน หลีกเลี่ยงการเป็นผู้ตัดสิน “ถูก” หรือ “ผิด” รูปแบบการสอนดังกล่าวนี้ จึงมีความแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหา รูปแบบการสอนแบบบรรยาย การจัดหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน จึงเป็นการเพิ่มเติมทักษะด้านวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

“สิ่งสำคัญที่ผู้สอนเพศศึกษาควรตระหนักคือ เรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแตกต่างของการรับรู้ และระดับความยึดมั่นศรัทธาต่อหลักคำสอนของศาสนา รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นในระยะเริ่มแรก ผู้สอนต้องทำความรู้จักกับผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง ทุกแง่มุมเสียก่อน ซึ่งมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสอบถามจากเพื่อนร่วมชั้น การสอบถามจากผู้สอนอื่น ๆ การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับกิจกรรมที่เขาชอบ กิจกรรมที่เขาเลือกปฏิบัติในชีวิต การเป็นนักศึกษา แง่คิด มุมมองในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นกระจกให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียนมากขึ้น สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง”

อ.อุไรรัตน์ ยามาเรียง, มรภ.ยะลา

๔. การบรรจุหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษามีมานานกว่าสี่สิบปี โดยจัดในระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา และบรรจุสาระเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์ ความสัมพันธ์ทางเพศ การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ไว้ในหมวดวิชาสุขศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับเพศวิถีและเพศในแง่มุมอื่น ได้แก่ กฎหมาย ความรุนแรงทางเพศ ความเป็นหญิง ความเป็นชาย สัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการทบทวนเนื้อหาการสอนและการคำนึงถึงสภาพจริงทางสังคมในเรื่องพฤติกรรมทางเพศของเยาวชน เป็นปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรเพศศึกษา และนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น นอกจากนักศึกษาศาสาครศาสตร์ซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อการบริหารเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านแล้ว ยังสามารถบรรจุไว้ในทุกสาขาวิชาหรือโปรแกรมวิชาเรียนอื่นๆ สำหรับนักศึกษาอื่นได้ด้วยเช่นกัน

“เปิดเป็นวิชาเลือกเสรี นักศึกษาทุกชั้นปี ทุกโปรแกรมสามารถลงทะเบียนเรียนได้”

ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์, มรภ.กาญจนบุรี

“ยื่นเสนอให้บรรจุรายวิชา “จิตวิทยาทางเพศ” ให้เป็นวิชาเลือกเสรี ของโปรแกรมจิตวิทยา”

อ.เกษมศรี อัครศรีพงศ์ธร, มรภ.จันทระเกษม

“เสนอเข้าสภาเพื่อบรรจุเป็นวิชาเลือก หมวดวิชาสุขภาพ”

อ.จตุพร อัครโสวรรณ, มรภ. นครศรีธรรมราช

“จัดเป็นโครงการอบรมสำหรับบศ.ปี ๑ เป็นกิจกรรมบังคับ”

อ.กฤติยา อริยา, มรภ.เชียงใหม่

๕. การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน – ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- โดยภาพรวมทั่วไป การจัดการเรียนการสอนเพศศึกษายังคงมีความไม่ชัดเจนในเรื่องรูปแบบ หลักสูตรและการบรรจุหลักสูตร วิธีสอนที่ทำให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการศึกษาและวิจัยอย่างเป็นระบบ ทั้งในและนอกห้องเรียน และนำผลการวิจัยไปพัฒนาการสอนและผู้สอนให้มีทักษะและองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละท้องถิ่น
- การพัฒนา “ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน” มีประเด็นสำคัญคือการปรับเปลี่ยนเจตคติที่มีต่อเรื่องเพศ มองเห็นมิติซับซ้อนและหลากหลายของเพศวิถี และการส่งเสริมศักยภาพของเยาวชนในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง เพื่อให้ “ครู” เป็นบุคคลหนึ่งที่วัยรุ่นหรือเยาวชนสามารถให้ความไว้วางใจ ขอความช่วยเหลือหรือคำปรึกษาเมื่อเผชิญกับปัญหาในการดำรงชีวิต
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านในระดับอุดมศึกษาให้มีความหลากหลาย นอกจากบรรจุเป็นรายวิชาในแต่ละสาขาวิชาหรือโปรแกรมวิชาแล้ว กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาเท่าทันความรู้สึกและความต้องการของตนเองหรือผู้อื่นในเรื่องเพศ มีความรับผิดชอบ และขัดเกลาบทบาททางเพศให้มีความเคารพสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งยอมรับความแตกต่างในวิถีทางเพศของแต่ละบุคคล

หลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” (Comprehensive Sexuality Education) สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

“เพศศึกษา” ถือเป็นหนึ่งในหลายเรื่องที่ยากในการนำมาจัดกระบวนการการเรียนรู้สำหรับสังคมโดยเฉพาะสังคมไทย เนื่องจากเรามักคิดเสมอว่า “เป็นเรื่องส่วนตัว” ไม่ควรนำมาเปิดเผยหรือพูดคุยในที่สาธารณะ แต่หลังจากที่มีตัวเลขของผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์รวมถึงตัวเลขการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น ทำให้ความคิดในเรื่องการพูดถึง “เรื่องส่วนตัว” เริ่มเปลี่ยนไป

แม้ทุกฝ่ายจะตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษามากขึ้น แต่ความลำบากในการจัดการการเรียนรู้เรื่องเพศก็ยังไม่ลดลงจากเดิม เนื่องจากเรื่องเพศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจตคติและค่านิยมของผู้คน ดังนั้นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศจึงยังเป็นเรื่องถกเถียงกัน ทั้งในการกำหนดว่า ผู้เรียนควรรู้และควรมีพฤติกรรมจากการเรียนรู้เรื่องเพศอย่างไร ตัวผู้สอนควรมีท่าทีและแนวคิดแบบใดเพื่อให้การเรียนรู้บังเกิดผลอย่างแท้จริง รวมถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ซึ่งยังคงเป็น “เรื่องยาก” ด้วยเรื่องเพศเป็นเรื่องที่เราไม่เคยพูดคุยกันอย่างไร้เดียงสาไปตรงมาในสังคมไทย ทักษะในเรื่องเพศจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่กำลังกระทบกระบวนการคิดในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา

การทำความเข้าใจถึงความต้องการด้านเพศศึกษา ด้วยการพิจารณาจากสภาพเพศวิถีของเยาวชนในปัจจุบัน พบว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมของการใช้ชีวิตยุคนี้เอื้อให้เยาวชนได้รับรู้ข่าวสาร รวมถึงมีโอกาสหาประสบการณ์ทางเพศได้มากขึ้นและรวดเร็วขึ้น จากคำถามที่สะท้อนตรงมาจากเยาวชนผ่านโครงการภาคสนาม เว็บไซต์ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมบ่งชี้ว่า เนื้อหาที่ระบบการศึกษาใช้เป็นแนวการเรียนการสอน “เรื่องเพศ” นั้นยังไม่สอดคล้องและครอบคลุมพฤติกรรมทางเพศที่เยาวชนในสังคมปฏิบัติอยู่จริง แนวคิดใน

การจัดเนื้อหาการเรียนรู้อันเป็นอยู่มุ่งเน้นถึงเรื่องที่เป็นรูปธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การทำงานของระบบต่างๆ และการดูแลสุขภาพอนามัย รวมทั้งวิธีวางแผนครอบครัว แต่ในส่วนที่ว่าด้วยเจตคติในเรื่องเพศ พฤติกรรมทางเพศที่หลากหลายรูปแบบ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน ยังยึดติดอยู่ในรูปแบบของการถ่ายทอด “ข้อห้าม” ทางสังคมวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนจึงอยู่ในรูปของ “ผู้นำทาง” กับ “ผู้เดินตาม” ไม่ใช่การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเหมือนนโยบายที่วางไว้

ดังนั้น แทนที่เราจะเริ่มต้นด้วยการตกลงกันให้ได้ก่อนว่าเราควรยอมรับในทัศนะใด ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าใจได้เลยว่าไม่อาจหาข้อยุติได้โดยง่าย เราควรรักษาสิ่งที่เราเชื่อว่า “ถูกต้องพึงปฏิบัติตาม” นี้ไว้เป็นค่านิยมส่วนบุคคล แล้วตั้งต้นจากความเป็นจริงของวิถีชีวิตกลุ่มเป้าหมายว่า ปัจจุบันเยาวชนมีทัศนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศอย่างไร มีการตัดสินใจและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องเพศเป็นแบบใด นำข้อเท็จจริงเหล่านี้มาเป็นกรอบในการคิดค้นต่อไปว่า ทักษะและวิธีคิดแบบใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับเยาวชน ขณะเดียวกันเราซึ่งเป็น “ผู้ใหญ่” จำเป็นต้องตรวจสอบการรับรู้ของตัวเองด้วยว่า มีความพร้อมเพียงใด ที่จะทำความเข้าใจกับเรื่องราวในยุคสมัยนี้ตามที่เป็นอย่างจริง เพื่อแสวงหาทางที่จะเกิดประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายที่สุด หรือเรายังยึดติดกับการมองความเป็นจริงด้วยสายตาของอดีต และมุ่งจัดการศึกษาเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน ให้เป็นไปตามทางที่เราเชื่อว่าเหมาะสม

นี่คือที่มาของหลักสูตรเพศศึกษาฉบับนี้ ซึ่งโครงการ “ก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” พัฒนาขึ้นมาด้วยตระหนักว่า การจัดการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น ต้องเริ่มจากความเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังนั้น หากเราต้องการให้เยาวชนเข้าใจและรู้เท่าทันการใช้ชีวิตทางเพศ เราจำเป็นต้องหาเครื่องมือที่เหมาะสมและสามารถสื่อสารกับเยาวชนได้อย่างเข้าถึง เพื่อช่วยให้พวกเขาเข้าใจถึงสิ่งที่จำเป็นต้องรู้และทักษะที่เขาพึงมี ทั้งนี้ เพื่อให้เยาวชนได้รับการพัฒนาและเติบโตทางอารมณ์ สังคม และทางเพศอย่างผู้ที่รู้คิด รับผิดชอบต่อการใช้ชีวิต ถึงแม้ว่าพฤติกรรมหรือการใช้ชีวิตแบบที่เขาเลือกอาจไม่เป็นไปตามค่านิยมส่วนบุคคลที่เราแต่ละคนมีอยู่ก็ตาม

หลักสูตรเพศศึกษาเล่มนี้จึงเสนอแนวทาง “การจัดการเรียนรู้” ที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้ทันที หรือประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและท้องถิ่น หัวใจของหลักสูตรนี้อยู่ที่การเน้นบทบาทครูในฐานะ “ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้” หรือ “ผู้อำนวยการเรียนรู้” มากกว่าการเป็น “ผู้ตัดสิน ชี้ถูกชี้ผิด” ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการให้ผู้เรียนมีโอกาสดิวิเคราะห้ และหาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของตนเอง จากข้อมูลความรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศที่รอบด้าน ทักษะที่จำเป็นและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีสุขภาวะ เพื่อให้เยาวชนมีความพร้อมที่จะเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างมีสติ รับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อคู่รัก-คู่ครอง ซึ่งแน่นอนว่าวิถีชีวิตดังกล่าวย่อมส่งผลดีต่อสังคมส่วนรวมและช่วยให้เราทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังเล็งเห็นความสำคัญของการผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา และเป็นผู้นำในการสร้างความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาต่อไป

“เพศศึกษา” คืออะไร

เพศศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ (Sexuality) ที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระและการดูแลสุขภาพอนามัย เจตคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ อารมณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่จะช่วยให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเป็นสุขและปลอดภัย สามารถพัฒนาและดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบและสมดุล

ทำไมจึงต้องพัฒนาการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา

อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เราต้องหันมาพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาให้กับเยาวชน ทั้งที่ความจริงการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศนั้นมียุ่ก่อนแล้ว แต่เมื่อพิจารณาสภาพการใช้ชีวิตทางเพศ และผลกระทบที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับเนื้อหาวิธีการอย่างเดิม พบว่า เยาวชนจำนวนมากได้ก้าวออกไปจากกรอบการใช้ชีวิต ในแบบที่สังคมวัฒนธรรมไทยได้เคยกำหนดไว้ การเรียนการสอนเพศศึกษาตามกรอบความคิดเดิม จึงไม่ได้อยู่ในสถานะที่จะชี้แนะเยาวชนได้อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับอิทธิพลของเศรษฐกิจสังคม ซึ่งประการหลังนี้ไม่เพียงแค่เปิดทาง หากยังส่งเสริมชักนำให้เยาวชนได้รับรู้และมีโอกาสในเรื่องเพศมากกว่ายุคก่อน เราต้องยอมรับความจริงว่า ยังมีช่องว่างระหว่างเรื่องที่ครูสอนกับสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติในชีวิตจริง เมื่อพิจารณาถึงสถิติการตั้งครรภ์ การทำแท้งและการติดเชื้อเอชไอวีในวัยรุ่น การล่วงละเมิดและความรุนแรงทางเพศ การใช้จ่ายและผลกระทบทางสุขภาพกาย ใจ อันเนื่องมาจากความพยายามต่างๆ นานา ที่จะเปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตาให้สวยงามและดึงดูดทางเพศ ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นแรงผลักดันการพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาให้สอดคล้องและตรงกับวิถีเพศ เพื่อที่ผู้เรียนจะได้ประโยชน์และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างแท้จริง

ทัศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับเพศ

แต่ละครอบครัว แต่ละบุคคล รวมทั้งครูผู้สอนเพศศึกษา ต่างมีทัศนคติเรื่องเพศและให้คุณค่าต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกัน การจัดหลักสูตรเพศศึกษาควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รับรู้ ทบทวนและตรวจสอบความคิดความเชื่อในเรื่องเพศอย่างเปิดกว้าง ไม่ด่วนตัดสินที่จะคล้อยตามความคิดใดๆ โดยปราศจากข้อมูลและการคิดไตร่ตรอง กระบวนการเช่นนี้จะช่วยให้เยาวชนมีความคิดเห็นที่เป็นตัวของตัวเอง สามารถดูแลตนเองตามวิถีเพศที่ตนเลือกให้มีผลทางบวกทั้งด้านสุขภาพกาย-ใจ-สังคมของตนเองและผู้อื่น

การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาที่จะให้ผลเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้จัดการเรียนรู้ต้องตระหนักและระมัดระวัง ไม่นำทัศนคติ ความเชื่อเกี่ยวกับเพศของตนเองมากำหนดและชี้แนะซึ่งจะมีผลเชิงลบต่อการจัดการเรียนรู้ เช่น แม้ว่าครูมีความเชื่อส่วนตัวว่าไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานการเป็นเกย์เลสเบี้ยนเป็นเรื่องผิดแต่ครูยังคงต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และวิธีการคุมกำเนิด ไม่ใช่ทำที่แง่ลบต่อพฤติกรรมดังกล่าว (ที่ขัดแย้งกับความเชื่อส่วนบุคคลของครู) เราต้องไม่ลืมว่าสิ่งสำคัญที่สุดของการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน มากกว่ามุ่งเน้นที่จะหล่อหลอมเยาวชนให้มีวิถีทางเพศตามทัศนคติความเชื่อของเรา ซึ่งอาจจะไม่ตอบเจตนาในสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน

เพศศึกษาที่มุ่งเน้นข้อห้ามทางสังคมและความผิดบาปนั้น พบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการช่วยเยาวชนให้มีชีวิตทางเพศที่ปลอดภัย ดังจะเห็นได้จากสถิติอายุเมื่อเริ่มมีเพศสัมพันธ์ จำนวนคู่นอนเฉลี่ย อัตราการตั้งครรภ์และทำแท้งเถื่อนของเยาวชน ข้อมูลเหล่านี้ชี้ชัดว่าเราไม่อาจจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างเต็มได้อีกแล้ว

เพศศึกษาครอบคลุมเรื่องอะไรบ้าง

วัยรุ่นส่วนใหญ่เรียนรู้เรื่องเพศจากเพื่อน สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วิดีโอและอินเทอร์เน็ต แต่เราไม่อาจแน่ใจได้เลยว่าเรื่องเหล่านั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์กับเด็ก การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาจึงเป็นโอกาสที่จะแก้ไขความเข้าใจที่ผิด ให้ความรู้ที่ถูกต้อง ครอบคลุมและเพียงพอเกี่ยวกับ

- พัฒนาการของมนุษย์ ทั้งด้านสรีระที่เกี่ยวข้องและการสืบพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ภาพลักษณ์ต่อร่างกาย (body image) ตัวตนทางเพศและรสนิยมทางเพศ (sexual identity and orientation)
- ความสัมพันธ์ ในมิติของครอบครัว เพื่อน การคบเพื่อนต่างเพศ ความรักและการแต่งงาน การเป็นพ่อแม่
- พฤติกรรมทางเพศที่พัฒนาไปตามช่วงชีวิต การช่วยตัวเอง จินตนาการ การแสดงออกทางเพศ การละเว้นการมีเพศสัมพันธ์ การตอบสนองทางเพศ การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ
- สุขภาพทางเพศ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ เพศศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย วิธีการคุมกำเนิด การทำแท้ง การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ การล่วงเกินทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์
- สังคมและวัฒนธรรม วิธีการเรียนรู้และการแสดงออกในเรื่องเพศของบุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางสังคมและวัฒนธรรม เพศศึกษาจึงควรเปิดโลกทัศน์ให้เข้าใจบทบาททางเพศ เรื่องเพศในบริบทของสังคม วัฒนธรรม กฎหมาย ศิลปะและสื่อต่างๆ
- ทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เพราะความรู้และข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับเพศนั้นไม่เพียงพอที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถรับมือกับเหตุการณ์และแรงกดดันต่างๆ ที่ประสบในชีวิตจริง เพศศึกษาควรนำไปสู่การพัฒนาให้เยาวชนเกิดทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ได้แก่

- o การให้คุณค่ากับสิ่งต่างๆ ซึ่งระบบการให้คุณค่านี้เป็นตัวชี้นำพฤติกรรมเป้าหมาย และการดำเนินชีวิตของเรา
- o การสื่อสาร การฟัง การแลกเปลี่ยนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่สอดคล้องหรือแตกต่างกัน
- o การตัดสินใจ การต่อรอง การทำความเข้าใจเพื่อบรรลุความตั้งใจหรือทางเลือกที่ตนสามารถรับผิดชอบได้
- o การรักษาและยืนยันในความเป็นตัวของตัวเอง สามารถแสดงความรู้สึกความต้องการของตนเองโดยเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- o การจัดการกับแรงกดดันจากเพื่อน สิ่งแวดล้อมและอคติทางเพศ
- o การแสวงหาคำแนะนำ ความช่วยเหลือ การจำแนกแยกแยะข้อมูลที่ต้องการออกจากที่ไม่ถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน

หลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” มุ่งให้นักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเพศและเพศวิถีในแง่มุมต่างๆ ภายใต้วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมประเพณี เห็นความสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา มีทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

๑. เกิดกระบวนการทัศนหรือวิธีคิดต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเป็นเชิงบวก และเข้าใจแนวคิดเรื่องเพศศึกษาแบบรอบด้าน
๒. มีความรู้พื้นฐานเรื่องพัฒนาการวัยรุ่น เพศ และเพศวิถี
๓. มีทักษะการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างมั่นใจ
๔. แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้อง
๕. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองและสังคม
๖. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อเกิดสุขภาวะในชีวิต

โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านเป็นหลักสูตรระยะยาว เพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับ นักศึกษาศาสาครศาสตร์ในชั้นปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๒ นับเป็น ๓ หน่วยกิต การจัดการเรียนรู้ ตามแผนการสอน ๓ คาบ/สัปดาห์ (๒.๓๐ ชั่วโมง) มี ๑๑ แผนการเรียนรู้/๑ ภาคเรียน สาระสำคัญของหลักสูตรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย และขอบข่ายของเพศศึกษา ความสำคัญและความจำเป็น ในการเรียนเพศศึกษา ความรู้เรื่องเพศวิถี และองค์ประกอบเรื่องเพศ ได้แก่ พัฒนาการของมนุษย์ สัมพันธภาพทางเพศ ทักษะส่วนบุคคล พฤติกรรมทางเพศและการแสดงออก สุขภาพทางเพศ สังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมวิถีทางเพศ **กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเพศ** กระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา

ตารางหน่วยการเรียนรู้

และเนื้อหาของหลักสูตรเพศศึกษาอบต่าน

ตารางหน่วยการเรียนรู้และเนื้อหาของหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน

เรื่อง	ขอบเขตเนื้อหา	ทักษะ	เจตคติ
หน่วยที่ ๑ เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแนวคิด เพศศึกษา	ความหมาย จุดมุ่งหมาย ความสำคัญ ขอบเขต เนื้อหา การจัดกิจกรรมเรียนรู้ แนวคิดเพศศึกษา แบบต่างๆ ปัญหาและอุปสรรคการเรียนรู้ พัฒนาการทางเพศของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การเรียนรู้ เพศศึกษา ในแต่ละช่วงวัย - การสื่อสารเรื่องเพศ - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการ จัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน - การเปิดใจคุยเพื่อสื่อสารและจัดการเรียนรู้ เรื่องเพศ - การยอมรับและเข้าใจผู้อื่น
หน่วยที่ ๒ อนามัยเจริญพันธุ์: พัฒนาการทางเพศการตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด	พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์เพศ การคุม กำเนิด การตั้งครรภ์ การทำแท้ง กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง แหล่งบริการด้านสุขอนามัยเจริญพันธุ์	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหา ผลกระทบ จากการตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ - การคิดวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อตัดสินใจ - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับความแตกต่างและคำนึงถึงเงื่อนไข ความจำเป็นส่วนบุคคล - การยอมรับการตัดสินใจของผู้อื่น - ความรับผิดชอบต่อการมีเพศสัมพันธ์
หน่วยที่ ๓ สุขภาพทางเพศ เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศ สัมพันธ์	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเอดส์และโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์ : ช่องทางการติดต่อ อาการ ของโรค ผลกระทบ การป้องกัน หลักการประเมิน ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงและโอกาส เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี 	<ul style="list-style-type: none"> - ความตระหนักถึงการใช้ถุงยางเพื่อป้องกัน ตนเองจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ - ความมั่นใจในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ
หน่วยที่ ๔ คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ	ความหมาย คำที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความเป็นเพศ ผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติ หรือไม่ยอมรับความหลากหลายทางเพศ	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบอคติและความเชื่อของตนเอง ในเรื่องเพศ และเพศสภาพ - การคิดเชิงตรรกะ และการให้เหตุผล - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การเปิดใจและยอมรับเพศทางเลือก - การยอมรับการแสดงออกทางเพศของเพศ ที่แตกต่างของแต่ละบุคคล

กิจกรรมการเรียนรู้	รายละเอียดเนื้อหา	ทักษะ	เจตคติ
หน่วยที่ ๕ อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ	ความหมายและรูปแบบของความหลากหลายทางเพศ สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อเพศทางเลือก	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจตนเอง เพื่อให้เหตุผลเรื่องเพศสภาพและรสนิยมทางเพศ - การคิดยืดหยุ่น เพื่อปรับตัวและดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข - การสื่อสาร (การตั้งคำถาม) เพื่อจัดการเรียนรู้เพศศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับตนเองและเพศที่แตกต่าง
หน่วยที่ ๖ สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก	ความหมาย รูปแบบ การสร้างสัมพันธภาพ การแสดงออก การรักษาสัมพันธภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การประเมินสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ - การหลีกเลี่ยงโอกาสที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์หรือถูกล่วง - การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ให้เกียรติและเคารพผู้อื่น - การคิดวิเคราะห์ และให้เหตุผลเพื่อตัดสินใจ - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ที่เกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ - ความเอาใจใส่ความรู้สึกของผู้อื่น - การรู้จักการให้และการรับ
หน่วยที่ ๗ ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์	สถานภาพทางเพศ: ความหมาย รูปแบบอคติ และความเชื่อที่ส่งผลต่อการเลือกสถานภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจตนเองเกี่ยวกับการยุติความสัมพันธ์หรือการเปลี่ยนสถานภาพ - การสื่อสารในกรณีที่เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ - การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อเชื่อมโยงกับการตัดสินใจ - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง - การเคารพการตัดสินใจในการเลือกสถานภาพของบุคคลอื่น

เรื่อง	ขอบเขตเนื้อหา	ทักษะ	เจตคติ
หน่วยที่ ๘ ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ	หลักการและแนวคิด ความหมาย รูปแบบ ลักษณะ ขอบเขต และผลกระทบของความรุนแรง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ แหล่งบริการความรู้และการให้บริการช่วยเหลือในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำผู้ถูกกระทำรุนแรง - การคิดวิเคราะห์สถานการณ์รุนแรง - การสื่อสาร - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนแต่ละคน - มีค่านิยมว่าการใช้ความรุนแรงไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหา
หน่วยที่ ๙ ครอบครัว	ความหมาย รูปแบบ และองค์ประกอบของครอบครัว แนวทางการแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับปัญหาครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว - การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแก่เด็กที่กำลังเผชิญปัญหาครอบครัว - การคิดวิเคราะห์ผลกระทบ - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับความแตกต่างของลักษณะครอบครัวและเชื่อมั่นในสถานภาพหรือครอบครัวตนเอง - ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะการเป็นสมาชิกครอบครัว - เห็นคุณค่าของการสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัว
หน่วยที่ ๑๐ อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี	อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการรับรู้ของคน ความหมายและผลกระทบของการอนุমান	<ul style="list-style-type: none"> - การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงจากสื่อที่ได้รับ - การคิดวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเลือกใช้อุปโภคบริโภค - การสื่อสารในเรื่องเพศ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกซื้อหรือใช้สินค้าตามความจำเป็น - ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อต่อผู้บริโภค - การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องเพศ
หน่วยที่ ๑๑ โครงการเยาวชนศึกษา (๔ สัปดาห์)	โครงการสำรวจสถานการณ์วัยรุ่น และการออกแบบแผนกิจกรรมการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจและจัดเก็บข้อมูล - การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล - การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน - การทำงานเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับและให้ความสำคัญของการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

แนวทางการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ในหลักสูตรรายวิชา “เพศศึกษารอบด้าน” มีดังนี้

สิ่งที่วัด	เนื้อหา/สาระ	เครื่องมือ
๑. ความรู้ (๓๐%)	(๑) คุณสมบัติผู้สอนวิชาเพศศึกษา เพศศึกษารอบด้าน (๒) พัฒนาการทางเพศ การคุมกำเนิด (๓) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ การประเมินความเสี่ยงต่อการติดโรค (๔) เพศสรีระและเพศสภาพ อคติต่อเรื่องเพศ (๕) ความหลากหลายทางเพศ สภาพปัญหาและผลกระทบ (๖) การสร้างสัมพันธ์ภาพ และการควบคุมความต้องการทางเพศ โอกาสเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ (๗) สถานภาพทางเพศ การเปลี่ยนแปลง การจัดการความสัมพันธ์ (๘) ความรุนแรง ผลกระทบจากการใช้ความรุนแรง กฎหมาย แหล่งให้บริการ (๙) ครอบครัว: ความสำคัญ รูปแบบ บทบาทของสมาชิก แนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาครอบครัว (๑๐) บทบาทและอิทธิพลของสื่อ การอนุমান: ความหมายและผลกระทบ	๑.๑ แบบทดสอบความรู้กลางภาค ๑ ชุด (๖ ข้อ) ๑.๒ แบบทดสอบความรู้ปลายภาค ๑ ชุด (๖ ข้อ)
๒. ทักษะการทำงาน และทักษะทางสังคม (๔๐%)	การคิดวิเคราะห์ การคิดแยกแยะ การคิดเชิงตรรกะ การตัดสินใจ การสื่อสาร ทักษะการจัดการแก้ปัญหาการทำงานเป็นกลุ่ม การคาดการณ์/พยากรณ์ เหตุการณ์	๒.๑ แบบสังเกตการปฏิบัติงานและความสามารถจากการร่วมกิจกรรม ๑ ชุด
๓. เจตคติ (๓๐%)	การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การยอมรับตนเอง การยอมรับ/เข้าใจผู้อื่น เห็นความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ การไม่ใช้ความรุนแรง ความเชื่อมั่นในตนเอง	๓.๑ แบบวัดเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน (ก่อนและหลังเรียน) ๑ ชุด ๓.๒ การเข้าชั้นเรียน

วิธีการให้คะแนน แบ่งออกเป็น

๑. การทดสอบกลางภาค (หลังเรียนจบหน่วยที่ ๖) ๑ ครั้ง	๒๐ คะแนน
๒. การทดสอบปลายภาค (หลังเรียนจบหน่วยที่ ๑๐) ๑ ครั้ง	๑๐ คะแนน
๓. การสังเกตทักษะการปฏิบัติงานและความสามารถจากการร่วมกิจกรรม	๔๐ คะแนน
๔. การประเมินเจตคติ (การเข้าเรียน ๑๕ คะแนน แบบวัดเจตคติก่อนและหลังเรียน ๑๕ คะแนน)	๓๐ คะแนน
รวมคะแนนทั้งหมด	๑๐๐ คะแนน

การประเมินผล มีเกณฑ์ดังนี้

A	>๘๔%	C	๖๕-๖๙%
B+	๘๐-๘๔%	D+	๖๐-๖๔%
B	๗๕-๗๙%	D	๕๕-๕๙%
C+	๗๐-๗๔%	F	<๕๕%

คำชี้แจงการใช้คู่มือหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน

๑. คู่มือหลักสูตรเพศศึกษารอบด้านจัดทำขึ้นเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนนักศึกษา สาขาครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ชั้นปีที่ ๓ หรือผู้ที่ลงทะเบียนวิชาบังคับ (หมวดวิชาชีพครู) และวิชาเลือกเสรี
๒. หลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ ๑๑ หน่วย มีองค์ประกอบด้านสาระเนื้อหา ๒ เรื่องหลัก ได้แก่ เพศศึกษารอบด้าน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่
 - หน่วยที่ ๑ เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา
 - หน่วยที่ ๒ อนามัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรรภ์ และการคุมกำเนิด
 - หน่วยที่ ๓ สุขภาพทางเพศ เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - หน่วยที่ ๔ คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ
 - หน่วยที่ ๕ อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ
 - หน่วยที่ ๖ สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก
 - หน่วยที่ ๗ ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์
 - หน่วยที่ ๘ ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ
 - หน่วยที่ ๙ ครอบครัว
 - หน่วยที่ ๑๐ อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี
 - หน่วยที่ ๑๑ โครงการเยาวชนศึกษา (๔ สัปดาห์)
 - สัปดาห์ที่ ๑ ลงภาคสนาม (Fieldwork) เพื่อศึกษาชีวิตวัยรุ่นและบริการทางสังคม
 - สัปดาห์ที่ ๒ การจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner-centered) และการออกแบบการเรียนรู้เพศศึกษา
 - สัปดาห์ที่ ๓-๔ สาธิตการจัดแผนกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

๓. การจัดการเรียนการสอนรายวิชาบังคับหรือวิชาเลือกเสรี “**เพศศึกษารอบด้าน**” สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ ต้องจัดให้ครบทั้ง ๑๑ หน่วย และสามารถปรับหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๑ เป็นการดำเนินงานในลักษณะโครงการระยะสั้น สำหรับนักศึกษาสาขาอื่นให้จัดการเรียนรู้ตั้งแต่หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑-๑๐
๔. การเพิ่มเติมข้อมูลทางด้านวิชาการสำหรับผู้เรียนสามารถจัดทำเป็นเอกสารประกอบแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม หากพบว่าพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนมีความแตกต่างกัน รวมทั้งข้อมูลด้านการป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กฎหมายด้านเพศและครอบครัว และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ สุขภาพ การดูแลสุขภาพทางเพศ การรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือโรคเอดส์ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เอกสารประกอบการสอนควรจัดทำให้มีข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด
๕. การจัดการเรียนรู้สามารถใช้รูปแบบสอนเดี่ยวหรือสอนแบบทีม ซึ่งหากดำเนินการเป็นที่มออย่างน้อย ๒ คน จะเอื้อต่อการทำกิจกรรมในแต่ละหน่วย และระยะเวลาการสอนที่ใช้เวลาอย่างน้อย ๒.๓๐ ชั่วโมง ทั้งนี้ ผู้จัดการเรียนรู้สามารถปรับหรือยืดหยุ่นได้ตามระดับการเรียนรู้ ประเด็นจากการแลกเปลี่ยนในชั้นเรียน
๖. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย บทบาทสำคัญของผู้จัดการเรียนรู้ คือ **“การกระตุ้นให้คิด”** โดยการตั้งคำถาม ชวนคุย เชื่อมโยงคำตอบให้เกิดการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่ม ดังนั้น การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นกันเอง สบายใจ และไว้วางใจที่จะแสดงความคิดเห็น จะช่วยให้ผู้เรียนกล้าเปิดใจสื่อสาร พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ตลอดจนพร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อันจะเป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
๗. ข้อแนะนำในการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้จัดการเรียนรู้ต้องมีทัศนคติที่เปิดกว้าง เชื่อมั่นความสามารถในการคิด การตัดสินใจของผู้เรียน และไม่ตัดสิน **“ถูก”** หรือ **“ผิด”** เมื่อได้ฟังคำตอบหรือการแสดงออกของผู้เรียน หากต้องการแก้ไขเจตคติ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ควรชี้ประเด็นให้คิดด้วยตนเอง และมีความมั่นใจในการพูดเรื่องเพศ มีท่าทีที่ไม่ขัดเขินหรือหลีกเลี่ยงการพูดคุย

องค์การแพธ (PATH)

๒๕๕๐

คู่มือหลักสูตร “เพศศึกษาครบถ้วน”

(Comprehensive Sexuality Education)

สำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

หน่วยที่ ๑

เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา

สาระสำคัญ

เพศศึกษาเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายในแง่มุมเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ ที่มีความเชื่อมโยงกับทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี อันนำไปสู่พฤติกรรม การแสดงออก สัมพันธภาพ และวิถีชีวิตทางเพศของแต่ละบุคคล กระบวนการเรียนรู้ จึงเน้นการทำความเข้าใจกับความคิด ทัศนคติ อารมณ์ที่มีต่อเรื่องเพศ รวมทั้งสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ และการเลือกตัดสินใจ เพื่อการดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเป็นสุข ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ ลดโอกาสเสี่ยงหรือผลกระทบเชิงลบอันเนื่องมาจากพฤติกรรมทางเพศ

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายเรื่องเพศที่เกิดขึ้นในทุกช่วงวัยของมนุษย์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
๒. อภิปรายสภาพการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ภายใต้สภาพสังคมไทย
๓. บอกความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๔. ระบุแนวคิดสำคัญและรูปแบบการสอนเพศศึกษาที่รอบด้านที่สามารถนำไปออกแบบการจัดการเรียนรู้

เนื้อหา

๑. ความหมาย จุดมุ่งหมาย และความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน
๒. ขอบเขตเนื้อหาการเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับเพศศึกษา ๖ ด้าน: พัฒนาการของมนุษย์ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล พฤติกรรมทางเพศที่พัฒนาไปตามช่วงชีวิต สุขภาพทางเพศ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ และทักษะชีวิตที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต
๓. การจัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา: การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติ การพัฒนาทักษะการคิด
๔. เปรียบเทียบแนวคิดการเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับเพศศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education) และแนวคิดเพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์จนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence - Only - Until - Marriage)

กระบวนการ

ก. ตี๋กตาสำลุ่มลุ่ม	๓๐ นาที
ข. เส้นชีวิต	๗๕ นาที
ค. นำเสนอแนวคิดเพศศึกษารอบด้าน	๓๐ นาที
ง. นำเสนอโครงร่างหลักสูตร ๑๑ หน่วย	๑๕ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษสี ๖ สี ขนาดเอสี่ตัดแบ่ง ๔ ส่วนเท่าๆ กัน จำนวนสีละ ๓๐ แผ่น
๒. เชือกฟาง ๖ เส้น
๓. ปากกาเคมี ๖ ด้าม
๔. กระดาษขาว ๖ ม้วน

เอกสารประกอบ

๑. เอกสารประกอบ ๑.๑ แนวคิดหลักในการพัฒนาการเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับ “เพศศึกษา”
๒. เอกสารประกอบ ๑.๒ เราสอนเพศศึกษาแบบไหน
๓. เอกสารประกอบ ๑.๓ ประมวลรายวิชาเพศศึกษารอบด้าน

ประเด็นสำคัญ

๑. เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจาก “เพศ” เกี่ยวข้องกับตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในด้านวิถีการดำรงชีวิต บทบาท การแสดงออก และการสร้างสัมพันธภาพ การเรียนรู้เรื่องเพศจึงเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณ ในขณะที่เดียวกันก็สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่นด้วย ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องเพศจึงเป็นกระบวนการทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง การพยายามปรับตัวเข้าสู่สังคม โดยอาศัยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ใช่ลอกเลียนแบบอย่างเดียว แต่สามารถเกิดขึ้นจากประสบการณ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การปลูกฝังเจตคติ การหล่อหลอมทางสังคม และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ
๒. การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเป็นการทำให้มนุษย์เท่าทันตนเอง ในเรื่องการควบคุมและจัดการอารมณ์เพศ การสร้างสัมพันธภาพ การอยู่ร่วมกัน เป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองของผู้เรียน ทำให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตทางเพศอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ
๓. ความคิด ความเชื่อเรื่องเพศถูกกำหนดจากปัจจัยด้านวัฒนธรรม ประเพณี สังคม เศรษฐกิจ ที่มีต่อลักษณะเพศทางกายภาพของมนุษย์ ดังนั้น “เพศ” จึงมีความหมายมากกว่า “การร่วมเพศ” ในขณะเดียวกันก็มีทั้งด้านบวกและด้านลบ
๔. ความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายส่งผลต่ออารมณ์ จิตใจ และพัฒนาการทางเพศ ทำให้ทั้งหญิงและชายมีความต้องการทางเพศเกิดขึ้นเหมือนกัน แต่อคติหรือความเชื่อทางเพศบางอย่างอาจส่งผลต่อโอกาสเสี่ยง หรือการรักษาสุขภาพทางเพศ เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความต้องการทางเพศมากกว่าผู้ชาย การทำหมันทำให้ผู้ชายมีความต้องการทางเพศลดลง เป็นต้น และในความเป็นจริงของแต่ละวัยต่างก็เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศได้เสมอในทุกมิติของชีวิต เช่น การเติบโตของร่างกาย การแต่งกาย การทำงาน การประกอบอาชีพ การเข้าสังคม การดูแลสุขภาพ ฯลฯ จึงสรุปว่า “เพศ” เป็นวิถีการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. กิจกรรม “ตูกตาล้มลุก” (๓๐ นาที)

๑. อธิบายวิธีการเล่น “ตูกตาล้มลุก” ว่าให้คนเล่นเป็นตูกต่ายืนอยู่ตรงกลางตัวตรงเท้าชิด และหันข้างให้ผู้เล่น ๒ คนที่ยืนขนานอยู่ด้านซ้ายและขวา ซึ่งผู้เล่นทั้งคู่จะผลักตัวตูกตาไปมา ๓ - ๔ ครั้ง
๒. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ ละ ๓ คน คณะเพศชายหญิง อาจให้ผู้เรียนเลือกจับกลุ่มกันเอง หรือใช้เกมจับกลุ่ม
๓. ให้เวลา ๑๐ นาที โดยให้ทุกคนในกลุ่มผลัดกันเล่นเป็นตูกตาจนครบทุกคน
๔. เมื่อผู้เรียนเล่นตูกตาล้มลุกเสร็จทุกกลุ่มแล้ว ผู้จัดการเรียนรู้จึงตั้งคำถามชวนคุย ดังนี้
 - ขณะที่เล่นเป็น “ตูกตา” รู้สึกอย่างไร
 - ขณะที่เล่นเป็น “ผู้เล่น” หรือ “ผลักตูกตา” มีความรู้สึกอย่างไร
 - ผู้ที่เล่นได้ เป็นเพราะอะไร หรือมีความรู้สึกอย่างไร
 - ผู้ที่เล่นไม่ได้ เป็นเพราะอะไร มีความรู้สึกอย่างไร
 - สิ่งที่ทำให้เล่นตูกตาได้อย่างมั่นใจและสนุก (จากที่เล่นไม่ได้) คือ...
 - เราได้เรียนรู้อะไรจากการเล่น “ตูกตาล้มลุก” บ้าง
๕. ผู้จัดการเรียนรู้บันทึกคำตอบของผู้เรียน เพื่อสรุปและเชื่อมโยงให้เข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้เราเล่นได้อย่างสนุกสนานว่า เกิดจากความรู้สึกที่สบายใจ ผ่อนคลาย เชื่อมมั่น คำนึง ไม่อึดอัด ไม่อาย จากนั้นชวนคุยต่อ โดยใช้คำถามเพิ่มเติม ดังนี้
 - หากเปรียบเทียบการเล่นตูกตาล้มลุกกับการพูดคุยเรื่องเพศ เรามีข้อสังเกตอย่างไร หรือคิดว่าเชื่อมโยงกันได้อย่างไร
 - การที่เราจะเรียนเรื่องเพศกันได้อย่างสะดวกใจ ควรจะมีกติการ่วมกันอย่างไร

๖. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุยและเชื่อมโยงจากคำตอบของผู้เรียนว่า การเรียนวิชาเพศศึกษารอบด้าน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ซึ่งต้องมีความไว้วางใจ เปิดใจ มีความรู้สึกสบายใจ ต้องรักษาความลับของกันและกัน ซึ่งเราได้กำหนดเป็นข้อตกลงหรือกติกาการเรียนรู้ร่วมกัน

ข. กิจกรรม “เส้นชีวิต” (๗๕ นาที)

๗. ผู้จัดการเรียนรู้นำเข้าสู่วิจัยกิจกรรม “เส้นชีวิต” โดยตั้งคำถามว่า “เมื่อพูดถึงเพศคุณนึกถึงอะไร” จดคำตอบที่ได้ทั้งหมดบนแผ่นใสหรือกระดานให้ทุกคนเห็น
๘. จากการระดมคำตอบของผู้เรียนที่หลากหลาย ผู้จัดการเรียนรู้ชี้ให้ผู้เรียนเห็นวาทะเรื่อง “เพศ” เกี่ยวข้องกับหลายเรื่อง มีหลายมุมมองที่มากกว่าการมีเพศสัมพันธ์ โดยยกตัวอย่างจากคำตอบที่ปรากฏให้เป็นกลุ่มเรื่องต่างๆ เช่น สรีระร่างกาย ผู้หญิงผู้ชาย สถานภาพของบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจ สื่อ วิชาการความรู้ หน่วยงานให้บริการ เป็นต้น
๙. อธิบายกิจกรรม “เส้นชีวิต” ว่า จะแบ่งผู้เรียนออกเป็น ๖ กลุ่ม คณะเพศหญิงชาย โดยให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบตามช่วงอายุ คือ กลุ่ม ๑) วัยเด็ก ๐-๙ ปี กลุ่ม ๒) วัยรุ่น ๑๐-๑๙ ปี กลุ่ม ๓) วัยหนุ่มสาว ๒๐-๒๙ ปี กลุ่ม ๔) วัยทำงาน ๓๐-๔๕ ปี กลุ่ม ๕) วัยผู้ใหญ่ ๔๖-๖๔ ปี กลุ่ม ๖) วัยสูงอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป แต่ละกลุ่มจะได้รับกระดาษสี กระดาษขาว และเชือกฟาง
๑๐. ผู้จัดการเรียนรู้ตั้งคำถามเพื่อให้กลุ่มช่วยกันระดมคำตอบว่า “เรื่องเพศที่เกี่ยวข้องหรือเกิดขึ้นในแต่ละช่วงอายุนั้นๆ มีอะไรบ้าง” ให้เขียนคำตอบ ๑ เรื่องต่อกระดาษ ๑ แผ่น โดยให้แต่ละกลุ่มพยายามคิดให้ได้คำตอบที่ครอบคลุมมากที่สุด และนำกระดาษคำตอบไปติดเรียงกันบนเชือกฟางที่แจกให้ ให้เวลา ๑๕ นาที
๑๑. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอ ให้เวลากลุ่มละ ๕ นาที โดยเรียงลำดับจากวัยเด็กถึงวัยสูงอายุ
๑๒. เมื่อตัวแทนของแต่ละช่วงวัยนำเสนอข้อมูล ผู้จัดการเรียนรู้ควรถามความเห็นเพิ่มเติมจากเพื่อนร่วมห้องว่ามีประเด็นเพิ่มเติมอะไรบ้าง หากมี ให้เขียนกระดาษเพิ่มและติดไว้ที่เส้นเชือก

๑๓. เมื่อนำเสนอครบทุกกลุ่มแล้วนำเชือกฟางไปแขวนไว้รอบห้อง ในชั้นตอนนี้ ผู้จัดการเรียนรู้ควรสังเกตคำตอบของแต่ละกลุ่มว่า ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาการเรื่องเพศว่า ถูกต้อง ครอบคลุมหรือไม่ มีเจตคติหรือมุมมองเป็นบวกหรือลบต่อเรื่องเพศแต่ละวัยอย่างไร จากนั้นจึงตั้งคำถาม เพื่อแก้ไขหรือทำความเข้าใจร่วมกัน ดังนี้

- รู้สึกอย่างไรกับภาพชีวิตของคนในแต่ละช่วงวัยที่เราช่วยกันระดม
- ปัญหาเรื่องเพศเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มเยาวชนเท่านั้นหรือไม่ อย่างไร
- ทำไมคนในช่วงวัยที่มีอายุน้อยจึงไม่คิดถึงเรื่องการคุมกำเนิด
- จากข้อมูลในเส้นชีวิต เราคิดว่าชีวิตทางเพศด้านบวกมีอะไรบ้าง ด้านลบมีอะไรบ้าง
- เราสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองในเรื่องเพศได้หรือไม่ อย่างไร
- จะทำอย่างไร หากไม่ต้องการให้ชีวิตทางเพศของตัวเอง หรือครอบครัว เป็นทุกข์จากร่องเพศ
- เราเรียนรู้อะไรบ้างจากการทำกิจกรรมเส้นชีวิต

๑๔. ผู้จัดการเรียนรู้สรุปภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องเพศว่า ชีวิตมนุษย์มีความสอดคล้องกับวงจรชีวิต คือ การเจริญเติบโตจากเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งสังคมวัฒนธรรมมีส่วนในการกำหนดความคิด ความเชื่อ บทบาทและแบบแผนการดำเนินชีวิตทางเพศของหญิงชายในสังคมด้วย

๑๕. จากนั้น ผู้จัดการเรียนรู้จึงชวนคุยเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความจำเป็นที่ต้องจัดการเรียนรู้เรื่องเพศ บทบาทของผู้จัดการเรียนรู้ โดยใช้คำถาม ดังนี้

- ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศเกิดขึ้นมากที่สุดในช่วงวัยใด เพราะเหตุใด
- เยาวชนวัยรุ่นได้เรียนเรื่องเพศตั้งแต่เมื่อไหร่ อายุเท่าไร จากไหน
- การจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา ควรจัดให้เรียนรู้ก่อนหรือรอให้อยู่ในช่วงวัยที่มีพัฒนาการหรือมีประสบการณ์แล้ว เพราะเหตุใด
- หากเราต้องไปสอนเด็กเราควรจะต้องเตรียมตัวอย่างไร
- ครูหรือผู้สอนเพศศึกษา ควรมีคุณสมบัติอย่างไร

- จากประสบการณ์การเรียนรู้ของเรา เราถูกบอกหรือสอนอย่างไรเกี่ยวกับเพศศึกษา
- เราจะมีวิธีการสอนเพื่อแก้ไขอคติเรื่องการสอนเพศศึกษาอย่างไร เพื่อให้ไม่ใ้ถูกมองว่าเป็นเรื่องลามก หรือสอนเพื่อให้ได้กัรู้จักการมีเพศสัมพันธ์

ค. นำเสนอแนวคิดเพศศึกษารอบด้าน (๓๐ นาที)

๑๖. แจกเอกสารประกอบ ๑.๑ แนวคิดหลักในการพัฒนาการเรียนรู้เรื่อง “เพศศึกษา” และเอกสารประกอบ ๑.๒ เราสอนเพศศึกษาแบบไหน
๑๗. อธิบายรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้านเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมาย หลักการ วิธีจัดการเรียนรู้ที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นำเสนอตารางการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในสังคมไทย: แนวคิดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education) และแนวคิดเพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์จนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence - Only - Until - Marriage)

ง. ชี้แจงโครงร่างหลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” (๑๕ นาที)

๑๘. ชี้แจงโครงร่างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแจกเอกสารประกอบ ๑.๓ ประมวลรายวิชาเพศศึกษารอบด้าน และอธิบายว่า หลักสูตรเพศศึกษารอบด้านประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ ๑๑ หน่วย โดยหน่วยที่ ๑-๑๐ เป็นภาคทฤษฎี และหน่วยที่ ๑๑ ซึ่งใช้เวลา ๔ สัปดาห์ เป็นโครงงานให้นักศึกษาจัดทำเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล โดยให้เลือกประเด็นศึกษาในเรื่องเพศที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น เพื่อนำมาออกแบบกระบวนการเรียนรู้

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- เห็นด้วยหรือไม่ว่า ผู้จัดการเรียนรู้ที่สูงวัยหรือเป็นสาวโสด ไม่เหมาะสมสำหรับการสอนเพศศึกษา และผู้ที่มีประสบการณ์ทางเพศเท่านั้นที่จะสามารถสอนเพศศึกษาได้ดี เพราะเหตุใด
- บุคลิกภาพหรือลักษณะของครูที่นักเรียนซึ่งมีปัญหาเรื่องเพศจะเข้ามาปรึกษาควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
- หากท่านมีปัญหาเรื่องเพศจะเลือกปรึกษาใคร หรือแหล่งข้อมูลใด เพราะเหตุใด
- การเรียนรู้เรื่องเพศของเด็ก วัยรุ่น หรือเยาวชนเป็น “ดาบสองคม” จริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ใครบ้างที่สมควรมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับเด็ก วัยรุ่น หรือเยาวชน เพราะเหตุใด

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- อาจจัดทำเอกสารแจกเพิ่มเติม หรือแนะนำแหล่งข้อมูล หนังสืออ่านประกอบ เพื่อเพิ่มเติมเรื่องพัฒนาการทางเพศ หากพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนยังไม่ถูกต้อง

แนวคิดหลักในการพัฒนาการเรียนรู้เรื่อง “เพศศึกษา” (Key Concepts in Comprehensive Sexuality Education Program)*

๑. พัฒนาการของมนุษย์ (Human Development)

เป็นพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์ ที่เติบโตไปอย่างสัมพันธ์กันระหว่าง สรีระ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

๑.๑ สรีระร่างกายที่เกี่ยวข้องกับการสืบพันธุ์ (Reproductive Anatomy and Physiology)

ร่างกายมนุษย์มีความสามารถในการสืบพันธุ์ และสามารถสร้างความพึงพอใจ และได้รับความพึงใจทางเพศด้วย

๑.๒ การสืบพันธุ์ (Reproduction)

คนมีทักษะภาพในการสืบพันธุ์และความสามารถที่จะเลือกว่าจะสืบพันธุ์หรือไม่

๑.๓ การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาว (Puberty)

การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาว เป็นประสบการณ์สากลของช่วงการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กสู่วัยหนุ่มสาว ซึ่งแสดงออกโดยการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

๑.๔ ภาพลักษณ์ต่อร่างกาย (Body Image)

ภาพลักษณ์ของคนที่มีต่อร่างกายตนเอง มีผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรม

๑.๕ ความเป็นตัวตนทางเพศ และรสนิยมทางเพศ (Sexual Identity and Orientation)

เด็ก ๆ เติบโตและมีพัฒนาการตามลำดับ เริ่มมีความรู้สึกรักใคร่ชอบพอ และพึงพอใจทางเพศต่อบุคคลอื่น

* แปลและเรียบเรียงจาก *Guidelines for Comprehensive Sexuality Education (Kindergarten - 12 Grade), 2nd Edition, National Guidelines Task Force. SIECUS, New York*

๒. ความสัมพันธ์ (Relationships)

ความสัมพันธ์ มีบทบาทสำคัญตลอดช่วงชีวิตของเรา

๒.๑ ครอบครัว (Families)

คนเติบโตและถูกเลี้ยงดูในครอบครัว และส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวเมื่อเป็นผู้ใหญ่

๒.๒ มิตรภาพ (Friendship)

มิตรภาพมีความสำคัญตลอดช่วงชีวิตคน

๒.๓ ความรัก (Love)

ความสัมพันธ์แบบมีความรัก มีหลายรูปแบบและมีความสำคัญตลอดช่วงชีวิตคน

๒.๔ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (ของคนสองคน) (Dating)

การมีโอกาสเรียนรู้กันและกันของคนเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ของความเป็นเพื่อน ความใกล้ชิดสนิทสนมต่ออีกคนหนึ่ง

๒.๕ การแต่งงาน (Marriage and Lifetime Commitments)

การแต่งงานเป็นการตกลงความสัมพันธ์ร่วมกันทางกฎหมายว่าคนสองคนจะใช้ชีวิตร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบต่อครอบครัว

๒.๖ บทบาทการเลี้ยงดูลูก (Raising Children)

การเลี้ยงดูลูกเป็นหนึ่งในความรับผิดชอบที่สามารถถือเป็นรางวัลของชีวิต

๓. ทักษะส่วนบุคคล (Personal Skills)

การมีสุขภาพทางเพศ จำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

๓.๑ การให้คุณค่า (Values)

การให้คุณค่าเป็นตัวชี้นำพฤติกรรมของเรา และบอกเป้าหมายตลอดจนกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตของเรา

๓.๒ การตัดสินใจ (Decision-making)

การตัดสินใจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องเพศเป็นเรื่องสำคัญเพราะการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าวส่งผลกระทบต่อไม่เพียงกับตัวเราเองเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อคนอื่น ๆ ด้วย

๓.๓ การสื่อสาร (Communication)

การสื่อสาร รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อารมณ์ความรู้สึก และทัศนคติต่อกัน

๓.๔ การแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ความรู้สึกของตนเอง (Assertiveness)

การสื่อสารถึงความคิดเห็น ความรู้สึก ความต้องการของตนเอง โดยเคารพในสิทธิของผู้อื่น

๓.๕ การต่อรอง (Negotiation)

การต่อรองเปิดโอกาสให้คนได้แก้ปัญหา หรือคลี่คลายความขัดแย้ง

๓.๖ การหาความช่วยเหลือ (Looking for Help)

คนที่ประสบปัญหา สามารถขอความช่วยเหลือได้จากครอบครัว เพื่อน และผู้เชี่ยวชาญ

๔. พฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior)

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์ แต่ละบุคคลจะแสดงออกในเรื่องเพศแตกต่างกันออกไป

๔.๑ ชีวิตทางเพศ (Sexuality Throughout Life)

ชีวิตทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติและเป็นด้านรื่นรมย์ของชีวิต

๔.๒ การช่วยตัวเอง (Masturbation)

การช่วยตัวเองเป็นวิธีหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกในเรื่องเพศ

๔.๓ การแสดงออกในเรื่องพฤติกรรมทางเพศต่อกัน (Shared Sexual Behavior)

แต่ละบุคคลแสดงออกในเรื่องเพศกับคู่ของเขาในหลากหลายรูปแบบ

๔.๔ การไม่มีเพศสัมพันธ์ (Abstinence)

การไม่มีเพศสัมพันธ์เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการป้องกันการตั้งครรภ์ และการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเชื้อเอชไอวี

๔.๕ การตอบสนองทางเพศของมนุษย์ (Human Sexual Response)

ร่างกายของทั้งหญิงและชายตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งเหมือนและต่างกัน

๔.๖ จินตนาการ (Fantasy)

จินตนาการทางเพศเป็นเรื่องปกติ

๔.๗ การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ (Sexual Dysfunction)

การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ หมายถึง การไร้ความสามารถที่จะแสดงออกหรือหาความพึงพอใจในเรื่องเพศ

๕. สุขภาพทางเพศ (Sexual Health)

การส่งเสริมสุขภาพทางเพศต้องการข้อมูลและทักษะที่จำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์จากพฤติกรรมทางเพศ

๕.๑ การคุมกำเนิด (Contraception)

การคุมกำเนิดช่วยให้คนสามารถมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ต้องกลัวการตั้งครรภ์ที่ไม่ตั้งใจ

๕.๒ การทำแท้ง (Abortion)

เมื่อผู้หญิงคนหนึ่งตั้งครรภ์และเลือกที่จะไม่มีลูก เธอมีทางเลือกที่จะทำแท้งได้อย่างถูกกฎหมาย

๕.๓ การติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเชื้อเอชไอวี (STDs and HIV Infection)

โรคทางเพศสัมพันธ์รวมทั้งเชื้อเอชไอวีสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการมีพฤติกรรมที่ป้องกัน

๕.๔ การล่วงเกินทางเพศ (Sexual Abuse)

การล่วงเกินทางเพศสามารถป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นหรือหยุดได้

๕.๕ อนามัยเจริญพันธุ์ (Reproductive Health)

ทั้งชายและหญิงควรดูแลสุขอนามัยเจริญพันธุ์ของตนเองเพื่อสร้างความมั่นใจต่อสุขภาพและพัฒนาการของลูกในอนาคต

๖. สังคมและวัฒนธรรม (Society and Culture)

สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนในการกำหนดวิธีการเรียนรู้และการแสดงออกในเรื่องเพศของบุคคล

๖.๑ เพศและสังคม (Sexuality and Society)

สังคมมีอิทธิพลต่อความเชื่อ และความรู้สึกของบุคคลต่อเรื่องเพศ

๖.๒ บทบาททางเพศ (Gender Roles)

วัฒนธรรมสอนเรื่องการเป็นผู้หญิง และการเป็นผู้ชาย

๖.๓ เพศและกฎหมาย (Sexuality and Law)

กฎหมายบางข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิทางเพศ และสิทธิในเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์

๖.๔ เพศและศาสนา (Sexuality and Religion)

มุมมองของศาสนาในเรื่องเพศมีผลกระทบต่อทัศนะเรื่องเพศของคน

๖.๕ ความหลากหลาย (Diversity)

สังคมของเรามีทัศนะและพฤติกรรมทางเพศหลากหลายรูปแบบ บางคนถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรมเพียงเพราะคนเหล่านั้นแสดงถึงวิถีทางเพศของเขา

๖.๖ เพศและศิลปะ (Sexuality and the Arts)

เรื่องเพศและกามารมณ์ เป็นสิ่งที่ปรากฏโดยทั่วไปในงานศิลปะ

๖.๗ เพศและสื่อ (Sexuality and the Media)

สื่อมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อข้อมูลเรื่องเพศ การให้คุณค่า และการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม

เราสอนเพศศึกษาแบบไหน ??

เปรียบเทียบหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน กับเพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์จนกว่าจะแต่งงาน

เพศศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)	เพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์ จนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence-Only-Until-Marriage)
<p>สอนให้เห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ ความต้องการทางเพศเป็นเรื่องปกติ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่มีสุขภาพ</p>	<p>สอนให้เห็นว่าเพศสัมพันธ์ที่อยู่นอกเหนือจากการครองคู่สมรส เป็นอันตรายต่อชีวิต จิตใจ และความผาสุกของสังคม</p>
<p>สอนให้เห็นว่าการไม่มีเพศสัมพันธ์คือวิธีที่ได้ผลที่สุดต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งเอดส์</p>	<p>สอนให้เห็นว่าการละเว้นไม่มีเพศสัมพันธ์จนกว่าจะแต่งงานคือพฤติกรรมทางเพศอย่างเดี๋ยวก่อนที่เขี่ยยอมรับ</p>
<p>สอนให้ตระหนักถึงการให้คุณค่าและตระหนักถึงสิ่งที่ตนเองให้คุณค่า ควบคู่ไปกับความเข้าใจว่าครอบครัวและชุมชนที่เราอยู่ ให้คุณค่าต่อสิ่งนั้นอย่างไร</p>	<p>สอนให้เห็นว่ามี ควรให้คุณค่าแก่สิ่งที่ถูกต้อง ดึงงามที่มีได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น สำหรับทุกคน</p>
<p>ให้สาระที่หลากหลายที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการธรรมชาติในเรื่องเพศ ของมนุษย์ สัมพันธภาพ ทักษะส่วนบุคคล การแสดงออกในเรื่องเพศ สุขภาพทางเพศ มิติด้านสังคมวัฒนธรรมของเรื่องเพศ</p>	<p>ตอกย้ำประเด็นการรักษาพรหมจรรย์ และผลร้ายต่างๆ ของการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงาน</p>

<p>เพศศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)</p>	<p>เพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์ จนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence-Only-Until-Marriage)</p>
<p>ให้ข้อเท็จจริงตรงไปตรงมาไม่ปิดบังในเรื่องการทำแท้ง การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ความพึงใจและรสนิยมทางเพศแบบต่างๆ</p>	<p>พยายามหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงเรื่องดังกล่าว</p>
<p>ให้ข้อมูลทางบวกเกี่ยวกับเรื่องเพศ การแสดงออกทางเพศ ควบคุมไปกับผลดีของการรักษาพรหมจรรย์</p>	<p>ให้ข้อมูลเชิงตำหนิ บ่อน้ำปราศ เพื่อส่งเสริมการรักษาพรหมจรรย์ และไม่ส่งเสริมการแสดงออก หรือแสดงความรู้สึกที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ</p>
<p>สอนให้รู้ว่าการใช้ถุงยางและสารหล่อลื่นอย่างถูกต้อง จะทำให้สามารถลดความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และการเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แม้ว่าจะไม่ประกันความเสี่ยงได้ ๑๐๐%</p>	<p>เน้นประเด็นว่าไม่สามารถเชื่อมั่นในถุงยางอนามัย เพราะไม่สามารถประกันความปลอดภัย และมักจะขยายภาพความล้มเหลวของถุงยางอนามัยให้เกินจริง</p>
<p>สอนให้รู้ว่าการใช้วิธีการคุมกำเนิดสมัยใหม่สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้อย่างไร</p>	<p>ไม่พยายามพูดถึงวิธีคุมกำเนิดให้รู้ว่าจะปฏิบัติได้อย่างไร ยกเว้นเรื่องถุงยางและความไม่ปลอดภัยของถุงยาง</p>
<p>ให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอดส์ รวมทั้งการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงทำได้อย่างไรบ้าง</p>	<p>ให้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน และมักจะขยายความในเรื่องการติดเชื้อด้วยข้อมูลที่เกินจริง และมักพยายามทำให้ผู้เรียนเชื่อว่าถ้ามีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานจะได้รับผลจากโรคร้ายเหล่านั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้</p>

<p>เพศศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)</p>	<p>เพศศึกษาแบบห้ามมีเพศสัมพันธ์ จนกว่าจะแต่งงาน (Abstinence-Only-Until-Marriage)</p>
<p>สอนให้ตระหนักว่า คำสอนและคุณค่าทางศาสนาที่บุคคลยึดถือจะมีส่วนกำหนดการดำเนินชีวิต และการแสดงออกทางเพศของบุคคลอย่างไร และให้โอกาสผู้เรียนได้สำรวจความคิด ความเชื่อของตน และครอบครัวต่อเรื่องนี้</p>	<p>มักจะนำคำสอนมาใช้เป็นเครื่องตอกย้ำ จูงใจให้เชื่อถือ และปฏิบัติ และสร้างความรู้สึกบาปผิด เมื่อไม่ปฏิบัติตามที่พึงเป็น</p>
<p>สอนให้เห็นว่าเมื่อเด็ก/วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ และไม่พร้อม มีทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นการยุติการตั้งครรภ์จนครบกำหนดคลอดและเลี้ยงดูทารก หรือเมื่อคลอดแล้วอาจหาทางให้ทารกแก่ผู้อุปถัมภ์อื่น หรืออาจยุติการตั้งครรภ์ด้วยการทำแท้งหากไม่พร้อมจริงๆ</p>	<p>สอนให้เห็นว่าหากเด็ก/วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ มีเพียงหนทางเดียวคือต้องยุติการตั้งครรภ์จนครบกำหนดและต้องเลี้ยงดูบุตร หรือหาผู้อุปถัมภ์ทางเลือกของการทำแท้งเป็นบาปผิดร้ายแรงและยอมรับไม่ได้</p>

แปลและเรียบเรียงจาก *Advocates for Youth, 2000 M Street, N.W., Suite 750, Washington, D.C. 20036 USA., www.advocatesforyouth.org*

โดย โครงการก้าวอย่างเข้าใจ องค์การแพธ (PATH) ๓๗/๑ ซ.เพชรบุรี ๑๕ ถ.เพชรบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๓ ถึง ๖๕ โทรสาร ๐-๒๖๕๓-๗๕๖๘ email: pathbangkok@path.org website: www.teenpath.net

ประมวลรายวิชา

ชื่อรายวิชา	เพศศึกษารอบด้าน Comprehensive Sexuality Education
จำนวนหน่วยกิต	๓ หน่วยกิต
ผู้สอน คำอธิบายรายวิชา ความหมาย และขอบข่ายของเพศศึกษา ความสำคัญและความจำเป็นในการเรียนเพศศึกษา ความรู้เรื่องเพศวิถี และองค์ประกอบเรื่องเพศ ได้แก่ พัฒนาการของมนุษย์ สัมพันธภาพทางเพศ ทักษะส่วนบุคคล พฤติกรรมทางเพศและการแสดงออก สุขภาพทางเพศ สังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมวิถีทางเพศ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเพศ กระบวนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาในสถานศึกษา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เกิดกระบวนการทัศนหรือวิธีคิดต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเป็นเชิงบวก และเข้าใจแนวคิดเรื่องเพศศึกษารอบด้าน ๒. มีความรู้พื้นฐานเรื่องพัฒนาการวัยรุ่น เพศ และเพศวิถี ๓. มีทักษะการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างมั่นใจ ๔. แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนผู้เกี่ยวข้อง ๕. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองและสังคม ๖. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อเกิดสุขภาวะในชีวิต
ขอบเขตเนื้อหา	<p>หน่วยที่ ๑ เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา</p> <p>หน่วยที่ ๒ อนามัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรรภ์ และการคุมกำเนิด</p> <p>หน่วยที่ ๓ สุขภาพทางเพศ เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์</p> <p>หน่วยที่ ๔ คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ</p> <p>หน่วยที่ ๕ อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ</p>

- หน่วยที่ ๖ สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก
- หน่วยที่ ๗ ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การหย่าร้าง
- หน่วยที่ ๘ ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ
- หน่วยที่ ๙ ครอบครัว
- หน่วยที่ ๑๐ อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี
- หน่วยที่ ๑๑ โครงการเยาวชนนักศึกษา (๔ สัปดาห์)
 - ลงภาคสนาม (fieldwork) เพื่อศึกษาชีวิตวัยรุ่น และบริการทางสังคม
 - การจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner-centered) และการออกแบบการเรียนรู้เพศศึกษา
 - สาธิตแผนกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

กิจกรรมการเรียนการสอน

การระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ การอธิบายโดยใช้สไลด์ ภาพนิ่ง วีซีดี และการจัดสัมมนาหรือนิทรรศการ

การประเมินผลการเรียน

ประเมินจาก

● การทดสอบกลางภาค	๒๐	คะแนน
● การทดสอบปลายภาค	๑๐	คะแนน
● ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มและทักษะสังคม	๔๐	คะแนน
● การเข้าชั้นเรียน	๑๕	คะแนน
● การประเมินเจตคติก่อน-หลังเรียน	๑๕	คะแนน
รวมคะแนน	๑๐๐	คะแนน

โดยมีเกณฑ์การให้เกรด ดังนี้

A	>๘๕%	C	๖๕-๖๙%
B+	๘๐-๘๔%	D+	๖๐-๖๔%
B	๗๕-๗๙%	D	๕๕-๕๙%
C+	๗๐-๗๔%	F	<๕๕%

หน่วยที่ ๒

อนามัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรรภ์ การคุมกำเนิด

สาระสำคัญ

การเจริญเติบโตของร่างกายจากเด็กสู่วัยรุ่น ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ ความรู้สึก และการเกิดอารมณ์เพศของทั้งหญิงและชาย การมีเพศสัมพันธ์จึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งเป็นความพึงพอใจส่วนบุคคล และต้องอยู่บนพื้นฐานความคิดเรื่องความรับผิดชอบ การไม่ใช้อำนาจข่มขู่ บีบบังคับ และคำนึงถึงการมีสุขภาวะทางเพศ ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง และการจัดการผลกระทบไม่พึงประสงค์จากการมีเพศสัมพันธ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ มีความรู้เบื้องต้นที่จำเป็น คือ การตั้งครรรภ์ การคุมกำเนิด และทางเลือกในการยุติการตั้งครรรภ์ที่ปลอดภัย และดูขงยงอนามัยเป็นวิธีคุมกำเนิดชนิดเดียวที่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

วัตถุประสงค์

๑. อภิปรายผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจของวัยรุ่น
๒. อภิปรายผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ป้องกันทั้งหญิงและชาย
๓. สรุปและให้ความหมายการมีเพศสัมพันธ์แบบรับผิดชอบ

๔. ระบุแนวทางการเลือกตัดสินใจเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์
แบบรับผิดชอบ หรือกรณีเกิดผลลบจากการมีเพศสัมพันธ์
๕. บอกข้อดีและข้อเสียของการเลือกใช้วิธีการคุมกำเนิด
แบบต่างๆ

เนื้อหา

๑. พัฒนาการด้านร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อภาวะอารมณ์ของวัยรุ่น
๒. ความเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์เพศในวัยรุ่น
๓. การปฏิสนธิ การตั้งครรภ์ วิธีการคุมกำเนิด ทางเลือกในการยุติการตั้งครรภ์

กระบวนการ

ก. การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยรุ่น	๔๕ นาที
ข. กรณีศึกษา “แนนและบอย”	๗๕ นาที
ค. วิธีป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์	๓๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษฟลิปชาร์ต
๒. กระดาษเอสี่ กลุ่มละ ๑ แผ่น
๓. ปากกาเคมี
๔. ชุดอุปกรณ์และเครื่องมือการคุมกำเนิด
๕. ใบงาน “แนนและบอย”

เอกสารประกอบ

- เอกสารประกอบ ๒.๑ สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

ประเด็นสำคัญ

๑. โอกาสในการเรียนรู้เรื่องเพศในสังคมไทยแตกต่างกันตามวัย ช่วงอายุ และเพศ ในขณะที่คนส่วนใหญ่อาจมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต และการมีเพศสัมพันธ์อาจนำมาซึ่งการตั้งครรรภ์ หากไม่มีการป้องกัน ดังนั้น ไม่ว่าเพศสัมพันธ์จะเกิดขึ้นในช่วงวัยใด บุคคล ควรตระหนักถึงโอกาสการตั้งครรรภ์ และหากประเมินว่าไม่พร้อมที่จะตั้งครรรภ์ ควรเลือกมีเพศสัมพันธ์โดยใช้วิธีป้องกัน
๒. เป็นเรื่องสำคัญที่ทั้งหญิงและชาย ควรจะได้รับการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถเลือก และเผชิญการตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ของตนเองได้อย่างรู้เท่าทัน มีส่วนในการตัดสินใจเลือก จากความยินยอมพร้อมใจ และมีความพร้อมในการเตรียมรับผลลัพธ์ต่างๆ ที่จะตามมา รวมถึงการตั้งครรรภ์ และเรียนรู้วิธีป้องกัน หากยังไม่พร้อมที่จะให้เกิดการตั้งครรรภ์ขึ้น
๓. การศึกษาข้อมูลรายละเอียดให้ชัดเจน การเลือกใช้วิธีการคุมกำเนิดกับคู่ จึงเป็นความรับผิดชอบของทั้งหญิงและชายเมื่อมีเพศสัมพันธ์ และต้องการป้องกันผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์และคำนึงถึงการมีสุขภาวะทางเพศ ไม่ให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ติดโรคจากการมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรรภ์ การติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น
๔. การให้การศึกษเพื่อให้วัยรุ่นเรียนรู้เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ต้องทำให้วัยรุ่นสามารถประเมินถึงโอกาส ความเป็นไปได้ที่เพศสัมพันธ์ อาจจะเกิดขึ้น เห็นทางเลือกในการทำให้ตัวเองปลอดภัย ซึ่งหมายรวมถึง การเลือกที่จะไม่มีเพศสัมพันธ์ จนถึงการเลือกมีเพศสัมพันธ์ที่ป้องกัน และปลอดภัย เห็นอุปสรรคที่อาจทำให้ไม่อาจป้องกันตนเองได้
๕. การสื่อสารเรื่องเพศอย่างตรงไปตรงมาเปิดใจคุยกันจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ในขณะที่การปกปิด หรือการเลือกสื่อสารเพียงมุมใดมุมหนึ่ง อาจมีผล ทำให้วัยรุ่นไปแสวงหาการเรียนรู้เพิ่มเติมจากคนในวัยเดียวกัน หรือจากสื่อที่อาจให้ข้อมูลผิดพลาด หรือไม่รอบด้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การเรียนรู้ เรื่องเพศที่จะนำไปสู่อันตรายต่อสุขภาวะทางเพศทั้งของตนเองและคู่

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. การเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยรุ่น: ร่างกายของฉัน (๔๕ นาที)

๑. ผู้จัดการเรียนรู้แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม แยกกลุ่มชายล้วน ๒ กลุ่ม และกลุ่มหญิงล้วน ๒ กลุ่ม เพื่อทำกิจกรรม “ร่างกายของฉัน”
๒. ให้แต่ละกลุ่มวาดภาพโครงร่างสรีระตามเพศของตนเอง ระบุอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย และลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น พร้อมทั้งให้กลุ่มชายเขียนอธิบาย การเกิด “ผื่นเป็ยก” กลุ่มผู้หญิงเขียนอธิบาย การมี “ประจำเดือน” เพื่อทบทวนความรู้เดิมเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น ใช้เวลา ๑๕ นาที
๓. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอ กลุ่มละ ๕ นาที โดยนำเสนอที่ละเพศ และชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงสำคัญเกี่ยวกับร่างกายจุดต่างๆ ระหว่างเพศเดียวกันและต่างเพศ
๔. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุย เพื่อแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการเติบโตของร่างกายที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ จิตใจของวัยรุ่น เช่น การเป็นสิวมึหน้าอก เสียงเปลี่ยน มีขนขึ้น มีกลิ่นตัว มีอารมณ์เพศ ตามผู้เรียน
 - ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าว เมื่อมีความกังวล หรือข้อสงสัยในช่วงนั้น ผู้เรียนปรึกษาใคร
 - การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในช่วงวัยรุ่นของแต่ละคนเกิดขึ้นพร้อมกันหรือไม่ ในกรณีที่บางคนมีการเปลี่ยนแปลงเร็วหรือช้า ส่งผลกระทบต่อวัยรุ่นคนนั้นอย่างไรบ้าง
๕. ผู้จัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนแต่ละคนย้อนทบทวนประสบการณ์ตนเองในช่วงวัยรุ่น โดยให้ตอบคำถามต่อไปนี้ ใช้เวลา ๑๐ นาที
 - ประสบการณ์ของตนเองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยรุ่นที่จำได้ คือ
 - ในช่วงวัยรุ่น เราเรียนรู้เรื่องเพศจากแหล่งใดบ้าง และเรียนรู้เรื่องอะไร

๖. ขออาสาสมัครจากผู้เรียน ๓-๔ คนให้เล่าประสบการณ์
๗. ผู้จัดการเรียนรู้ควรบันทึกคำตอบจากการอภิปราย และเชื่อมโยงให้เห็นเรื่องเพศที่วัยรุ่นสนใจ และชี้ให้เห็นถึงประเด็นเนื้อหาที่สามารถนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับวัยรุ่นได้ อาทิ การดูแลสุขอนามัย ความเชื่อเกี่ยวกับขนาดของอวัยวะเพศ การสำเร็จความใคร่ หรือความรู้สึกไม่ดีต่อตัวเองหากมีรูปร่างไม่พอม ขาว สวย ซึ่งเรียนรู้มาจากเพื่อน สื่อ คนรอบข้าง เป็นต้น ถามผู้เรียนว่า
- **วัยรุ่นจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองในเรื่องใดบ้าง**
๘. ผู้จัดการเรียนรู้เชื่อมโยงให้เห็นร่วมกันว่าส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น คือ การเกิดอารมณ์เพศ และความสามารถในการสืบพันธุ์ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ถามผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ประเด็นการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง โดยใช้คำถามดังนี้
- **การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในช่วงวัยรุ่นที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านความรู้สึกทางเพศ หรืออารมณ์เพศ มีอะไรบ้าง**
 - **การมีประจำเดือนและฝันเปียก มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์อย่างไร**
 - **การตั้งครรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไร**
 - **ความพร้อมสำหรับการมีเพศสัมพันธ์มีอะไรบ้าง**
 - **หากมีการตั้งครรภ์ในระหว่างเรียนหนังสือ อาจเกิดอะไรขึ้นได้บ้าง**

ข. กรณีศึกษา “แนกกับบอย” (๗๕ นาที)

๙. แบ่งกลุ่มตามเดิม แจกใบงาน กรณีตัวอย่าง “แนกและบอย” โดยให้กลุ่มชายเป็น “บอย” และกลุ่มหญิงเป็น “แนก” เพื่อวิเคราะห์และระดมความคิดตามโจทย์ที่ระบุในใบงาน ให้เวลา ๑๕ นาที

“แนน” เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เป็นลูกสาวคนเดียวของพ่อแม่ แนนมีแฟนเป็นรุ่นพี่ซึ่งเคยเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน ชื่อ “บอย” ซึ่งปัจจุบันเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง กำลังอยู่ชั้นปีที่ ๒ ทั้งคู่รู้จักกันมานานเพราะอยู่บ้านใกล้กัน และมีเพศสัมพันธ์กันเมื่อบอยเรียนอยู่ชั้นปีที่ ๑ วันหนึ่งแนนรู้สึกตัวว่าประจำเดือนไม่มาตามปกติ จึงไปซื้อเครื่องมือตรวจการตั้งครรภ์จากคลินิกในเมืองมาทดสอบด้วยตนเอง และผลตรวจทั้งสองครั้ง พบว่าตัวเองตั้งท้อง แนนจึงรีบโทรศัพท์ไปหาบอย และนัดให้ออกมาคุยกัน

- โจทย์**
๑. แนน หรือ บอย จะรู้สึกอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น
 ๒. แนน หรือ บอย จะจัดการกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างไร

๑๐. ให้เวลาแต่ละกลุ่มนำเสนอ ๓ นาที โดยซักถามเพิ่มเติมถึงรายละเอียด ความเป็นไปได้ในการจัดการปัญหา ผลกระทบอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น และตั้งข้อสังเกตความแตกต่างในเรื่องความรู้สึกต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเพศหญิงเพศชาย และวิธีการจัดการปัญหาแต่ละรูปแบบ ตัวอย่างคำถามที่ใช้เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยน

- **ถ้าต้องเลือกวิธีการแก้ปัญหาโดยการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว จะเลือกวิธีการใด เพราะอะไร (กรณีที่กลุ่มตอบหลายวิธีการ)**
- **ความแตกต่างของวิธีการจัดการและตัดสินใจระหว่างบอยและแนนเป็นอย่างไร**
- **รูปแบบและวิธีการจัดการปัญหาแตกต่างกันหรือไม่**
- **หากเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และไม่พร้อมที่จะตั้งครรภ์ต่อ จะมีทางเลือกอะไรบ้าง**
- **การทำแท้งถือเป็นทางเลือกหรือไม่ เพราะเหตุใด**
- **ในกรณีที่เลือกยุติการตั้งครรภ์ จะสามารถปรึกษาเรื่องการรับบริการได้ที่ไหน อย่างไร**

๑๑. ผู้จัดการเรียนรู้ ชวนสรุปถึงการมีเพศสัมพันธ์แบบรับผิดชอบ และการคำนึงผลกระทบต่อเพศหญิงและเพศชายในกรณีที่มีเพศสัมพันธ์แบบไม่ป้องกัน โดยย้ำประเด็นเรื่องวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดท้องที่ดีที่สุดคือ “การไม่มีเพศสัมพันธ์” แต่หากคิดว่าจะไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องเลือกวิธีการป้องกันที่มีประสิทธิภาพทั้งในการป้องกันท้องและป้องกันโรค

ค. วิธีการป้องกันท้อง (๓๐ นาที)

๑๒. ผู้จัดการเรียนรู้ ใช้คำถาม เช่น

- ถ้าเราย้อนกลับไปแก้ไขอดีตของแนนและบอย เราจะกลับไปแก้ไขเรื่องไหน หรือเริ่มจากที่ใด
- มีวิธีการคุมกำเนิดแบบใดบ้าง และวิธีการใดที่วัยรุ่นนิยมใช้มากที่สุด
- ข้อดีและข้อเสียของวิธีการคุมกำเนิดแต่ละแบบเป็นอย่างไร
- ความเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน มีอะไรบ้าง

ในขั้นตอนนี้ สามารถใช้ชุดอุปกรณ์และเครื่องมือการคุมกำเนิดประกอบการอภิปรายหรือเพิ่มเติมความรู้เรื่องการคุมกำเนิดแบบต่างๆ โดยเน้นวิธีการที่วัยรุ่นนิยมเลือกใช้ ได้แก่ การหลังข้างนอก การนั้บระยะปลอดภัย (หน้า ๗ หลัง ๗) การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด การใช้ยาคุมฉุกเฉิน การใช้ถุงยางอนามัย (แจกเอกสารประกอบ ๒.๑ สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์)

๑๓. สรุปการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้จากกรณีของแนนและบอย เข้าสู่ประเด็นการจัดการเรียนรู้สำหรับวัยรุ่นเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ โดยใช้คำถาม คือ

- ปัญหาการตั้งท้องในภาวะที่ไม่พร้อมหญิงและชายควรมีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง
- การสอนวัยรุ่นในเรื่องวิธีการคุมกำเนิดจำเป็นหรือไม่ เพราะอะไร
- การเรียนรู้เรื่องวิธีการคุมกำเนิดควรเริ่มตั้งแต่เมื่อไร เพราะเหตุใด

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- หนุ่มสาวเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นมีความแตกต่างจากวัยอื่นอย่างไร เพราะเหตุใด
- หากวัยรุ่นจะตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ ควรต้องคำนึงถึงเรื่องใดบ้าง เพราะเหตุใด
- วิธีใดเป็นการป้องกันการตั้งท้องและการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ดีที่สุด เพราะเหตุใด
- หากเพื่อนพบว่าตัวเองกำลังตั้งท้อง ท่านจะให้คำปรึกษาอย่างไร
- หากเพื่อนไปทำผู้หญิงตั้งท้อง ท่านจะให้คำปรึกษาอย่างไร
- หากเพื่อนมาปรึกษาว่าจะไปทำแท้ง ท่านจะให้คำแนะนำเพื่อนอย่างไร
- การมีเพศสัมพันธ์แบบรับผิดชอบมีความหมายว่าอย่างไร

ข้อแนะนำสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- ผู้จัดการเรียนรู้ควรเตรียมปฏิทินมาด้วย เพื่อใช้เป็นสื่อในการทำความเข้าใจเรื่องการนี้ระยะปลอดภัย (หน้า ๗ หลัง ๗)
- หลังจบกิจกรรมในขั้นตอนที่ ๑๓ หากมีเวลาเหลือ ผู้จัดการเรียนรู้ควรจะชวนวิเคราะห์เรื่องการเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ เพื่อให้ทราบเงื่อนไขที่อาจทำให้วัยรุ่นไม่สามารถใช้บริการด้านเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ โดยใช้แนวทางคำถาม เช่น
 - วัยรุ่นสามารถใช้บริการคุมกำเนิดจากที่ใดบ้าง
 - อะไรคืออุปสรรคที่ทำให้วัยรุ่นไม่กล้าเข้ารับบริการด้านเพศและอนามัยเจริญพันธุ์
 - หากวัยรุ่นต้องการขอข้อมูล พูดคุย ปรึกษา หรือรับบริการด้านเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ได้อย่างสะดวกใจจะไปรับบริการได้ที่ไหน
 - หากมีบริการถ่วงอนามัยในโรงเรียน คิดว่าเหมาะสมหรือไม่ เพราะอะไร หรือคิดว่าควรตั้งอยู่จุดใด เพราะอะไร

ใบงาน

“แนนและบอย”

“แนน” เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เป็นลูกสาวคนเดียวของพ่อแม่ แนนมีแฟนเป็นรุ่นพี่ซึ่งเคยเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน ชื่อ “บอย” ซึ่งปัจจุบันเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง กำลังอยู่ชั้นปีที่ ๒ ทั้งคู่รู้จักกันมานานเพราะอยู่บ้านใกล้กัน และมีเพศสัมพันธ์กันเมื่อบอยเรียนอยู่ชั้นปีที่ ๑ วันหนึ่งแนนรู้สึกตัวว่าประจำเดือนไม่มาตามปกติ จึงไปซื้อเครื่องมือตรวจการตั้งครรภ์จากคลินิกในเมืองมาทดสอบด้วยตนเอง และผลตรวจทั้งสองครั้ง พบว่าตัวเองตั้งท้อง แนนจึงรีบโทรศัพท์ไปหาบอย และนัดให้ออกมาคุยกัน

โจทย์

๑. แนน หรือ บอย จะรู้สึกอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น
๒. แนน หรือ บอย จะจัดการกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างไร

สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์*

โดย ญัฐยา บุญภักดี

ในตอนที่แล้วได้เขียนถึงการยกร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นความพยายามที่ดำเนินการต่อเนื่องมาสามปีแล้ว และหลังการเลือกตั้ง เชื่อว่าจะสามารถเริ่มกระบวนการรับฟังความคิดเห็นภาคประชาชนที่มีต่อร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจมากพอที่จะให้ความเห็นอย่างมีคุณภาพต่อร่างกฎหมายอนามัยเจริญพันธุ์ได้ เพราะที่ผ่านมามีการให้ข้อมูลน้อยมากไม่ว่าจะจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

ประเด็นสำคัญคือ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า คนทุกคนนั้นมีสิทธิโดยพื้นฐานของความเป็นคนที่จะมี “อนามัยเจริญพันธุ์” ที่ดี หรือจะเรียกว่า “สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์คือสิทธิมนุษยชน” (reproductive rights are human rights) ก็ไม่ผิดอะไร

หากประชาชนทั้งหญิงและชายเกิดความเข้าใจว่าอนามัยเจริญพันธุ์ส่งผลต่อสุขภาพองค์รวมของตนเอง และรู้ว่าตนมีสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์อะไรบ้าง กฎหมาย นโยบาย และมาตรการต่างๆ ที่จะเป็นบริการสำหรับประชาชนก็จะมีความเป็นรูปธรรมที่เข้มแข็ง สนองตอบต่อสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ในระดับนานาชาติได้พูดกันมานานแล้วว่า สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเรื่องเพศและการเจริญพันธุ์นั้น ประกอบไปด้วยสิทธิมนุษยชนรวมกันอย่างน้อย ๑๒ ข้อ คือ

๑. สิทธิในชีวิต คือต้องไม่มีการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ไม่มีผู้หญิงที่ต้องท้องทั้งที่อายุน้อยเกินไป มากเกินไป หรือตั้งท้องถึงจนเกินไป
๒. สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยโดยทั้งหญิงและชายต้องเลือกได้ว่าจะมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ มีกับใคร มีอย่างไร เป็นการมีเพศสัมพันธ์แบบที่จะนำไปสู่การมีลูกหรือไม่มีลูก ต้องไม่ถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์แม้แต่การบังคับโดยคู่ของตนเอง การไม่ถูกบังคับให้ท้อง การไม่ถูกบังคับให้ทำแท้ง และการไม่ถูกบังคับให้ทำหมัน
๓. สิทธิในความเสมอภาคและไม่ถูกเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ ซึ่งกินความไปถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันในการศึกษา การทำงาน การไม่ถูกไล่ออกจากงานเพราะตั้งท้อง การไม่ต้องขออนุญาตสามีหรือภรรยาถ้าอยากคุมกำเนิดหรือทำหมัน การแบ่งงานกันทำได้โดยไม่ต้องแยกกว่างานของผู้ชาย งานของผู้หญิง

*บทความจากคอลัมน์เสียงสตรี นสพ. โพสต์ทูเดย์ วันเสาร์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

๔. สิทธิในความเป็นส่วนตัว คือการบริการดูแลเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ทั้งหมดนั้น ต้องเคารพความเป็นส่วนตัวและการตัดสินใจของผู้รับบริการ ทั้งเรื่องการคุมกำเนิด และการทำแท้ง รวมทั้งการรักษาความลับของผู้รับบริการด้วย ที่สำคัญที่สุด ข้อมูลสุขภาพทางเพศของผู้รับบริการที่เป็นวัยรุ่น ต้องถือเป็นข้อมูลส่วนตัวที่ห้ามเปิดเผยต่อผู้อื่น
๕. สิทธิในเสรีภาพแห่งการคิด มีความหมายว่าทุกคนมีเสรีภาพในการคิด และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชีวิตในด้านเพศและอนามัยเจริญพันธุ์อย่างเป็นอิสระจากการถูกบีบบังคับทางความคิด ระบบความเชื่อ และศาสนา ผู้ให้บริการเอง ไม่ว่าจะแพทย์หรือพยาบาลต่างก็เป็นคน ๆ หนึ่งและดังนั้นจึงมีสิทธิที่จะปฏิเสธการให้บริการที่ขัดแย้งกับความคิดความเชื่อของตนเอง แต่ยกเว้นในกรณีฉุกเฉินเสี่ยงต่อชีวิต
๖. สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและการศึกษา สิทธิข้อนี้หมายความว่าทุกคน โดยเฉพาะผู้ชายต้องได้รับการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้มีความรับผิดชอบในพฤติกรรมทางเพศของตน เด็กและวัยรุ่นต้องได้รับข้อมูลที่เหมาะสมตามวัย ที่สำคัญแม้วัยรุ่นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ
๗. สิทธิในการเลือกว่าจะแต่งงานหรือไม่และสิทธิการสร้างครอบครัวของตนเอง นั่นคือ คนทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้แต่งงาน คนทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ใช้ชีวิตคู่กับคนที่ตนไม่ต้องการ และบุคคลที่มีความพร้อมและความรับผิดชอบควรมีอิสระในการตัดสินใจแต่งงานหรืออยู่กินกัน
๘. สิทธิในการตัดสินใจว่าจะมีบุตรหรือไม่และจะมีเมื่อใด หมายความว่า คนทุกคนมีสิทธิที่จะตัดสินใจอย่างเป็นอิสระว่าจะมีลูกหรือไม่ เว้นระยะห่างอย่างไร เป็นสิทธิของตนซึ่งไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากคู่สมรสก่อนรับบริการวางแผนครอบครัว ประเด็นสำคัญอยู่ตรงการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระและมีความรับผิดชอบคือกุญแจสำคัญ และถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดูแลด้านสวัสดิการวางแผนครอบครัว
๙. สิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษาและการป้องกันสุขภาพ นั่นคือ คนทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสุขภาพด้านเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ที่ได้มาตรฐานสูงสุด เพื่อให้มีชีวิตด้านเพศและการเจริญพันธุ์ที่ปลอดภัย มีความพึงพอใจ

๑๐. สิทธิในการได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และไม่ถูกบีบบังคับให้เข้าร่วมการทดลอง โดยบุคคลต้องได้รับประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี ไม่ตกอยู่ในอันตรายหรือได้รับผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพและชีวิต
๑๑. สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยบุคคลมีสิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ มีสิทธิในการรวมกลุ่ม ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อรณรงค์ด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ และการหาหนทางให้เรื่องสิทธิและสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์เป็นวาระแห่งชาติ สุดท้าย สิทธิข้อที่
๑๒. สิทธิในการปลอดภัยจากการถูกทารุณกรรม และการปฏิบัติมิชอบ ได้แก่ คนทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดทั้งทางกายและใจ ไม่ว่าจะจากคู่ของตน หรือคนอื่น มีสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้มีความสัมพันธ์ทางเพศ และความสัมพันธ์ในระหว่างคู่สมรส ต้องอยู่บนฐานของความเสมอภาค เสรีภาพ และความเคารพซึ่งกันและกัน

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า สิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่เป็นสิทธิที่ได้รับการประกาศไว้แล้วในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐบาลที่ลงนามรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงต้องหาทางสร้างกลไกพิทักษ์ปกป้องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของคนในชาติด้วย

เป้าหมายใหญ่ของการคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ คือ การที่คนทุกคนสามารถมีชีวิตด้านเพศที่มีความสุขและไม่อยู่ในความเสี่ยงหรือความรุนแรง ไม่ถูกบีบบังคับ ไม่ต้องหวาดกลัวว่าจะท้องหรือติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมถึงสามารถกำหนดเรื่องการมีลูกของตนเอง ได้ว่าจะมีหรือไม่ มีเมื่อไร มีกี่คน

สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์จึงเป็นเหมือนกรอบในการทำงานของรัฐเพื่อมุ่งสู่การมีสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ที่ดีของประชาชนนั่นเอง

หน่วยที่ ๓

สุขภาพทางเพศ

เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

สาระสำคัญ

ข้อมูลและการรับรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวี/เอดส์ ยังคงมีความเข้าใจผิดอยู่หลายอย่าง ซึ่งนำไปสู่โอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อมากขึ้น เช่น การคิดว่าเอดส์เป็นเรื่องของคนบางกลุ่มที่เรียกว่า “กลุ่มเสี่ยง” เช่น กลุ่มคนขายบริการทางเพศ นักเที่ยว คนที่มีคู่นอนหลายคน คนใช้ยาเสพติดและคนรักเพศเดียวกัน หรือเชื่อว่าเราสามารถบอกได้ว่าใครมีเชื้อเอชไอวี เพราะความไม่เข้าใจความแตกต่างระหว่าง “ผู้ติดเชื้อ” กับ “ผู้ป่วยเอดส์”

ทั้งนี้ ในความเป็นจริง เราไม่สามารถบอกได้ว่าใครมีเชื้อ นอกจากการไปตรวจเลือดหาเชื้อเท่านั้น และทุกคนมีโอกาสเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวีได้ ถ้าหากมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ใช้ถุงยางป้องกันกับคนที่มีเชื้อ ซึ่งไม่สามารถดูได้จากภายนอก และวิธีการที่ดีที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวี คือ การไม่มีเพศสัมพันธ์ หรือการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์

นอกจากนี้ ความกังวลใจต่อเรื่องเอดส์ของคนส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการติดต่อและไม่ติดต่อ ซึ่งเป็นผลจากการขาดข้อมูลที่ชัดเจนหรือได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง อันอาจส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี นำไปสู่การรังเกียจกีดกัน หลักการวิเคราะห์โอกาสเสี่ยง (QQR) จะช่วยในการทำความเข้าใจเรื่องโอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์

๑. ระบุโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
๒. ระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคเอดส์
๓. สามารถนำหลักการ QQR มาอธิบายโอกาสเสี่ยงในการรับเชื้อเอชไอวีและความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
๔. ระบุวิธีลดโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และอธิบายความสำคัญของการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์
๕. มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้ติดเชื้อซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกัน

เนื้อหา

๑. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ : การติดต่ออาการ วิธีการป้องกัน
๒. การวิเคราะห์โอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ : ช่องทางการรับเชื้อ การแพร่ระบาด
๓. ผลกระทบจากโรคเอดส์ : การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ

กระบวนการ

ก. กิจกรรม “แลกน้ำ”	๖๐ นาที
ข. กิจกรรม “ระดับความเสี่ยง QQR”	๖๐ นาที
ค. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	๒๐ นาที
ง. สรุปการออกแบบการเรียนรู้	๑๐ นาที

เอกสารประกอบ

- เอกสารประกอบ ๓.๑ “หลักการ QQR”

วัสดุและอุปกรณ์

☑ การเตรียมอุปกรณ์สำหรับกิจกรรม “แลกน้ำ”

๑. จัดเตรียมอุปกรณ์ดังนี้

- สารโซเดียมไฮดรอกไซด์ หรือโซดาไฟ
- สารฟีนอล์ฟทาลีน พร้อมหลอดฉีดยาเพื่อใช้ทดสอบ
- ขวดแก้วใสใบเล็ก ๆ จำนวน ๒ เท้าของผู้เรียน
- หลอดฉีดยา ขนาด ๕ ซีซี. เท้าจำนวนผู้เรียน (ไม่ต้องมีเข็มฉีดยา)
- น้ำเปล่า

๒. ใส่สารโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ผสมแล้วในขวดแก้วใส ๑ ใบ (ที่มีปริมาณน้ำประมาณครึ่งขวด)

๓. ใส่น้ำเปล่าลงในขวดที่เหลือทุกใบ ให้ได้ประมาณครึ่งขวด

๔. แยกขวดที่ใส่น้ำเปล่าไว้ ๖ ใบ (เท้าจำนวนอาสาสมัคร) และนำขวดที่ใส่สารโซเดียมไฮดรอกไซด์วางปนกับขวดที่เหลือในภาชนะที่จัดเตรียมไว้

๕. นำหลอดฉีดยาใส่ไว้ในแต่ละขวด

๖. เตรียมขวดแก้วเปล่าอีกชุดหนึ่งเท้าจำนวนผู้เรียน วางเรียงไว้เพื่อให้แต่ละคนหยดน้ำของตัวเองเก็บไว้

☑ การเตรียมอุปกรณ์สำหรับกิจกรรม “ระดับความเสี่ยง QQR”

๑. กระดาษฟลิปชาร์ต

๒. กระดาษกาว

๓. บัตรความเสี่ยง ๒๑ ใบ และบัตรระดับความเสี่ยง ๔ ใบ (รวมชุดละ ๒๕ ใบ) จัดเตรียมจำนวน ๕ ชุด มีข้อความในแต่ละบัตรดังนี้

บัตรความเสี่ยง

๑. เพศสัมพันธ์ทางช่องคลอดโดยไม่ใช้ถุงยาง
๒. เพศสัมพันธ์ทางช่องทวารโดยไม่ใช้ถุงยาง
๓. เพศสัมพันธ์ขณะมีประจำเดือน
๔. เพศสัมพันธ์ขณะมีแผลที่อวัยวะเพศหรือมีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
๕. การใช้เข็มฉีดยาร่วมกันกับผู้อื่น
๖. การรับเลือดที่มีเชื้อเอชไอวี
๗. การเป็นผู้ใช้ปากทำ oral sex
๘. การใช้อุปกรณ์เสริมความสุขทางเพศสอดใส่ในอวัยวะเพศให้กันและกัน
๙. การกินนมแม่ที่ติดเชื้อ
๑๐. เพศสัมพันธ์โดยใช้ถุงยางอนามัย
๑๑. การใช้กรรไกรตัดเล็บ มีดโกน ร่วมกัน
๑๒. การใช้หัวสอดใส่ในอวัยวะเพศ
๑๓. การเป็นฝ่ายถูกทำ oral sex
๑๔. การจูบปาก
๑๕. การสำเร็จความใคร่ให้ตนเอง
๑๖. การลูบไล้ การใช้ลิ้นกับอวัยวะภายนอก (ที่ไม่ใช่อวัยวะเพศ)
๑๗. การใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับผู้ติดเชื้อ
๑๘. ยุงกัด
๑๙. การถูกเข็มตำ
๒๐. การสัมผัสสัมผัสแผล/เลือด/น้ำเหลืองของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วย
๒๑. การตรวจรักษาผู้ป่วย

บัตรระดับความเสี่ยง

การอธิบายระดับความเสี่ยง

- **เสี่ยงมาก** เป็นความเสี่ยงในระดับที่ทำให้มีโอกาสได้รับเชื้อสูงมาก และคนส่วนใหญ่ได้รับเชื้อเอชไอวีจากความเสี่ยงนั้นๆ
- **เสี่ยงปานกลาง** มีความเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อเอชไอวีอยู่บ้าง แต่ไม่มากเท่ากับ “เสี่ยงมาก”
- **เสี่ยงน้อยมาก** มีความเสี่ยงในเชิงทฤษฎี แต่ในทางเป็นจริง โอกาสและความเป็นไปได้ที่จะได้รับเชื้อเอชไอวีจากการกระทำนั้นๆ แทบไม่มีเลย และไม่ปรากฏ หรือมีกรณีน้อยมากๆ ว่ามีคนได้รับเชื้อเอชไอวีจากช่องทางนั้นๆ
- **ไม่เสี่ยง** เป็นการกระทำหรือช่องทางที่ไม่มีโอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอชไอวีเลย

ประเด็นสำคัญ

๑. เราไม่สามารถบอกได้ว่าใครมีเชื้อเอชไอวีอยู่ โดยการดูจากรูปลักษณ์ภายนอก หรือสังเกตอาการต่างๆ วิธีการเดียวที่จะบอกได้ว่าใครมีเชื้อเอชไอวี คือ การตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี
๒. การมีเพศสัมพันธ์กับคู่เพียงคนเดียว หรือการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกก็อาจมีโอกาสดูได้รับเชื้อเอชไอวีได้หากเราไม่ป้องกันโดยใช้ถุงยางอนามัย ทั้งนี้ เพราะเราไม่รู้ว่าคู่ที่เรามีเพศสัมพันธ์ด้วยมีเชื้อหรือไม่ เคยมีหรือยังมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นอยู่อีกนอกจากเรา เป็นเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของเขาเหมือนเราหรือไม่
๓. โอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอชไอวี คือ การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันกับคนที่มียeastซึ่งไม่สามารถดูออกได้จากรูปลักษณ์ภายนอก ดังนั้น ทุกคนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวคือมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัยป้องกันจึงมีโอกาสเสี่ยงเท่ากัน คนที่มีโอกาสเสี่ยงจึงไม่ใช่ “กลุ่มเสี่ยง” แต่เป็นคนที่มียeast “พฤติกรรมเสี่ยง”
๔. ผู้ติดเชื้อที่อยู่ในสังคมร่วมกับเราอาจไม่ทราบว่าตัวเองรับเชื้อมาแล้ว เพราะไม่ได้ไปตรวจเลือด ในขณะที่เดียวกันเขาก็สามารถแพร่เชื้อให้กับคู่ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยได้ การค้นหาว่าใครเป็นผู้แพร่เชื้อจึงทำได้ยากและไม่จำเป็น ดังนั้น “การป้องกันตนเอง” เช่น การใช้ถุงยาง การไม่มีเพศสัมพันธ์ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ เพราะเป็นการรับผิดชอบต่อชีวิตทางเพศของตนเองและคู่
๕. การรับรู้จากประสบการณ์ที่สืบทอดผ่านกันมาด้วยคำพูด สื่อ ภาพ การรณรงค์ อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับโรคเอดส์หลายประเด็น เช่น ภาพลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ต้องผอมเกรียม ดำ มีแผลพุพอง หากเป็นคนที่สวยใสหรือร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงไม่น่าจะมีเชื้อเอชไอวี คนที่มีพฤติกรรมทางเพศกับคนหลายคนเท่านั้นจึงจะมีโอกาสติดเชื้อเอชไอวี แต่คนที่รักเดียวใจเดียวจะปลอดภัยจากเอดส์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแยกแยะ “ข้อเท็จจริง” และ “ความคิดเห็นหรือความเชื่อ” ให้กระจ่างชัด

๖. “ผู้ติดเชื้อ” กับ “ผู้ป่วยเอดส์” มีความหมายแตกต่างกัน “ผู้ติดเชื้อ” หมายถึง ผู้ที่มีเชื้อเอชไอวีอยู่ในร่างกาย แต่ยังคงแข็งแรง และอาจไม่แสดงอาการใดๆ เลยเป็นเวลาหลายปี ในขณะที่ “ผู้ป่วยเอดส์” หมายถึงคนที่ติดเชื้อมาระยะหนึ่งแล้ว (ประมาณ ๗-๑๐ ปี) และภูมิคุ้มกันถูกทำลายจากเชื้อเอชไอวี ทำให้เกิดการติดเชื้อโรคฉวยโอกาส ซึ่งสามารถรักษาให้หายได้
๗. การตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะรู้ว่าใครมีเชื้อเอชไอวี และต้องตรวจหลังจากมีพฤติกรรมเสี่ยงอย่างน้อย ๓ เดือน การตรวจเลือดเป็นการบอกสถานะการติดเชื้อในอดีตจนถึง ๓ เดือนก่อนตรวจ และไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในอนาคต การตรวจเลือดจึงมีวิธีป้องกัน ผลเลือดบวก หมายถึงได้รับเชื้อ แต่ผลเลือดลบ อาจหมายถึง ยังไม่ได้รับเชื้อมาจนถึง ๓ เดือนก่อนตรวจหรือได้รับเชื้อแล้วแต่ยังตรวจไม่พบ ดังนั้น การตรวจเลือดจึงมีวิธีป้องกัน
๘. ทางเลือกในการลดโอกาสเสี่ยงที่ทำได้จริงและสอดคล้องกับชีวิตของคนแต่ละคน คือการที่คนจะปลอดภัยต้องทำให้เห็นโอกาสเสี่ยงที่แท้จริงและวิธีการลดโอกาสเสี่ยงที่เป็นจริง
๙. กิจกรรมทางเพศที่ไม่มีการสอดใส่ เช่น จูบปาก การสัมผัสภายนอก หรือการทำ oral sex เมื่อพิจารณาความเสี่ยงโดยใช้หลักการ QQR แล้วจะพบว่า การกระทำหรือพฤติกรรมทางเพศเหล่านี้อยู่ในระดับเสี่ยงน้อยมากจนแทบไม่มีเลย แต่กิจกรรมเหล่านี้มักเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนเริ่มต้นของการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์แบบสอดใส่ ประเด็นสำคัญจึงเป็นความตระหนักรู้ถึงโอกาสที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ และการเตรียมตัวป้องกัน
๑๐. ผู้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ โดยเฉพาะในโรงเรียน และวิธีการดูแลเด็กติดเชื้อ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ การเรียน การเล่นด้วยกันอย่างเป็นปกติ และจำเป็นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสำหรับเพื่อนทุกคน

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. กิจกรรม “แล่นน้ำ”

๑. อธิบายวิธีการเล่น “แล่นน้ำ” ว่าเป็นการจำลองสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการเล่นกิจกรรม
๒. ขออาสาสมัคร ๖ คน และแจกขวดน้ำพร้อมหลอดฉีดยา (ที่แยกเอาไว้ ๖ ขวด) ให้อาสาสมัครถือไว้คนละขวด จากนั้นให้อาสาสมัครดูน้ำในขวดที่ได้ไปประมาณครึ่งหลอดฉีดยา แล้วนำไปฉีดใส่ขวดเปล่าที่เตรียมไว้ให้ จากนั้น แจกขวดน้ำ ๖ ขวดที่อาสาสมัครฉีดน้ำของตัวเองเก็บไว้ต่างหาก บอกให้อาสาสมัครนั่งรวมกันอยู่ด้านหนึ่งของห้อง โดยยังไม่ต้องร่วมกิจกรรม
๓. แจกขวดน้ำพร้อมหลอดฉีดยาที่เหลือให้กับผู้เรียนทั้งหมดคนละ ๑ ขวด โดยให้ผู้เรียนหยิบเอง
๔. ผู้จัดการเรียนบอกให้ผู้เรียนสังเกตน้ำในขวดของตัวเองว่าเหมือนกับขวดของเพื่อนหรือไม่ จากนั้น ให้แต่ละคนใช้หลอดฉีดยาดูน้ำของตัวเองประมาณครึ่งหลอดไปใส่ไว้ในขวดเปล่าที่เตรียมไว้ให้
๕. หลังจากทุกคนได้เก็บน้ำของตัวเองแล้ว ให้ทุกคนยกเว้นอาสาสมัครมายืนล้อมวงรวมกัน ให้ทุกคนทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดูน้ำในขวดของตัวเอง พร้อมทั้งสังเกตสีของน้ำในขวดของตัวเองด้วยว่าเป็นอย่างไร ต่างกับของเพื่อนหรือไม่
๖. ผู้จัดการเรียนบอกให้ผู้เรียนทุกคน (ยกเว้นอาสาสมัคร ๖ คน) เลือกจับคู่กับใครก็ได้ที่ถูกต้องใจ เมื่อทุกคนได้คู่ครบแล้วให้หันหน้าเข้าหากัน และแต่ละคนดูน้ำของตัวเองขึ้นมา ปริมาณครึ่งหลอด แล้วฉีดน้ำในหลอดฉีดยาที่ดูขึ้นมาใส่ในขวดของตัวเอง (ต่างฝ่ายต่างฉีดใส่ขวดกันและกัน) จากนั้นให้แต่ละคนใช้หลอดฉีดยาค้นน้ำในขวดของตัวเอง และสังเกตว่าน้ำในขวดเปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่
๗. ในรอบที่ ๒, ๓ และ ๔ ให้ผู้เรียนแต่ละคนจับคู่กับคนใหม่ โดยไม่ให้ซ้ำคนเดิม โดยผู้จัดการเรียนอธิบายให้ชัดเจนในแต่ละรอบว่า ให้หาคนใหม่ ที่ไม่ใช่คนเดิมที่เคยแล่นน้ำกันไปแล้ว เมื่อจับคู่ได้ให้ฉีดน้ำของตัวเองใส่ในขวดของคุณ ผู้จัดการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนจำหน้า/ชื่อคนที่แล่นน้ำด้วยให้ได้

๘. รอบที่ ๕ ให้อาสาสมัครทั้ง ๖ คนเข้ามาร่วมเล่นด้วย โดยให้อาสาสมัครเลือกจับคู่กับคนในกลุ่มใหญ่และห้ามอาสาสมัครจับคู่กันเอง เมื่ออาสาสมัครได้คู่แล้ว ให้คนที่เหลือจับคู่กันเองโดยอิสระ เมื่อทุกคนมีคู่ครบแล้ว ก็ให้แลกน้ำกันอีก ๑ ครั้ง จากนั้น ให้ทุกคนกลับไปนั่งที่และนำขวดมาไว้ข้างหน้าตัวเอง

๙. ถามผู้เรียนว่า

- ☑ หากเปรียบเทียบกิจกรรม “แลกน้ำ” กับเรื่องเอดส์ การแลกน้ำ อาจเปรียบเทียบได้กับอะไร? (การจำลองภาพการมีเพศสัมพันธ์กัน)
- ☑ จากการ “แลกน้ำ” ที่ทุกคนมีส่วนร่วม เราเห็นรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์แบบใดบ้าง (มีเพศสัมพันธ์กับคนหลายคน, มีการเปลี่ยนคู่, มีคู่หลายคน, มีคู่คนเดียว, มีเพศสัมพันธ์ครั้งเดียว, มีแบบไม่ป้องกัน, ฯลฯ)
- ☑ หากมีผู้ติดเชื้อในวงนี้ เรารู้หรือไม่ว่าเป็นใครบ้าง รู้ได้อย่างไร โดยเปรียบเทียบขวดน้ำที่ทุกคนถืออยู่ (เชื่อมโยงให้เห็นเรื่องน้ำใสๆ ดูไม่ออกเหมือนมีเชื้อเอชไอวี แต่ดูไม่ออก)

๑๐. บอกผู้เรียนว่า ในวงที่เราเล่นแลกน้ำกันนี้มีผู้ติดเชื้ออยู่ (ขวดน้ำที่มีเชื้อ) เราบอกได้หรือไม่ว่ามีใครบ้าง เพราะเหตุใด (ยังไม่ต้องเฉลยว่ามีขวดตั้งต้นกี่ขวด)

- ☑ หากมีคนที่มีเชื้ออยู่ในวงนี้ ใครที่คิดว่าตัวเองอาจมีโอกาเสี่ยงในการรับเชื้อบ้าง เพราะเหตุใด
- ☑ เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ใครมีเชื้อเอชไอวี (วิธีเดียวที่จะรู้ได้ คือ การตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี)

๑๑. ถามความสมัครใจว่าผู้เรียนคนใดอยากตรวจหาเชื้อเอชไอวีบ้าง

- ☑ ถ้ามีคนอยากตรวจ เลือก ๑ คน และอธิบายว่า เมื่อใช้สารทดสอบหยดลงในขวด หากน้ำเปลี่ยนสีเป็นสีม่วง หมายถึงขวดนั้นๆ มีเชื้อ จากนั้นนำสารฟีนอล์ฟทาลีนไปหยดในขวดน้ำ

๑๒. เมื่อตรวจพบว่าน้ำของใครเปลี่ยนสีเป็นขวดแรก ให้ชวนเจ้าของขวดพูดคุย

- ☑ ถามเจ้าของขวดว่ารู้สึกอย่างไรที่น้ำของตัวเองเปลี่ยนสี คิดว่าเป็นเพราะเหตุใด หากมีการระบุว่าได้รับเชื้อจากคนอื่น ให้ลองบอกว่าเป็นใคร เพราะอะไร
- ☑ จากนั้นถามกลุ่มว่า ถ้าขวดนี้เปลี่ยนสี ใครคิดว่าขวดของตัวเองจะเปลี่ยนด้วยให้ยืนขึ้น

ถามกลุ่มต่อว่า เมื่อเห็นคนที่ยื่นขึ้นเพราะคิดว่าตัวเองอาจมีโอกาเสี่ยงใครอีกที่คิดว่าตนเองก็มีโอกาเสี่ยง ให้ยื่นขึ้น ถามเหตุผล และถามต่ออีก ๒-๓ รอบให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ในห้องยื่นขึ้น

- ☑ ชี้ให้เห็นว่า เราเพิ่งรู้ว่า มีคนๆ เดียวในห้องนี้ที่มีเชื้อ แต่มีอีกหลายคนมากที่รู้สึกว่าคุณเองอาจมีโอกาเสี่ยงด้วย ถามผู้เรียนว่ารู้สึกหรือคิดอย่างไร กับสถานการณ์ดังกล่าว

๑๓. ถามว่าใครอยากตรวจอีกบ้าง ลองตรวจ โดยเมื่อเจอขวดที่เปลี่ยนสีอีก ๒-๓ ขวด ลองถามว่า คิดว่าได้รับจากใคร จากนั้นผู้ดำเนินการบอกว่า จะบังคับตรวจทุกคน ยกเว้นอาสาสมัคร ๖ คน นับจำนวนขวดที่เปลี่ยนสี

๑๔. สำหรับอาสาสมัคร ถามกลุ่มว่า

- ☑ อาสาสมัครแลหน้ากี่ครั้ง เปรียบเทียบได้กับใคร/พฤติกรรมอะไรบ้างในสังคม (มีเพศสัมพันธ์ครั้งเดียว, มีครั้งแรก, มีคู่คนเดียว, รักเดียวใจเดียว)
- ☑ คิดว่าขวดของอาสาสมัคร มีโอกาเปลี่ยนสีหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ☑ จากนั้น ตรวจอาสาสมัคร และนับจำนวนขวดน้ำที่เปลี่ยนสี

๑๕. หากมีขวดน้ำอาสาสมัครเปลี่ยนสี ตั้งคำถามต่อว่า รักเดียวใจเดียว มีคู่คนเดียว ปลอดภัยจากเอ็ดส์จริงหรือไม่ อภิปรายถึงสาเหตุที่ทำให้การมีเพศสัมพันธ์ครั้งเดียว ก็อาจติดเชื้อเอชไอวี

๑๖. เขียนแผ่นใส เพื่อให้เห็นจำนวนขวดที่ติดเชื้อ จากจำนวนขวดกลุ่มใหญ่ทั้งหมด จากการแล ๕ ครั้ง และจำนวนขวดอาสาสมัครที่เปลี่ยนสี ใน ๖ ขวด จากการแลหน้าเพียง ๑ ครั้ง

- ☑ โอกาเสี่ยงของ ๒ กลุ่มนี้เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

๑๗. ตั้งประเด็นกับผู้เรียนว่า กิจกรรมนี้เป็นการจำลองภาพการมีเพศสัมพันธ์ของคน ๕ ครั้ง ซึ่งมีโอกาที่คนจะได้รับเชื้อเอชไอวีไปจำนวนหนึ่งตามที่ปรากฏ ถามว่าในชีวิตจริง แต่ละคนมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์กี่ครั้ง และกับคนมากกว่า ๑ คนหรือไม่

- ☑ การเปลี่ยนคู่ หรือมีคู่นอนมากกว่า ๑ คน เกิดขึ้นได้อย่างไรบ้าง มีโอกาเกิดขึ้นในชีวิตเราหรือไม่ อย่างไร
- ☑ เราจะบอกกับคู่ปัจจุบันเกี่ยวกับคู่นอนในอดีตหรือไม่ เพราะเหตุใด สุ่มถาม ทั้งหญิงและชาย ตั้งข้อสังเกตความแตกต่างของการเปิดเผยประสบการณ์ทางเพศของหญิงชาย ใครบอกง่ายกว่ากัน

๑๘. ถามผู้เรียนว่า จากจำนวนขวดน้ำที่เปลี่ยนสีทั้งหมด คิดว่ามีขวดตั้งต้นกี่ขวด

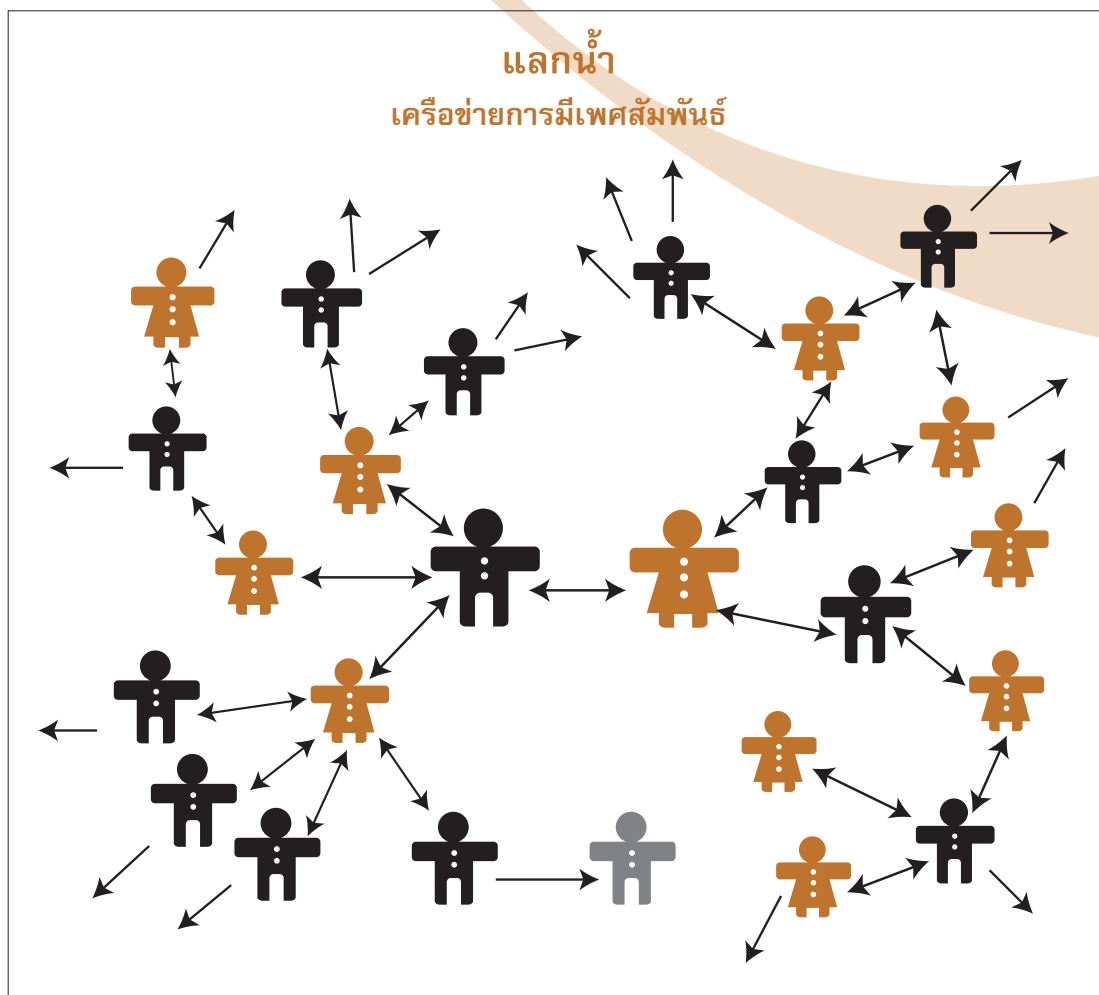
- ☑ จากนั้น เฉลยโดยการนำสารฟีนอล์ฟทาลินมาหยดใส่ขวดที่เก็บน้ำของแต่ละคนไว้ในครั้งแรกทุกขวด ซึ่งจะเห็นว่าสีเพียงขวดเดียวเท่านั้นที่เปลี่ยนสี อธิบายว่า กิจกรรมแลกเปลี่ยนน้ำเป็นการจำลองการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี
- ☑ จาก ๑ ขวด แลกกัน ๕ ครั้ง ทำให้น้ำเปลี่ยนสีไปอีกขวด ถามว่า คิด/รู้สึกอย่างไร กับสิ่งที่เห็นจากกิจกรรมนี้บ้าง

๑๙. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุยสรุปการเรียนรู้จากกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปว่า “โอกาสการติดเชื้อเอชไอวี คือ.....” โดยผู้จัดการเรียนรู้พยายามตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่คำตอบ- (การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันกับคนที่มิเชื่อซึ่งดูไม่ออกจากภายนอก)

๒๐. ตัวอย่างคำถาม ที่สามารถใช้เพื่อเพิ่มเติมประเด็น หากการอภิปรายแลกเปลี่ยนยังไม่ครอบคลุมในบางประเด็น เช่น

- **ในขณะที่มีการณรงค์ให้ใช้ถุงยางอนามัย ทำไมแนวโน้มการแพร่ระบาดของเอ็ดส์จึงเพิ่มขึ้น**
- **เรามีโอกาสติดเชื้อจากใครมากกว่ากันระหว่างผู้ติดเชื้อกับผู้ป่วยเอ็ดส์ เพราะอะไร**
- **ใครคือคนที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี**
- **การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ป้องกันกับคนที่เรามั่นใจ กับการใส่ถุงยางในขณะที่มีเพศสัมพันธ์กับคนที่เราคิดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง แบบไหนมีโอกาสเสี่ยงมากกว่ากัน**
- **โอกาสที่หญิงและชายที่เป็นแฟนกัน/รักกัน จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นไปได้มากน้อยเพียงใด คิดว่าเป็นเพศสัมพันธ์แบบป้องกันหรือไม่ เพราะเหตุใด**
- **เราสามารถพูดคุยหรือสื่อสารกับคู่เรื่องประวัติทางเพศของตนเองได้หรือไม่ เพราะอะไร**
- **เราจะมีวิธีการป้องกันตนเองอย่างไร ถ้าไม่อยากติดเชื้อเอชไอวี**
- **เราจะมั่นใจในคู่ที่เราเลือกได้อย่างไร**

ในขั้นตอนนี้ ผู้จัดการเรียนรู้ควรทำแผนผังเครือข่ายการมีเพศสัมพันธ์ แสดงโอกาสการแพร่ระบาดของคนที่ติดเชื้อเอาไว้ไปยังคนอื่นๆ โดยผ่านช่องการมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ป้องกันกับผู้ติดต่อซึ่งดูไม่ออกจากภายนอก (ดังเช่นตัวอย่างข้างล่างนี้) เพื่อชี้ให้เห็นถึงจำนวนและปริมาณของผู้ที่มีโอกาสรับเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์

ข. กิจกรรม “ระดับความเสี่ยง”

๒๑. ผู้จัดการเรียนรู้ตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้จากกิจกรรมแล่นน้ำกับกิจกรรมระดับความเสี่ยง โดยใช้คำถาม เช่น
- พฤติกรรมใดที่จะนำไปสู่การเกิดโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีบ้าง
 - เราคิดว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการติดเชื้อเอชไอวีมีอะไรอีกบ้าง
 - เราคิดว่าตนเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีหรือไม่ อย่างไร
๒๒. ผู้จัดการเรียนรู้นำเข้าสู่กิจกรรม “ระดับความเสี่ยง” โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็น ๔ กลุ่มแบบคละหญิงชาย แจกชุดบัตรความเสี่ยงกลุ่มละ ๑ ชุด อธิบายวิธีการเล่น “QR” ว่าแต่ละกลุ่มจะได้รับบัตรค่า ๒๑ ใบ แต่ละใบจะเป็นการกระทำต่างๆ กัน และบัตรระดับความเสี่ยง ๔ ระดับ จำนวน ๔ ใบ
๒๓. ให้สมาชิกภายในกลุ่มพิจารณาว่าการกระทำที่ระบุในบัตรค่าแต่ละบัตรนั้น หากกระทำร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี จะทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อระดับใด โดยใช้เกณฑ์ระดับความเสี่ยงที่กำหนดไว้ประกอบการพิจารณา
๒๔. อธิบายเกณฑ์การจัดระดับความเสี่ยง ๔ ระดับ หรือฉายบนเครื่องฉายแผ่นใสให้ทุกคนได้เห็นร่วมกัน

- **เสี่ยงมาก** เป็นความเสี่ยงในระดับที่ทำให้มีโอกาสได้รับเชื้อสูงมากและคนส่วนใหญ่ได้รับเชื้อเอชไอวีจากความเสี่ยงนั้นๆ
- **เสี่ยงปานกลาง** มีความเสี่ยงที่จะได้รับเชื้อเอชไอวีอยู่บ้าง แต่ไม่เท่าเสี่ยงมาก
- **เสี่ยงน้อยมาก** มีความเสี่ยงในเชิงทฤษฎี แต่ในทางเป็นจริง โอกาสและความเป็นไปได้ที่จะได้รับเชื้อเอชไอวีจากการกระทำนั้นๆ แทบไม่มีเลยและไม่ปรากฏหรือมีกรณีน้อยมากๆ ว่ามีคนได้รับเชื้อเอชไอวีจากช่องทางนั้นๆ
- **ไม่เสี่ยง** เป็นการกระทำหรือช่องทางที่ไม่มีโอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอชไอวีเลย

๒๕. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มพิจารณาร่วมกันว่า การกระทำที่ระบุในบัตรคำแต่ละบัตรนั้น จะทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้ออย่างไร และให้วางบัตรคำนั้นๆ ใต้ระดับความเสี่ยงที่เป็นความเห็นของกลุ่ม ให้ใช้วิธีการให้เหตุผล อธิบายในกลุ่ม ให้เวลา ๑๕ นาที
๒๖. เมื่อหมดเวลา ผู้จัดการเรียนรู้ชวนทุกคนในชั้นเรียนตรวจสอบการจัดระดับความเสี่ยงร่วมกัน โดยใช้บัตรอีกชุดหนึ่ง ถามความเห็นของทุกกลุ่มต่อบัตรคำแต่ละใบ หากทุกกลุ่มเห็นพ้องกัน ผู้จัดการเรียนรู้ติดบัตรคำนั้นลงในช่องระดับความเสี่ยงที่ทุกกลุ่มมีความเห็นร่วมกัน หากบัตรคำใดมีความเห็นไม่ตรงกันแม้เพียงกลุ่มเดียว ให้แยกบัตรคำติดไว้ข้างนอก ถามจนครบหมดทั้ง ๒๑ บัตร
๒๗. ตั้งคำถามชวนคุยเพื่อชี้ประเด็นให้เห็นว่า การลงความเห็นต่อบัตรคำแต่ละใบนั้น ต้องมีข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการรับเชื้อ ช่องทางการติดเชื้อในการพิจารณา เช่น
- ในกลุ่มบัตรคำที่ทุกกลุ่มเห็นด้วยกัน เราใช้เกณฑ์อะไรในการพิจารณาเพราะเหตุใด
 - การที่แต่ละกลุ่มมีความเห็นไม่ตรงกันต่อบัตรคำจำนวนหนึ่ง คิดว่าเป็นเพราะเหตุใด
 - ข้อมูลและความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องเอดส์อาจส่งผลอย่างไรบ้าง

๒๘. อธิบายหลักการ “QQR” เพื่อให้เข้าใจเรื่องหลักการวิเคราะห์ความเสี่ยงและปัจจัยที่มีผลต่อการรับเชื้อเอชไอวี และแจกเอกสารประกอบ ๓.๑ หลักการ QQR

เอกสารประกอบ ๓.๑

หลักการ QQR

การที่คน ๆ หนึ่งจะได้รับเชื้อ HIV เข้าสู่ร่างกายจะต้องประกอบด้วย ๓ ปัจจัยดังนี้

ปริมาณของเชื้อ (Quantity)	คุณภาพของเชื้อ (Quality)	ช่องทางการติดต่อ (Route of Transmission)
<ul style="list-style-type: none">▪ เชื้อ HIV อยู่ในคนเท่านั้น (เกาะอยู่กับเม็ดเลือดขาว)▪ เชื้อ HIV อยู่ในสารคัดหลั่งบางอย่างในร่างกายของคนที่มีเชื้อ HIV เช่น เลือด น้ำอสุจิ น้ำในช่องคลอด น้ำนมแม่ ซึ่งมีปริมาณที่ไม่เท่ากัน▪ ต้องมีจำนวนเชื้อ HIV ในปริมาณที่มากพอในสารคัดหลั่งที่เป็นที่อยู่ของเชื้อ	<p>เชื้อ HIV ต้องมี <u>คุณภาพพอ</u></p> <ul style="list-style-type: none">▪ เชื้อ HIV ไม่สามารถมีชีวิตอยู่นอกร่างกายคนได้▪ สภาพในร่างกาย และสภาพแวดล้อม บางอย่างมีผลทำให้เชื้อไม่สามารถอยู่ได้ เช่น กรดในน้ำลาย กระเพาะอาหาร สภาพอากาศ ความร้อน ความแห้ง นัยยาต่าง ๆ	<p>ไวรัส HIV จะต้องถูกส่งผ่านจากคนที่ติดเชื้อไปยังอีกคนหนึ่ง โดยเชื้อจะต้องตรงเข้าสู่กระแสเลือด</p> <ul style="list-style-type: none">• เลือด• เพศสัมพันธ์• แม่สู่ลูก

โอกาส/ความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น

๒๙. ชาวผู้เรียนร่วมกันพิจารณาบัตรคำที่มีความเห็นไม่ตรงกันซึ่งติดแยกไว้โดยใช้หลักการ QQR วิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการรับเชื้อ เพื่อตัดสินใจว่าจัดอยู่ในความเสี่ยงระดับใด และนำไปติดไว้ในช่องความเสี่ยงระดับนั้นจนครบหมดทุกใบ

๓๐. ในระหว่างการใช้หลักการ QQR ผู้เรียนอาจมีคำถามที่เป็นเหตุการณ์สมมติ เช่น “กรณีจูบปาก ถ้าปากมีแผลเลือดออก” หรือ “กรณีใช้มีดโกนร่วมกัน - ถ้า มีดบาดจนมีเลือดอยู่ที่ใบมีดโกน” เป็นต้น ในกรณีที่มีคำถาม “ถ้า...” ผู้จัดการ เรียนรู้ ควรชวนให้ผู้เรียนพิจารณาถึงโอกาสความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น เช่น การจูบ ปากโดยที่ทั้งสองฝ่ายมีแผลซึ่งมีเลือดออก มีโอกาสเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งเหตุการณ์ สมมติเหล่านี้ เป็นความกังวลใจจากจินตนาการ ซึ่งแทบไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้จริงใน วิธีชีวิต

๓๑. เมื่อพิจารณาครบทุกบัตรคำ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติม

๓๒. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนผู้เรียนพิจารณาให้เห็นความกังวลใจว่า ถ้าพิจารณาระดับความ เสี่ยงของบัตรคำทั้งหมด คิดว่าโดยทั่วไปคนกังวลเรื่องการติดเชื้อเอชไอวี จากการ กระทำกลุ่มใด (กลุ่มที่ไม่เสี่ยงเลย หรือเสี่ยงน้อย) ในขณะที่การกระทำที่มีโอกาส เสี่ยงมาก คนโดยทั่วไปกลับไม่กังวล (การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน) โดย ผู้จัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับประเด็นในกิจกรรมแลงหน้า (ความมั่นใจในคู่ที่ตนเองเลือก การไม่เปิดเผยประวัติทางเพศ คิดว่าตนเองและคู่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง ทำให้ประเมิน ความเสี่ยงพลาด เป็นต้น)

ค. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ

๓๓. ชวนคุยและเพิ่มเติมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการได้รับเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ อื่นๆ จากการมีเพศสัมพันธ์ โดยใช้คำถาม เช่น

- **การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยาง นอกจากมีโอกาสติดเชื้อเอชไอวีแล้ว เรามีโอกาสติดเชื้ออื่นอีกหรือไม่ มีอะไรบ้าง**
- **สามารถสังเกตอาการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในผู้หญิงและผู้ชายอย่างไร**
- **การติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ส่งผลกระทบต่อสุขภาพชายและหญิง**

- **มีวิธีการรักษาอย่างไรบ้าง**
- **จะเกิดผลกระทบอย่างไรหากซื้อยามากินเอง**

๓๔. ผู้จัดการเรียนรู้สรุปประเด็นสำคัญในเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ดังนี้

- การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน นอกจากอาจทำให้เกิดการตั้งครรภ์ การติดเชื้อเอชไอวีแล้ว ยังมีโอกาสติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ เช่น หนองใน ฯลฯ
- ในระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน (๒๕๕๙) พบการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีการณรงค์เรื่องเอดส์อย่างกว้างขวางในประเด็นการให้ใช้ถุงยางอนามัย ทำให้อัตราการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ลดลงอย่างมาก จนแทบไม่พบผู้ป่วย ดังนั้นปรากฏการณ์การพบการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ สะท้อนให้เห็นว่าคนมีพฤติกรรมทางเพศโดยไม่ป้องกันมากขึ้น ซึ่งหากติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ โอกาสติดเชื้อเอชไอวีก็ย่อมมีเช่นกัน
- การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอชไอวีมากขึ้น
- การสังเกตอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน จะช่วยในการรับการตรวจรักษาเร็วขึ้น ทั้งนี้ อาการผิดปกติในกรณีติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในผู้หญิงใช้ระยะเวลามากกว่า เพราะเป็นการติดเชื้อที่อวัยวะภายในซึ่งมองไม่เห็นเหมือนกรณีผู้ชาย
- ถ้าพบอาการผิดปกติ ควรรีบไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษา ไม่ควรซื้อยามากินเอง เพราะควรได้รับการวินิจฉัยให้ชัดเจนว่าเป็นโรคอะไร และรับการรักษาอย่างถูกต้อง
- ควรพาตัวไปรับการรักษาด้วย เพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ชนิดอื่น และระหว่างการรักษา หากมีเพศสัมพันธ์ควรใช้ถุงยางอนามัยป้องกันทุกครั้ง

๓๕. ผู้จัดการเรียนรู้ อาจแจกเอกสารประกอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ในผู้หญิงและผู้ชาย หรือเพิ่มเติมประเด็นสำคัญจากเอกสารที่แจกให้กับผู้เรียนด้วย

ง. สรุปการเรียนรู้หน่วยที่ ๓

๓๖. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนผู้เรียนสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “การสร้างการเรียนรู้” จากหน่วยนี้ผ่านกิจกรรม แลกน้ำ และระดับความเสี่ยง QQR โดยถามว่า

- จากกิจกรรมแลกเปลี่ยนและกิจกรรมระดับความเสี่ยง เราได้เรียนรู้อะไรใหม่ หรือได้เรียนรู้อะไรที่แตกต่างจากสิ่งที่เคยรับรู้มาในเรื่องเอดส์บ้าง
- หากจะต้องไปจัดการเรียนรู้สำหรับวัยรุ่นควรจะต้องเน้นเรื่องใดบ้าง

๓๗. ผู้จัดการเรียนรู้สรุปให้เห็นว่า

- กิจกรรม “แลกเปลี่ยน” เป็นตัวอย่างของการออกแบบกิจกรรมสร้างความตระหนัก โดยจัดประสบการณ์จำลองให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเชื่อมโยงสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้ไปเทียบเคียงกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตจริงของผู้เรียน
- กิจกรรม “ระดับความเสี่ยง QQR” เป็นตัวอย่างการออกแบบการเรียนรู้ที่สอนให้เกิดการคิด วิเคราะห์ โดยใช้หลักการในการฝึกคิดวิเคราะห์และหาคำตอบด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงบริบทรอบข้าง และเข้าใจว่าคำตอบอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทได้ แต่ยังใช้หลักการอันเดิม

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- มีพฤติกรรมหรือการกระทำใดบ้าง ที่ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือติดเชื้อเอชไอวี เพราะเหตุใด
- การรักเดียวใจเดียว จะทำให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอชไอวีหรือไม่ เพราะเหตุใด
- อุปกรณ์ที่ดีที่สุดเพื่อป้องกันการตั้งท้อง การติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวีคืออะไร เพราะเหตุใด
- ความเข้าใจผิดต่อการใช้ถุงยางอนามัยมีอะไรบ้าง เหตุใดจึงเชื่อเช่นนั้น
- ความเข้าใจผิดต่อการใช้ถุงยางอนามัย มีผลกระทบอย่างไร
- หากเพื่อนร่วมชั้นเรียนติดเชื้อเอชไอวี ท่านจะปฏิบัติตัวอย่างไร เพราะเหตุใด
- ผู้ติดเชื้อกับผู้ป่วยเอดส์ต่างกันอย่างไร

ข้อแนะนำสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

๑. การเตรียมตัวของผู้จัดการเรียนรู้ในกิจกรรมแลกหน้า คือ

- ควรระวังและเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนจัดกิจกรรมคือ ขวดและหลอดฉีดยาที่ใช้แล้วควรล้างให้สะอาดเพื่อป้องกันสารที่ตกค้างตามขวดและหลอดฉีดยา ซึ่งอาจทำให้น้ำเปลี่ยนสีระหว่างเล่นแลกหน้า ก่อนที่จะถึงขั้นตอนการตรวจ
- ควรอธิบายแนะนำรายละเอียดของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการออกแบบการสอนเพื่อสื่อสารเรื่องการแพร่ระบาดและโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้
- ใช้แผนผังเครือข่ายการมีเพศสัมพันธ์ (ดังตัวอย่างแนบ) เพื่อให้คาดการณ์ปริมาณของคนที่มีโอกาสได้รับเชื้อผ่านการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ใช้ถุงยางอนามัย ประกอบการพูดคุยหลังกิจกรรมแลกหน้า

- เตรียมข้อมูลเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับสถิติพฤติกรรมทางเพศของคนในสังคมที่ทันเหตุการณ์ เช่น อายุขั้นต่ำการมีเพศสัมพันธ์ อัตราการใช้ถุงยางอนามัยในชาย-หญิง การทำแท้ง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน แหล่งเรียนรู้และบริการเรื่องเพศและเอดส์ การตรวจหาเชื้อเอชไอวี ในกรณีที่มีเวลาเหลือ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์เอดส์ในปัจจุบัน และเข้าใจประเด็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การสร้างความเข้าใจเรื่องผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน โดยไม่ใช่มุมมองหรืออคติต่อวัยรุ่นว่าเป็นตัวสร้างปัญหา
๒. ในการจัดกิจกรรมในหน่วยที่ ๓ นี้ มีรายละเอียดการเตรียมจัดกิจกรรมทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก ในกรณีที่ผู้จัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอนเดี่ยว หรือจัดกิจกรรมคนเดียว มีข้อเสนอแนะดังนี้
- ผู้จัดการเรียนรู้ควรเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ให้พร้อมมากที่สุดก่อนดำเนินกิจกรรม รวมทั้งประเด็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับผู้เรียนให้ชัดเจนในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม
 - ขออาสาสมัครจากในชั้นเรียนเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในการแจกและเก็บอุปกรณ์ เช่น ขวดน้ำ หลอดฉีดยา การหยดสารทดสอบในรอบที่ ๒ หรือรอบต่อไป หลังจากผู้จัดการเรียนรู้ได้ทดสอบให้ดูจากขวดน้ำอันแรกแล้ว การแจกบัตรความเสี่ยง การติดบัตรความเสี่ยงให้พิจารณาร่วมกันที่ละข้อ (ข้อ ๒๕)
 - ผู้เรียนที่อาสาสมัครช่วยเหลือในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ก็ควรกระตุ้นให้มีส่วนร่วมซักถามหรือแลกเปลี่ยนกับผู้เรียนคนอื่นด้วย
๓. แหล่งข้อมูลสำหรับการค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ สามารถเข้าไปดูได้ เช่น
- www.siamhealth.net
 - http://www.thaiparents.com/hf_sexdicease1.html

หน่วยที่ ๔

คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ

สาระสำคัญ

บทบาททางเพศเกิดจากการเลี้ยงดู ตามพื้นฐานความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ที่ให้คุณค่าที่ต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย แต่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อม สังคม และ เศรษฐกิจ เช่นเดียวกับเพศสภาพที่มีรูปแบบหลากหลาย ไม่ได้จำกัด เฉพาะเพศที่ถูกแบ่งโดยเงื่อนไขด้านสรีระเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม และกระบวนการเลี้ยงดู ที่ส่งผลต่อความเป็นหญิงความเป็นชาย
๒. สัมผัสอคติ ความเชื่อ ค่านิยมของตนเองที่มีต่อเพศสภาพ แบบต่างๆ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง เพศทางเลือก
๓. แยกแยะความหมายคำว่า “เพศสรีระ” และ “ความเป็นหญิงความเป็นชาย”
๔. เปิดใจยอมรับความหลากหลายทางเพศและเคารพความแตกต่าง

เนื้อหา

๑. คำและความหมาย: เพศสรีระ เพศสภาพ บทบาททางเพศ รสนิยมทางเพศ เพศทางเลือก เพศวิถี
๒. วิธีการเลี้ยงดูที่มีผลต่อการกำหนดบทบาททางเพศ
๓. กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมเกี่ยวกับเรื่องเพศ
๔. ผลกระทบจากความแตกต่างด้านเพศ: การเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพ หรือโอกาสที่แตกต่างกัน

กระบวนการ

ก. กิจกรรม “เลี้ยงเด็ก”	๔๕ นาที
ข. กิจกรรม “คิดอย่างไร”	๔๕ นาที
ค. กิจกรรม “จุดยืน”	๖๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษฟลิปชาร์ต
๒. ปากกาเคมี
๓. เครื่องหมายหรือป้ายเขียนข้อความ “เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วย” “ไม่แน่ใจ”
๔. เอกสารประกอบ ๔.๑ เพศวิถี : นิยามความหมาย และกรอบแนวคิด

ประเด็นสำคัญ

๑. ทักษะคิด ความคิดเห็น ความเชื่อที่มีต่อเรื่องเพศ หรือการกระทำต่าง ๆ ของคนแต่ละคน เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดู การให้คุณค่า ที่ไม่เหมือนกัน เป็นการหล่อหลอมตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่จะตัดสินว่าถูกหรือผิด และตระหนักว่าทัศนคติหรือความคิดเห็นของเรานั้น ไม่ควรนำไปตัดสินผู้อื่นด้วยเช่นกัน
๒. ความเท่าเทียมทางเพศ ไม่ใช่หมายความว่า ชายทำได้แล้วหญิงทำได้ เช่นผู้ชายมีแฟนหลายคน ผู้หญิงก็มีแฟนหลายคนได้ หรือการได้รับในสิ่งเดียวกันในจำนวน ปริมาณที่เท่ากัน แต่หมายถึง โอกาสและทางเลือกที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นของตนเอง การมีส่วนร่วมในการคิด และตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. กิจกรรม “เลี้ยงเด็ก” (๔๕ นาที)

๑. ผู้จัดการเรียนรู้ชี้แจงว่า หน่วยที่ ๔ เราจะร่วมกันพิจารณากรอบค่านิยมบรรทัดฐาน และอคติเรื่องเพศทั้งในสังคม และของตัวเราเอง
๒. แบ่งกลุ่มเป็น ๔ กลุ่ม คณะเพศชายหญิง เพื่อทำกิจกรรม “เลี้ยงเด็ก”
๓. อธิบายผู้เรียนว่า ให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็ก โดยแบ่งเป็นเด็กชาย ๒ กลุ่ม และเด็กหญิง ๒ กลุ่ม โดยสมมติว่าตนเองเป็นพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูกเกิดใหม่ ให้เวลา ๒๐ นาที ในการที่แต่ละกลุ่มช่วยกันวาดรูปเด็กคนหนึ่งขึ้นมาตามเพศแล้วช่วยกันระบุนายละเอียดยังนี้ (ดูตัวอย่างประกอบ)
 - ชื่อจริง ชื่อเล่น
 - ของเล่นที่จะซื้อให้
 - การแต่งกาย เสื้อผ้าสำหรับแต่งตัว
 - การวางตัวตามเพศของลูก
 - การปฏิบัติตัวต่อเพศตรงข้ามหรือเพื่อนต่างเพศ
 - การอบรมเรื่องการมีเพศสัมพันธ์

- ถ้าจะจ้างพยาบาลเพื่อดูแลพ่อที่กำลังป่วย และมีพยาบาลชาย/หญิง ซึ่งจบมาจากสถาบันเดียวกัน จะเลือกใคร

(คำตอบ: ก. พยาบาลชาย หรือ ข. พยาบาลหญิง)

- ในฐานะกรรมการคัดเลือกเยาวชนตัวอย่าง ๒ คนสุดท้ายที่มีคุณสมบัติอื่น ๆ เหมือนกันทุกประการ จะเลือกใครระหว่าง นักเรียนที่เป็น “กะเทย” กับ “นักเรียนหญิง”

(คำตอบ: ก. นักเรียนที่เป็นกะเทย หรือ ข. นักเรียนหญิง)

๘. ในแต่ละข้อ เมื่อผู้เรียนเลือกคำตอบแล้ว ให้สุ่มถามจุดละ ๒-๓ คน ถึงเหตุผลที่เลือกคำตอบนั้นๆ

๙. เมื่อถามครบทุกข้อ ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุย เพื่อทำความเข้าใจถึงการใช้ “ความเป็นเพศหญิงหรือชาย” มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน หรือเป็นอคติในการเลือกปฏิบัติในเรื่องหน้าที่การงาน อาชีพ หรือบุคคลตัวอย่าง โดยไม่พิจารณาเรื่องความสามารถที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นเพศ โดยใช้คำถามในการชวนคิด วิเคราะห์ ดังนี้

- มีข้อสังเกตจากเหตุผลที่ทุกคนในห้องนี้ให้เกี่ยวกับความเป็นเพศหญิงเพศชายในแต่ละข้ออย่างไร
- จริงหรือไม่ว่างานและอาชีพบางอย่าง เหมาะกับเพศใดเพศหนึ่งมากกว่าเพราะเหตุใด
- ใครคือผู้กำหนดว่า ความเหมาะสมของเพศใดควรทำหรือไม่ทำอะไรอย่างไร ผู้เรียนเห็นด้วยหรือไม่
- กรอบหรือบรรทัดฐานในเรื่องเพศ เช่น เรื่องอาชีพ ลักษณะ บุคลิกภาพ การปฏิบัติตน มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ให้ยกตัวอย่าง และคิดว่าอะไรคือสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

๑๐. ผู้จัดการเรียนรู้อธิบายความหมายและความแตกต่างเรื่องเพศสรีระ ซึ่งเป็นเพศทางชีวภาพ และเพศทางสังคมซึ่งเกิดจากกระบวนการหล่อหลอมในเรื่อง “ความเป็นชาย” “ความเป็นหญิง” โดยยกตัวอย่างเพิ่มเติมว่า จากกิจกรรม “คิดอย่างไร” การที่เราเลือกคำตอบที่เกี่ยวกับเพศชาย/เพศหญิงนั้น เป็นเพราะเรามีความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาจากครอบครัว วัฒนธรรมและประเพณีการเลี้ยงดู และสังคมรอบข้างในเรื่องว่า เพศชายและเพศหญิงควรเป็นอย่างไร เช่น เป็นชายต้องเข้มแข็ง ไม่ร้องไห้ ให้เกียรติผู้อื่น เป็นสุภาพบุรุษ เป็นผู้นำ เป็นหญิงต้องอ่อนแอ อ่อนหวาน เรียบร้อย ตัดสินใจไม่เด็ดขาด เป็นต้น
๑๑. ถามผู้เรียนว่า การใช้ความเป็นเพศหญิง-ชาย เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติ หรือเลือกปฏิบัติอาจส่งผลอย่างไรบ้าง
๑๒. ผู้จัดการเรียนรู้อธิบายว่าค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ที่มีในเรื่องความเป็นหญิง ความเป็นชาย อาจส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพศอะไร ดังตัวอย่างที่จะเห็นในกิจกรรมต่อไป

ค. กิจกรรม “จุดยืน” (๖๐ นาที)

๑๓. อธิบายกิจกรรม “จุดยืน” ว่า ผู้จัดการเรียนรู้อ่านข้อความ และให้ผู้เรียนเลือกจุดยืนที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง และไปยืนในจุดที่มีป้ายบอกซึ่งมีอยู่ ๓ มุม คือ “เห็นด้วย” “ไม่เห็นด้วย” และ “ไม่แน่ใจ”
๑๔. อ่านข้อความที่ ๑ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์

ข้อ ๑ เพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นเรื่องธรรมดา

- เมื่อผู้เรียนเลือกยืนในจุดที่เป็นคำตอบของตนเองแล้ว ให้สุ่มถามจุดละ ๒-๓ คนว่า “คิดอย่างไร หรือมีเหตุผลใดจึงเลือกยืนในจุดนั้น”
- จากนั้น อ่านข้อความต่อไปว่า

๐ **ฉันทำใจยาก ถ้ารู้ว่าน้องสาวที่กำลังเรียน ม.๖ มีเพศสัมพันธ์กับแฟน**
- ให้ผู้เรียนเลือกยืนในจุดที่เป็นคำตอบของตนเอง แล้วให้สุ่มถามจุดละ ๒-๓ คนว่า “คิดอย่างไร หรือมีเหตุผลใดจึงเลือกยืนในจุดนั้น” โดยผู้จัดการเรียนรู้อาจสังเกตเห็นคนที่เปลี่ยนจุดยืน เช่น เดิมเห็นด้วยว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่พอเป็นน้องสาวไม่เห็นด้วย และถามเหตุผลที่มีการเปลี่ยนจุดยืน

- จากนั้น อ่านข้อความต่อไปว่า
 - **ฉันทำใจยาก ถ้ารู้ว่าน้องชายที่กำลังเรียน ม.๖ มีเพศสัมพันธ์กับแฟน**
- ให้ผู้เรียนเลือกยื่นในจุดที่เป็นคำตอบของตนเอง แล้วผู้จัดการเรียนรู้สุ่มถามเพียง ๒-๓ คนที่มีการเปลี่ยนจุดยื่น ถึงเหตุผลที่เปลี่ยน

๑๕. อ่านข้อความที่ ๒ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับถุงยางอนามัย

ข้อ ๒ ควรมีแหล่งบริการถุงยาง ยาคุม ที่เข้าถึงง่ายสำหรับวัยรุ่น

- เมื่อผู้เรียนเลือกยื่นในจุดที่เป็นคำตอบของตนเองแล้ว ให้สุ่มถามจุดละ ๒-๓ คนว่า “คิดอย่างไร หรือมีเหตุผลใดจึงเลือกยื่นในจุดนั้น”
- จากนั้น อ่านข้อความต่อไปว่า
 - **น้องชายวัยรุ่นพกถุงยางไว้ในกระเป๋า**
- ให้สุ่มถามเหตุผลจากตัวแทนจุดละ ๒-๓ คนว่า “คิดอย่างไร หรือมีเหตุผลใดจึงเลือกยื่นในจุดนั้น” โดยผู้จัดการเรียนรู้ควรสังเกตคนที่เปลี่ยนจุดยื่นและถามเหตุผลที่มีการเปลี่ยนจุดยื่น
- จากนั้น อ่านข้อความต่อไปว่า
 - **น้องสาววัยรุ่นพกถุงยางไว้ในกระเป๋า**
- ให้ผู้เรียนเลือกยื่นในจุดที่เป็นคำตอบของตนเอง แล้วผู้จัดการเรียนรู้สุ่มถามเพียง ๒-๓ คนที่มีการเปลี่ยนจุดยื่น ถึงเหตุผลที่เปลี่ยน

๑๖. เมื่อถามครบทุกข้อ ให้ผู้เรียนหนึ่งที และผู้จัดการเรียนรู้ชวนสรุปและอธิบายเพิ่มเติม

- **ผู้เรียนมีข้อสงสัยเกิดอย่างไรบ้าง จากการได้ฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ ในกิจกรรม “จุดยื่น”**
- **มีข้อสงสัยต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งของหญิงและชาย เหมือนหรือต่างกันอย่างไร**
- **การให้คุณค่าที่ต่างกันในเรื่องเพศสัมพันธ์ของหญิงชาย อาจส่งผลในเรื่องใดบ้าง**
- **การพกถุงยางมีความหมายที่เปลี่ยนไปอย่างไร ถ้าคนพกเป็นหญิง, ชาย, วัยรุ่น, คนแก่**

- ในกรณี “ถูกขยาด” ด้วยทัศนคติ ความเชื่อของเรื่องเพศที่ไปผูกโยงกับ ขยาด ส่งผลกับโอกาสการป้องกันตัวของชายหญิงอย่างไร
- หากต้องการส่งเสริมเรื่องการป้องกันหรือการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย คิดว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศหรือไม่ และคิดว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงในเรื่องอะไรบ้าง
- ให้ผู้เรียนลองยกตัวอย่างอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเรื่องเพศที่มีต่อ หญิงชายที่ต่างกัน และผลกระทบที่อาจมี

๑๗. จากคำถาม ๒ ข้อหลักของกิจกรรมจุดยืน ผู้จัดการเรียนรู้ชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติและความเชื่อในเรื่องเพศของเรา อาจเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันไปตามสถานะ หรือระดับความสัมพันธ์ของบุคคลที่เรารู้สึกสัมพันธ์ด้วย และอาจเปลี่ยนไปตามเวลา สถานที่ด้วยเช่นกัน

๑๘. ผู้จัดการเรียนรู้แจกเอกสารประกอบ ๔.๑ โดยให้เวลาอ่านทำความเข้าใจ ๕ นาที เพื่อให้เห็นแนวคิดและทำความเข้าใจเรื่องความหมายและความแตกต่างระหว่างคำว่า “เพศสรีระ” “ความเป็นหญิงความเป็นชาย” “บทบาททางเพศ” และความหลากหลายทางเพศ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงด้านเพศสรีระที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ว่า

- แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมีสองแนวคิดหลักสำคัญคือ ปัจจัยด้านชีวภาพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือกระบวนการทางสังคม
- มีการค้นพบว่าเพศทางด้านชีวภาพซึ่งถูกกำหนดโดยโครโมโซม ไม่ได้มีเพียงเพศชายและเพศหญิงที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่เท่านั้น แต่คนบางกลุ่มแม้จะมีจำนวนไม่มากแต่พบว่าการจับคู่ของโครโมโซมถึง ๑๗ แบบ เรียกว่ากลุ่ม Intersex และในช่วง ๖ สัปดาห์แรกของการเกิดในครรภ์อวัยวะเพศชายและหญิงมีลักษณะและรูปร่างที่ไม่แตกต่างกัน
- การเปลี่ยนแปลงเพศสรีระเกิดจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ การผ่าตัดใช้ฮอร์โมน
- สังคมกำหนด “ความเป็นเพศ” ไว้เพียงสองแบบโดยอาศัยเพศสรีระ และถ่ายทอดต่อกันมาโดยคนจากรุ่นสู่รุ่น

๑๙. ถามผู้เรียนเพื่อประเมินการเรียนรู้จากกิจกรรมว่า

- **หากเราจะสอนประเด็นสำคัญเรื่อง “เพศ” และ “ความเป็นหญิงความเป็นชาย” เราจะสอนเรื่องอะไร**

๒๐. การสรุปในช่วงสุดท้าย ควรชี้ให้เห็นว่ามาตรฐานในเรื่องเพศของตัวเราที่มีต่อบุคคลอื่นนั้นแตกต่างกัน เช่น หากเป็นคนโกลต์เราจะยอมรับได้ หรือยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ของน้องชายวัยรุ่นมากกว่าน้องสาววัยรุ่น ซึ่งเป็นการให้คุณค่าระหว่างเพศชายและหญิงหรือเพศทางเลือกที่แตกต่างกัน ในขณะที่การให้คุณค่าของมนุษย์นั้นควรเป็นการยอมรับโดยไม่คำนึงว่าเป็นเพศใด แต่อยู่ที่การกระทำมากกว่า

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- สำนวนไทย “ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร” เปรียบเทียบว่า ผู้ชายสามารถมีเพศสัมพันธ์ หรือทำอะไรสะดวกง่ายและไม่เสียหายในเรื่องเพศ ส่วนผู้หญิงต้องระมัดระวัง เพราะจะไม่มีใครยอมรับ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ปัจจัยที่กำหนด “ความเป็นเพศ” ของมนุษย์ คืออะไรบ้าง
- หญิงและชายเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด
- หากมีผู้มาปรึกษาเกี่ยวกับเด็กที่เป็นเกย์ กะเทย ทอมหรือดี ท่านจะให้คำปรึกษาอย่างไร

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- กระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมนี้เป็นการถอดประสบการณ์และความคิดต่อเรื่องเพศของผู้เรียน ดังนั้น ผู้จัดการเรียนรู้ควรเตรียมเนื้อหา (ตามที่ระบุข้างต้น) เพื่ออธิบายและเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนต่ออิทธิพลการเลี้ยงดูและการหล่อหลอมทางสังคม โดยบันทึกคำตอบของผู้เรียนที่ระดมขึ้นมาประกอบด้วย และต้องพึงระวังว่าจะไม่ตัดสินความเชื่อหรือทัศนคติของผู้เรียน
- การซักถามเหตุผลของผู้เรียนในกิจกรรม “เลือกข้าง” และ “จุดยืน” บางครั้งจะนำไปสู่การอภิปรายหรือโต้แย้งกันในกลุ่มผู้เรียนเรื่องบทบาทของหญิงชาย ความเสมอภาคทางเพศ ผู้จัดการเรียนรู้ควรสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการใช้เหตุผลในการโต้แย้ง หรือใช้ความคิดเชิงตรรกะ โดยจับประเด็นจากการโต้ตอบกัน แล้วนำมาตั้งเป็นประเด็นการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องอิทธิพลของการปลูกฝัง การสร้างกรอบ มาตรฐานทางสังคมที่มีต่อเพศหญิงชาย ซึ่งแตกต่างกัน

ยกตัวอย่างเช่น “ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงเพราะเข้มแข็งกว่า”

การตั้งคำถามชวนคุย

- เราเคยถูกปลูกฝังหรือได้ยินมาเสมอว่า “เพศชาย” ต้องมีคุณลักษณะอย่างไร
- และ “เพศหญิง” ต้องมีคุณลักษณะอย่างไร
- คุณลักษณะเหล่านั้น เช่น ผู้ชายแข็งแรง ผู้หญิงอ่อนแอ เป็นจริงเสมอไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
- มีอะไรบ้างที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของมนุษย์เรา
- สรีระร่างกายสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินเรื่องความเข้มแข็งได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณสมบัติใดบ้างที่ควรจะเป็นตัวบ่งชี้ความเข้มแข็งของคนเรา
- เพศชายหรือเพศหญิงมีคุณสมบัตินั้นได้หรือไม่ เพราะอะไร

เพศวิติ : นิยามความหมาย และกรอบแนวคิด*

โดย รศ.ดร.ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานการณ์ว่าด้วยเรื่องเพศในสังคมไทย

รศ.ดร.ชลิตาภรณ์ กล่าวว่า ลักษณะหลักของสถานการณ์ว่าด้วยเรื่องเพศในสังคมไทย คือความตื่นตระหนกเรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวหาว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องไร้ระเบียบ เรื่องเพศหลุดจากการควบคุม มีเสรีภาพมากเกินไป ไร้ศีลธรรมทางเพศ และสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่หายนะทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาในสังคมไทยกว่า ๓๐ ปีแล้ว

ขณะเดียวกัน ช่วง ๓๐ ปีนี้ก็มีปัจจัยซ้ำเติมความตื่นตระหนกดังกล่าวด้วยคือการปรากฏขึ้นของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะเอชไอวี/เอดส์ ที่ปรากฏในช่วงปลายศตวรรษที่ ๒๐ เพราะการกระจายของเอชไอวีนั้นเกี่ยวข้องกับเพศวิติ และดังนั้นจึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในแง่นี้ “รัฐ” หรือ “ผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญ” จึงพยายามเข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคม

การโต้เถียงอย่างกว้างขวางในเรื่องเพศวิติจึงเกิดขึ้น เพราะถึงแม้ว่าจะมีความคิดเรื่องเพศวิติกระแสหลักในสังคมอยู่ แต่คนในสังคมก็ไม่ได้เห็นพ้องต้องกัน มีความคิดกระแสรองมากมาย ซึ่งไม่ยอมให้เพศวิติกระแสหลักกุมความเชื่อของคนอยู่ได้ “เรื่องเพศ” จึงเป็นเรื่องที่ไม่นิ่งและมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา

*เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องเพศวิติ และการปรับใช้ในงานส่งเสริมสุขภาพทางเพศ
จัดโดยโครงการก้าวอย่างเข้าใจ, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

คำและความเกี่ยวข้องของคำ

Sex เพศ

ในทางร่างกาย Sex หมายถึง ลักษณะทางกายภาพหรือทางสรีระในแง่มุมมองที่เกี่ยวข้องกับระบบการเจริญพันธุ์ ดังนั้นจึงหมายถึงความแตกต่างทางกายภาพ (physical distinction) ขณะที่ในอีกความหมายหนึ่งนั้นหมายถึง การร่วมเพศ/เพศสัมพันธ์ ที่โดยทั่วไปแล้วมักจะเชื่อว่าต้องสอดคล้องไปกับลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างนั่นเอง ซึ่งนี่ก็เป็นกับดักทางความคิดของมนุษย์ที่ว่าด้วยอวัยวะเพศชาย-อวัยวะเพศหญิงอย่างหนึ่งนั่นเอง

เมื่อ Sex เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและการเจริญพันธุ์ มนุษย์จึงมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า Sex เป็นเรื่องธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การมี Sex โดยส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่ได้เป็นไปเพื่อการเจริญพันธุ์แต่มันเป็นเรื่องทางนั้นหนทางการ หรือการตอบสนองความต้องการทางเพศ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า “เรื่องธรรมชาติ” เรื่องเดียวที่อาจเหลืออยู่ของมนุษย์ในทางเพศนั้นคือ ความต้องการทางเพศ

มนุษย์มักเชื่อว่า Sex อยู่ในอาณาบริเวณ “ส่วนตัว” อย่างไรก็ตาม การแบ่งพื้นที่เหล่านี้มันทำไม่ได้ง่าย ๆ เพราะมีความเหลื่อมซ้อนกันอย่างยิ่ง แต่ด้วยความคิดความเชื่อแบบนี่เองที่ทำให้คนเรามักไม่พูดเรื่อง Sex ใน “พื้นที่สาธารณะ” คำถามที่สำคัญจึงตามมาว่า Sex นั้น เมื่อไรที่ควรจะเป็น “ส่วนตัว” และเมื่อไรควรจะเป็น “สาธารณะ” และคำถามที่สำคัญต่อมาอีกจึงอยู่ที่ว่า Sex เป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลจริงหรือไม่ หรือว่า Sex เป็นสิ่งที่ถูกกำหนด ถูกจำกัดอยู่ภายใต้กรอบความคิดความเชื่อบางประการ เพราะในที่สุดแล้วผู้คนมักพูดถึง Sex ในแง่ที่จะก่อให้เกิดปัญหาสังคมแต่กลับไม่ได้พูดถึงเหตุผลด้านความพึงพอใจส่วนบุคคลในการมี Sex

Gender เพศสภาพ เพศสถานะ เพศภาวะ

สำหรับนักวิชาการที่แยก Sex กับ Gender ออกจากกันนั้นกล่าวว่า Gender คือสิ่งสร้างของสังคม (social construct) “ความเป็นหญิง” หรือ “ความเป็นชาย” ของมนุษย์จึงเป็นผลจากการปลูกฝังหรือกล่อมเกลาโดยสังคมหรือวัฒนธรรม หรือในแง่มุมมองที่ไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ

โดยทั่วไปจากกล่าวได้ว่าเราดำรงอยู่ในระบบสองเพศสภาพอย่างเคร่งครัด (Dichotomous Gender System) คือมีเพียง “ความเป็นหญิง” กับ “ความเป็นชาย” เพียงเท่านั้น ความชัดเจนทางเพศสภาพจึงส่งผลต่อชีวิตทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคม ในทำนองเดียวกันความไม่ชัดเจนทางเพศสภาพจึงสร้างความอึดอัดให้กับการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม ในสังคมที่จำกัดสองเพศสภาพอย่างเคร่งครัดนี้การข้ามเพศสภาพจึงสร้างความอึดอัดในสังคมด้วยเช่นกัน

หากจะพูดไปไกลกว่านั้นคงกล่าวได้ว่าระบบสองเพศสภาพที่เคร่งครัดนี้แอบอิงอยู่กับโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมในแบบปิตาธิปไตย (patriarchy) กล่าวคือ ในสองเพศสภาพนี้มีเพศสภาพหนึ่ง (ความเป็นชาย) ที่ดีกว่าหรือเหนือกว่าอีกเพศสภาพหนึ่ง (ความเป็นหญิง) และยิ่งไปกว่านั้น “ความเป็นหญิง” จึงถูกนิยามโดยเอาความต้องการของผู้ชายเป็นตัวตั้ง เช่น “ผู้หญิง” ถูกนิยามว่าเป็นวัตถุ/ทาสทางเพศ หรือเป็นเพศแม่ที่ต้องดูแลเลี้ยงดูลูก หรือการที่ผู้หญิงมีที่ทางอยู่เพียงแคในครัวเรือน เป็นต้น

Sexuality เพศวิถี

เพศวิถีไม่ได้จำกัดอยู่ในมิติของการกระทำ (practices) เพียงเท่านั้น แต่ยังมีมิติของความปรารถนาทางเพศ (erotic desires) และอัตลักษณ์ (identity) รวมอยู่ด้วย เพศวิถีจึงมีองค์ประกอบมากมาย กล่าวคือ เพศวิถีมีความเกี่ยวข้องกับการนำเสนอร่างกาย (display) ของเราต่อคนอื่นว่าเราต้องการให้คนอื่นเห็นเราว่าเป็นอย่างไร เพศวิถียังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม กิริยามารยาท เพื่อแสดงตัวตนทางเพศอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เกี่ยวข้องไปถึงความดึงดูด (attraction) ซึ่งหมายถึงการสร้างกรอบกติกาชุดหนึ่งคอยกำกับความคิดความเชื่อหรือแม้กระทั่งตำแหน่งที่ของใครในสังคม กฎกติกาว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีอยู่ในสังคมก็ถูกกำหนดภายใต้เพศวิถีด้วยเช่นกัน ซึ่งในแต่ละสังคมก็จะมีกฎกติกาเรื่องเพศวิถีที่ต่างๆ กัน และยังเกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติด้วย และเพศวิถียังเกี่ยวข้องกับเรื่องกฎกติกาหรือมาตรฐานเกี่ยวกับการร่วมเพศและการมีเพศสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นการพูดถึงเพศวิถีจึงเป็นการพูดถึงเรื่องหลายๆ เรื่องหลายๆ มิติไปพร้อมๆ กัน

เพศวิถีไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยอิสระแต่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบใดแบบหนึ่ง เช่น ในเพศวิถีกระแสหลักก็เป็นการสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ทั้งในแง่ของชนชั้นชาติพันธุ์ และ ชาย-หญิง เพศวิถีกระแสหลักจึงเชื่อมโยงกับวิธีคิดแบบสองเพศสภาพอย่างเคร่งครัดซึ่งแอบอิงอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย”

ภายใต้สังคมที่ถูกยึดกุมด้วยอุดมการณ์ปิตาธิปไตย คุณค่าของผู้หญิงจึงถูกกำหนดโดยมาตรฐานของผู้ชาย ผู้หญิงจึงถูกทำให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศที่สนองความต้องการทางเพศของผู้ชาย ซึ่งแสดงผ่านความสวยความงามแบบที่เป็นอุดมคติไม่ว่าจะเป็น ความผอม, ความขาว ฯลฯ นอกจากนี้ ผู้หญิงยังถูกบังคับให้ต้องเป็นแม่ กล่าวคือนอกจากการตั้งครรภ์แล้วยังต้องถูกบังคับให้ต้องเป็นผู้เลี้ยงดูลูก ทั้งที่กระบวนการนี้เป็นสิ่งสร้างทางสังคมผ่านกลไกทางการเมืองต่างๆ ไม่ใช่เรื่องตามธรรมชาติ

เพศวิถีกระแสหลักยังบอกว่าการมีเพศสัมพันธ์และการร่วมเพศต้องเกิดเพียงแต่ในความสัมพันธ์ระหว่างเพศตรงข้ามกันเท่านั้น (compulsory heterosexuality) ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้เน้นกล่าวได้ว่าถูกผูกโยงอยู่กับความคิดเรื่องการเจริญพันธุ์

เพศวิถีกระแสหลักที่ผูกโยงอยู่กับความไม่เท่าเทียมนั้นส่งผลให้ความสัมพันธ์นั้นเป็นความสัมพันธ์แบบครอบงำโดยผู้ชายและการสยบยอมของผู้หญิง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องมาตรฐานต่างระดับกันในเรื่องเพศสำหรับชายหญิง

การควบคุมเรื่องเพศ

เรื่องเพศ ไม่ได้อยู่ในอาณาบริเวณของเสรีภาพ หากว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ถูกควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งถูกกระทำผ่านหลายวิธีหลายรูปแบบ ผ่านกลไกต่างๆ ของรัฐ ที่ได้สร้างนิยามเรื่องเพศที่เป็น “ปกติ” หรือ “สุภาพดี” เพื่อการแทรกแซงทางสังคม โดยกล่าวอ้างถึงมาตรฐานทางศีลธรรม, ศาสนา, ค่านิยมของสังคม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งการละเมิดก็อาจถูกตำหนิติเตียน, นินทา ฯลฯ ประเด็นเรื่องจำนวนและคุณภาพประชากรก็เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการควบคุม ตัวอย่างเช่น การห้ามแต่งงานหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศในสายเลือดเดียวกัน (incest taboo) เป็นต้น และประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการควบคุมก็คือการขยายตัวของโรคระบาด เช่น เอชไอวี/เอดส์ ก็เปิดทางให้กลไกรัฐเข้ามาควบคุมแทรกแซงคนในสังคมได้มากขึ้น

นอกเหนือจากการทำงานของอุดมการณ์ปีตาธิปไตยในความสัมพันธ์ข้ามเพศหรือระหว่างเพศแล้ว อุดมการณ์ปีตาธิปไตยยังทำงานอยู่ในระบบความคิดในความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันด้วย กล่าวคือ การร่วมเพศหรือเพศสัมพันธ์ของกลุ่มชายรักชายบางส่วนก็ยังคงอยู่ภายใต้อุดมการณ์ปีตาธิปไตยดังกล่าว ซึ่งความสัมพันธ์ในเพศสภาพเดียวกันก็ถือเป็นภาพสะท้อนของอุดมการณ์ปีตาธิปไตยด้วยเช่นกัน

หน่วยที่ ๕

อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ

สาระสำคัญ

อัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) คือความเป็นตัวตนภายในมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีเพศ รวมถึงการคิดหรือเชื่อว่าตนเองมีเอกลักษณ์หรือรสนิยมทางเพศอย่างไร ดังนั้นความหลากหลายทางเพศและรสนิยมทางเพศ จึงถือเป็นเรื่องส่วนบุคคล ซึ่งตระหนักรู้และยอมรับในเพศสภาพของตนเอง สามารถมีความสุขกับวิถีทางเพศที่เป็นอยู่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะทางเพศของตนเองและผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องให้ความเคารพบุคคลที่มีวิถีทางเพศแตกต่างกัน โดยปราศจากอคติที่มีต่อเรื่องเพศ

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์ทางเพศ”
๒. อธิบายความหมายและลักษณะของรสนิยมและความหลากหลายทางเพศ
๓. ยอมรับในตัวตน ความหลากหลาย และรสนิยมทางเพศของตนเองและผู้อื่น
๔. คาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติ มีอคติต่อเพศต่างๆ
๕. ปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เนื้อหา

๑. การสำรวจตัวตน ภาพลักษณ์ และรสนิยมทางเพศ
๒. ความหลากหลายทางเพศ รสนิยมทางเพศ: ความหมาย ลักษณะ
๓. สภาพปัญหาและผลกระทบ

กระบวนการ

ก. กิจกรรม “เส้นสมมติ”	๗๐ นาที
ข. ภาพยนตร์สั้น “แบบทดสอบ (A Test Kit)”	๖๐ นาที
ค. การบ้าน	๑๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. เชือกฟางความยาวประมาณ ๑๐ เมตร
๒. กระดาษขาว
๓. กระดาษฟลิปชาร์ต
๔. หนังสั้นโครงการหนึ่งม่านรุด ๑ เรื่อง “แบบทดสอบ” (A Test Kit)

เอกสารประกอบ

๑. เอกสารประกอบ ๕.๑ วิธีทางเพศ กับ คำถามและคำตอบเกี่ยวกับการรักเพศเดียวกัน
๒. เอกสารประกอบ ๕.๒ การรักเพศเดียวกันกับบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ
๓. เอกสารประกอบ ๕.๓ การถามและตอบคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้

ประเด็นสำคัญ

๑. การให้คุณค่าต่อความเป็นเพศที่แตกต่างกัน และกำหนดกรอบว่าบทบาทเพศไหนต้องเป็นอย่างไร มีผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาวะทางเพศ เช่น ขาดโอกาสเข้ารับบริการเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การไม่สามารถสื่อสารความต้องการหรือปัญหาของตนเอง การขาดอำนาจการต่อรองเรื่องเพศระหว่างคู่ ความเก๋บกดและคับข้องใจที่ไม่ได้รับการยอมรับ
๒. ความเท่าเทียมทางเพศไม่ใช่เพียงแค่การตัดสินว่าชายทำได้แล้วหญิงทำได้ แต่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความแตกต่างกันด้วยมาตรฐานเดียวกัน
๓. ในสมัยก่อนนั้นเพศทางเลือกถูกนิยามว่า เป็นความเบี่ยงเบนทางเพศหรือผิดปกติ ในปัจจุบันนิยามนี้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยกรมสุขภาพจิต ซึ่งอธิบายว่าเพศทางเลือกเป็นความหลากหลายและรสนิยมทางเพศที่แตกต่างกันของบุคคล ไม่ถือเป็นความผิดปกติ
๔. ความเปลี่ยนแปลงเพศสรีระหรือเพศทางชีวภาพในปัจจุบัน เกิดขึ้นได้ด้วยวิทยาการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. กิจกรรม “เส้นสมมติ” (๗๐ นาที)

๑. ก่อนดำเนินการกิจกรรมผู้จัดการเรียนรู้เตรียมนำเชือกฟางติดลงบนพื้นห้องให้มีความยาวที่สามารถชิงเชือกจากมุมห้องด้านหนึ่งทแยงมาอีกด้านหนึ่งได้
 ๒. อธิบายกิจกรรม “เส้นสมมติ” ว่า เชือกเส้นนี้ ปลายสุดของด้านหนึ่งของเส้นคือ “ชาย” และปลายสุดอีกด้านหนึ่งคือ “หญิง” และมีจุดกึ่งกลางของเส้นดังกล่าว ให้แต่ละคนคิดถึงตัวเองในเรื่องความเป็นชายความเป็นหญิงและหาจุดที่จะยืนบนเส้นดังกล่าว ซึ่งสามารถอธิบายตัวเองว่า มีลักษณะของความเป็นหญิงและชายอย่างไร จึงไปเลือกยืนที่จุดนั้น
 ๓. หลังจากทุกคนหาจุดที่จะยืนได้แล้ว ให้ทุกคนนั่งลงบนพื้น สุ่มถามผู้เรียนที่หนึ่งอยู่จากปลายสุดของเส้นไปจนถึงอีกปลายหนึ่ง ให้ได้ไม่น้อยกว่า ๑๐ คน และบันทึกคำตอบลักษณะของหญิงและชายจากเหตุผลที่แต่ละคนได้อธิบาย โดยใช้คำถามดังนี้
 - **ที่เลือกนั่งในตำแหน่งนั้น ๆ มีเหตุผลอย่างไร**
 - **มีความเป็นหญิง เป็นชายของตัวเองอย่างไร ในการเลือกยืนในตำแหน่งนั้น**
- ผู้จัดการเรียนรู้ควรถามเพื่อให้ผู้เรียนได้อธิบายลักษณะหญิงชายของตนเอง
๔. ผู้จัดการเรียนรู้จัดประเด็นหลัก จากเหตุผลที่แต่ละคนอธิบาย ความเป็นชาย/ความเป็นหญิงของตัวเองเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน
 ๕. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนพูดคุยแลกเปลี่ยนจากกิจกรรม
 - **จากประสบการณ์ของเรา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้/รับรู้ ความคิดทัศนคติ และการดำเนินชีวิตในเรื่องเพศของเราคืออะไรบ้าง อาจขอให้ผู้เรียนลองยกตัวอย่าง หากพร้อมที่จะเล่าประสบการณ์ของตัวเองในเรื่องนี้**
 - **คิดว่ากรอบดังกล่าว ส่งผลอย่างไรต่อตัวเอง หรือต่อความคาดหวังของคนอื่น (ครอบครัว/สังคม) ที่มีต่อเราในฐานะที่เป็นหญิง/ชาย อย่างไรบ้าง และเรารู้สึกอย่างไร**

๖. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนวิเคราะห์

- รู้สึกอย่างไรกับจุดยืนของตัวเองและเคยมีปฏิกิริยาจากคนรอบตัวหรือไม่อย่างไร
- อะไรที่เป็นตัวกำหนด ความเป็นหญิง/ชายของเรา
- ถ้ามีปัจจัยหลายอย่างที่กำหนดความเป็น “หญิง” “ชาย” ไม่ว่าจะป็นชีวภาพ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ปัจจัยเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ อย่างไร ใครจะเป็นคนเปลี่ยน

๗. ผู้จัดการเรียนรู้ชี้ให้เห็นสาระสำคัญในเรื่อง กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมในเรื่อง บทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อความคาดหวัง และการให้คุณค่าที่ไม่เท่ากันระหว่าง “ชาย” และ “หญิง” ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางเพศ และความสัมพันธ์

๘. นอกจากนั้น การไม่ยอมรับความแตกต่าง อาจส่งผลกระทบต่อคนที่ไม่สามารถทำได้ตามแบบอย่างหรือกรอบที่สังคมกำหนด เช่น การปกปิดตัวเอง ไม่กล้าเปิดเผย ในขณะที่เดียวกัน การไม่เปิดรับของสังคมบางกลุ่ม ทำให้ไม่เปิดกว้างสำหรับการอยู่ร่วมกับคนที่มีความแตกต่าง หรือนำไปสู่การปฏิบัติในทางลบต่อผู้ที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การละเมิดด้วยคำพูด ล้อเลียน ทำให้โดดเดี่ยว ใช้สายตาดูถูก ดูหมิ่น หรือไปจนถึงขั้นลงมือทำร้าย และใช้ความรุนแรงต่อกัน

ข. หนังสั้น “A Test Kit” (๖๐ นาที)

๙. ฉายหนังสั้น เรื่อง “A Test Kit” (ยาว ๑๓ นาที) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ และความหลากหลายทางเพศจากมุมมองนักวิชาการและคนทั่วไป

๑๐. เมื่อฉายหนังจบแล้ว แบ่งผู้เรียนเป็น ๔ กลุ่ม คณะเพศหญิงชาย เพื่อฝึกหัดการ ออกแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามที่นำไปสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ และความหลากหลายทางเพศ โดยให้แต่ละกลุ่ม

- กำหนดประเด็นหรือหัวข้อที่ต้องการให้นักเรียนชั้นมัธยมปลายได้เรียนรู้
- ตั้งคำถามให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างน้อย ๔ คำถาม

๑๑. ให้เวลา ๒๐ นาที แล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ ใช้เวลากลุ่มละ ๓ นาที และเพื่อร่วมชั้นซักถามเพิ่มเติม หรือตั้งข้อสังเกตวัตถุประสงค์ของคำถามกับความสัมพันธ์ของสื่อที่ใช้
๑๒. สรุปการเรียนรู้โดยเน้นประเด็นที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ต่อในฐานะครูในอนาคต หรือการดำเนินชีวิตของตนเอง คือ การสร้างความเข้าใจถึงที่มาของบรรทัดฐาน อคติ มายาคติเกี่ยวกับเรื่องเพศที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ประเพณี และการลดอคติ มายาคติ ต่อเพศหญิง เพศชาย เพศทางเลือก และการส่งเสริมค่านิยม/ความเชื่อที่สนับสนุนความรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องเพศ รวมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้หญิงชายสามารถเผชิญสถานการณ์วิถีชีวิตทางเพศของตัวเองได้อย่างเท่าทัน

นำเสนอสไลด์หรือแผ่นใส เกี่ยวกับการปรับใช้ความเข้าใจเรื่องเพศ เพศสภาพ รสนิยมทางเพศ และกรอบทางสังคมเรื่องเพศ

การปรับใช้ความเข้าใจเรื่อง

เพศ เพศสภาพ รสนิยมทางเพศ และกรอบทางสังคมเรื่องเพศ

- เข้าใจที่มาของ คติ/กรอบ/บรรทัดฐานเรื่องเพศในสังคม
- หาแนวทางการสร้างความเข้าใจเพื่อลดมายาคติ/อคติในเรื่องเพศต่อหญิง/ชาย และคนที่มีรสนิยมทางเพศที่แตกต่าง
- การให้ความหมายใหม่ของบทบาทความสัมพันธ์ของหญิงชาย
- การส่งเสริมความเชื่อ/ค่านิยมที่สนับสนุนการรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ
- สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้หญิงชายสามารถเผชิญสถานการณ์วิถีชีวิตทางเพศของตัวเองได้

ค. การบ้านรายบุคคล (๑๐ นาที)

๑๓. ให้การบ้านเพื่อประเมินความเข้าใจและทัศนคติของผู้เรียน โดยกำหนดโจทย์ ๔ ข้อ ให้ผู้เรียนนับ ๑-๔ และมอบหมายกรณีตัวอย่างให้ตรงกับหมายเลขที่แต่ละคนนับ ดังนี้

กรณีที่ ๑ น้องสาวขออนุญาตพาแฟนที่เป็นผู้หญิงเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านด้วย

กรณีที่ ๒ น้องชายเพิ่งจบปริญญาตรีและไปผ่าตัดแปลงเพศ

กรณีที่ ๓ การไม่รับเพศทางเลือกเข้าเรียนในบางสาขาหรือบางคณะ

กรณีที่ ๔ มีการเปลี่ยนกฎหมายให้ยอมรับการแต่งงานของเพศทางเลือก

โดยให้แต่ละคนตอบคำถามและนำมาส่งในอาทิตย์ถัดไป ดังนี้

- เรามีความคิดเห็นอย่างไรกับเรื่องนี้
- ให้วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นกับเรื่องนี้คืออะไรบ้าง

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- อັตลัษณ์ทงเพศหมยถึงอะไร
- การเกดอັตลัษณ์ทงเพศ หรือคเวนเป็นตัวตนทงเพศของคนแต่ละคน เกดขึ้นได้ ออย่างไร
- การแสดงออกถึงตัวตนของแต่ละบุคคล ควรค่านึงถึงป้งจ้ยใดบ่าง เพระเหตุใด
- หากไม่สามารถด่าเนนชวีตให้เป็นไปตามสังคคกำหนดหรือคาคหวัง ท่านมีวธีด่าเนนชวีตให้มีความสุขได้ ออย่างไร

ข้อสังเกตสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- การจัดกิจกรรมเส้นสมมตินั้น ในบางกรณีอาจพบว่า ผู้เรียนหนึ่งแยกกันตามการแบ่งโดยใช้เกณฑ์ทางเพศสรีระเป็นหลัก คือไม่มีเพศชายมาหนึ่งปนกับเพศหญิง ดังนั้น หากเกิดกรณีนี้ ควรซักถามเพิ่มเติมว่า ลักษณะความเป็นหญิงหรือความเป็นชายที่คิดว่ามีอยู่ในตัวเองคืออะไร เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การสรุปเรื่อง **“ความเลื่อนไหล”** หรือ **“การขยับกรอบ”** ภายในตัวคนเกี่ยวกับเรื่องเพศ หมายความว่า คุณสมบัติบางอย่างนั้น มีได้ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย แต่แตกต่างกันตรงที่วิธีการแสดงออก เช่น การร้องไห้ ความต้องการปกป้อง ความเป็นผู้นำ การตัดสินใจที่เด็ดขาด

- ตัวอย่างของการฝึกตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
ประเด็น: ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศที่สังคมกำหนดขึ้น
คำถาม:

- มุมมองต่อเพศหญิงและเพศชายในสังคมเป็นอย่างไร
- เราคิดว่าตัวเองเป็น “หญิง” หรือเป็น “ชาย” เพราะอะไร
- เราเห็นด้วยหรือไม่กับการถูกกำหนดให้เป็น “หญิง” หรือเป็น “ชาย” ในแบบต่างๆ
- ถ้าหากเรามีเพื่อนที่มีพฤติกรรมหรือการกระทำที่มีลักษณะแตกต่างจากเพศชายหรือเพศหญิงที่คนทั่วไปกำหนด เราจะปฏิบัติตัวต่อเพื่อนคนนั้นอย่างไร

- ประเด็น: การรู้จักตัวตนของตนเองและปรับตัวให้ดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติ**
คำถาม:

- เกณฑ์ทั่วไปที่ใช้แบ่งความเป็นเพศมีอะไรบ้าง
- เราจำเป็นต้องดำเนินชีวิตตามกรอบสังคมกำหนดไว้เสมอไปหรือไม่ เพราะอะไร
- เรามีความพึงพอใจกับสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่หรือไม่ หรือต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- หากเราทำไม่ได้อย่างที่กรอบสังคมกำหนด เราสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้อย่างไร

วิถีทางเพศ กับ คำถามและคำตอบเกี่ยวกับการรักเพศเดียวกัน*

วิถีทางเพศ (Sexual Orientation) คืออะไร

วิถีทางเพศคือ ความรู้สึกทางอารมณ์ ความรู้สึกเสนาหา รักใคร่ หรือรู้สึกติดเนื้อต้องใจต่อบุคคลหนึ่งที่กำลังอยู่อย่างต่อเนื่อง วิถีทางเพศสามารถแยกออกจากองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ เพศสรีระ หรือเพศที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางชีววิทยา ความเป็นตัวตนในความเป็นผู้หญิงผู้ชาย (ความรู้สึกในใจว่าตนเองเป็นชาย เป็นหญิง) และบทบาทความเป็นผู้หญิงผู้ชายทางสังคม (Social Gender Role) รวมไปถึงบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของพฤติกรรมการแสดงออก ถึงความเป็นหญิง ความเป็นชาย

วิถีทางเพศดำรงอยู่ในสิ่งที่เรียกได้ว่าเป็นความต่อเนื่อง จากปลายด้านของความเป็นคนรักเพศเดียวกันอย่างไม่เปลี่ยนแปลง ไปสู่ปลายด้านหนึ่งของความเป็นคนรักต่างเพศที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยมีรูปแบบความหลากหลายของการมีความสัมพันธ์แบบรักได้ทั้งสองเพศอยู่ท่ามกลางปลายสองด้านนี้ บุคคลที่รักได้ทั้งสองเพศสามารถจะมีประสบการณ์ทางเพศและความรู้สึกเสนาหา และรู้สึกดึงดูดได้จากบุคคลทั้งสองเพศ คือทั้งเพศเดียวกันกับตนเองและเพศตรงข้าม

บุคคลที่มีวิถีทางเพศเป็นคนรักเพศเดียวกันบางครั้งถูกเรียกว่า เกย์ (เป็นคำที่ใช้ได้กับทั้งเพศชายและเพศหญิง) หรือสำหรับหญิงจะเรียกว่า เลสเบี้ยน (ใช้กับผู้หญิงเท่านั้น) วิถีทางเพศแตกต่างจากพฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) เพราะวิถีทางเพศ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดว่าตัวเองเป็นใคร ซึ่งคนเราแต่ละคนอาจมีพฤติกรรมในการแสดงความรู้สึกนั้นออกมาหรือไม่ก็ได้

*ที่มา บางส่วนของบทความในเว็บไซต์ของสมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกา <http://www.apa.org/pubinfo/answer.html> โดยกลุ่มอัญจารีย์

หมายเหตุ บทความนี้เคยมีผู้แปลเผยแพร่ใน www.gboard.net โดยใช้นามปากกาว่า Cop_boy เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ และทางกลุ่มอัญจารีย์นำมาเรียบเรียงอีกครั้ง

วิถีทางเพศที่รู้จักโดยทั่วไปแบ่งเป็นสามประเภท คือ

๑. รักเพศเดียวกัน (Homosexual) คือ ความรู้สึกดึงดูดใจคนเพศเดียวกัน
๒. รักต่างเพศ (Heterosexual) คือ ความรู้สึกดึงดูดใจคนเพศตรงข้าม
๓. รักสองเพศ (Bisexual) คือ ความรู้สึกดึงดูดใจคนที่มีเพศเดียวกันกับตน และคนที่ต่างเพศกับตน

ทำไมคนเราถึงมีวิถีทางเพศที่แตกต่างกัน

มีทฤษฎีหลายทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุที่มาของการเกิดวิถีทางเพศ นักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันเชื่อว่า “วิถีทางเพศ” นั้นน่าจะเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม กระบวนการรับรู้ และปัจจัยด้านชีววิทยา วิถีทางเพศของคนส่วนใหญ่มักก่อตัวขึ้นตั้งแต่ในวัยเยาว์ เมื่อเร็ว ๆ นี้มีหลักฐานจำนวนมากที่เสนอว่า ปัจจัยทางชีววิทยา รวมทั้งพันธุกรรม หรือปัจจัยทางฮอร์โมน มีบทบาทสำคัญมากต่อเรื่องเพศของคน โดยสรุปแล้วสิ่งที่ควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่งก็คือมีเหตุผลหลายอย่างที่เกี่ยวข้อกับวิถีทางเพศของคน ซึ่งเหตุปัจจัยต่างๆ เหล่านี้อาจแตกต่างกันไปสำหรับคนแต่ละคนด้วย

การบำบัดรักษาสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีทางเพศ ได้หรือไม่

ไม่ได้ แม้ว่าคนรักเพศเดียวกันจำนวนมากจะมีชีวิตที่ประสบผลสำเร็จ มีความสุข แต่บางคน (รวมทั้งบุคคลรักสองเพศบางคนด้วย) ก็ยังคงแสวงหาหนทางที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีทางเพศของตนเองด้วยการบำบัดรักษา บางครั้งความกดดันที่พวกเขาได้รับก็มาจากอิทธิพลของสมาชิกครอบครัว กลุ่มทางศาสนาที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงพวกเขา ความเป็นจริงก็คือการรักเพศเดียวกันไม่ใช่ความเจ็บป่วย จึงไม่ได้ต้องการการรักษา และไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ชายรักชาย หญิงรักหญิง และคนรักสองเพศทุกคนที่ต้องการความช่วยเหลือจากบุคลากรด้านสุขภาพจิต ในกรณีที่เปลี่ยนแปลงวิถีทางเพศของพวกเขา บางคนอาจมองหาความช่วยเหลือจากนักวิชาชีพจิตวิทยา ในกระบวนการเปิดเผยความเป็นตัวตนของตนเอง หรือเพื่อหาวิธีการที่จะจัดการกับอคติ แต่พวกเขาส่วนใหญ่ไปพบกับนักวิชาชีพด้านจิตวิทยาด้วยเหตุผล และปัญหาชีวิตแบบเดียวกันกับที่คนรักต่างเพศไปพบนักวิชาชีพด้านจิตวิทยา

อะไรคือสิ่งที่เรียกว่า “การบำบัดรักษาแบบประเพณีเดิม”

นักจิตบำบัดผู้เคยมีประสบการณ์ในการรักษาแบบที่เรียกว่า “การรักษาแบบประเพณีเดิม” รายงานว่า พวกเขาสามารถเปลี่ยนวิถีทางเพศจากการเป็นคนรักเพศเดียวกันไปสู่การเป็นคนรักต่างเพศได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อตรวจสอบรายงานเหล่านั้นโดยละเอียดแล้ว พบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่จัดว่าน่าสงสัยในคำกล่าวอ้างของพวกเขาเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น คำกล่าวอ้างหลายอันมาจากองค์กรซึ่งมีมุมมองเชิงอุดมคติที่ประณามการรักเพศเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นหลักฐานทางเอกสารที่รองรับคำกล่าวอ้างของพวกเขาอ่อนมาก ตัวอย่างเช่น ไม่ได้มีการติดตามผลของการรักษา หรือไม่มีรายงานถึงสภาพของปัญหาจนกว่าเวลาการทำงานอย่างซึ่งจะเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบยืนยันผล

สมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกาได้คำนึงถึงการให้การรักษาในลักษณะนี้ ว่าจะมีแนวโน้มที่เป็นผลร้ายต่อคนไข้ได้ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๗ สภากรรมการของตัวแทนสมาคมได้ออกผลการพิจารณาซึ่งยืนยันว่ามีการรักษาซึ่งมีความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน และเป็นการละเมิดสิทธิของคนไข้ที่จะได้รับการรักษาโดยปราศจากอคติ และคนไข้สามารถกำหนดแนวทางการรักษาได้ บุคคลใดก็ตามที่เข้ามารับการรักษาและจะต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องวิถีทางเพศ มีสิทธิที่จะคาดหวังว่าการรักษาจะต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นกลางปราศจากซึ่งอคติทางสังคมใดๆ

การรักเพศเดียวกันเป็นอาการป่วยทางจิตหรือเป็นปัญหาทางอารมณ์หรือไม่

ไม่ใช่ นักจิตวิทยา นักสุขวิทยาจิต และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพจิต เห็นตรงกันว่า การรักเพศเดียวกัน ไม่ใช่ความเจ็บป่วย ความผิดปกติ หรือเป็นปัญหาทางอารมณ์ เป็นเวลากว่า ๓๕ ปีมาแล้วที่มีรายงานการวิจัยแนววัตถุวิสัย (Objective Scientific Research) หรืองานที่ยึดหลักฐานข้อเท็จจริงภายนอกซึ่งชี้ให้เห็นว่า การรักเพศเดียวกันไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางจิต ทางอารมณ์ หรือเป็นปัญหาทางสังคมแต่อย่างใด

ครั้งหนึ่งการรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) ถูกเข้าใจผิดว่าเป็นอาการป่วยทางจิต เนื่องจากในสมัยก่อนการศึกษาเรื่องชายรักชาย หญิงรักหญิง และบุคคลรักสองเพศมักจะได้ข้อมูลแต่เฉพาะจากคนที่มารับการรักษา ข้อสรุปที่ได้มาจึงเป็นข้อสรุปที่มีอคติต่อคนกลุ่มนี้ และเมื่อนักวิจัยได้มีโอกาสศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเกย์และเลสเบี้ยนในกลุ่มที่ไม่ได้ต้องการบำบัดรักษา จึงพบว่า ความคิดในประเด็นเรื่องการเป็นคนรักเพศเดียวกันว่าเป็นความป่วยใช้ทางจิตนั้น เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

ในปี ค.ศ.๑๙๗๓ (หรือ พ.ศ.๒๕๑๖) สมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกา (American Psychiatric Association) ได้ออกมายืนยันผลการวิจัยใหม่ๆ และสนับสนุนให้ถอดถอนคำว่า homosexuality ออกจากคู่มือการรักษาอาการป่วยทางจิตอย่างเป็นทางการ และในปี ค.ศ.๑๙๗๕ (หรือ พ.ศ.๒๕๑๘) สมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกา (The American Psychological Association) ได้ลงมติสนับสนุนด้วยเช่นกัน และนับเป็นเวลามากกว่า ๒๕ ปีมาแล้วที่สองสมาคมนี้ได้ผลักดันให้บุคลากรทางด้านสุขภาพจิตทั้งหลาย ช่วยกันลบล้างความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกัน หรือการที่บุคคลรักเพศเดียวกันถูกตีตราว่าเป็นความป่วยใช้ทางจิตออกจากความคิดของคนทั่วไป

ชายรักชาย และหญิงรักหญิงสามารถเป็นพ่อแม่ที่ดีได้หรือไม่

คำตอบคือ ได้ ผลการศึกษาวิจัยหลายชิ้นทดลองเปรียบเทียบกลุ่มเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยผู้ปกครองที่เป็นคนรักเพศเดียวกัน กับกลุ่มเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยผู้ปกครองซึ่งเป็นคนรักต่างเพศ พบว่าเด็กสองกลุ่มไม่ได้มีพัฒนาการที่แตกต่างกันแต่อย่างใด ทั้งด้านสติปัญญา การปรับตัวทางอารมณ์ การปรับตัวทางสังคม และการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรตระหนักว่าวิถีทางเพศของพ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่ได้เป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางเพศของลูกๆ ของพวกเขา สำหรับความเข้าใจผิดๆ อีกประการที่ว่า ผู้ชายที่เป็นคนรักเพศเดียวกันหรือเกย์ มีแนวโน้มที่จะล่วงเกินเด็กทางเพศมากกว่าผู้ชายที่รักต่างเพศ จริงๆ แล้วยังไม่มีหลักฐานใดที่แสดงให้เห็นว่า คนรักเพศเดียวกันจะทำร้ายเด็กมากกว่าคนรักต่างเพศ

ทำไมเกย์และเลสเบี้ยนบางคนถึงต้องการบอกผู้อื่นว่า ตนรักชอบเพศใด

เพราะการบอกกล่าวเรื่องราวของตนให้ผู้อื่นรับรู้เป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อสุขภาพจิตของ คนรักเพศเดียวกันและคนรักสองเพศ แท้จริงแล้วกระบวนการในการพัฒนาความเป็นตัวตน ที่แท้จริงของหญิงรักหญิง ชายรักชาย และคนรักสองเพศ ที่เปิดเผยตัว (Coming out) นั้นมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับการปรับตัวทางด้านจิตใจ ยิ่งพวกเขา มองความเป็นตัวตนของคนรักเพศเดียวกันของตนเองในแง่ดีมากเท่าไร พวกเขาจะมีสุขภาพจิตที่ดี และมีความรู้สึกภูมิใจในตัวเอง (Self-esteem) มากขึ้นเท่านั้น

เพราะเหตุใดขั้นตอนการเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากลำบาก

เพราะในครั้งแรกที่ได้ตระหนักถึงวิถีทางเพศของตนเองว่าแตกต่างไปจากบรรทัดฐานทางสังคม คนรักเพศเดียวกันจะมีความรู้สึกหวาดกลัว รู้สึกว่าตนเองแตกต่างและโดดเดี่ยว การระแวงคนรักเพศเดียวกันไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ถึงความ เป็นชายรักชาย หญิงรักหญิง หรือความเป็นคนรักสองเพศของพวกเขา นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ปกติธรรมดา และขึ้นอยู่กับสถานที่ที่เขาอาศัยอยู่ รวมทั้งสภาพครอบครัวของพวกเขา ที่ทำให้พวกเขาอาจต้องต่อสู้กับอคติ และข้อมูลความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกัน เด็กๆ และผู้ใหญ่ที่เป็นคนรักเพศเดียวกันอาจจะรู้สึก ระแวงเป็นพิเศษต่อผลอันเกิดจากอคติ และภาพตายตัวในด้านลบที่สังคมมีต่อคนรักเพศเดียวกัน พวกเขากลัวที่จะถูกปฏิเสธจากครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และสถาบันทางศาสนา คนรักเพศเดียวกันบางคนกังวลว่าพวกเขาอาจต้องสูญเสียงาน และถูกทำร้ายที่โรงเรียนหากวิถีทางเพศของพวกเขาเป็นที่เปิดเผย ข้ำร้ายชายรักชาย หญิงรักหญิง และคนรักสองเพศยังคงอยู่ใน ความเสี่ยงจากการถูกทำร้ายร่างกาย และการถูกกระทำรุนแรงมากกว่าคนรักต่างเพศด้วย

จากงานศึกษาที่ทำในรัฐแคลิฟอร์เนีย ในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๙๕๐ แสดงให้เห็นว่า หนึ่งในห้าของกลุ่มหญิงรักหญิงที่เป็นกรณีศึกษา และหนึ่งในสี่ของชายรักชายที่เป็นกรณีศึกษา เคยตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมอันเนื่องมาจากวิถีทางเพศของพวกเขา ขณะที่ในงานศึกษาวิจัย อีกชิ้นหนึ่งในรัฐแคลิฟอร์เนียพบว่า คนในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นราว ๕๐๐ คน และครึ่งหนึ่งของชายหนุ่มที่เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยยอมรับว่า มีการต่อต้านและแสดงความรุนแรงต่อชายรักชาย ตั้งแต่การไต่สวนไปจนกระทั่งถึงการทำร้ายร่างกาย

แล้วจะช่วยพวกเขาเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอคติและการถูกกีดกันได้อย่างไร

จากงานวิจัยพบว่าบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อชายรักชาย หญิงรักหญิง และบุคคลรักร่วมเพศ คือบุคคลที่กล่าวว่าตนรู้จักเกย์ เลสเบี้ยน และบุคคลรักร่วมเพศอย่างน้อยหนึ่งคน หรือมากกว่าหนึ่งคนเป็นอย่างดี ซึ่งโดยมากคือคนที่ เป็นเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงานของพวกเขา และด้วยเหตุนี้เองนักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าการที่คนมีทัศนคติกับกลุ่มเกย์ในแง่ลบนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ในชีวิต แต่เกิดจากภาพตายตัวบางอย่าง และอคติ

นอกจากนี้ เกย์และเลสเบี้ยนควรได้รับการปกป้องไม่ให้อ้างอิงกับความรุนแรงและการกีดกันแบ่งแยก ดังเช่นที่ชนกลุ่มน้อยทั่วไปได้รับ ในบางรัฐถือว่าการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลใดคนหนึ่งเพราะบุคคลนั้นมีวิถีทางเพศที่แตกต่างถือเป็นอาชญากรรมที่ทำเพราะความเกลียดชัง (hate crime) มลรัฐ ๘ แห่งในสหรัฐอเมริกา ได้ออกกฎหมายป้องกันไม่ให้เกิดการกีดกันเพราะคนๆ นั้นมีวิถีทางเพศที่แตกต่าง

ทำไมสังคมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรักเพศเดียวกันให้มากกว่านี้

การให้การศึกษาคือความรู้แก่ทุกคนมีส่วนที่จะช่วยลดอคติในการต่อต้านรังเกียจคนรักเพศเดียวกันได้ ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชนผู้ซึ่งเพิ่งค้นพบและค้นหาความเข้าใจในวิถีทางเพศของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการรักเพศเดียวกัน การรักต่างเพศ หรือการรักทั้งสองเพศ

ความกลัวว่าการเข้าถึงข้อมูลเรื่องคนรักเพศเดียวกันจะทำให้คนเป็นเกย์เป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผล การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกันไม่ได้สามารถทำให้คนๆ นั้นเป็นคนรักเพศเดียวกัน หรือเป็นคนรักต่างเพศได้

การรักเพศเดียวกันกับบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ*

ระบบการจำแนกการวินิจฉัยโรคทางจิตเวชของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน (DSM) และบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ (ICD)

การจำแนกโรคทางจิตเวชเป็นกระบวนการในการจัดปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนให้เป็นหมวดหมู่โดยอาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้รู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การจำแนกความผิดปกติทางจิตเป็นการจัดหมวดหมู่ของความผิดปกติโดยอาศัยลักษณะบางประการที่มีร่วมกัน

ระบบการจำแนกโรคทางจิตเวชสากลซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมี ๒ ระบบ คือ ระบบจำแนกความผิดปกติทางจิต ซึ่งจัดทำโดยสมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกา หรือ Desk Reference to the Diagnostic and Statistical Manual of Mental of Disorders (DSM) และระบบบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศที่จัดทำโดยองค์การอนามัยโลก หรือ The International Classification of Diseases (ICD) ซึ่งเป็นระบบจำแนกที่ใช้กับทุกระบบอวัยวะของร่างกาย และมีเรื่องความผิดปกติทางจิตเป็นบทหนึ่ง โดยทั้งสองระบบได้มีการปรับเปลี่ยนข้อมูลและเนื้อหาเป็นระยะๆ มาโดยตลอด

การรักเพศเดียวกันกับบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ

ที่ผ่านมา การรักเพศเดียวกัน เคยถูกบรรจุไว้เป็นหนึ่งในรายชื่อความผิดปกติชนิดหนึ่งจนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ทางสมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกาถือเป็นองค์กรแรกที่ได้ออกมาประกาศถอดถอนหัวข้อ การรักเพศเดียวกัน ออกจากบัญชีรายชื่อความผิดปกติทางจิต

*ที่มา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ก่อนที่ในอีก ๓ ปีต่อมา คือปี พ.ศ.๒๕๑๙ สมาคมจิตวิทยาแห่งอเมริกันก็ได้ออกมาประกาศถอดถอนประเด็นนี้ออกจากบัญชีรายชื่อความผิดปกติทางจิตของหน่วยงานตนเองเช่นกัน เช่นเดียวกับสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งอเมริกา และองค์การวิชาชีพด้านสุขภาพจิตในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่างก็ลงมติว่า การรักเพศเดียวกัน มิได้เป็นอาการเจ็บป่วยทางจิต หรือเป็นความผิดปกติทางจิตใจแต่อย่างใด เนื่องจากงานวิจัยในช่วงเวลากว่า ๔๐ ปีที่ผ่านมา ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า วิธีการเพศแบบรักเพศเดียวกันนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วยหรือความผิดปกติทางจิต

สำหรับในส่วนขององค์การอนามัยโลกเอง ก็ได้ประกาศถอดถอนประเด็น การรักเพศเดียวกัน ออกจากบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศในปี ค.ศ.๑๙๙๒ หรือ พ.ศ.๒๕๓๕

กล่าวคือในคู่มือ ICD-๑๐ หรือบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ ฉบับแก้ไขครั้งที่ ๑๐ ที่ประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.๑๙๘๓ หรือ พ.ศ.๒๕๓๖ นอกจากจะมีการจำแนกความผิดปกติทางจิต พฤติกรรม และพัฒนาการแตกต่างไปจากคู่มือเล่มก่อนหน้าคือ ICD-๙ ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.๑๙๗๖ หรือ พ.ศ.๒๕๒๒ แล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในคู่มือ ICD-๑๐ หมวดที่ว่าด้วยเรื่องผิดปกติทางเพศ จะไม่ปรากฏคำว่า การรักเพศเดียวกัน หรือ Homosexuality อีกต่อไปด้วย

ส่วนที่ประเทศไทย กลุ่มอาจารย์ ร่วมกับเครือข่ายทำงานเรื่องคนรักเพศเดียวกัน ได้ทำจดหมายถึงกรมสุขภาพจิตเพื่อให้ทำหนังสือรับรองว่าการรักเพศเดียวกันไม่ใช่ความผิดปกติทางจิต เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จึงได้ทำจดหมายรับรองดังกล่าวขึ้นโดยอ้างถึงบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศขององค์การอนามัยโลกดังนี้ (สำเนาจดหมายแนบ)

ที่ สธ 0605/ 375

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
ถนนติวานนท์ จังหวัดนนทบุรี 11000

๑๑ มกราคม 2545

เรื่อง ออกหนังสือรับรองทางวิชาการ

เรียน กลุ่มอัญจารี องค์การสนับสนุนและปกป้องสิทธิคนรักเพศเดียวกัน

อ้างถึง หนังสือกลุ่มอัญจารี ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2544

คามหนังสือที่อ้างถึง กลุ่มอัญจารี ซึ่งเป็นองค์การสนับสนุนและปกป้องสิทธิคนรักเพศเดียวกัน ได้ทำหนังสือขอให้กรมสุขภาพจิตออกหนังสือรับรองทางวิชาการเป็นบุคคลรักเพศเดียวกัน มิได้ถือเป็นผู้มีความผิดปกติทางจิตหรือป่วยเป็นโรคแต่อย่างใด นั้น

กรมสุขภาพจิต ขอเรียนว่าได้พิจารณาตามองค์การอนามัยโลก (WHO) และตามบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ ICD-10 ฉบับแก้ไข ครั้งที่ 10 ไทย-อังกฤษ เล่มที่ 1 (ก) ตารางการจัดกลุ่มโรค องค์การอนามัยโลก ได้เอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนรักเพศเดียวกันออกจากกลุ่มคนที่มีความผิดปกติทางจิต จึงเรียนให้ทางกลุ่มอัญจารี ซึ่งเป็นองค์การสนับสนุนและปกป้องสิทธิคนรักเพศเดียวกันทราบและรับรองทางวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายธนู ชชาติธนานนท์)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมสุขภาพจิต

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต

โทร. 0 2590 8230

โทรสาร 0 2951 1384

การถามและตอบคำถาม เพื่อสร้างการเรียนรู้*

การสร้างการเรียนรู้ในชั้นเรียนคือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ ซึ่งสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอนของตัวเองจากเป็น “ผู้ให้ความรู้” สู่การเป็น “ผู้สร้างการเรียนรู้” โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาให้นักเรียน ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และสามารถค้นพบคำตอบ หรือองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ในบรรยากาศการสร้างการเรียนรู้ในชั้นเรียน จะมีองค์ประกอบ ๓ ส่วน ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในการสร้างการเรียนรู้ระหว่างครู หรือผู้จัดการเรียนรู้กับนักเรียน ได้แก่

- ก. การตั้งคำถาม (Question : Q) คือ การทำให้มีการโต้ตอบกันโดยไม่ต้องมีรูปแบบทางการ
- ข. การตอบคำถาม (Answer : A) คือ การตอบสนองคำถามที่เติมเต็มรายละเอียด ข้อมูล หรือความคาดหวังของคำถาม
- ค. ปฏิกริยาโต้ตอบ (Reaction : R) คือ ท่าที คำพูดที่แสดงการตอบรับ หรือ ประเมินคำถาม/คำตอบก่อนที่ผู้เรียนจะตอบคำถามออกมา

สิ่งที่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ “มือใหม่” มักจะกังวลใจ คือ ไม่รู้จะมีวิธีการถามและตอบคำถามนักเรียน เพื่อจะสร้างการเรียนรู้ได้อย่างไร ทั้งนี้ เทคนิคที่นำมาเสนอในที่นี้ อาจจะไม่ใช่วิธีสำเร็จตายตัว แต่เป็นอีก “ทางเลือก” หนึ่งในที่สามารถนำไปปรับใช้ในชั้นเรียนระหว่างตัวเรากับนักเรียนของเรา ซึ่งมีความแตกต่างกับที่อื่นๆ

*ที่มา : องค์การแพธ (PATH) แปลและเรียบเรียงจาก Answering and Asking Questions by William E. Cashin, Kansas State University, IDEAPAPER No.31, January 1995

๑. เมื่อนักเรียนถามคำถาม สิ่งที่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้สามารถทำได้ แทนที่จะรีบตอบคำถามนักเรียนในทันที คือ

- **การทบทวนคำถามนั้นด้วยการจำกัดความหมายจากคำถามเดิม** วิธีการนี้จะช่วยให้มั่นใจว่า นักเรียนคนที่ถามได้ทบทวนคำถามตนเองใหม่อีกครั้ง และเป็นการให้นักเรียนคนอื่นในห้องได้ยินคำถามนั้นอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนทุกคนสามารถคิดเกี่ยวกับคำถามและหาคำตอบนี้ไปด้วย เป็นการฝึกให้นักเรียน “คิดออกมาเสียงดัง” และจะทำให้ให้นักเรียนได้ข้อสรุปเอง โดยครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ไม่ต้องช่วยเหลือ
- **ทวนซ้ำคำถามเดิม** แต่ถามคำถามนั้นกับนักเรียนคนอื่นที่คาดว่าเขารู้คำตอบ หรือนักเรียนคนอื่นในชั้นเรียน เพื่อร่วมหาคำตอบ แสดงความคิดเห็น หรือเปิดประเด็นที่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น ด้วยวิธีนี้นอกจากเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นแล้ว แต่ยังทำให้นักเรียนรู้ว่า เพื่อนในชั้นเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญด้วย
- **การถามเพื่อไต่สวนหาข้อมูลเพิ่มเติม** ด้วยการให้ความสนใจกับปฏิกิริยาของนักเรียนและประเด็นที่เขาสนใจหรือถามขึ้นมา และกระตุ้นให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรารู้ก่อนหน้านี้ หรือชวนคิดต่อเนื่องไปจากสิ่งที่เขาถามเป็นการประกอบความรู้แล้วเด็กจะได้คำตอบด้วยตนเอง โดยที่ครูไม่ต้องตอบคำถาม
- **ส่งเสริมการอภิปรายถกเถียงกันระหว่างผู้เรียน** เปิดให้มีการอภิปรายถกเถียงกันในคำถามนั้นสักพัก โดยที่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ทำหน้าที่ชวนคุยให้เห็นในภาพรวมว่า นักเรียนมีความคิดเห็นที่หลากหลายในคำถามนั้น จึงขอให้มีการจับกลุ่มย่อยพูดคุยกันในแต่ละประเด็น แล้วค่อยยกกลับมานำเสนอ และสรุปร่วมกันในกลุ่มใหญ่อีกครั้ง

๒. การตอบคำถาม ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้มีความหลากหลายของวิธีการจัดการตอบคำถามนักเรียน ซึ่งอาจจะไม่มีความจำเป็นเสียทีเดียว ที่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้จะตรงเข้าไปช่วยนักเรียนตอบคำถามของเขาเอง

- **การตอบคำถามตรงไปตรงมา** เหมาะกับคำถามที่ต้องการหาข้อมูลโดยตรง ซึ่งครูหรือผู้จัดการเรียนรู้แน่ใจว่า นักเรียนในชั้นเรียนไม่รู้คำตอบ หรือต้องการใช้เวลาสั้นๆ ถ้าเลือกใช้วิธีนี้คำตอบต้องสั้น กระชับและตรงประเด็น พอถามแล้วต้องมีการตรวจสอบนักเรียนอีกครั้งว่าที่เราตอบไปนั้นใช่คำตอบที่เขาต้องการหรือไม่ แล้วจึงโยกไปสู่ประเด็นที่เราตั้งใจจะชวนคุยต่อไป
- **เลื่อนการตอบคำถามออกไป** เพราะเวลาในชั้นเรียนเหลือไม่พอ หรือเป็นคำถามที่ซ้ำซ้อน หรือมีนักเรียนไม่กี่คนที่สนใจ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้อาจใช้วิธีนัดหมายนักเรียนไปคุยกันต่อหลังจากจบชั้นเรียน หรืออาจมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เขาถามมาให้ในคาบเรียนต่อไป แต่ต้องมีท่าทีและพูดให้นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนรู้ว่า ครูสนใจคำถามของนักเรียนทุกคน
- **คำถามที่ไม่เหมาะสม** ปกตินักเรียนจะถามคำถามเพราะต้องการที่จะเรียน แต่บางครั้งนักเรียนบางคนจะถามที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ต้องการเรียกร้องความสนใจ หรือทำให้ครูรู้สึกอับอาย หากครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ปฏิบัติต่อเขาเช่นเดียวกับคำถามอื่น จะยิ่งทำให้เขาหรือนักเรียนคนอื่นถามมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ถ้าคุณตัดบทนักเรียนคนนั้นอย่างห้วนๆ คุณอาจจะเสียไมตรี ไม่ใช่เฉพาะกับนักเรียนคนนั้นแต่กับนักเรียนคนอื่นด้วย

ทางเลือกหนึ่งคือ ชี้ให้นักเรียนเห็นว่า ในคำถามนั้นมีสิ่งที่ไม่เหมาะสมอยู่ด้วย โดยอธิบายให้นักเรียนรู้ว่า เป็นคำถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังเรียน และอาจถามนักเรียนคนอื่นในห้องว่าสนใจที่จะคุยกันเรื่องนี้ไหม ถ้ามีนักเรียนที่สนใจเยอะ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้อาจต้องให้ความสนใจ แต่ต้องไม่หลงเลยประเด็นสำคัญที่ตั้งใจ หรืออาจใช้วิธีนัดเจอนอกรอบ หากกลุ่มนักเรียนที่สนใจมีจำนวนไม่กี่คน

- **ยอมรับว่าคุณเองก็ไม่รู้คำตอบ** ถ้าครูไม่รู้คำตอบที่นักเรียนถาม ควรจะบอกไปเลยว่า ครูไม่รู้และจะหาคำตอบนี้มาให้ในการพบกันครั้งต่อไป แม้ว่าบทบาทของครูจะเป็นผู้ให้ความรู้ และเป็นแหล่งข้อมูล แต่การที่ครูบอกว่าไม่รู้ ไม่ได้ทำให้การยอมรับนับถือของนักเรียนที่มีต่อครูลดลงแต่อย่างใด แต่ถ้าเราแสวงรู้กลับจะถูกนักเรียนทดสอบและไม่ยอมรับมากขึ้น

๓. การถามคำถาม

- **การถามคำถามแบบปลายเปิด** จะทำให้คนสร้างกระบวนการคิดและมีรายละเอียดข้อมูลมากขึ้น โดยใช้ส่วนประกอบของคำถาม เพราะมีปฏิกริยาโต้ตอบที่ซับซ้อนมากขึ้น คำถามแบบปลายเปิดจะใช้ในการตรวจสอบการเรียนรู้ที่เจาะจง เช่น “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เท่านั้น
- **การถามคำถามที่ได้คำตอบที่หลากหลายแตกต่างกับคำถามที่ได้คำตอบจากตำรา** เพราะเราไม่ต้องการคำตอบเดียวที่ถูก แต่ต้องการให้นักเรียนคิดกับคำถาม ซึ่งมีความหลากหลายของคำตอบและสามารถยอมรับได้ แต่ถ้าเราต้องการคำตอบที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเดียวยจะเป็นคำถามจากตำรา

๔. การนิ่งและเงียบ เป็นธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศของชั้นเรียน ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรปล่อยให้เกิดบรรยากาศเงียบกันไปซักพักเพราะ

- **รอ หยุด และเงียบ ไม่ใช่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในชั้นเรียน** เป็นพฤติกรรมหนึ่งในชั้นเรียนที่เกิดขึ้นได้ ครูไม่สบายใจที่ห้องจะเงียบ เสียขวัญแต่จริง ๆ แล้วความเงียบนี้เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้น ๆ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรจะรอไม่เกิน ๕ นาที ไม่จำเป็นที่เราจะต้องพูดกันตลอดในชั้นเรียน
- **รอ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กมีเวลาได้คิด** เด็กจะได้ทบทวนความจำในสิ่งที่เขามีข้อมูลอยู่ก่อน หรือครูจะต้องมีการพูดกระตุ้นให้นักเรียนคิดต่อ เช่น ครูยินดีที่จะรอฟังคำตอบ ทวนคำถาม หรือขยายความคำถามเพื่อให้เด็กนึกออก ต้องให้เวลาเด็กมากพอ หาวิธีการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น ให้เขียนคำตอบในกระดาษ แบ่งกลุ่มย่อย เสนอคำตอบเป็นตัวอย่างก่อนสักข้อ เราไม่ได้ต้องการเด็กฉลาดหรือตอบเร็ว เราจึงต้องรอที่จะให้เด็กคิดและหาคำตอบ
- **รอ แต่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ต้องระวัง อย่ารีบตอบเองจะกลายเป็นธรรมเนียม** ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้บางคนเมื่อถามไปแล้ว ไม่กล้าปล่อยให้ห้องเรียนเงียบ หรือไม่มีความอดทนรอเลยรีบตอบคำถามเอง จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ว่า ต่อไปถ้าครูถามแล้วเราไม่ตอบ ครูก็จะตอบคำถามเอง จึงไม่เป็นการกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบ

๕. **สร้างบรรยากาศในการยอมรับและสร้างสรรค์** ถ้าหากเราต้องการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมตั้งคำถามและตอบคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ต้องสร้างบรรยากาศที่จะทำให้เด็กอยากถาม อยากตอบ และอยากมีส่วนร่วม

- **ขอให้เด็กถามคำถาม** เมื่อจบการพูดคุยในแต่ละประเด็น การขอให้เด็กตั้งคำถามจะเป็นการทำให้นักเรียนได้เกิดการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ประเด็นต่อไป
- **การตอบคำถาม** ถ้าอยากให้เด็กถามคำถาม เราต้องสร้างแรงกระตุ้นโดยการตอบคำถามเขาก่อน ถ้าไม่จำเป็นเราไม่ควรเลื่อนตอบคำถาม หรือไม่สนใจตอบคำถามนักเรียน และเปิดโอกาสให้คนที่ไม่ค่อยได้พูดแสดงความคิดเห็น แทนคนที่พูดบ่อยๆ
- **ตอบคำถามนักเรียนอย่างเพียงพอ** คำตอบต้องตรงประเด็น และให้ข้อมูลเพียงพอครบถ้วน โดยที่ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรถามนักเรียนว่า เขาได้คำตอบครบถ้วน พอใจกับคำตอบหรือไม่
- **ตั้งใจฟังคำถามหรือความคิดเห็นของนักเรียน** ซึ่งรวมถึงภาษาท่าทางการตอบสนองของนักเรียน การตรวจสอบความเข้าใจของครูกับนักเรียน ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรระวังเรื่องการตีความท่าทีที่ผิดพลาด เช่น การที่ครูดูนาฬิกาเมื่อนักเรียนถามคำถาม นักเรียนจะคิดว่าครูไม่ใส่ใจกับคำถามนั้น เป็นต้น
- **อย่าทำให้นักเรียนรู้สึกอาย** อย่าวิจารณ์นักเรียนให้เขารู้สึกอาย หรือกระอักกระอ่วนใจที่จะถามคำถาม ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ไม่ใช่ผู้ตัดสินสิ่งที่ถูกหรือผิด แต่เป็นผู้ขยายคำถามเพื่อให้เด็กได้อธิบายมากขึ้น จนนำไปสู่การใช้คำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ โดยที่ครูไม่ต้องตอบคำถามเพื่อให้เกิดความรู้ แต่ถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

หน่วยที่ ๖

สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก

สาระสำคัญ

สัมพันธภาพทางเพศเป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ ความใกล้ชิด ความรัก ความเป็นเพื่อน รวมทั้งความรู้สึกทางเพศ โดยต่างฝ่ายสามารถเรียนรู้จากกันและกัน ด้วยวิธีการสื่อสารแลกเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึก และทักษะต่อกัน เพื่อเอื้อให้เกิดสัมพันธภาพที่มีคุณภาพและป้องกันผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม ในขณะเดียวกัน ก็ต้องเท่าทันต่อสถานการณ์ที่อาจเป็นการใช้ประโยชน์ หรือการเอาเปรียบจากสัมพันธภาพทางเพศระหว่างบุคคล

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพและการแสดงออกถึงความรู้สึกที่มีต่อกัน
๒. บอกวิธีการควบคุมและจัดการอารมณ์ความต้องการทางเพศของตนเอง
๓. ระบุถึงโอกาสเสี่ยงที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ หรือการล่อลวงโดยอาศัยความสัมพันธ์ หรือสัมพันธภาพที่เป็นอยู่
๔. ระบุแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือหลีกเลี่ยงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้

เนื้อหา

๑. สัมพันธภาพ: ความหมาย รูปแบบ การสร้าง สัมพันธภาพทางเพศและวิธีการแสดงออก
๒. สถานการณ์และโอกาสที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ วิธีการหลีกเลี่ยงและการป้องกัน
๓. การแก้ไขปัญหาและการควบคุมตนเองเมื่อเกิดอารมณ์ทางเพศ

กระบวนการ

ก. การบ้านจากหน่วยที่ ๕	๒๐	นาที
ข. กิจกรรม “รักออกแบบได้”	๕๐	นาที
ค. กรณีศึกษา: สถานการณ์จำลอง	๘๐	นาที

* ถ้ามีเวลาเหลือ อาจฉายหนังสั้น “หลังจากวินาทีที่เจ็ด” และชวนคุย

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษเอสี่ คนละ ๑ แผ่น
๒. กระดาษฟลิปชาร์ต กลุ่มละ ๒ แผ่น
๓. หนังสั้นโครงการหนึ่งม่านรุด ๒ เรื่อง “หลังจากวินาทีที่เจ็ด”

เอกสารประกอบ

- เอกสารประกอบ ๖.๑ หากไม่เคารพกัน
นั้นก็ไม่ใช่ความรัก

ประเด็นสำคัญ

๑. ความคาดหวังจากความสัมพันธ์ระหว่างคู่รักอาจมีไม่เท่ากัน เช่น ฝ่ายหญิงเมื่อมีแฟนก็จะคาดหวังอนาคตที่มั่นคง การมีครอบครัวที่อบอุ่น จึงยึดมั่นในความสัมพันธ์นั้น ในขณะที่ฝ่ายชายอาจนึกถึงการใช้ชีวิตอย่างเต็มที่ โดยที่ยังไม่ต้องการการผูกมัด ซึ่งไม่ได้หมายความว่าทั้งคู่ไม่รักกัน เช่นเดียวกันการมีเพศสัมพันธ์จึงไม่ใช่สิ่งที่จะผูกมัดทุกคนได้
๒. ความเปลี่ยนแปลงในสัมพันธภาพระหว่างคู่รักสามารถเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายด้าน เช่น ความต้องการ หรือความจำเป็นส่วนตัว ความรู้สึกไม่พร้อมสำหรับชีวิตคู่ การพบคนใหม่ที่ถูกใจมากกว่า การหนีภัยของกันและกันไม่ได้ ฯลฯ การทำใจยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากการคำนึงถึงจิตใจและเข้าใจความรู้สึกของอีกฝ่าย ธรรมชาติของความสัมพันธ์เพื่อเปลี่ยนสถานภาพหรือความสัมพันธ์ให้เป็นมิตรที่ดีต่อกัน
๓. การฉวยโอกาสจากการสร้างสัมพันธภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง มีโอกาสเกิดขึ้นกับวัยรุ่นและคนที่ไม่เท่าทันความคิดและความต้องการของอีกฝ่าย การรู้จักตนเองด้านอารมณ์เพศ บรรยากาศหรือโอกาสที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ความตระหนักในเรื่องสัมพันธภาพว่าเป็นการสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน โดยต่างฝ่ายก็สามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ จะช่วยให้ประเมินสถานการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ได้

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. การบ้านจากหน่วยที่ ๕ (๒๐ นาที)

๑. ในแต่ละกรณี ขออาสาสมัครบอกความคิดเห็นที่ทำการบ้านมา และผู้จัดการเรียนรู้ถามถึงความคิดเห็นที่แตกต่างในกลุ่มที่ได้รับกรณีศึกษาเดียวกันเพิ่มเติมอีก ๑-๒ ความคิดเห็น

กรณีที่ ๑ น้องสาวขออนุญาตพาแฟนที่เป็นผู้หญิงเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านด้วย
กรณีที่ ๒ น้องชายเพิ่งจบปริญญาตรีและไปผ่าตัดแปลงเพศ
กรณีที่ ๓ การไม่รับเพศทางเลือกเข้าเรียนในบางสาขาหรือบางคณะ
กรณีที่ ๔ มีการเปลี่ยนกฎหมาย ให้ยอมรับการแต่งงานของเพศทางเลือก

๒. ผู้จัดการเรียนรู้ถามผู้เรียนว่า จากกรณีตัวอย่างทั้ง ๔ เรื่อง เราได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องความหลากหลายทางเพศบ้าง
๓. ผู้จัดการเรียนรู้สรุปให้เห็นอีกครั้งว่า ความหลากหลายทางเพศ และรสนิยมทางเพศ ถือเป็นเรื่องส่วนบุคคล ซึ่งตระหนักรู้และยอมรับในเพศสภาพของตนเอง สามารถมีความสุขกับวิถีทางเพศที่เป็นอยู่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะทางเพศของตนเองและผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องให้ความเคารพบุคคลที่มีวิถีทางเพศแตกต่างกัน โดยปราศจากอคติที่มีต่อเรื่องเพศ
๔. ให้ผู้เรียนทุกคนส่งการบ้าน

ข. กิจกรรม “รักออกแบบได้” (๕๐ นาที)

๕. ชวนคุยเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน เช่น **“ใครมีคนรักอยู่ในตอนนี้” “ใครเคยมีคนรักแต่เลิกรักกันไปแล้วบ้าง”** จากนั้นจึงแจกกระดาษเอสี่ให้ผู้เรียนคนละ ๑ แผ่นเพื่อวาดภาพการ์ตูน ๕ ช่อง ที่บ่งบอกพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนรักตามช่วงเวลาที่ผ่านมาเป็นระยะ ให้เวลา ๑๐ นาที
๖. แบ่งกลุ่มเป็น ๔ กลุ่ม คณะเพศหญิงชาย จากนั้นให้แต่ละคนพูดถึงภาพวาดของตัวเองให้เพื่อนในกลุ่มฟัง ให้เวลากลุ่มย่อย ๓๐ นาที เมื่อเสร็จแล้วให้ทุกคนกลับเข้าที่และขออาสาสมัครแนะนำเรื่องของเพื่อนที่น่าสนใจ หรือเล่าเรื่องของตนเองจากภาพที่วาด
๗. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุยโดยถามว่า **เรามีข้อสังเกตอย่างไรกับการแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าง** ทั้งนี้กระตุ้นให้ผู้เรียนตอบ และนำไปสู่การสรุปให้เห็นลำดับขั้นตอนของการสร้างสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ ซึ่งมักเริ่มจากคนสองคนมาพบกัน ถูกใจและคบหากัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในที่สุดก็ตัดสินใจใช้ชีวิตครอบครัวและสร้างฐานะให้มั่นคง แต่ในบางครั้งความสัมพันธ์ก็อาจไม่เป็นไปอย่างที่คาดคิด ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยที่เราไม่สามารถควบคุมได้ หรือเกี่ยวข้องกับคนอื่น เช่น ญาติ เพื่อน ผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่าย

ค. สถานการณ์จำลอง - สลับบทบาท (๘๐ นาที)

๘. แบ่งกลุ่มอีกครั้งเป็น ๔ กลุ่ม แยกเป็นเพศชาย ๒ กลุ่ม หญิง ๒ กลุ่ม เพื่อให้แต่ละกลุ่มระดมสมองถึงวิธีการจัดการกับสถานการณ์ที่สมมติขึ้นหรือโจทย์ที่ได้รับให้เวลา ๒๐ นาที โดยมอบหมายบทบาทแต่ละกลุ่มดังนี้
ในสถานการณ์ที่ ๑ มอบหมายให้
กลุ่มชาย ๑ สมมติบทบาทเป็นฝ่ายชักชวนผู้หญิง
กลุ่มชาย ๒ สมมติบทบาทเป็นฝ่ายถูกหลอกล่อให้ซื้อมือถือ
ในสถานการณ์ที่ ๒ มอบหมายให้
กลุ่มหญิง ๑ สมมติบทบาทเป็นฝ่ายถูกชักชวน
กลุ่มหญิง ๒ สมมติบทบาทเป็นฝ่ายหลอกล่อให้ซื้อมือถือ

กลุ่มชาย ๑ และกลุ่มหญิง ๑

สถานการณ์ที่ ๑ “ให้คิดถึงวิธีการและขั้นตอนอย่างละเอียดเพื่อชักชวนเพื่อนหญิงให้ยอมไปไหนสองต่อสอง และยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วยในที่สุด”

กลุ่มชาย ๒ และกลุ่มหญิง ๒

สถานการณ์ที่ ๒ “ให้คิดถึงวิธีการและขั้นตอนอย่างละเอียดเพื่อชักชวนเพื่อนชายให้หลงรัก และยอมจ่ายเงินซื้อมือถือเครื่องใหม่ให้”

๙. ให้เวลาแต่ละกลุ่มนำเสนอ ๓ นาที โดยให้เสนอที่ละกรณี เพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มหญิงและชาย

๑๐. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุยโดยใช้คำถาม เช่น

- **วิธีการแต่ละแบบ คิดว่าจะทำได้สำเร็จหรือไม่ เพราะเหตุใด**
- **วิธีการใด น่าจะได้ผลกว่ากัน เพราะอะไร**
- **จุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละวิธีการ คืออะไร**
- **ในกรณีที่ ๑ ผู้หญิงฟังแล้ว คิดหรือรู้สึกอย่างไร**
- **ในกรณีที่ ๒ ผู้ชายฟังแล้ว คิดหรือรู้สึกอย่างไร**
- **คิดว่าทั้งสองสถานการณ์สามารถเกิดขึ้นกับเราได้หรือไม่**

๑๑. จากนั้นให้โจทย์ที่ ๒ โดยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มกลับไประดมสมอง เพื่อแก้ไขปัญหา จากโจทย์เดิม ให้เวลากลุ่มย่อยคิด ๒๐ นาที

- ☑ กลุ่ม ๑ จะทำอย่างไรจึงจะไม่ถูกหลอกหลวงจากเพื่อนชาย โดยไม่ต้องการให้สัมพันธ์ภาพเกินเลยไปถึงการมีเพศสัมพันธ์ และยังเป็นเพื่อนที่คบหากันได้
- ☑ กลุ่ม ๒ จะทำอย่างไรจึงจะไม่ถูกเอาเปรียบจากฝ่ายหญิง และยังเป็นเพื่อนที่คบหากันได้

๑๒. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ กลุ่มละ ๓ นาที จากนั้นชวนคุยโดยใช้คำถาม เช่น

- **สถานการณ์ใดที่สามารถแก้ไขได้ง่ายหรือสะดวกกว่ากัน**
- **มีอะไรบ้างที่เรารู้สึกคาดไม่ถึงว่า คนเราจะปฏิบัติต่อกันได้**
- **อะไรที่จะเป็นสาเหตุให้ตัวเราตกเป็นเหยื่อของการเอาเปรียบ หลอกหลวง**
- **วิธีการที่จะทำให้มีสัมพันธ์ภาพที่ไม่เอาเปรียบ ทำร้ายกัน มีอะไรบ้าง**
- **จริงหรือไม่ที่เพศหญิงเท่านั้นที่จะถูกเอาเปรียบทางเพศ**

๑๓. ผู้จัดการเรียนรู้ควรชวนสังเกตถึงวิธีคิดและวิธีการดำเนินความสัมพันธ์เพื่อทำให้แต่ละฝ่ายหลงเชื่อที่แตกต่างกันของหญิงและชาย เช่น การทำให้ตายใจโดยการเอาอกเอาใจ การสร้างสถานการณ์แบบบังเอิญ หรือโอกาสที่อยู่ด้วยกัน การวางเงื่อนไขต่อรอง การเสนอข้อแลกเปลี่ยน การรู้เท่าทันในวิธีการดังกล่าวจะทำให้อีกฝ่ายสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

๑๔. ใช้คำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยใช้คำถาม ดังนี้

- **รู้สึกอย่างไรจากการได้ทำกิจกรรมนี้**
- **สิ่งที่ตัวเราได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ และนำไปใช้ได้มีอะไรบ้าง**
- **ในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนรัก มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นเรื่องสำคัญ เราควรคำนึงถึงเรื่องอะไรบ้าง**
- **เราคิดว่ามีวิธีการอะไรบ้าง ที่จะทำให้วัยรุ่นไม่ถูกล่อลวงหรือฉกฉวย โอกาสจากความสัมพันธ์ทางเพศ**

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพทางเพศ เพราะเหตุใด
- โอกาสและสถานการณ์ใดบ้างที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ เพราะเหตุใด
- “การรักแล้วไม่เจ็บ” ในทัศนะของท่านมีความหมายว่าอย่างไร

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- สิ่งสำคัญที่จะช่วยในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการนำประสบการณ์ส่วนตัว ความคิด ความรู้สึกของผู้เรียนมาใช้เป็นเนื้อหาในการแลกเปลี่ยน เพื่อให้ย้อนกลับไปทบทวนตนเองได้คือ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างผู้จัดการเรียนรู้กับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ภายใต้บรรยากาศที่เป็นกันเอง กล้าเปิดใจคุยกันได้ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ผู้เรียนอาจใช้ระยะเวลาการพูดคุยต่างกัน และควรเน้นให้ทุกคนตระหนักถึงการรักษาความลับซึ่งกันและกัน
- ในกิจกรรมสถานการณ์จำลอง-สลับบทบาท หากผู้เรียนเปิดเผยตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางเพศของตนเองว่าเป็นเพศทางเลือก ผู้จัดการเรียนรู้ควรประยุกต์กรณีศึกษาให้ตรงกับเพศของผู้เรียน เช่น

กรณีของหญิงรักหญิง :

“คิดถึงวิธีการและขั้นตอนที่จะทำให้ผู้หญิงที่ตนพึงพอใจ ยินยอมมีเพศสัมพันธ์กันเพื่อพิสูจน์ว่าชอบเพศเดียวกันหรือไม่”

กรณีของชายรักชาย:

“คิดถึงวิธีการและขั้นตอนที่จะทำให้ผู้ชายที่ตนพึงพอใจ ยินยอมมีเพศสัมพันธ์กันเพื่อพิสูจน์ว่าชอบเพศเดียวกันหรือไม่”

ตัวอย่างคำตอบจากกิจกรรมสถานการณ์จำลอง-สลับบทบาท (คู่ชายกับหญิง)

- สถานการณ์ที่ ๑ : “เริ่มทำความรู้จัก แนะนำตัวเอง >ทำให้หน้าเชื่อถือและไว้วางใจ แต่งตัวให้ดูดี ซื่อตรงไม่ ของขวัญให้ >แอบจับมือ สบตา ถ้าไม่ปฏิเสธก็ทำต่อ >ชวนไปเที่ยวหรือหาโอกาสอยู่กันสองต่อสองเพื่อหยั่งเชิงเกี่ยวกับประสบการณ์ทางเพศ >ชวนไปงานของเพื่อนเพื่อเปิดตัวสักระยะหนึ่ง >ชวนไปเที่ยวให้ดื่มเครื่องดื่มที่แอบผสมยากระตุ้น คอยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ >พาไปมีเพศสัมพันธ์”
- สถานการณ์ที่ ๑ : “แต่งตัวดีทำให้ไว้วางใจ >พาไปเจอกลุ่มเพื่อนเป็นประจำ >ทำเป็นบังเอิญถูกเนื้อต้องตัวบ่อยๆ >สร้างสถานการณ์ให้เกิดความประทับใจหรือรู้สึกดีต่อกันมากๆ และวาดภาพอนาคตต่อกัน >พาไปเที่ยวแล้วกลับไม่ได้จึงแวะห้องพักของเพื่อน > เปิดหนังกระตุ้นอารมณ์ >หวานล่อมขอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย”

- สถานการณ์ที่ ๒ : “ออดอ้อนเอาใจแต่ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย >ทำตัวน่ารักและแสดงออกว่ารักเขาคคนเดียว >บ่นว่าไม่สะดวกที่จะติดต่อเพราะโทรศัพท์เสีย/สูญหาย >เสนอซื้อแลกเปลี่ยน เช่น ถ้าซื้อให้จะยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย >หากเฉยให้ตีตัวออกห่าง ท่างอน เปลี่ยนการแต่งตัวให้ล่อแหลม >ได้โทรศัพท์แล้วหนีเลย”
- สถานการณ์ที่ ๒ : “ทำให้รัก ดูแลเอาใจใส่ >สร้างบรรยากาศโรแมนติก >บอกว่าโทรศัพท์หายติดต่อไม่ได้ >ชวนไปดูร้านขายโทรศัพท์ >ออดอ้อนหวานใส่ >ยื่นข้อเสนอซื้อให้แล้วจะยอมทุกอย่าง >ได้เครื่องแล้วหนี หรือมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งเดียว”

ตัวอย่างคำตอบจากกิจกรรมสถานการณ์จำลอง-สลับบทบาท(คู่เพศทางเลือก:หญิงรักหญิง)

- **ตอนแรก** : นัดเจอกันก่อน >พาไปเที่ยวดูหนังฟังเพลง >หาข้ออ้างทุกวิธี >วางมาดเป็นสุภาพบุรุษ >ทำตัวน่าปลื้ม+สร้างภาพ >ตีสนิททำให้ตายใจหรือใช้คำพูดไพเราะ >ทุ่มเทให้ได้เธอมาครอบครอง **ตอนสอง** : วางแผนทำให้รถมอเตอร์ไซด์ผู้หญิงเสีย >พาไปที่ประทับใจธรรมชาติสวยงาม >พาไปเที่ยวบ้านตอนพ่อแม่ไม่อยู่ >ชวนเขาไปในห้องนอน และเริ่มบอกรักให้อ่อนใจ >ทดลองจับมือหอมแก้ม ถ้ารู้สึกหนึ่งแสดงว่าเธออ่อนไหว >ลือกประตูปิดหน้าต่าง >สัมผัสร่างกายเพื่อกระตุ้นให้มีอารมณ์ >ถ้าไม่ยอม ทำเป็นโกรธ และใช้คำพูดว่า “เธอไม่รักเราแล้วหรือ” “เราจะรับผิดชอบถ้าเกิดอะไรขึ้น”
- **คุยแบบเพื่อน** ทำเป็นกันเอง ถามไถ่ทุกซ์+สุข >ขอเบอร์ >สร้างความไว้วางใจและน่าเชื่อถือ >แสดงออกถึงความเอาใจใส่ต่อสิ่งเล็กน้อย >แสดงให้รู้ว่าชอบแบบเป็นนัยๆ >ขยันโทรหาหรือส่งข้อความซึ้งๆ >จีบ >เช็คเสียงตอบรับ >หาโอกาสเจอแต่ยังอยู่รวมกันแบบเป็นกลุ่ม คอยส่งสายตา แสดงความเป็นผู้นำ ให้รู้ว่าสนใจเขามากกว่าคนอื่น >ชวนไปไหนสองต่อสอง เช่น ดูหนัง กินข้าว โดยหวานล้อม ใช้คำหวานๆ อ่อนๆ หรืออ้างงาน ธุระแล้วชวนไปเป็นเพื่อน >แอบสัมผัสขั้นต้น เช่น มือ แขน >ชวนไปที่ห้องโดยอ้างเหตุบังเอิญ เช่น ลืมของ >ชวนคุยธรรมดา โดยแอบเอาสิ่งที่เธอชอบมาไว้ในห้องก่อน >ให้นั่งบนเตียง/ที่นอน >สร้างบรรยากาศ เช่น เปิดเพลง ทีวี ที่เลือกไว้แล้ว >คุย/หวานล้อม อ้างไม่เคยพาใครมา ชอบห้องใหม่ ไม่เคยทำแบบนี้กับใครทุกอย่างทำเพื่อเธอ >สัมผัส จับมือ ลูบไล้ เช็คอารมณ์ >ถ้าโอเคก็เลยตามเลย ถ้าไม่โอเคก็ขอโทษ
- หากผู้จัดการเรียนรู้อายหนังสือ “หลังจากวินาทีที่เจ็ด” ควรมีประเด็นชวนคุยและแลกเปลี่ยนมุมมองหรือความเข้าใจเรื่องเพศจากการชมหนังสือ โดยใช้คำถามเช่น
 - หลังจากดูหนังสือแล้วเรารู้สึกอย่างไร
 - เราเห็นว่ามีประเด็นเรื่องเพศอย่างไรบ้าง
 - เราสามารถนำข้อุดดังกล่าวนี้ไปใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้อะไรเรื่องเพศได้อย่างไร

หากไม่เคารพกัน นั่นก็ไม่ใช่ความรัก

รูปแบบความรุนแรง	ความหมาย	วิธีการ	สัญญาณเตือน
การล่วงละเมิดด้วยวาจา	พฤติกรรมที่ใช้คำพูดที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของอีกฝ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ตั้งชื่อล้อเลียน สบประมาท ดูถูก พูดให้อายต่อหน้าคนอื่น ตะโกนใส่ 	<ul style="list-style-type: none"> การล้อเลียนที่รวมถึงการดูถูก
การล่วงละเมิดทางอารมณ์ จิตใจ	พฤติกรรมที่ตั้งใจจะก่อให้เกิดความเครียดในจิตใจ	<ul style="list-style-type: none"> ข่มขู่ ถากถาง เล่นความลับให้คนอื่นรู้ หึงหวง อิจฉา คอยกีดกันให้ห่างจากเพื่อน ครอบครัว ทำลายของขวัญ เสื้อผ้า จดหมาย ทำให้ข้าวของในบ้าน รถยนต์เสียหาย หรือทำลายของมีค่าส่วนตัว 	<ul style="list-style-type: none"> เชื่อว่าจะทิ้งไว้ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย พยายามควบคุมทุกอย่างที่เราทำ ไม่พอใจเมื่อเราใช้เวลาอยู่กับเพื่อน
การล่วงละเมิดทางร่างกาย	พฤติกรรมที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บตามเนื้อตัว	<ul style="list-style-type: none"> ตบหน้า ตี บีบ กระแทก ดึงผม กัด ขว้างของใส่หน้า ร่างกาย 	<ul style="list-style-type: none"> เริ่มมีอาการโกรธเมื่อถูกขัดใจหรือผิดหวัง เชื่อว่าจะทำร้ายร่างกาย ผลัก กระโดดเข้าใส่

รูปแบบความรุนแรง	ความหมาย	วิธีการ	สัญญาณเตือน
การใช้ความรุนแรงทางเพศตั้งแต่การใช้อำนาจไปจนถึงการข่มขืน	การมีเพศสัมพันธ์แบบที่อีกฝ่ายไม่ยินยอม	<ul style="list-style-type: none"> ● การหว่านล้อมด้วยคำพูดและการเล้าโลมร่างกาย แม้ว่าอีกฝ่ายจะบอกว่า “ไม่” ● การบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ 	<ul style="list-style-type: none"> ● หาข้ออ้าง/คำพูดเพื่อให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย (ถ้ารักจริง ก็ต้องยินยอมสิ เป็นต้น)
การใช้สิทธิของความเป็นลูกผู้ชายมาละเมิด	พฤติกรรมที่เหมารวมว่า ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง จึงมีสิทธิพิเศษในการสร้างความสัมพันธ์กับเธอมากกว่า	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ชายคือผู้นำ และเป็นฝ่ายตัดสินใจ ● ผู้ชายคาดหวังว่าผู้หญิงของเขาจะต้องเป็นฝ่ายรอและคอยเอาใจ ● ผู้ชายปฏิบัติกับผู้หญิงเหมือนว่า เธอคือสมบัติของเขา 	<ul style="list-style-type: none"> ● คาดหวังว่าผู้หญิงพร้อมตลอดเวลาที่เขาต้องการ ส่วนเขาจะพร้อมสำหรับเธอต่อเมื่อเขารู้สึกอยากทำ ● ออกอาการเบ่งกับเพื่อนๆว่า “นี่ ผู้หญิงซ้า ใครอย่าแตะะ”

แปลและเรียบเรียงจาก **Love shouldn't hurt like this!**

จาก www.teenpath.net

หน่วยที่ ๗

ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์

สาระสำคัญ

การเลือกสถานภาพทางเพศเป็นทางเลือกของแต่ละบุคคล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ สังคม ความต้องการส่วนบุคคล และเป็นการเลือกตัดสินใจของแต่ละบุคคล จึงควรเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของคู่

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายรูปแบบของสถานภาพทางเพศของบุคคลในสังคมที่แตกต่างกัน
๒. วิเคราะห์เงื่อนไขทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ที่มีผลต่อการเลือกสถานภาพทางเพศ
๓. เชื่อมั่นในการตัดสินใจต่อการเลือกวิถีทางเพศหรือสถานภาพทางเพศของตนเองได้อย่างรอบคอบ
๔. สำรวจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองกรณีที่จะแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์แบบไม่ใช้ความรุนแรง
๕. เคารพและยอมรับการตัดสินใจเลือกดำเนินชีวิตทางเพศหรือสถานภาพทางเพศของตนเองและบุคคลอื่น

เนื้อหา

๑. สถานภาพทางเพศ : การนิยามหรือให้ความหมาย
๒. รูปแบบของสถานภาพทางเพศถูกกำหนดโดยกฎหมายและนิยามความหมายของแต่ละบุคคล
๓. สถานภาพทางเพศในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ เช่น คู่หญิง-ชาย คู่ชาย-ชาย คู่หญิง-หญิง ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกสถานภาพทางเพศ: ตัวเอง ครอบครัว/คนใกล้ชิด สังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย
๔. อคติ ความเชื่อ ต่อการเลือกสถานภาพของบุคคล
๕. ความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพทางเพศ หรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่

กระบวนการ

- ก. สถานภาพทางเพศ กำหนดและเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่
๒๐ นาที
- ข. สถานภาพทางเพศ: นิยามและความคาดหวัง
๕๐ นาที
- ค. การจัดการความสัมพันธ์
๘๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษฟลิปชาร์ต
๒. ปากกาเคมี
๓. กระดาษเอสี่

ประเด็นสำคัญ

๑. กรอบคิดของสังคมและอุดมคติต่อการใช้ชีวิตทางเพศที่กำหนดเป็นแนวทางไว้ เช่น การเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ อาจไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงในปัจจุบัน ที่คนต้องการเลือกใช้ชีวิตคู่หลากหลายรูปแบบ เช่น เป็นพ่อคนเดียว เป็นแม่คนเดียว พ่อแม่ที่เป็นเพศทางเลือก การอยู่ก่อนแต่ง การมีคู่พร้อมกันหลายคน เป็นต้น ซึ่งแต่ละคนเลือกตัดสินใจจากความต้องการ ความจำเป็น สภาพความเป็นอยู่ สถานภาพ และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง
๒. ความเชื่อหรืออคติต่อการเป็นโสด อยู่คนเดียว หย่าร้าง ไม่มีลูก มีคู่โดยไม่ต้องแต่งงาน ว่าจะจะเป็นชีวิตที่โดดเดี่ยว หรือทนทุกข์กับอดีต ไม่ใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป การพึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านจิตใจและการใช้ชีวิต เกิดขึ้นได้กับทุกคนที่มีการเตรียมตัวและวางแผนชีวิตอย่างเท่าทันกับสภาพที่เป็นอยู่และความรู้สึกของตนเอง ก็สามารถทำให้คนมีความสุขได้
๓. เมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้น วิธีการรักษาความสัมพันธ์ให้ดำเนินต่อไปด้วยดี คือ การแสดงความจริงใจ ไม่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกระแวงสงสัย เปิดใจคุยกันถึงความต้องการของตนเอง และมีท่าทีที่พร้อมรับฟัง เพื่อไม่ให้เหตุการณ์นำไปสู่การใช้ความรุนแรง

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. สถานภาพทางเพศ กำหนดและเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ (๒๐ นาที)

1. ให้จับคู่คุยกัน เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนเรื่องสถานภาพทางเพศ โดยคุยกันในหัวข้อ “หลังเรียนจบปีที่ ๕ แล้ว คิดว่าชีวิตตนเองจะเป็นอย่างไร” ให้เวลา ๓ นาที เมื่อหมดเวลาแล้ว ให้สุ่มถาม
 - ใครที่คิดว่าตัวเองยังเป็นโสด หรือใครที่คิดว่าตัวเองแต่งงานเรียบร้อยแล้ว เพราะอะไร
 - ในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า คิดว่าจากนั้นชีวิตเราจะเป็นอย่างไร
 - เวลาที่ผ่านมาแล้ว ๑๐ ปี ใครที่ยังคิดว่า สถานภาพตัวเองยังไม่เปลี่ยนแปลง
 - ใครที่คิดว่าจะเลือกใช้ชีวิตคู่โดยไม่แต่งงาน
 - ใครที่คิดว่าจะยังอยู่กับคู่คนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง
 - ใครที่ไม่มั่นใจและคิดว่าอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้
 - คนที่เปลี่ยนแปลงสถานภาพ มีเหตุผลอะไรที่ทำให้เป็นแบบนั้น
2. สรุปจากคำตอบของผู้เรียนให้เข้าใจว่า การเลือกสถานภาพทางเพศของคนเราย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคน และอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อระยะเวลาผ่านไป

ข. สถานภาพทางเพศ: นิยามและความคาดหวัง (๕๐ นาที)

3. แบ่งกลุ่มเป็น ๔ กลุ่ม คละเพศชายหญิง ให้โจทย์สถานภาพทางเพศของบุคคลที่แตกต่างกันสำหรับแต่ละกลุ่ม ได้แก่ “คนโสด” “มีคู่” “แต่งงาน” “หย่าร้าง” ใช้เวลา ๑๕ นาที เพื่อตอบคำถามดังต่อไปนี้
 - นิยามหรือความหมาย
 - วิธีการดำเนินชีวิต
 - ข้อดีและข้อเสียของสถานภาพที่ได้รับนั้นคืออะไร
 - ถ้าเราต้องเลือกสถานภาพนั้น เป็นเพราะอะไร/มีสาเหตุใด

๔. แต่ละกลุ่มนำเสนอ ใช้เวลากลุ่มละ ๓ นาที และชวนคุยเพื่อให้เข้าใจเรื่องอคติต่อสถานภาพทางเพศแต่ละรูปแบบ การเผชิญปัญหาหรือผลกระทบที่ได้รับ เช่น ชายโสดอายุมากถูกมองว่าเป็นเกย์ หญิงโสดอายุมากถูกมองว่าเป็นคนมีมาตรฐานสูงเกินไป หญิงหม้ายเป็นคนไม่ดี มีข้อบกพร่อง เป็นต้น โดยใช้คำถาม เช่น

- **ถ้าใช้ชีวิตโสด จะเผชิญกับอะไรบ้าง**
- **ตัวเราคิดว่าถ้าเราจะเลือกใช้ชีวิตโสดเราจะทำอย่างไร**
- **หญิงหรือชายที่เลือกอยู่ด้วยกันเฉย ๆ ได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร**
- **วิธีการแก้ไขหรือลดปัญหาจากการหย่าร้างทำอะไรได้บ้าง**

๕. สรุปการเรียนรู้จากกิจกรรม เพื่อให้เข้าใจถึงการเลือกสถานภาพทางเพศว่าเป็นความต้องการส่วนบุคคล มีหลากหลายรูปแบบ และทุกรูปแบบมีทั้งข้อดีข้อเสีย ผู้หญิงอาจได้รับผลกระทบมากกว่าชายจากการหย่าร้าง การเลือกเป็นโสด ในขณะที่เดียวกันความคิดเรื่อง **“ครอบครัวที่สมบูรณ์”** ซึ่งต้องมีพ่อแม่ลูก หรือพ่อแม่เป็นชายจริงหญิงแท้ เป็นการปิดกั้นและกระทบความรู้สึกของเด็กที่เผชิญปัญหาครอบครัวหย่าร้าง หรือมีเพียงพ่อหรือแม่เท่านั้น โดยใช้คำถาม ดังนี้

- **สถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม มีสถานภาพใดอีกบ้างที่เราไม่ได้พูดถึง (ก็ ู้ ม่าย หย่าแล้วกลับมาใช้ชีวิตร่วมกัน)**
- **เรามีข้อสงสัยอะไรบ้าง จากการแลกเปลี่ยนกันในเรื่องสถานภาพทางเพศ**
- **สิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นประโยชน์ต่อตัวเราอย่างไรบ้าง**
- **เราจะจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเกี่ยวกับเรื่องสถานภาพทางเพศอย่างไร**

ค. การจัดการความสัมพันธ์ “อุบัติเหตุรัก” (๘๐ นาที)

๖. แบ่งกลุ่มเป็น ๔ กลุ่ม แยกชายหญิง ชาย ๒ กลุ่ม หญิง ๒ กลุ่ม โดยชายกลุ่ม ๑ และหญิงกลุ่ม ๑ เป็น “เอ” และชายกลุ่ม ๒ และหญิงกลุ่ม ๒ เป็น “บี” โดยแต่ละกลุ่มระดมความคิดบนพื้นฐานของเพศหญิงหรือเพศชายที่ตนเองเป็นอยู่ ใช้เวลา ๒๐ นาที

สถานการณ์:

“เอกับบี น.ศ.ปี ๓ ทั้งคู่คบหาดูใจและมีความสัมพันธ์ทางเพศกันมานานเกือบปี เดือนที่ผ่านมาเอมีคนอื่นเข้ามาในชีวิตและกำลังพัฒนาความสัมพันธ์ โดยที่เอยังลังเลว่าจะเล่าให้บีฟังหรือไม่ บีก็เริ่มรู้สึกที่เอเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น วางโทรศัพท์ไว้ใกล้ตัวตลอด หรือไปรับโทรศัพท์ในห้องน้ำ”

คำถาม:

เมื่ออ่านสถานการณ์แล้วให้กลุ่มเลือกตัดสินใจก่อนว่า *คุยหรือไม่คุย* แล้วจึงระดมความเห็น ตามข้อต่อไปนี่

- ถ้า “คุย” เพราะอะไร มีข้อดี/ข้อเสียอย่างไร ผลที่ตามมาคืออะไร
- ถ้า “ไม่คุย” เพราะอะไร มีข้อดี/ข้อเสียอย่างไร ผลที่ตามมาคืออะไร

๗. แต่ละกลุ่มนำเสนอ ใช้เวลากลุ่มละ ๓ นาที หลังจากนั้นแต่ละกลุ่มคัดเลือกตัวแทน ๑ คน เพื่อออกมาแสดงบทบาทสมมติการพูดคุยกัน ๒ คู่ คือคู่ “เอ-ชายกับบี-หญิง” และคู่ “เอ-หญิงกับบี-ชาย” โดยให้สมาชิกกลุ่มช่วยวางแผนเตรียมการเจรจาให้กับตัวแทน โดยต้องไม่ให้กลุ่มอื่นรู้คำตอบหรือเป้าหมายในการเจรจา ใช้เวลา ๕ นาที

๘. แสดงบทบาทสมมติตามที่เตรียมมา ให้เวลาคู่ละ ๓ นาที หรือมากกว่าที่กำหนด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือวิธีการเจรจาของแต่ละคู่ โดยผู้จัดการเรียนรู้บันทึกคำสนทนาของคู่หญิงชาย เพื่อใช้ในการชวนคุย โดยใช้คำถาม เช่น

- เหตุผลที่นำมาใช้คืออะไร
- ทั้งคู่บรรลุสิ่งที่ตั้งเป้าหมายหรือคาดหวังไว้หรือไม่
- แผนที่เตรียมไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงแตกต่างกันหรือมีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- เราารู้สึกอย่างไรกับการใช้คำพูดและคำพูดไหนที่ทำให้อารมณ์เปลี่ยนแปลง
- สิ่งที่ทำให้การสนทนาราบรื่นคืออะไร

๙. สรุปการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ โดยไม่ใช้ความรุนแรงว่า เป็นการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของแต่ละฝ่าย การพูดคุยสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่ปิดบัง และสร้างความไว้วางใจต่อกัน โดยใช้คำถาม ดังนี้

- เรามีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารในกรณีที่ความสัมพันธ์มีปัญหาเกิดขึ้น
- ในบางช่วงของการสนทนา อะไรที่นำไปสู่ความรุนแรงได้บ้าง
- ถ้าความสัมพันธ์ต้องยุติลง มีสาเหตุจากอะไรบ้าง
- ผลของการสื่อสารจะออกมาในแบบไหนได้บ้าง
- เราจะยุติความสัมพันธ์อย่างไรเพื่อไม่นำไปสู่ความรุนแรง

๑๐. ใช้คำถามและแลกเปลี่ยนเพื่อประเมินการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมดังนี้

- เราคิดว่า วิธีการที่จะช่วยให้ยอมรับการตัดสินใจของคู่ในกรณีที่ต้องการยุติหรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ควรเป็นอย่างไร
- หากเราต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กหรือวัยรุ่น เราจะนำแนวคิดอะไรบ้างจากการเรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ไปสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เขาเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว หรือการหย่าร้าง
- ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้มีอะไรบ้าง

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- “รักนิรันดร์” หรือ “รักแท้” ระหว่างคู่รักมีจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คู่รักที่เลิกกันไป จะสามารถกลับมาสัมพันธ์ภาพแบบใดได้บ้าง เพราะเหตุใด
- หากถูกคนรักบอกเลิก ท่านจะมีวิธีการจัดการโดยไม่ให้เกิดความรุนแรงอย่างไร
- หากมีการเลิกลาหรือหย่าร้าง พ่อหรือแม่สามารถเลี้ยงลูกเพียงลำพังให้ประสบผลสำเร็จได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อสังเกตสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงสถานการณ์ได้ทั้งคู่ชายจริงหญิงแท้ คู่ของเพศทางเลือก ดังนั้นหากในชั้นเรียนมีเพศหญิงมากกว่าชายก็สามารถปรับใช้ได้

หน่วยที่ ๘

ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ

สาระสำคัญ

การให้คุณค่าที่แตกต่างกันระหว่างเพศหญิง เพศชาย เพศทางเลือก และความนิยมใช้อำนาจที่เหนือกว่าของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นพื้นฐานความคิดที่ทำให้เกิดการยอมรับและใช้ความรุนแรงทางเพศ ซึ่งแสดงออกในหลายลักษณะ เช่น การล่วงเกินหรือก้าวร้าวด้วยคำพูด การบีบบังคับจิตใจ การลงมือทำร้ายด้วยวัตถุสิ่งของหรืออาวุธต่างๆ ทำให้เกิดการบาดเจ็บ ได้รับความทุกข์ทรมาน ที่สำคัญคือผลกระทบต่อสภาพจิตใจ แนวทางแก้ไขปัญหาก็ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเรื่องเพศ และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายและสรุปนิยามความหมายของความรุนแรง การล่วงละเมิดทางเพศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น
๒. จำแนกระดับและขอบเขตความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศได้ถูกต้อง
๓. ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
๔. ระบุแหล่งให้ความช่วยเหลือบริการด้านเพศและผู้ถูกกระทำรุนแรงทางเพศในพื้นที่ได้

เนื้อหา

๑. ความรุนแรง และความรุนแรงทางเพศ: ความหมาย รูปแบบ และผลกระทบ
๒. ขอบเขตและระดับความรุนแรง
๓. กฎหมายที่เกี่ยวข้องและแหล่งให้ความช่วยเหลือ

กระบวนการ

ก. ความหมายและระดับของความรุนแรง	๖๐ นาที
ข. กิจกรรม “คำพิพากษา”	๕๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. บัตรคำจำนวน ๓๒ ใบ (แจกกลุ่มละ ๘ ใบ)
๒. สถานการณ์และใบงาน ๔ เรื่อง

เอกสารประกอบ

- เอกสารประกอบ ๘.๑ ความหมายของความรุนแรง

หาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

- www.whaf.or.th
- www.violence.au.edu
- <http://203.155.220.217/office/ccwed/index.html/>

ประเด็นสำคัญ

๑. การหยอกล้อ ล้อเลียน ด้วยวาจาหรือการกระทำ กิริยา ท่าทาง ต้องคำนึงถึงระดับสัมพันธภาพของทั้งสองฝ่าย และการยอมรับของผู้ฟัง ซึ่งอาจตีความหรือเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้
๒. การล้อละเมิดทางเพศหรือความรุนแรงทางเพศ มักเกิดขึ้นจากคนใกล้ชิด คนในครอบครัว และคนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งอีกฝ่ายไม่มีความยินยอมพร้อมใจ แม้ว่าจะเป็นคู่รักหรือสามีภรรยาก็ตาม และการรู้ไม่เท่าทันความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งจึงมักเสียเปรียบเพราะอ่อนวัย มีวุฒิภาวะด้อยกว่า หรือเป็นเด็ก
๓. การดำเนินการทางกฎหมายสามารถช่วยเหลือผู้เสียหายได้ คือการลงโทษต่อผู้กระทำผิด แต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อจิตใจยาวนานกว่า นอกจากนี้ ยังต้องแก้ไขกรอบคิดของสังคมซึ่งอาจตีตราหรือมีอคติต่อผู้หญิงที่เคยถูกข่มขืนด้วยว่า พาตัวเองให้ไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แต่งกายยั่วยวน เรียกร้องต่อรองผลประโยชน์
๔. การกระทำรุนแรงต่อกันระหว่างคู่รัก ซึ่งโดยทั่วไปอาจเห็นว่าอยู่ในระดับความรุนแรงที่รับได้หรือคิดว่าเป็นเรื่องปกติ เช่น ใช้คำพูดแรงๆ ผลักใส่ ด้วยกำลัง ขว้างปาข้าวของใส่ บางครั้งจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นหรือนำไปสู่การกระทำรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม เพราะเข้าใจผิดว่าคู่ของตนยินยอมชอบความรุนแรง หรือเข้าใจว่าใช้เหตุผลในการพูดคุยไม่ได้แล้ว

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. ความหมายและระดับของความรุนแรง (๖๐ นาที)

๑. ถามนำก่อนเข้าสู่บทเรียนว่า **“เมื่อพูดถึงความรุนแรงเราคิดถึงอะไร”** แล้วสรุปประเด็นจากคำตอบของผู้เรียน เพื่อให้เห็นภาพร่วมกันว่า **“ความรุนแรง”** เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อร่างกายและจิตใจ ด้วยวิธีการหรือกระทำในลักษณะต่างๆ เช่น การกระทำ การใช้อาวุธ การเอาชีวิตกัน เป็นต้น
๒. แบ่งกลุ่มเป็น ๔ กลุ่ม แยกเพศหญิงชาย แจกบัตรคำที่ระบุพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ให้แต่ละกลุ่มๆ ละ ๑ ชุดๆ ละ ๘ ใบ เพื่อวิเคราะห์และตอบคำถามต่อไปนี้ โดยใช้เวลาทำงาน ๑๕ นาที

โอบไหล่	ปฏิเสธไม่ยอมฟังความคิดเห็น	แหวลามก
ทำให้รู้สึกไม่ดีกับตนเอง	เอาเรื่องมีเช็กส์กันไปแล้วให้คนอื่นฟัง	จับมือ
ทำให้เสียหน้า	ล้อเลียนว่าเป็นตุ๊ด เกย์ ทอม ดี	ผลักกัน
นอกใจคู่	แสดงความหึงหวง	แก้งให้อายคนอื่น
พูดนินทาลับหลัง	พูดจาเสียตีสื่อหรือกระทบกระเทียบ	แอบมองหน้าอก
แอบดูอาบน้ำ	ข่มขู่ไม่ให้มีคนอื่น	ชาติสตี
ต่อว่าด้วยคำพูดแรงๆ	ขวังปาสิ่งของใส่	ต่อยตี
ส่งต่อเมลโป๊หรืออนาจาร	บังคับให้มีเช็กส์	ตบหน้า
ใช้อาวุธทำร้าย	ฉุดกระชากลากถู	บังคับค้าประเวณี
เอาปมด้อยมาพูด	มอมเมาหรือล่อลวงให้มีเช็กส์	แอบถ่ายวิดีโอ
ตอกย้ำให้รู้สึกผิด	เมินเฉยหรือทำเ็นซาใส่	

- แยกแยะบัตรคำที่ได้รับว่า เป็นความรุนแรงในระดับใดบ้าง (ไม่รุนแรง รุนแรงน้อย รุนแรงมาก)
- อธิบายเหตุผลประกอบการตัดสินใจว่าเป็นความรุนแรงในแต่ละระดับอย่างไร
- ผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในแต่ละระดับคืออะไร

๓. ใช้เวลาแต่ละกลุ่มนำเสนอ ๓ นาที และให้เพื่อนซักถามแลกเปลี่ยนว่า **“เห็นด้วย”** หรือ **“ไม่เห็นด้วย”** อย่างไร เพื่อสรุปความหมายของความรุนแรง เกณฑ์ที่ใช้บ่งบอกว่าเป็นการใช้ความรุนแรงในแต่ละระดับ และเชื่อมโยงให้เห็นถึงความรุนแรงทางเพศรูปแบบต่างๆ โดยใช้คำถาม เช่น

- **อะไรที่ทำให้เราคิดว่าเป็นการใช้ความรุนแรง**
- **พฤติกรรมหรือการกระทำใดบ้างที่ถือเป็นความรุนแรงทางเพศ**
- **ความรุนแรงที่เราพูดถึงมีผลกระทบอย่างไร**
- **หากเราจะสรุปความหมายของคำว่า ความรุนแรงทางเพศ เราจะอธิบายว่าอย่างไร**
- **แหล่งให้บริการหรือช่วยเหลือผู้ถูกรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศในพื้นที่ มีที่ใดบ้าง และสามารถไปใช้บริการได้อย่างไรบ้าง**

๔. แจกเอกสารประกอบ ๘.๑ ความหมายของความรุนแรง เพื่อให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติม

ข. กิจกรรม “คำพิพากษา” (๙๐ นาที)

๕. ชี้แจงว่ากิจกรรม “คำพิพากษา” จะมีสถานการณ์ ๔ เรื่องให้อ่าน ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เรื่อง “คู่รักวัยเรียน”

นักศึกษาชายมีเพศสัมพันธ์กับแฟนสาวซึ่งเรียนอยู่ ม.๔ อายุ ๑๖ ปี โดยแฟนสาวยินยอม และย้ายมาอยู่ด้วยกันที่บ้านหน้าของฝ่ายชาย จนกระทั่งผู้ปกครองมาตามผู้หญิงให้กลับบ้าน แต่ผู้หญิงไม่ยอมกลับ สุดท้ายผู้ปกครองฝ่ายหญิงจึงไปแจ้งความกับตำรวจ

(*หมายเหตุ กรณีนี้มีผู้ต้องหา ๒ คนคือ ฝ่ายชาย และนำผู้เป็นเจ้าของบ้าน)

กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “คลิปฉาว”

แฟนหนุ่มถ่าย Clip Video แฟนสาว แล้วส่งต่อให้กับกลุ่มเพื่อน ผู้หญิงจึงไปแจ้งความดำเนินคดี

กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “เที่ยวเฮค”

แฟนหนุ่มตบตีแฟนสาว เนื่องจากแฟนสาวหนีไปเที่ยวเฮค แฟนสาวไปแจ้งความจับ

กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “ซินใจ”

ผู้หญิงไปเที่ยวบ้านแฟนหนุ่ม แล้วแฟนหนุ่มบังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ด้วย โดยผู้หญิงไม่ยินยอม หากมีการแจ้งความเกิดขึ้นคดีจะเป็นอย่างไร

๖. หลังจากนั้นขออาสาสมัคร ๒ คน เพื่อแสดงบทบาทสมมติเป็นตำรวจ โดยให้สวมบทบาทเป็นผู้ซักถามหรือสอบสวนทั้ง ๔ คดี เมื่อผู้เสียหายมาแจ้งความว่า สมควรจับผู้ต้องหาหรือไม่ เพราะเหตุใด
๗. แบ่งกลุ่มผู้เรียนที่เหลือเป็น ๔ กลุ่ม คณะเพศหญิงชาย ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มกำหนดบทบาทสมมติเป็น
- ผู้เสียหาย ๑ คน
 - ผู้พิพากษา ๑ คน
 - ผู้ต้องหา ๑ คน
 - อัยการ ซึ่งจะทำหน้าที่สอบถามผู้เกี่ยวข้อง กรณียื่นฟ้องร้องต่อศาล
 - ส่วนคนที่เหลือเป็นพยาน ญาติ เพื่อน หรือผู้พบเหตุ
๘. แต่ละกลุ่มเลือกสถานการณ์ที่จะแสดงบทบาทสมมติ และแจกใบงาน ๒ ชุด
- ชุดที่ ๑ เป็นสถานการณ์มอบให้แต่ละกลุ่ม
 - ชุดที่ ๒ เป็นโทษสำหรับผู้กระทำความผิดให้เฉพาะผู้พิพากษาของแต่ละคดี โดยผู้พิพากษาของแต่ละกลุ่มจะต้องไม่ให้สมาชิกในกลุ่มทราบข้อมูลที่อยู่ในใบงานของตนเอง

ให้สมาชิกที่มีบทบาทแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ศึกษาทำความเข้าใจกับรายละเอียดต่างๆ ของสถานการณ์ และเตรียมแสดงบทบาทสมมติในเหตุการณ์ที่ตำรวจเข้ามาจับกุมผู้ต้องหาหรืออัยการทำหน้าที่ซักถาม ว่าแต่ละคนจะพูดอะไรบ้างในฐานะที่เป็นผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหา ตำรวจ อัยการและผู้พิพากษา ใช้เวลาเตรียม ๑๕ นาที

๙. แต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ ให้เวลากลุ่มละประมาณ ๕ นาที ในระหว่างนั้นผู้จัดการเรียนรู้ซักถามจากประเด็นที่เกิดขึ้นในบทบาทสมมติแต่ละเรื่อง เพื่อให้ทุกคนทราบกระบวนการดำเนินการและความรู้สึกของผู้เกี่ยวข้องในกรณีนั้น โดยใช้คำถามดังนี้
- ผู้เสียหายคิดอย่างไรกับการตัดสินใจของผู้พิพากษา
 - ผู้เสียหายอยากให้ผลการตัดสินในคดีนี้เป็นอย่างไร

๑๐. ชวนคุย เพื่อสรุปการเรียนรู้จากกิจกรรมและเชื่อมโยงกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้คำถาม ดังนี้
- มีกรณีใดบ้างที่เป็นการใช้ความรุนแรง หรือการล่วงละเมิดทางเพศ ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตวัยรุ่น หรือในสถานศึกษา
 - เราสามารถนำความรู้ด้านกฎหมายทางเพศไปใช้ได้อย่างไรบ้าง
 - หากมีคนมาปรึกษาเรื่องการถูกล่วงละเมิดทางเพศ เราจะช่วยเหลืออย่างไรได้บ้าง
 - มีหน่วยงานให้บริการและช่วยเหลือที่เรารู้จักในพื้นที่หรือไม่ ที่ใดบ้าง
๑๑. ผู้จัดการเรียนรู้ควรเพิ่มเติมข้อมูล เรื่องแหล่งข้อมูล หรือแหล่งบริการช่วยเหลือในพื้นที่หากเกิดกรณีการใช้ความรุนแรง

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- ยกตัวอย่างการใช้ความรุนแรงที่คนทั่วไปมักละเลย หรือคิดว่าไม่รุนแรง ๓ ตัวอย่าง
- เมื่อรู้สึกโกรธและจะใช้ความรุนแรง ท่านจะมีวิธีการยุติความรุนแรงอย่างไร
- กรณีที่มีผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ/ใช้ความรุนแรง ท่านจะมีวิธีให้ความช่วยเหลือ หรือคำแนะนำอย่างไร
- การเรียนรู้เรื่องการใช้ความรุนแรงและผลกระทบ ท่านจะนำไปใช้ได้อย่างไร หรือมีประโยชน์อย่างไร
- ยกตัวอย่างและอธิบายเหตุผลประกอบเกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวกับเพศหญิงหรือเพศชาย ที่มีผลต่อการใช้ความรุนแรงทางเพศ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- ควรเตรียมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลและการให้บริการช่วยเหลือด้านเพศ และผู้ถูกระทำรุนแรงที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ให้กับผู้เรียนหรือจัดทำเป็นเอกสารแจกเพิ่มเติม
- ผู้จัดการเรียนรู้โปรดตระหนักว่า ข้อมูลในเรื่องกฎหมาย พระราชบัญญัติ บทลงโทษ ต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากในปัจจุบันนี้ มีการยื่นข้อเสนอเพื่อปรับแก้กฎหมายหลายฉบับเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เด็กและเยาวชน และเรื่องเพศ ยกตัวอย่างเช่น
 - ประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ลักษณะ ๙ ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา ๒๗๖ และ ๒๗๗ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดในกรณีข่มขืนหรือกระทำความผิดทางเพศต่อเด็กและเยาวชน
 - ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการฟ้องหย่า
 - พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
- นอกจากนี้ ผู้จัดการเรียนรู้สามารถเชิญนักกฎหมายหรือทนายความ ซึ่งมีความรู้เฉพาะด้านมาบรรยายเพิ่มเติมได้ในชั่วโมงว่าง หากผู้เรียนแสดงความสนใจเพิ่มเติม ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องเพศหรือเยาวชน

ใบงาน

ชุดที่ ๑ สำหรับกลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ เรื่อง “คู่รักวัยเรียน”

นักศึกษาชายมีเพศสัมพันธ์กับแฟนสาวซึ่งเรียนอยู่ ม.๔ อายุ ๑๖ ปี โดยแฟนสาวยินยอม และย้ายมาอยู่ด้วยกันที่บ้านหน้าของฝ่ายชาย จนกระทั่งผู้ปกครองมาตามผู้หญิงให้กลับบ้าน แต่ผู้หญิงไม่ยอมกลับ สุดท้ายผู้ปกครองฝ่ายหญิงจึงไปแจ้งความกับตำรวจ (**หมายเหตุ กรณีนี้มีผู้ต้องหา ๒ คนคือ ฝ่ายชาย และหน้าผู้เป็นเจ้าของบ้าน)

กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “คลิปจาร”

แฟนหนุ่มถ่าย Clip Video แฟนสาว แล้วส่งต่อให้กับกลุ่มเพื่อน ผู้หญิงจึงไปแจ้งความดำเนินคดี

กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “เที่ยวเผลอ”

แฟนหนุ่มตบตีแฟนสาว เนื่องจากแฟนสาวหนีไปเที่ยวเผลอ แฟนสาวไปแจ้งความจับ

กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “ซิงใจ”

ผู้หญิงไปเที่ยวบ้านแฟนหนุ่ม แล้วแฟนหนุ่มบังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ด้วย โดยผู้หญิงไม่ยินยอม หากมีการแจ้งความเกิดขึ้นคดีจะเป็นอย่างไร

ใบงาน

ชุดที่ ๒ สำหรับผู้พิพากษา

กลุ่มที่ ๑ เรื่อง “คู่รักวัยเรียน”

โทษสำหรับกรณีมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงที่มีอายุต่ำกว่า ๑๗ ปี ถึงแม้ฝ่ายหญิงจะยินยอมก็ตาม ถือว่ามีความผิดฐานพรากผู้เยาว์ ถ้าในกรณีผู้ปกครองไม่ยินยอม ถือว่ามีความผิดจำคุก ๒-๑๐ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท เจ้าของบ้านมีความผิดฐานสนับสนุนโทษ ๑ ใน ๓ ของโทษอนาจาร

กลุ่มที่ ๒ เรื่อง “คลิปฉาว”

โทษสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยการโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร ภาพวาด ปาวประกาศ มีโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

กลุ่มที่ ๓ เรื่อง “เทียวจะค”

โทษสำหรับความผิดฐานทำร้ายผู้อื่น หากไม่มีบาดแผลบาดเจ็บไม่สาหัส ปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท บาดเจ็บสาหัส อาจปรับ/ติดคุก/ชดใช้ค่าเสียหายหรือโทษจำคุก ๑-๓ ปี บาดเจ็บสาหัสจนกระทั่งตาย ทำร้ายร่างกายผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนา ศาลจะให้ชดใช้จำคุก ๑ ปี หรือไม่เกิน ๓ ปี แต่โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ก่อน

กลุ่มที่ ๔ เรื่อง “ซึนใจ”

โทษสำหรับ

- กรณีผู้หญิงต่ำกว่า ๑๗ ปี ยอมความไม่ได้ แต่กรณีอายุมากกว่า ๑๗ ปี ยอมความได้ถ้าพ่อแม่ยินยอม
- กรณีมีเพศสัมพันธ์ โดยไม่สอดใส่อวัยวะเพศ โทษอนาจาร โทษติดคุกไม่เกิน ๑๐ ปี
- กรณีมีเพศสัมพันธ์ โดยการสอดใส่อวัยวะเพศ รับโทษข่มขืนกระทำชำเรา ติดคุกไม่เกิน ๑๐-๑๕ ปี

ความหมายของความรุนแรง*

ในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงนี้ ควรจะต้องนิยามความหมายของความรุนแรงเพื่อที่จะได้กำหนดขอบเขตของประเภทความรุนแรงที่จะศึกษาและวิเคราะห์ตามหลักการวิจัยก่อน องค์การอนามัยโลก (WHO, ๑๙๙๕) ได้นิยามความรุนแรงไว้ดังนี้

ความรุนแรง หมายถึง การจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคลหรือชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บตาย หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ

จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความรุนแรงในความหมายที่บัญญัติโดยองค์การอนามัยโลกนั้น จะเกี่ยวข้องกับคำว่า **ความตั้งใจหรือจงใจ**ของผู้กระทำความรุนแรง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจไม่สัมพันธ์กันกับเหตุ ดังนั้นความรุนแรงในที่นี้จึงไม่ได้หมายรวมถึงการบาดเจ็บหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือความไม่ตั้งใจ

นอกจากนี้ คำนิยามยังเกี่ยวข้องกับคำว่า **การใช้อำนาจ** นอกเหนือไปจาก **การใช้กำลังทางกาย** เพื่อกระทำต่อผู้อื่น ทำให้ความหมายของคำว่าความรุนแรงมีขอบเขตกว้างขึ้น และเห็นภาพการกระทำที่ชัดเจนขึ้น ครอบคลุมถึงผลของการกระทำที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมทั้งการคุกคามหรือการข่มขู่ด้วย การใช้อำนาจยังหมายรวมถึงการละเว้นไม่ปฏิบัติหรือการปล่อยปละละเลย ไม่ปฏิบัติ ยังผลทำให้เกิดความรุนแรงอย่างเห็นได้ชัดจากการกระทำนั้น ดังนั้น การใช้อำนาจหรือการใช้กำลังทางกาย จึงควรหมายรวมถึงการละเว้นไม่กระทำหรือการกระทำทุกประเภทที่ก่อให้เกิดผลเสีย ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และเพศของผู้อื่น รวมทั้งการฆ่าตัวตาย และการทำร้ายตนเองในรูปแบบต่างๆ สำหรับผลที่เกิดจากความรุนแรงที่ระบุไว้

* ที่มา:

รายงานวิจัย “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสังเคราะห์งานวิจัยด้านความรุนแรงในสังคมไทย” (The Development of Violence Research Database and the Synthesis of Research on Violence Issues in Thai Society) โดย ผศ.ดร.นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ, Ph.D., R.N. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ISBN ๙๗๔-๖๑๕-๐๘๗-๑

ในคำนิยามนี้ ได้ครอบคลุมทั้งอันตรายต่อจิตใจและทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ไม่ดี การบาดเจ็บและการตาย สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในผลต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชนที่เกิดจากความรุนแรงในรูปแบบที่กว้างขึ้น กล่าวคือ ไม่ใช่ผลเฉพาะที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือตายเท่านั้น แต่รวมทั้งภาระทางด้านสุขภาพอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นภายหลังและคงอยู่ไปเป็นเวลานานนับปี หลังจากการถูกระทำความรุนแรงครั้งแรก

คำนิยามความรุนแรงที่เกี่ยวกับคำว่าความตั้งใจและจงใจนั้น มีลักษณะสำคัญที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหรือมองความรุนแรงได้ดังนี้

๑. ความรุนแรงที่เกิดจากความจงใจกระทำนั้น ไม่จำเป็นต้องจงใจก่อให้เกิดผลเสียหาย กล่าวคือ ผลของความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจไม่เท่าเทียมกันกับพฤติกรรมที่จงใจกระทำ ผู้กระทำความรุนแรงอาจจงใจกระทำพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียหรือแนวโน้มสูงที่จะก่อให้เกิดผลเสียด้านสุขภาพต่อผู้ถูกระทำ แต่ผู้กระทำอาจไม่รับรู้ถึงผลของการกระทำของตน เช่น กรณีของวัยรุ่นหยกพวกตีกัน เป็นความรุนแรงที่เกิดจากความตั้งใจไม่ว่าจะเป็นการยุติปัญหาโดยใช้กำลัง ใช้อาวุธ กระทำต่อร่างกายหรือไม่ก็ตาม ดูประหนึ่งว่าตั้งใจกระทำพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย ทั้งๆ ที่เจตนา นั้นอาจไม่ได้ต้องการให้เกิดการบาดเจ็บรุนแรงหรือตายก็ได้ หรือในกรณีที่พ่อแม่จับเด็กทารกที่ร้องไห้โยเยเขย่าให้หยุดร้องโดยความตั้งใจ แต่ผลทำให้เกิดการบาดเจ็บทางสมองได้โดยไม่ตั้งใจ และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจจงใจใช้ความรุนแรงโดยไม่ได้ตั้งใจให้ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงนั้นถึงกับบาดเจ็บหรือตาย
๒. การแยกแยะความจงใจ หรือตั้งใจกระทำความรุนแรง สามารถพิจารณาบนพื้นฐานของความตั้งใจกระทำที่บาดเจ็บกับความตั้งใจที่จะกระทำความรุนแรง ซึ่งความรุนแรงในความหมายที่นิยามโดย Walters and Parke (๑๙๖๔) นั้น เป็นความหมายที่กำหนดโดยวัฒนธรรม กล่าวคือ การจะตัดสินว่าจงใจกระทำ การคาดการณ์วางแผนไว้ล่วงหน้าหรือการบาดเจ็บ และผลของความรุนแรงอื่นๆ ที่ตามมา อาจถูกกำหนดโดยหรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ผู้กระทำความรุนแรงบางสังคมอาจตั้งใจกระทำอันตราย แต่โดยพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมนั้นไม่ได้มองการกระทำดังกล่าว นั้นว่าเป็นการใช้ความรุนแรง เช่น การตัดหรือขริบอวัยวะเพศหญิง หรือการลงโทษโดยทุบตีต่อร่างกายของเด็ก การกระทำความรุนแรงนี้ถูกมองว่าเป็นการสั่งสอนหรือ

พิธีกรรมให้หลุดพ้นจากบาปมากกว่าการรับรู้ว่าเป็นการใช้ความรุนแรง การให้คำ
นิยามขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับความรุนแรง ได้ครอบคลุมถึงผลที่เกิดขึ้น
ต่อสุขภาพของผู้ถูกรกระทำโดยไม่คำนึงถึงการรับรู้และความเชื่อทางวัฒนธรรมต่อ
ความรุนแรงนั้นๆ

๓. การจงใจกระทำความรุนแรง ขึ้นอยู่กับระดับของความตั้งใจ ผู้กระทำความรุนแรง
บางคนตั้งใจทำให้เกิดการบาดเจ็บและจงใจที่จะใช้ความรุนแรง แต่ไม่ได้ต้องการให้
เกิดผลขนาดเท่าที่ตนกระทำ เช่น บุคคลที่พยายามจะฆ่าตัวตาย ไม่ได้ต้องการที่จะ
ตายจริง แต่ต้องการเรียกร้องความสนใจช่วยเหลือจากผู้อื่น ในการนิยามความรุนแรง
ขององค์การอนามัยโลกนั้น มุ่งดูที่ผลลัพธ์ของการกระทำเกิดจากเจตนาที่จะทำร้าย
โดยไม่คำนึงถึงความตั้งใจกระทำและผลของสุขภาพที่เกิดขึ้นจากนั้นว่าสอดคล้อง
กันหรือไม่

ประเภทความรุนแรง (Typology of Violence)

องค์การอนามัยโลก (WHO, ๑๙๙๗) ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงไว้ในเบื้องต้น
เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑. ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence)
๒. ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence)
๓. ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence)

ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence)

หมายถึง ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากบุคคลกระทำต่อตนเอง ความรุนแรงกลุ่มนี้
ยังสามารถแบ่งย่อยเป็น ๒ ประเภทที่เฉพาะเจาะจงได้ดังนี้

๑. พฤติกรรมการฆ่าตัวตาย ซึ่งรวมทั้งความคิดฆ่าตัวตาย ความพยายามฆ่าตัวตาย
และการฆ่าตัวตายโดยสมบูรณ์
๒. พฤติกรรมการทำร้ายตนเอง หมายถึงรวมถึงการกระทำให้ตนเองบาดเจ็บ และพฤติกรรม
ทำร้ายตนเองอื่นๆ ที่มุ่งร้ายต่อตนเองหรือทำให้ตนเองอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตราย แต่
ไม่จำเป็นต้องมีผลถึงเสียชีวิต

ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence)

หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดยบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น ความรุนแรงกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยเป็น ๒ ประเภทที่เฉพาะเจาะจงได้ดังนี้

๑. ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว คู่สมรส ที่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะภายในบ้านเท่านั้น ได้แก่ ความรุนแรงต่อเด็ก (Child abuse) ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา (Intimate partner violence) และ ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Elder abuse)
๒. ความรุนแรงในชุมชน หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลภายนอกบ้าน ที่คุ้นเคยกัน หรือเกิดจากบุคคลที่รู้จักกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือเกี่ยวข้อง เป็นญาติพี่น้องกัน หรือคนแปลกหน้า ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดจากการร่วมกระทำ ผิดตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป (Gang violence) การใช้ความรุนแรงทางเพศ การข่มขืน โดยคนแปลกหน้า (Stranger rape and sexual assault) การใช้ความรุนแรงแบบสุ่มกระทำต่อใครก็ได้ (Random acts of violence) การใช้ความรุนแรงทางกาย ระหว่างวัยรุ่น (Physical assaults between youths) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในคูรัก (Dating violence) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานที่หรือสถาบันต่างๆ ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ในที่ทำงานหรือโรงงาน ได้แก่ การล่วงละเมิดทางเพศ (Sexual harassment) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานพยาบาลคนชรา ได้แก่ การทอดทิ้งไม่ดูแลและการทุบตี

ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence)

หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่ เป็นความรุนแรงที่เกิดจากรัฐ หรือประเทศ ซึ่งอาจเป็นการใช้ความรุนแรงโดยแอบแฝงอยู่ในรูปแบบของการใช้กฎหมายทาง สังคมเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและความไม่เท่าเทียมกันหรือเลือกปฏิบัติ ระหว่างเพศ เป็นต้น ซึ่งความรุนแรงกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ความรุนแรงทางสังคม หมายถึง การใช้ความรุนแรงในประเด็นปัญหาทางสังคม ได้แก่ การกระทำอาชญากรรมการใช้ความรุนแรงที่เกิดจากความเกลียดชังเหยียดผิว หรือเหยียดเชื้อชาติ กลุ่มชน (Hate crimes) การกระทำของผู้ก่อการร้าย (Terrorist acts) หรือการใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มประท้วง (Mob violence)

๒. ความรุนแรงทางการเมือง หมายถึง การใช้ความรุนแรงที่เกิดจากสงคราม ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงของรัฐ หรือความรุนแรงที่เกิดจากคนกลุ่มใหญ่ ได้แก่ การข่มขืนระหว่างสงคราม และการใช้ความรุนแรงที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจในกิจการของสงคราม เช่น การทรมานเชลยทางการเมือง เป็นต้น
๓. ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่หวังผลทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการล้มเหลวทางเศรษฐกิจ การโจมตีทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลลบด้านเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การปฏิบัติไม่ใช่บริการที่จำเป็น การกระทำที่ก่อให้เกิดการแตกแยกทางเศรษฐกิจ มูลเหตุจูงใจให้เกิดการใช้ความรุนแรงในกลุ่มนี้อาจเกิดจากแรงจูงใจเพียงประเด็นเดียวหรือหลายๆ ประเด็นร่วมกันก็ได้

โดยสรุป ความรุนแรงตามความหมายที่บัญญัติโดยองค์การอนามัยโลกนั้น เน้นที่เจตนา ความตั้งใจหรือจงใจกระทำของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่อทั้งตนเอง บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น ทั้งที่เกิดขึ้นในบ้าน ในที่ทำงาน ในชุมชน สถาบันต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะกระทำต่อเพศหรือวัยใด ที่มีผลต่อการบาดเจ็บทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ รวมทั้งการกีดกัน ปิดกั้นสิทธิของบุคคลในด้านต่างๆ ซึ่งจำกัดความของความรุนแรง ตลอดจนประเภทของความรุนแรงที่สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และเข้าใจถึงรูปแบบของความรุนแรงต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชนที่เกิดขึ้นในทุกแห่งทั่วโลกในแต่ละวัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญของความรุนแรงและประเภทของความรุนแรงนี้เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการจัดแบ่งประเภทงานวิจัยที่จะระบุไว้ในระบบฐานข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ด้วย

ความรุนแรงต่อผู้หญิง (Violence against women)

นอกจากคำจำกัดความของความรุนแรงที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลกแล้ว เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงทั่วโลก จะเห็นได้ว่าผู้หญิงทุกวัยมักตกเป็นเป้าหมายหรือเหยื่อของความรุนแรงทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะความรุนแรงนั้นจะเกิดขึ้นในครอบครัว (Family violence) หรือนอกบ้าน เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากลว่า ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นความรุนแรงที่เกิดจากพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในสังคม (Gender-Based Violence) ความรุนแรงประเภทนี้มีสาเหตุและมูลเหตุจูงใจที่จะกระทำต่อผู้หญิงเพียงเพราะว่าเป็นผู้หญิง

ความหมายของความรุนแรงต่อผู้หญิงที่กำหนดปฏิญญาสากลในการประชุมระดับโลกเกี่ยวกับผู้หญิงในกรุงปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform for Action) ในปี ค.ศ.๑๙๙๕ ได้ระบุว่าเป็นการกระทำความรุนแรงบนพื้นฐานของการกดขี่ผู้หญิงในสังคม (Gender-based violence) ซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงเกิดอันตรายหรือบาดเจ็บทุกซ์ทรมาณทางร่างกาย ทางจิตใจ และทางเพศ หรือการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการข่มขู่ด้วยพฤติกรรมรุนแรง การบังคับขู่เช็ก หรือการลิดรอนกีดกันไม่ให้ได้เสรีภาพที่พึงมี ไม่ว่าจะการกระทำรุนแรงนี้จะเกิดขึ้นในที่สาธารณะหรือในชีวิตส่วนตัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงจึงนับเป็นประเด็นปัญหาทั้งทางสิทธิมนุษยชน และสุขภาพ (Gender for Health and Gender Equity, ๑๙๙๙; Garcia-Moreno, ๑๙๙๙) ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์ ได้ถอดความจากเอกสารขององค์การสหประชาชาติ (United Nation, ๑๙๙๖) เกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีไว้ว่า ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาณ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อร่างกาย จิตใจ หรือทำร้ายทางเพศ การข่มขู่บังคับ โดยการจำกัดเสรีภาพและสิทธิต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นในบ้านหรือในที่สาธารณะ ผู้กระทำอาจเป็นบุคคลในครอบครัว สามี คนรัก หรือคนแปลกหน้า การใช้ความรุนแรงต่อหญิงยังหมายรวมถึง การทุบตี การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและผู้หญิงในครอบครัว การข่มขืนโดยสามี การขริบอวัยวะเพศหญิงหรือการกระทำที่เกิดจากประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ตลอดจนการถูกล่อลวงไปเพื่อการค้าประเวณี การค้าผู้หญิงข้ามชาติ การถูกข่มขืนโดยคนแปลกหน้า การถูกลวนลามหรือละเมิดทางเพศในที่ชุมชน ในที่ทำงาน สถาบันการศึกษา และสถานที่ต่างๆ และการกระทำความรุนแรงต่อหญิงโดยรัฐและกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้

นอกจากนี้ความรุนแรงต่อผู้หญิงยังสามารถมองจากการเกิดความรุนแรงในพัฒนาการของวงจรชีวิตในช่วงต่างๆ นับตั้งแต่ก่อนคลอด เช่น ในบางสังคมที่มีความต้องการลูกเพศชาย มักจะทำแท้งหรือฆ่าทารกเพศหญิง การข่มขืน กระทำชำเราเด็กหญิงโดยบิดาหรือญาติผู้ชาย การถูกขริบอวัยวะเพศในบางสังคม การถูกข่มขืนโดยคนรักในขณะเป็นวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว การถ่ายภาพลามกอนาจาร โสเภณีเด็ก การถูกข่มขืนโดยสามี การถูกทุบตีในขณะตั้งครรภ์หรือการถูกฆาตกรรมโดยคนในครอบครัวจากปัญหาต่างๆ และเมื่อเข้าสู่วัยชรา ผู้หญิงก็อาจถูกทารุณกรรม บังคับให้ฆ่าตัวตายเมื่อเป็นม่าย และการถูกทอดทิ้ง

ความรุนแรงต่อผู้หญิงไม่เพียงแต่เกิดขึ้นได้ในครอบครัวและในชุมชนเท่านั้น ผู้หญิงมักเป็นเหยื่อของความรุนแรงในภาวะสงคราม การก่อการร้าย ซึ่งผู้หญิงมักตกเป็นเหยื่อการถูกข่มขืนหรือในภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดี ผู้หญิงก็มักตกเป็นเหยื่อของการถูกนำไปขายหรือถูกหลอกลวงไปเพื่อค้าประเวณีทั้งในท้องถิ่นหรือการถูกส่งขายข้ามชาติโดยขบวนการทรชนต่างๆ

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงจึงมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมประเภทของความรุนแรงในทุกด้าน ตามที่ระบุโดยองค์การอนามัยโลก ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจ และเพศที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งหมายรวมถึงการทุบตีภรรยา (Battering) ความรุนแรงทางเพศต่อเด็กหญิงในบ้าน ความรุนแรงต่อเด็กและคนชราในบ้าน ความรุนแรงที่เกิดจากสินสอดของฝ่ายหญิง (Dowry-related violence) การข่มขืนโดยคู่สมรส (Marital rape) การขริบอวัยวะเพศหญิง (Female genital mutilation) และการปฏิบัติตามประเพณีอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อผู้หญิง ความรุนแรงที่เกิดจากคนอื่นที่ไม่ใช่คู่สมรส (Non-spousal violence) และความรุนแรงจากการหาประโยชน์บนร่างกายผู้หญิงโดยการอนาจาร (Violence related to exploitation)
๒. ความรุนแรงทางร่างกาย ทางเพศ และทางจิตใจที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่วไปหรือที่สาธารณะ รวมทั้งการข่มขืนกระทำชำเรา การถูกลวนลามล่วงละเมิดทางเพศหรือทำอนาจาร (Sexual harassment) ในที่ทำงาน ในสถานศึกษาและที่อื่นๆ การค้าผู้หญิงข้ามถิ่นหรือข้ามชาติ (Trafficking) และการบังคับค้าประเวณี (Forced prostitution)
๓. ความรุนแรงทางร่างกาย ทางเพศ และทางจิตใจ ที่เกิดจากการกระทำของรัฐ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใดก็ตามหรือเกิดจากการปล่อยปละละเลยของรัฐในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง การกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงยังหมายรวมถึงการทำหมั้นหรือบังคับให้ทำแท้ง การขึ้นบังคับหรือใช้กำลังให้ใช้วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์โดยที่ผู้หญิงไม่เต็มใจหรือการเลือกเพศทารกโดยการฆ่าทารกเพศหญิง เป็นต้น

หน่วยที่ ๙

ครอบครัว

สาระสำคัญ

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการเลี้ยงดูเด็ก แต่การเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ทำให้ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวที่มีแต่พ่อหรือแม่เพียงคนเดียว ครอบครัวอุปถัมภ์ ครอบครัวที่ไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วย หรือครอบครัวที่ไม่มีเด็ก ที่สำคัญไม่ว่าครอบครัวแบบใด ก็สามารถมีความสุขร่วมกันได้ด้วยการที่สมาชิกตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ยอมรับซึ่งกันและกัน และสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน

วัตถุประสงค์

๑. เข้าใจความหมายของครอบครัวและรูปแบบครอบครัวที่หลากหลายในสังคมปัจจุบัน
๒. ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อตัวเรา และสมาชิกภายในครอบครัว
๓. ยอมรับและเชื่อมั่นในสถานภาพครอบครัวของตนเอง
๔. เข้าใจและเห็นคุณค่าของการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว
๕. ระบุแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสมาชิกภายในครอบครัว
๖. ระบุแนวทางการช่วยเหลือเด็กที่กำลังเผชิญกับปัญหาครอบครัวให้มีความรู้สึกที่มั่นคงได้

เนื้อหา

๑. ความสำคัญของครอบครัว
๒. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว
๓. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว
๔. แนวทางการช่วยเหลือเด็กที่ประสบปัญหาครอบครัว

กระบวนการ

ก. ความหมายของครอบครัว และองค์ประกอบที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข	๖๐ นาที
ข. การสื่อสารเพื่อความเข้าใจในครอบครัว	๕๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

- กระดาษเอสี่

ประเด็นสำคัญ

๑. ความเป็นครอบครัว เกิดจากการตกลงร่วมใจกันของสมาชิกที่เข้าใจในบทบาทของตนเอง รู้หน้าที่ที่มีต่อกัน ยอมรับในสิ่งที่แต่ละคนเป็น การสร้างครอบครัวที่มีความสุขจึงมีความหลากหลายเช่นเดียวกับบรรณนิยมาทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ หรือเพศสภาพที่ตนเองเป็นอยู่
๒. เด็กที่เผชิญกับปัญหาครอบครัว หรือมาจากครอบครัวที่แตกแยก อาจมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นสาเหตุของความแตกแยกของพ่อแม่ หดหู่ รู้สึกว่าไม่มีใครต้องการ หรือไม่เหมือนคนอื่น การช่วยเหลือในระยะสั้นคือการให้กำลังใจ รับฟัง และให้ความมั่นใจในตัวเด็ก ในระยะยาวคือ การสร้างการเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงและยอมรับความเป็นจริง

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. ความหมายของครอบครัว และองค์ประกอบที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข (๖๐ นาที)

๑. นำเข้าสู่บทเรียนเรื่องครอบครัว โดยใช้คำถามว่า “*ครอบครัวคืออะไร*” เพื่อหาความหมายร่วมกัน
๒. ถามคำถามที่ ๒ “*ครอบครัวสมบูรณ์*” *มีองค์ประกอบอะไรบ้าง* เก็บคำตอบที่ได้เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบทำกิจกรรม
๓. จากนั้นแบ่งกลุ่มย่อย ๓ คน คละเพศชายหญิง ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์รูปแบบครอบครัวกลุ่มละ ๑ แบบ ดังนี้

๑) พ่อแม่ลูก	๖) ชายรักชายขอลูกมาเลี้ยง
๒) พ่อกับลูก	๗) หญิงรักหญิงอยู่ด้วยกัน
๓) แม่กับลูก	๘) เด็กกำพร้าอยู่สถานสงเคราะห์
๔) ตายายกับหลาน	๙) พ่อแม่ติดเชื้อมีลูก
๕) สามีภรรยา ไม่มีลูก	๑๐) พ่อแม่กับลูกบุญธรรม

ใช้เวลา ๑๐ นาที และตอบคำถาม ดังนี้

- *สังคมจะมองครอบครัวรูปแบบนี้อย่างไร*
- *สมาชิกครอบครัวนี้จะสามารถดำเนินชีวิตที่มีความสุขได้อย่างไร*

๔. แต่ละกลุ่มย่อยนำเสนอ โดยผู้จัดการเรียนรู้ควรบันทึกประเด็นเชิงบวกเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตให้มีความสุขจากที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นชัดเจน เช่น การเอาใจใส่กัน เข้าใจกัน เข้าใจสภาพและความจำเป็นของตัวเองหรือครอบครัว ทำกิจกรรมร่วมกัน มั่นใจในครอบครัวของตนเอง ไม่กล่าวโทษกัน ให้คุณค่ากับการกระทำ

๕. ชวนคุย เพื่อให้ตระหนักถึงสภาพครอบครัวแต่ละรูปแบบที่มีอยู่จริงในสังคม ขณะเดียวกันสมาชิกครอบครัวก็สามารถสร้างความสุขร่วมกันได้ แม้ว่าไม่มีพ่อแม่ หรือพ่อแม่ไม่ใช่ชายจริงหญิงแท้ หรืออยู่ในสถานภาพที่ไม่เหมือนกับคนอื่น เช่น เป็นผู้ติดเชื้อ ยาจน โดยใช่คำถามดังนี้

- ลูกสามารถทำให้ครอบครัวมีความสุขอย่างไรได้บ้าง
- เราคิดว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างของ “ครอบครัวที่สมบูรณ์” ในเชิงอุดมคติกับครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์อย่างไรบ้าง
- ตัวเราสามารถสร้างครอบครัวให้มีความสุขได้หรือไม่ อย่างไร
- เราสามารถใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกันวัดความสุขของครอบครัวต่าง ๆ ได้หรือไม่ เพราะอะไร

ข. การสื่อสารเพื่อความเข้าใจในครอบครัว (๙๐ นาที)

๖. แบ่งผู้เรียนเป็น ๔ กลุ่ม คณะหญิงชาย โดยให้ผู้เรียนเลือกจับกลุ่มเอง แต่ต้องมีจำนวนสมาชิกเท่ากันทุกกลุ่ม จากนั้นนำเสนอสถานการณ์ ๔ เรื่อง แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือก เพื่อเตรียมแสดงบทบาทสมมติ ให้ความเวลาในการเตรียม ๑๕ นาที

สถานการณ์ ๑: พ่อแม่กำลังเลิกกันจากสาเหตุที่พ่อไปมีผู้หญิงคนใหม่ ทั้งพ่อและแม่จึงตัดสินใจบอกกับลูกในเรื่องที่เกิดขึ้น

สถานการณ์ ๒: เพื่อนบ้านมาบอกพ่อกับแม่ว่า เห็นลูกสาวเดินจงมือคลอเคลียกับผู้ชายในห้างสรรพสินค้า ทั้งพ่อและแม่รู้สึกไม่สบายใจและต้องการคุยกับลูกสาว

สถานการณ์ ๓: คนข้างบ้านมาบอกพ่อกับแม่ว่า เห็นลูกชายไปมั่วสุมกับเพื่อนซึ่งเป็นแก๊งซึ่งมอเตอร์ไซค์ ทั้งพ่อและแม่ต้องการคุยกับลูกชายเรื่องนี้

สถานการณ์ ๔: ลูกเป็นเกย์ ตัดสินใจอยู่นานหลายปีและต้องการบอกพ่อแม่ในเรื่องนี้

๗. แต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ ใช้เวลากลุ่มละ ๓-๕ นาที
๘. จากนั้นจึงชวนคุย เพื่อให้เข้าใจถึงเงื่อนไขการสื่อสารระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กว่ามีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง และชี้ให้เห็นความกังวลและห่วงใยของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และลูกอาจต้องการคำปรึกษาจากพ่อแม่ แต่มีช่องว่างในการสื่อสารเพราะไม่มีฝ่ายใดเริ่มต้น โดยใช้คำถามดังนี้
- ปัจจัยที่ช่วยให้การพูดคุยในแต่ละสถานการณ์เป็นไปได้ด้วยดี หรือมีปัญหา คืออะไร
 - ในสถานการณ์จริง คิดว่า คุณยากกว่า หรือง่ายกว่า อย่างไร
 - นอกจากตัวอย่างสถานการณ์ทั้ง ๔ เรื่องแล้ว ในชีวิตจริงมีเหตุการณ์อะไรอีกบ้าง ที่มักเกิดขึ้นและเป็นความขัดแย้งภายในครอบครัว
๙. ชวนคุย เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้จากกิจกรรมกับบทบาทในฐานะของผู้สอน/ครู ซึ่งต้องใกล้ชิด และช่วยเหลือเด็กในภาวะที่กำลังเผชิญกับปัญหาครอบครัว โดยใช้คำถาม ดังนี้
- หากมีเด็กที่กำลังเผชิญกับปัญหาครอบครัวแตกแยกมาปรึกษา เราจะมีการให้คำแนะนำอย่างไร
 - หากเด็กมีปัญหาครอบครัวแตกแยก เราจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องธรรมชาติของความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างไร
 - โรงเรียนหรือครูสามารถทำหน้าที่เป็นครอบครัวของเด็ก หรือเป็นที่พึ่งของเด็กได้หรือไม่ อย่างไร
 - คิดอย่างไรกับการจัดงานวันพ่อหรือวันแม่ โดยให้เด็กพาพ่อหรือแม่ มาเพื่อกราบ และกิจกรรมแนวนี้ ส่งผลอย่างไรต่อเด็กที่อาจไม่ได้อยู่กับพ่อหรือแม่

๑๐. ผู้จัดการเรียนรู้ นำคำตอบที่ระดมเรื่อง “ครอบครัวสมบูรณ์” เมื่อต้นชั่วโมง กลับมาให้ผู้เรียนพิจารณาพร้อมกันอีกครั้ง โดยชวนให้ผู้เรียนช่วยกันสรุปว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้ครอบครัวสมบูรณ์และมีความสุขคืออะไร จากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ในหน่วยนี้
๑๑. จากนั้น สรุปประเด็นสำคัญในเรื่องการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัวว่า
- จากที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหน่วยนี้ จะเห็นว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน และในอนาคต รูปแบบครอบครัวอาจมีความหลากหลายมากขึ้น และอาจไม่ใช่ภาพอุดมคติของ “พ่อ-แม่-ลูก” แต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ สิ่งสำคัญคือ ครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญของบุคคล และองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขคือ การดูแลใส่ใจ สื่อสารกันด้วยความเข้าใจและปรารถนาดีต่อกันของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กๆ ควรจะได้รับความมั่นใจว่า มีผู้ใหญ่ที่รักเขา เป็นคนที่เขาสามารถไว้วางใจ พร้อมรับฟัง และให้ความช่วยเหลือได้
 - ครูมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ใหญ่ในชีวิตอีกคนของเด็ก ที่จะเป็นที่พึ่ง รับฟังปัญหา ให้ความช่วยเหลือ และจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กๆ เติบโตขึ้นอย่างมีความสุข มีความมั่นใจในสถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของครอบครัวแบบในอุดมคติ
 - การให้คำปรึกษาแก่เด็กต้องไม่ด่วนตัดสินใจแทน ให้เด็กได้คิดด้วยตนเอง ไม่ปฏิเสธหรือแสดงกิริยาที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองเป็นฝ่ายผิด หรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เด็กกำลังคิดหรือรู้สึกอยู่ในขณะนั้น

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- “ครอบครัว” ในความหมายของท่านเป็นอย่างไร
- ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขมีอะไรบ้าง
- อธิบายว่า เห็นด้วยหรือไม่กับข้อความที่ว่า เด็กจากครอบครัวแตกแยกมักจะก่อปัญหา
- พ่อแม่แยกทางกันถือว่าเป็นคนไม่รับผิดชอบใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณครูเป็นที่พึ่งในชีวิตของเด็กได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- ผู้จัดการเรียนรู้สามารถปรับกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ในเรื่องการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในครอบครัว เป็นการขออาสาสมัครที่พร้อมเล่าถึงปัญหาที่เคยเกิดขึ้นหรือเผชิญในครอบครัวของตนเอง ประมาณ ๕-๖ คน แล้วชวนคุยโดยใช้แนวทางคำถามในข้อ ๘ เพื่อชวนตั้งข้อสังเกตถึงปัญหาและอุปสรรคการสื่อสารที่มักเกิดขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูก และปัจจัยที่ทำให้ปัญหานั้นคลี่คลายลงไป

สถานการณ์การสื่อสารในครอบครัว

- สถานการณ์ ๑:** พ่อแม่กำลังเลิกกันจากสาเหตุที่พ่อไปมีผู้หญิงคนใหม่ ทั้งพ่อและแม่จึงตัดสินใจบอกกับลูกในเรื่องที่เกิดขึ้น
- สถานการณ์ ๒:** เพื่อนบ้านมาบอกพ่อกับแม่ว่า เห็นลูกสาวเดินจงมือ คลอเคลียกับผู้ชายในห้างสรรพสินค้า ทั้งพ่อและแม่รู้สึกไม่สบายใจและต้องการคุยกับลูกสาว
- สถานการณ์ ๓:** คนข้างบ้านมาบอกพ่อกับแม่ว่า เห็นลูกชายไปมั่วสุมกับเพื่อน ซึ่งเป็นแก๊งขี่มอเตอร์ไซด์ ทั้งพ่อและแม่ต้องการคุยกับลูกชายเรื่องนี้
- สถานการณ์ ๔:** ลูกเป็นเกย์ ตัดสินใจอยู่นานหลายปีและต้องการบอกพ่อแม่ในเรื่องนี้

หน่วยที่ ๑๐

อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี

สาระสำคัญ

การดำเนินชีวิตและวิถีทางเพศ ได้รับการหล่อหลอมทางสังคม วัฒนธรรมและอิทธิพลจากสื่อ ซึ่งทำหน้าที่สะท้อนภาพความคิด ความเชื่อ บางอย่างแก่ผู้ชม การมีทักษะการวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริง ช่วยให้ ผู้ชม หรือผู้บริโภคสื่อสามารถเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริง หรือรู้เท่าทัน กับสิ่งที่รับรู้ผ่านช่องทางสื่อโฆษณา

วัตถุประสงค์

๑. อธิบายบทบาทและอิทธิพลของสื่อในฐานะเครื่องมือสื่อสาร และถ่ายทอดข้อมูล ความเชื่อและวัฒนธรรม
๒. จำแนกหรือแยกแยะข้อเท็จจริงจากการรับรู้จากสื่อ สังคม และวัฒนธรรม
๓. สามารถเลือกบริโภคสินค้าเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นส่วนบุคคล
๔. อธิบายเหตุผลในการเลือกบริโภคได้อย่างเท่าทันสื่อ สังคม และวัฒนธรรม

เนื้อหา

๑. เนื้อหาสาระของตัวอย่างสื่อโฆษณา
๒. อิทธิพลของสื่อต่อการรับรู้

กระบวนการ

ก. กิจกรรม “Sexy Body”	๖๐ นาที
ข. โฆษณาขายอะไร	๖๐ นาที
ค. กิจกรรม “อนุমান”	๓๐ นาที

วัสดุและอุปกรณ์

๑. กระดาษฟลิปชาร์ต
๒. ปากกาเคมี
๓. คลิปงานโฆษณาทางทีวี (ดูและเลือกตัวอย่างคลิปได้ที่ www.adintrend.com)
๔. ตัวอย่างโฆษณาจากสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารต่างๆ
๕. ใบงาน “ไต่กับแดง”

ประเด็นสำคัญ

๑. รูปร่าง สรีระ ภายลักษณ์ และความเป็นหญิงความเป็นชาย มักถูกนำไปกำหนดเป็นจุดขายของการโฆษณา หรือสอดแทรกเป็นเนื้อหาแฝงอยู่ ซึ่งอาจส่งผลต่อความเป็นตัวตนของตนเองในด้านต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อจึงเป็นการคัดกรองสิ่งจำเป็นสำหรับคนดูทุกเพศ ทุกวัย
๒. การจัดทำโฆษณามักใช้เรื่องเกี่ยวกับเพศ หรือความเป็นหญิง ความเป็นชาย เข้ามาเกี่ยวข้องในการสร้างภาพลักษณ์ของหญิงชาย ให้ผู้ชมเกิดการอนุমান เช่น ใช้โลชั่นชนิดนี้แล้วผิวจะขาวขึ้นทันตาเห็น ทาโคโลญจ์แล้วจะหอมไปทั้งวัน จนมีหญิงสาว/ชายหนุ่มมาหลงไหล ตี๋มเครื่องตี๋มยี่ห้อนี้แล้วจะเป็นสุภาพบุรุษหรือลูกผู้ชายตัวจริง
๓. การคิดแทนเด็กหรือวัยรุ่นเป็นการอนุมานที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน เพราะทัศนคติที่มีต่อเด็กหรือวัยรุ่นว่า คิดได้ไม่รอบคอบ ตัดสินใจเองไม่เป็น จึงคิดว่าเด็กหรือวัยรุ่นควรยอมรับการตัดสินใจแทน หรือการกำหนดทางเลือกให้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวต้องตระหนักว่า อาจส่งผลกระทบต่อเด็กและวัยรุ่น
๔. เพศศึกษารอบด้าน ไม่ใช่การใช้ทัศนะส่วนตัวตัดสินหรือลดคุณค่าของบุคคลอื่น ที่ไม่สามารถกระทำหรือมีพฤติกรรมตามแบบอย่างที่กรอบของสังคมกำหนด หรือตามความคาดหวังของผู้อื่น แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อสภาพและเงื่อนไขความจำเป็นของบุคคลที่สามารถเลือกตัดสินใจได้ด้วยตนเองและไม่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. กิจกรรม “Sexy Body” (๖๐ นาที)

๑. ผู้จัดการเรียนรู้อธิบายกับผู้เรียนว่า วันนี้เราจะมาพูดคุยกันถึง “ความเซ็กซี่หรือดูดีของร่างกาย” โดยเกริ่นนำว่า ถ้าพูดถึงดาราดาราหญิงและชายที่เซ็กซี่ หรือดูดีในสายตาของเราเป็นใคร ตรงไหนที่คิดว่าเซ็กซี่ อย่างไร สุ่มถาม ๓-๔ คน
๒. แจกกระดาษเอสี่ให้คนละ ๑ แผ่น ให้แต่ละคนวาด หรือเขียนส่วนของร่างกายตนเองที่คิดว่าเซ็กซี่หรือดูดีที่สุด และอธิบายเหตุผลว่าเพราะอะไรจึงคิดว่าเป็นส่วนนั้น ให้เวลา ๕ นาที
๓. จากนั้น แบ่งกลุ่มชายล้วน ๒ กลุ่มและหญิงล้วน ๒ กลุ่ม จำนวนคนเท่าๆ กัน
 - ให้กลุ่มชาย ๑ หญิง ๑ วาดภาพผู้หญิงเซ็กซี่ตามความคิดเห็นของกลุ่ม
 - ให้กลุ่มชาย ๒ หญิง ๒ วาดภาพผู้ชายเซ็กซี่ตามความคิดเห็นของกลุ่ม
๔. ให้เวลา ๑๕ นาทีในการวาด จากนั้นให้ส่งตัวแทนนำเสนอภาพและอธิบายความเซ็กซี่ของกลุ่ม ใช้เวลากลุ่มละ ๓ นาที
๕. ผู้จัดการเรียนรู้ ถามผู้เรียนว่า
 - **ความคิดเรื่อง ความเซ็กซี่ แบบที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ เหมือนหรือต่างกันอย่างไร**
 - **ความคิดเรื่อง ความเซ็กซี่ ของแต่ละคนมาจากไหน**
 - **ในความเป็นจริง มีคนที่มีความเซ็กซี่ ตามแบบที่แต่ละกลุ่มนำเสนอหรือไม่ มากน้อยเพียงใด**
 - **ความเซ็กซี่ หมายถึงอะไร**
๖. ผู้จัดการเรียนรู้ ขออาสาสมัครหญิง ๓ คน ชาย ๓ คน บอกความเซ็กซี่ของตน จากที่ให้วาดตอนต้น

๗. ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุยและตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจที่มาที่ไปเรื่องความเช็ชี่ของร่างกายหญิงชาย ที่ถูกให้คุณค่าจากสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สังคม วัฒนธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาและยุคสมัย เช่น

- ความเช็ชี่ของผู้หญิงและผู้ชายมีอะไรที่เหมือนและแตกต่างกันบ้าง
- เราคิดว่าหญิงชายที่มีความเช็ชี่ หรือดูดีสมัยนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนไปประมาณ ๓๐ ปีที่ผ่านมา เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
- อะไรเป็นตัวกำหนดความเช็ชี่ หรือดูดีของหญิงชายในแต่ละยุคสมัย
- ถ้าเราเกิดมาไม่ได้มีรูปลักษณ์ที่เช็ชี่หรือดูดีตามยุคสมัยเรารู้สึกอย่างไร และจะอย่างไร

๘. ผู้จัดการเรียนรู้สรุปเรื่องการขึ้นชมกับภาพลักษณ์ของดาราที่มีส่วนสำคัญในการสร้างกรอบอ้างอิงของบุคคล (Frame of Reference) ที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่น เพราะบุคคลล้วนเติบโตมาจากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน มีกรอบอ้างอิงที่หลากหลายในการบอกว่าอะไรคือเช็ชี่และดูดี แต่การที่เราต้องการการยอมรับและชื่นชมจากคนรอบข้าง ทำให้เราต้องพยายามปรับตัวเข้าหาสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นยอมรับ จนอาจส่งผลกระทบต่อการยอมรับในความเป็นตัวตนของเราเอง

ข. โฆษณาขายอะไร (๖๐ นาที)

๙. ผู้จัดการเรียนรู้เปิดประเด็นด้วยการชวนคุย เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนและเข้าใจบทบาทของโฆษณาที่มีต่อการรับรู้ของเรา โดยใช้คำถาม เช่น

- ในช่วงนี้มีโฆษณายอะไร ที่เรารู้สึกชอบมากที่สุด เพราะอะไร
- อะไรในโฆษณาที่เป็นจุดสนใจ หรือที่ทำให้เราจดจำได้ดีที่สุด เพราะอะไร

๑๐. จากนั้น ผู้จัดการเรียนรู้เปิดคลิปหนังโฆษณาจากทีวี หรือเลือกสื่อโฆษณาจากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่นน ประมาณ ๓-๕ ชิ้น เช่น โคโลญจ์ โลชั่น น้ำยาล้างจุดซ่อนเร้น รองเท้า หรืออื่นๆ หลังจากเปิดหนังโฆษณาแต่ละชุด ชวนคุย เพื่อแยกแยะข้อมูลหรือข้อเท็จจริงจากสิ่งที่เห็น สารหรือเนื้อหาของโฆษณา และผลที่คาดหวังจากการโฆษณาที่มีต่อคนดู โดยใช้คำถาม เช่น

- ภาพหรือเรื่องราวที่เห็นจากโฆษณากำลังบอกอะไรแก่เรา หรือเรารับรู้จากภาพและเรื่องราวที่เห็นในโฆษณาว่าอย่างไร
- วัตถุประสงค์ของโฆษณาชุดที่เราเห็นคืออะไร
- โฆษณาพูดถึงประโยชน์ใช้สอยของสินค้าอย่างไร และใช้วิธีอะไรในการโน้มน้าวให้คนซื้อ
- ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโฆษณาที่คุณคืออะไร
- เรามีข้อสังเกตอย่างไรอีกบ้าง ต่องานโฆษณาชิ้นนี้
- มีโฆษณาใดอีกบ้างที่มีลักษณะคล้ายกัน

๑๑. เมื่อให้ดูและวิเคราะห์โฆษณาแต่ละชิ้นแล้ว ผู้จัดการเรียนรู้ชวนคุย เพื่อสรุปให้เห็นร่วมกันถึงอิทธิพลของโฆษณาที่มีผลต่อการรับรู้ โดยใช้คำถาม ดังนี้

- โฆษณาที่มีผลต่อตัวเราในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ หรือไม่ เพราะอะไร
- จากตัวอย่างโฆษณาที่นำมาให้ดู มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องใช้สินค้าเหล่านี้
- ในการเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ เรามีเกณฑ์ในการเลือกอย่างไร คำนี้ถึงประโยชน์ใช้สอยหรือภาพลักษณ์ของสินค้า อย่างไร
- จากการวิเคราะห์ตัวอย่างโฆษณา ข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลที่เกินจริงหรือไม่เป็นจริง หากเป็นเช่นนั้นจะส่งผลกระทบต่อตัวเรา หรือผู้บริโภคสินค้าอย่างไรบ้าง
- เราเองในฐานะผู้บริโภค ได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมนี้และในฐานะที่เราจะต้องเป็นครู เราจะสื่อสารเรื่องเหล่านี้กับเด็ก ๆ อย่างไร

๑๒. ผู้จัดการเรียนรู้เพิ่มเติมประเด็นเรื่องโฆษณาส่วนใหญ่ใช้วิธีการสร้างความรู้สึก
“จำเป็น” ต้องใช้สินค้านั้นๆ ให้เกิดขึ้นได้ หรือเล่นกับความเชื่อของคนแทนการให้
ข้อมูลที่เป็นจริง เช่น ทำให้รู้สึกที่ตัวเองไม่สะอาดเมื่อมีประจำเดือน ทำให้รู้สึกที่
กลิ่นอับจากอวัยวะเพศจะไปรบกวนผู้อื่น หรือสร้างภาพความเป็นหญิง ความเป็นชาย
วิถีชีวิตทางเพศที่ควรจะเป็น

ค. กิจกรรม “อนุমান” (๓๐ นาที)

๑๓. ผู้จัดการเรียนรู้ ตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงกิจกรรม “โฆษณาขายอะไร” กับกิจกรรม
“อนุমান” เพื่อให้เข้าใจเรื่องการใช้หลักการอนุมานในการทำงานโฆษณา โดยใช้
คำถามเช่น
- **ทำไมผู้ชมบางคนดูโฆษณาแล้วจึงรู้สึกว่าจำเป็นต้องใช้สินค้านั้น เช่น โคลโลญจ์ โลชั่น**
 - **การสร้าง “ความรู้สึกจำเป็น” ต่อสินค้าที่โฆษณา เป็นข้อเท็จจริงหรือไม่**
 - **มีอะไรอีกบ้างที่มักเป็นการคาดเดาเอาเอง โดยปราศจากข้อเท็จจริง**
 - **การคาดเดาดังกล่าวเกิดจากปัจจัยอะไรได้บ้าง**
๑๔. จากนั้น ผู้จัดการเรียนรู้แจกใบงาน “ไต่กับแดง” ให้กับทุกคน และชี้แจงว่า ให้ทุก
คนอ่านเรื่องไต่กับแดงจนจบ และพิจารณาข้อความในตารางทั้ง ๖ ข้อ ว่าประโยค
แต่ละประโยคนั้นเป็น “ข้อเท็จจริง” ที่มาจากเนื้อเรื่อง หรือเป็น “การอนุมาน”
ซึ่งไม่ได้มาจากเนื้อเรื่อง แต่หมายถึงการคาดหมายโดยพิจารณาจากกฎไปหาข้อ
เท็จจริง ให้เวลา ๕ นาที
๑๕. อ่านข้อความที่ละข้อ เพื่อตรวจสอบคำตอบร่วมกัน โดยถามว่า ใครตอบ “อนุมาน”
และใครตอบ “ข้อเท็จจริง” และจดจำนวนของผู้ตอบในแต่ละข้อ จนครบทั้ง ๖ ข้อ

๑๖. หลังจากนั้น ผู้จัดการเรียนรู้ใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจที่มาที่ไปของการอนุมานในเรื่องไถ่กับแดง เช่น

- เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกตอบว่าอนุมาน หรือข้อเท็จจริงคืออะไร
- เราอนุมานข้อความนั้น ๆ จากอะไรบ้าง (เช่น เหตุใดจึงอนุมานว่า ไถ่กับแดง เป็นวัยรุ่นหรือเป็นผู้หญิง)

๑๗. ชวนคุย เพื่อเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตทางเพศว่า การอนุมานมักเกิดจากค่านิยม ความรู้สึก ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม การเท่าทันและตระหนักว่าในการที่เราอนุมานผู้อื่นนั้นเป็นเพียงการคาดหมาย อาจจะเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ เราจึงไม่ควร “ตัดสิน” ใครโดยไม่หาความจริงให้ครบถ้วน เพราะการอนุมานส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเรากับผู้ถูกอนุมาน โดยเฉพาะในการอนุมานที่เกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตทางเพศ โดยใช้คำถามดังนี้

- การอนุมานเกิดจากอะไร
- เราารู้สึกอย่างไรเมื่อถูกอนุมานและมีผลต่อเราและผู้ที่อนุมานเราอย่างไร
- ในชีวิตจริงเราเคยถูกอนุมานหรือเคยอนุมานคนอื่นหรือไม่ (ขออาสาสมัคร ๒-๓ คน ให้ยกตัวอย่างเหตุการณ์การอนุมานที่เกิดขึ้น รวมทั้งผลจากการอนุมาน)
- การถูกอนุมานเรื่องเพศมีความเหมือน หรือแตกต่างกับการถูกอนุมานเรื่องอื่น ๆ อย่างไร
- สิ่งสำคัญที่เราควรตระหนักในเรื่องของการอนุมานคืออะไร
- ในบทบาทความเป็นครู ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม “อนุมาน” ที่จะนำไปปรับใช้คืออะไร

แนวคำถามเพื่อประเมินการเรียนรู้

- สื่อมีบทบาทและอิทธิพลอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตหรือวิถีทางเพศ
- จงยกตัวอย่างการตัดสินใจของคุณในการดำเนินชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อ
- จงอธิบายพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

- ผู้จัดการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนหรือเลือกใช้สื่อโฆษณาจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ป้ายโฆษณา อื่นๆ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ หรือเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจของผู้เรียนขณะนั้นก็ได้

เรื่องของ “ไก่อับแดง”

ไก่อับแดงเป็นเพื่อนสนิทกัน ทั้งสองชอบที่จะไปซื้อป๊ิงตามศูนย์การค้าหรูๆ อยู่เสมอ วันหยุดที่ผ่านมาไก่อับแดงนัดกันไปซื้อป๊ิงที่ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ เพื่อหาซื้อเสื้อผ้า ยี่ห้อต่างๆ ที่กำลังลดราคา ทั้งคู่นัดพบกันที่บ้านไต่เลื่อนชั้น ๑ ในศูนย์การค้าเวลาเที่ยง เมื่อถึง วันนัดไก่อับไปถึงก่อนเวลานัดและคอยที่บริเวณบันไดเลื่อนชั้น ๑ ตามที่ได้นัดหมายไว้ ไก่อัยอยู่ บริเวณนั้นเป็นชั่วโมงโดยไม่กล้าเดินไปที่อื่น เพราะเกรงว่าถ้าแดงมาแล้วจะคลาดกันได้ แต่แดง ก็ยังไม่มา ไก่อัยโทรศัพท์ไปหาแดง ปรากฏว่าติดต่อไม่ได้เลย ไก่อัยรู้สึกไม่พอใจที่แดงมักผัดนัด กับตนอยู่บ่อยๆ ไก่อัยเลยตัดสินใจเดินดูของตามที่ตั้งใจ แล้วก็กลับบ้านด้วยอารมณ์ที่ไม่สู้ดีนัก

ข้อความ	ข้อเท็จจริง	อนุมาน
๑. ไก่อับแดงเป็นวัยรุ่นที่ชอบซื้อป๊ิงตาม ศูนย์การค้าหรูๆ		
๒. ทั้งสองสวานัดพบกันในวันหยุดที่ผ่านมาที่ สยามเซ็นเตอร์		
๓. ไก่อับไปคอยแดงเป็นเวลานานแต่แดงก็ไม่ไป ตามนัด		
๔. ไก่อัยโทรศัพท์ไปที่บ้านแดงแต่ก็ติดต่อไม่ได้		
๕. แดงมักผัดนัดอยู่เสมอ		
๖. ไก่อัยซื้อของตามที่ตั้งใจแล้วก็กลับบ้าน ด้วยอารมณ์ที่ไม่ดีนัก		

“อนุมาน” หมายถึง การคาดหมาย พิจารณาจากกฎไปหาข้อเท็จจริง

หน่วยที่ ๑๑

โครงการเยาวชนศึกษา (๔ สัปดาห์ - สัปดาห์ที่ ๑๑-๑๔)

สาระสำคัญ

การสำรวจหรือศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับวัยรุ่นในปัจจุบัน เพื่อนำมากำหนดเป็นประเด็นการจัดการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความเข้าใจต่อตนเอง/ผู้อื่น และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตอย่างสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง

วัตถุประสงค์

๑. วิเคราะห์เนื้อหาและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตวัยรุ่นเพื่อกำหนดประเด็นการจัดการเรียนรู้
๒. การออกแบบโครงการสำรวจและศึกษา
๓. การดำเนินงานสำรวจและศึกษาในพื้นที่
๔. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจเพื่อออกแบบแผนการเรียนรู้เพศศึกษา
๕. จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา
๖. สรุปและนำเสนอผลการจัดทำแผนการเรียนรู้เพศศึกษา

เนื้อหา

๑. การจัดทำโครงการศึกษาวิถีชีวิตทางเพศของวัยรุ่นน แหล่งเรียนรู้ หรือบริการทางสังคมและสุขภาพสำหรับ วัยรุ่น
๒. สรุปผลการสำรวจและศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางเพศ ของวัยรุ่น
๓. การวิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบแผนการเรียนรู้เพศ ศึกษาแบบรอบด้านที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๔. การจัดทำสื่อและวัสดุการเรียนรู้เพศศึกษาแบบรอบด้าน
๕. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการ

แบ่งออกเป็น ๔ สัปดาห์

ครั้งที่ ๑ (สัปดาห์ที่ ๑๑) วัตถุประสงค์

๑. วิเคราะห์เนื้อหาและสภาพแวดล้อมเพื่อกำหนด ประเด็นการจัดการเรียนรู้
๒. การออกแบบโครงการสำรวจและศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการ

ก. สรุปการเรียนรู้เนื้อหาใน ๑๐ หน่วยแรก (๓๐ นาที)

๑. นำเสนอภาพรวมเนื้อหาวิชา “เพศศึกษารอบด้าน” (ใช้สไลด์ประกอบ)

เนื้อหา “เพศศึกษารอบด้าน” สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

๑. เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา
๒. อนามัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรรภ์คุมกำเนิด
๓. สุขภาพทางเพศ เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
๔. คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ
๕. อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ
๖. สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก
๗. ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์
๘. ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ
๙. ครอบครัว: สถานภาพ บทบาทหน้าที่
๑๐. อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี
๑๑. โครงการเยาวชนศึกษา
 - ลงภาคสนาม (fieldwork) เพื่อศึกษาชีวิตวัยรุ่น และบริการทางสังคม
 - การจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner-centered) และการออกแบบการเรียนรู้เพศศึกษา
 - การออกแบบการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับวัยรุ่น
 - การสาธิตการจัดกิจกรรมแผนการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

ให้ผู้เรียนแต่ละคนเขียนสรุปสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้จาก ๑๐ หน่วยแรกในกระดาษเอสี่ จากนั้นผู้จัดการเรียนรู้ข้อพึงจากอาสาสมัคร ๓-๔ คน ถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้และให้ทุกคนส่งสิ่งที่เขียน

ข. แนวคิด “การพัฒนาเยาวชนเชิงบวก” (๔๕ นาที)

๒. ผู้จัดการเรียนรู้ชี้แจงว่า ทั้ง ๑๐ หน่วยเป็นเนื้อหาเรื่องเพศศึกษารอบด้าน ที่ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญตามองค์ประกอบหลักเพศศึกษา ๖ ด้าน คือ

- พัฒนาการทางเพศ
- สัมพันธภาพ
- ทักษะส่วนบุคคล
- พฤติกรรมทางเพศ
- สุขภาพทางเพศ
- สังคมและวัฒนธรรม

ซึ่งเป็นเนื้อหาพื้นฐานสำหรับผู้เรียน ในการทำความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา เพื่อปรับใช้ในชีวิตรของตนเอง รวมทั้งเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยม เมื่อผู้เรียนไปฝึกวิชาชีพ

๓. อธิบายว่า หน่วยที่ ๑๑ โครงการเยาวชนศึกษา จะใช้เวลา ๔ สัปดาห์นับจากสัปดาห์นี้ หรือเวลาประมาณ ๑ เดือน เป็นหน่วยที่ให้นักศึกษาได้ฝึกฝนการทำโครงการ ตั้งแต่การสำรวจ/ศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับวัยรุ่นในปัจจุบัน จนถึงการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมากำหนดเป็นประเด็นการจัดการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมเพศศึกษา สำหรับวัยรุ่น

๔. ผู้จัดการเรียนรู้เชื่อมโยงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเยาวชน และนำเสนอเรื่อง “แนวคิดการพัฒนาเยาวชนเชิงบวก” (Positive Youth Development) ว่า

- การพัฒนาเยาวชนเชิงบวกเป็นแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากวิธีคิดแบบเดิมหรือวิธีคิดส่วนใหญ่ ซึ่งเน้นการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงหรือมุ่งเน้นเรื่องการลดความเสี่ยงและสิ่งที่เห็นว่าเป็นปัญหา แนวทางการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกไม่เน้นการคัดแยกกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเสี่ยงสูงแล้วแก้ไขปัญหาลเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการทำงานพัฒนากับเยาวชนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน ด้วยเล็งเห็นว่าเยาวชนทุกคนเป็น

ทรัพยากรสำคัญของสังคม แนวทางการพัฒนาเน้นการสร้างความสามารถและความสัมพันธ์ที่ช่วยให้เยาวชนรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง สามารถยึดโยงกับส่วนต่างๆ ของสังคม และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Pittman and Cahill, ๑๙๙๒)

- การพัฒนาเยาวชนเชิงบวกจึงต้องเปิดพื้นที่และโอกาสให้เยาวชน ทำให้รู้สึกปลอดภัย มีคุณค่า พัฒนาศักยภาพตามสิ่งที่เขาสนใจ โดยคำนึงถึงความหลากหลายของกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของตัวเยาวชน ทั้งนี้เยาวชนจะต้องได้รับโอกาสและการมีส่วนร่วมทั้งในฐานะหุ้นส่วนหรือผู้นำในการพัฒนาชุมชน หรือเป็นนักกิจกรรมทางสังคม มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปพร้อมๆ กับผู้อื่น โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะที่ดี มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างสรรค์ และมีโครงข่ายทางสังคมรองรับที่ปลอดภัยหากเกิดภาวะคับขันหรือจำเป็น
- ในกระบวนการพัฒนาเยาวชนต้องเน้นการสร้างเสริมจุดแข็ง ลักษณะเด่นของเยาวชน โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อมั่นศักยภาพ ให้อิสระภาพ โอกาสการเรียนรู้ และถูกยอมรับในฐานะที่เป็นสมาชิกสังคมที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน รวมทั้งให้ร่วมรับผิดชอบและสร้างสรรค์สังคมที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่ง ในขณะที่บทบาทของผู้ใหญ่ต้องไม่ตัดสินใจแทน ไม่ออกความคิดเห็นให้เยาวชนทำ ไม่เน้นควบคุมและลงโทษ หรือปิดกั้นไม่ให้เยาวชนได้เรียนรู้ทั้งด้านบวกและลบ

๕. นำเสนอสไลด์หรือแผ่นใส เกี่ยวกับพื้นฐานความคิดด้านการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกที่สำคัญ ดังนี้

สมมติฐานการจัดการเรียนรู้กับเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ

- เยาวชนสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีให้ตนเองได้ หากได้รับข้อมูลที่รอบด้าน มีทัศนคติที่เปิดกว้าง และการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต
- เยาวชนที่มีความหวังกับอนาคตมีแนวโน้มที่จะทำให้ตัวเองปลอดภัยจากโอกาสเสี่ยงในทางสุภาพ โดยเฉพาะการตั้งครมไม่พึงประสงค์
- เยาวชนเรียนรู้ได้ดี หากมีส่วนร่วมและมีส่วนรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองผ่านกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจ เชื่อมั่นในศักยภาพเยาวชนและมีทักษะในการทำงานกับเยาวชน สามารถเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้
- การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้

และเปิดอภิปรายร่วมกับผู้เรียนตามประเด็น ดังนี้

- มีข้อคิดเห็นอย่างไร ในการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแบบนี้ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา
- ในฐานะครูที่จะไปจัดการเรียนรู้เพศศึกษา ผู้เรียนมีความพร้อม หรือมีความกังวลในเรื่องอะไรบ้าง และมีวิธีจัดการความกังวลอย่างไร

๖. ให้ผู้เรียนอ่านข้อความ แล้วชวนคุยในประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้

“การสั่งสอนอาจเป็นไปได้โดยไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในขณะที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ โดยปราศจากการสั่งสอน”

- จากประสบการณ์ ผู้เรียนคิดว่า “การเรียนรู้เรื่องเพศ” ของวัยรุ่น เกิดขึ้นได้อย่างไรบ้าง
- หากเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้แบบใด ที่คิดว่านำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเหตุใด (ให้ยกตัวอย่างเนื้อหาและวิธีการ)

๗. นำเสนอวัตถุประสงค์การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

วัตถุประสงค์การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา

- เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องในเรื่องเพศวิถี
- เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจ ตั้งคำถาม และประเมินทัศนคติในเรื่องเพศ ทั้งของตนเองและสังคม
- เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะส่วนบุคคลที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่น
- เพื่อปลูกฝังและฝึกฝนความรับผิดชอบในสัมพันธภาพและการใช้ชีวิตทางเพศ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ค. ระดมหัวข้อในการศึกษาและกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา ๗๕ นาที

๘. ให้ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิดเห็น ในประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัยรุ่นและเรื่องเพศ (ใช้เวลา ๑๕ นาที)

เช่น สถานการณ์การใช้ชีวิตวัยรุ่น ทิศนะต่อการใช้แฟน/มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การเรียนรู้เรื่องเพศ ปัญหาเรื่องเพศ การรับรู้/ข้อมูลเรื่องเพศของวัยรุ่น สิ่งที่วัยรุ่นเข้าใจผิดในเรื่องเพศ เรื่องเพศที่วัยรุ่นเรียนจากสื่อ ความคาดหวังของวัยรุ่นต่อการสื่อสารเรื่องเพศของพ่อแม่ การพูดคุยระหว่างคู่อริ สาเหตุของการเลิกคบกับแฟน แหล่งข้อมูลและบริการด้านสุขภาพทางเพศของวัยรุ่น ฯลฯ

๙. ผู้จัดการเรียนรู้ชี้ให้เห็นว่า ประเด็นในเรื่องเพศกับเยาวชนมีหลากหลาย ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาได้ ทั้งนี้ โครงการเยาวชนศึกษาจะเป็นการทำงานกลุ่ม เพื่อช่วยกันวางแผน เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาพัฒนาและออกแบบแผนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มละ ๑๖ แผนต่อ ๑ ปีการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนใช้ระหว่างการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

๑๐. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มละ ๘ คน (คละหญิงชาย) ใช้เวลา ๔๕ นาที พูดคุยเพื่อ

- เลือกและกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาวัยรุ่น (ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา) โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้ในการออกแบบแผนการเรียนรู้เพศศึกษา ๑๖ ชั่วโมง โดย
 - วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ
 - กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา
- ประเด็นคำถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล
- แผนการเก็บข้อมูล

๑๑. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอหัวข้อ เพื่อให้ผู้จัดการเรียนรู้ จะช่วยซักถามให้ชัดเจน และไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกัน

๑๒. ให้นำประเด็นที่กลุ่มเลือก พัฒนาเป็นโครงการ โดยโครงการที่เขียนให้มืองค์ประกอบ ดังนี้

- หัวข้อการศึกษา
- หลักการและเหตุผล
- วัตถุประสงค์การศึกษา
- กลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา
- แผนการดำเนินงาน และระยะเวลา
- แนวทางการเก็บข้อมูล / แนวคำถาม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จัดการเรียนรู้

๑. ผู้จัดการเรียนรู้ควรนัดแต่ละกลุ่มเพื่อดูโครงการ และให้ข้อเสนอแนะก่อนลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่
๒. ผู้จัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรึกษา ในกรณีที่มีปัญหาในการเก็บข้อมูลนอกเวลาเรียน
๓. ควรย้ำให้นักศึกษาเก็บข้อมูลให้เสร็จก่อนการพบกันครั้งต่อไป

ครั้งที่ ๒ (สัปดาห์ที่ ๑๒)

วัตถุประสงค์

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจเพื่อออกแบบแผนการเรียนรู้เพศศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑. สรุปรายชื่อข้อมูลจากการสำรวจ
๒. กำหนดวัตถุประสงค์และวางแนวทางการออกแบบการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ
๓. การจัดทำแผนการเรียนรู้เพศศึกษา ๑๖ ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การประเมินผล โดยคำนึงถึงเวลาจริงในสถานศึกษา คือ ครั้งละ ๕๐-๖๐ นาที (ในกรณีเป็นแผนที่ต้องใช้มากกว่า ๑ ชั่วโมง ให้ระบุและทำให้เห็นชัดเจน สำหรับการนำไปใช้)
๔. ให้แต่ละกลุ่มเลือกแผน เพื่อเตรียมสาคิตในสัปดาห์ต่อไป

ครั้งที่ ๓-๔ (สัปดาห์ที่ ๑๓-๑๔)

วัตถุประสงค์

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจเพื่อออกแบบแผนการเรียนรู้เพศศึกษา
- สานิตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินการ

๑. สานิตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่วางแผนไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาส สานิตการสอนมากที่สุด
๒. เปิดให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่เพื่อนสานิต

การบ้าน

- เตรียมส่งรายงานสรุปโครงการเยาวชนศึกษา พร้อมแผนการเรียนรู้เพศศึกษา ๑๖ ชั่วโมงในครั้งหน้า

ທາງພູມ

เครื่องมือประเมินผลหลักสูตร

แบบทดสอบรายวิชาเพศศึกษารอบด้าน
สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
(กลางภาค)

๑. การเรียนรู้เพศศึกษารอบด้านมีความสำคัญอย่างไรกับการดำเนินชีวิต และครอบคลุมการเรียนรู้ด้านใดบ้าง จงอธิบาย

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นในการตอบ:

- เพศเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจตัวเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
- เพศไม่ใช่เรื่องการมีเพศสัมพันธ์เพียงเรื่องเดียว แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ เช่น การสร้างสัมพันธภาพ การจัดการอารมณ์ การปลูกฝังบทบาทวัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย ฯลฯ

๒. การใช้วิถีชีวิตทางเพศแบบรับผิดชอบ หมายความว่าอย่างไร จงอธิบาย

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหาและการอธิบายรายละเอียด

สาระ/ประเด็นในการตอบ:

- เพศสัมพันธ์แบบรับผิดชอบเป็นความยินยอมพร้อมใจ โดยไม่ครอบงำ ช่มชู้ หรือหลอกล่อ
- มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเองทั้งสองฝ่าย
- ต้องพิจารณาหรือคำนึงถึงการป้องกันผลด้านลบที่จะเกิดขึ้น
- ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและลบ

๓. วิธีการหรือเครื่องมือใดที่ดีที่สุดและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของท่าน ในการลดโอกาสเสี่ยงจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือการติดเชื้อเอชไอวี เพราะเหตุใด

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- การไม่มีเพศสัมพันธ์เลย
- การซื้อสตัยต่อกันทั้งสองฝ่าย หรือมีเพศสัมพันธ์กับคู่เพียงคนเดียว
- การใช้ถุงยางอนามัย เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด เพราะป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการตั้งครรภ์

๔. ความไม่เท่าเทียมทางเพศ เกิดจากสาเหตุใด และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการยกตัวอย่าง

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- ชี้ให้เห็นผลกระทบ คือ ความไม่เท่าเทียมทางเพศที่เกิดจากการกำหนดกรอบหรือมาตรฐานสำหรับเพศหญิง-ชาย
- ยกตัวอย่าง เช่น ผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว ผู้หญิงพกถุงยางดูไม่เหมาะสม ผู้ชายต้องไม่ร้องไห้ ฯลฯ

๕. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อคำกล่าวที่ว่า “เพศ มีเพียงแค่เพศหญิงและเพศชาย เท่านั้น” จงอธิบาย

เกณฑ์: ตอบความคิดเห็น และการให้เหตุผลที่แสดงถึงการยอมรับเพศทางเลือก

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- ไม่เห็นด้วย /เห็นด้วย
- เหตุผลหลักสำหรับ “การไม่เห็นด้วย” คือ เพศทางเลือกไม่ใช่ความผิดปกติ การเลือกที่จะแสดงออกว่าตนเองเป็นเพศใด เป็นเรื่องส่วนบุคคล
- เหตุผลหลักสำหรับ “การเห็นด้วย” คือ ในทางสังคมและกฎหมายยังใช้เพศสรีระเป็นเกณฑ์

๖. ถ้าความสัมพันธ์กับคนรักไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ท่านจะมีวิธีการจัดการอย่างไร
เพราะเหตุใด

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- เข้าใจเรื่องธรรมชาติของความสัมพันธ์ว่าเปลี่ยนแปลงได้ และขึ้นอยู่กับความคาดหวังและระดับความสัมพันธ์ระหว่างคู่ที่ไม่เหมือนกัน
- มีการพูดคุยและสื่อสาร หรือยุติความสัมพันธ์โดยไม่ใช้ความรุนแรง
- ไม่ตัดสินใจแทนแต่ให้ตัดสินใจเอง

เกณฑ์การให้คะแนนข้อ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๖ :

ประเด็น/เกณฑ์	ระดับคะแนน/เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้	
เนื้อหาจาก คำตอบและ การให้เหตุผล	๕	- ตอบถูกต้องครบถ้วนตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - มีเหตุผลสนับสนุนครอบคลุม
	๔	- ตอบถูกต้องมีสาระ/ประเด็นสำคัญเป็นส่วนใหญ่ - มีเหตุผลสนับสนุนเป็นส่วนใหญ่
	๓	- ตอบถูกต้องตามสาระ/ประเด็นสำคัญเป็นส่วนใหญ่ - มีเหตุผลสนับสนุนบ้าง
	๒	- ตอบถูกต้องตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - ไม่มีเหตุผลสนับสนุน
	๑	- ตอบถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - ไม่มีเหตุผลสนับสนุน
	๐	ไม่ตอบหรือตอบไม่ตรงประเด็น

เกณฑ์การให้คะแนนข้อ ๕ :

ประเด็น/เกณฑ์	ระดับคะแนน/เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้	
การให้เหตุผล	๕	- ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบไม่เห็นด้วย) - ให้เหตุผลที่สอดคล้อง
	๔	- ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบไม่เห็นด้วย) แต่มีข้อบกพร่องในการให้เหตุผลบ้าง - ไม่ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบเห็นด้วย) โดยมีเหตุผลที่สอดคล้องกัน
	๓	- ยอมรับหรือไม่ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบไม่เห็นด้วยหรือเห็นด้วย) - มีข้อบกพร่องในการให้เหตุผล
	๒	- ยอมรับหรือไม่ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบไม่เห็นด้วยหรือเห็นด้วย) - แต่เหตุผลไม่สอดคล้องกัน
	๑	- ยอมรับหรือไม่ยอมรับเพศทางเลือก (ตอบไม่เห็นด้วยหรือเห็นด้วย) - แต่ไม่ระบุเหตุผล
	๐	ไม่ตอบหรือตอบไม่ตรงประเด็น

แบบทดสอบรายวิชาเพศศึกษารอบด้าน สำหรับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ (ปลายภาค)

๑. จากการเรียนรู้เรื่องรูปแบบสถานภาพทางเพศของบุคคล ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้
ในสังคมปัจจุบันอย่างไร จงอธิบายพร้อมให้เหตุผลประกอบ

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- รูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย นอกจากโสด แต่งงาน หม้าย หย่า เช่น คู่ชาย-ชาย หญิง-หญิง อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแต่งงาน แต่งแล้วเลิกแล้วแต่งอีก
- เหตุผลที่ทำให้เห็นการยอมรับสิทธิของบุคคล/ทางเลือกส่วนตัว ความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจที่มีผลต่อการเลือกสถานภาพ

๒. การกระทำความรุนแรงทางเพศมีความหมายและรูปแบบอย่างไร ผลกระทบจากการ
ใช้ความรุนแรงทางเพศในสังคมไทยมีอย่างไรบ้าง จงอธิบาย

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการยกตัวอย่าง

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- อธิบายความหมาย
- จำแนกรูปแบบ
- ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางจิตใจและร่างกาย

๓. จงเลือกตอบเพียง ๒ ประเด็น พร้อมอธิบาย

๑. “ครอบครัว” ตามความรู้ความเข้าใจของท่านหมายถึงอะไร
๒. ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขมีอะไรบ้าง
๓. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความที่ว่า “เด็กจากครอบครัวแตกแยกมักจะก่อปัญหา” จงอธิบาย
๔. พ่อแม่แยกทางกันถือว่าเป็นคนไม่รับผิดชอบใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด
๕. คุณครูเป็นที่พึ่งในชีวิตของเด็กได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา และการอธิบายรายละเอียด/การให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- ครอบครัวอาจประกอบด้วยสมาชิกที่ไม่ใช่พ่อแม่ ลูก เสมอไป แต่ควรมีสมาชิกที่เข้าใจยอมรับ และให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน
- การยอมรับในสถานภาพครอบครัวที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น พ่อแม่เลิกกัน มีแต่แม่หรือพ่อเพียงคนเดียว
- การยอมรับความแตกต่างของสมาชิกในครอบครัว เช่น วัย ทัศนคติ ค่านิยม บทบาท อื่นๆ นำไปสู่การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิก
- การชี้ให้เห็นความสำคัญของสื่อสารกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว
- การไม่ตัดสินใจแทนเด็กหรือผู้ขอรับคำปรึกษา
- การไม่ย่ำภาพปัญหาของเด็กว่าเกิดจากครอบครัวแตกแยก

๔. สื่อมีอิทธิพลต่อการรับรู้ต่อเรื่องเพศหรือบทบาททางเพศอย่างไร ยกตัวอย่างประกอบ พร้อมทั้งอธิบายผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

เกณฑ์: ความถูกต้องของเนื้อหา การยกตัวอย่างประกอบ และการให้เหตุผลที่สอดคล้องกับตัวอย่าง

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- ชี้ให้เห็นว่าสื่อทำให้เกิดการชี้้นำในเรื่องภาพลักษณ์หญิงชายและความเป็นหญิงเป็นชาย
- ยกตัวอย่างโฆษณาจากสื่อ เช่น กระทั่งแดง
- ผลกระทบจากโฆษณาชิ้นดังกล่าว ที่มีต่อพฤติกรรมของคนดู คือ อยากซื้อกระทั่งแดง ต้มเพื่อให้รู้สึกว่าเป็นลูกผู้ชายตัวจริง

๕. จงยกตัวอย่างประสบการณ์ที่ท่านเคยพบเกี่ยวกับการอนุমানในเรื่องเพศ ๑ เรื่อง พร้อมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการอนุমানด้วย

เกณฑ์: การยกตัวอย่าง และอธิบายผลกระทบที่สอดคล้องกับตัวอย่าง

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- ยกตัวอย่างการอนุমানในเรื่องเพศ เช่น (1) ถูยงอนามัยเป็นการไม่ให้เกียรติดูถูกกัน แต่เรียนแล้วจึงรู้ว่า เป็นความเชื่อที่ผิดและเห็นความจำเป็นต้องใช้ (2) เห็นผู้ชายสูงอายุไปรับเด็กสาวที่โรงแรมทุกวันเข้าใจว่าแอบมามีเพศสัมพันธ์กัน แต่ความจริงเป็นพ่อกับลูก
- ผลกระทบ เช่น (1) การไม่ยอมใช้ถูยง (2) การดูถูกดูหมิ่นผู้หญิง

๖. “ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษารอบด้าน” ควรมีคุณลักษณะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างไร จงอธิบายพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

เกณฑ์: ความครอบคลุมสาระสำคัญทั้งเรื่องความรู้ เจตคติ ทักษะ และการให้เหตุผล

สาระ/ประเด็นสำคัญ:

- มีความรู้เรื่องเพศศึกษารอบด้านตามกรอบ ๖ ด้านที่เป็นปัจจุบัน เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์เยาวชนและจัดการเรียนรู้ได้ครบทุกมิติในเรื่องเพศ
- มีทัศนคติต่อเรื่องเพศเป็นเชิงบวก ไม่ใช่เรื่องน่าอาย เพื่อสื่อสารและจัดกระบวนการให้ความรู้เรื่องเพศได้
- เปิดเผยและยอมรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจ กล้าพูด
- ใช้คำถามและกระตุ้นการพูดคุย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

เกณฑ์การให้คะแนนข้อ ๑-๖ :

ประเด็น/เกณฑ์	ระดับคะแนน/เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้	
เนื้อหาจากคำตอบและการให้เหตุผล	๕	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบถูกต้องครบถ้วนตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - มีเหตุผลสนับสนุนครอบคลุม
	๔	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบถูกต้องมีสาระ/ประเด็นสำคัญเป็นส่วนใหญ่ - มีเหตุผลสนับสนุนเป็นส่วนใหญ่
	๓	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบถูกต้องตามสาระ/ประเด็นสำคัญเป็นส่วนใหญ่ - มีเหตุผลสนับสนุนบ้าง
	๒	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบถูกต้องตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - ไม่มีเหตุผลสนับสนุน
	๑	<ul style="list-style-type: none"> - ตอบถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนตามสาระ/ประเด็นสำคัญ - ไม่มีเหตุผลสนับสนุน
	๐	ไม่ตอบหรือตอบไม่ตรงประเด็น

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๑ ชื่อหน่วย เพศวิถีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดเพศศึกษา
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์		การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์		การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๒ ชื่อหน่วย อเนกมัยเจริญพันธุ์ : พัฒนาการทางเพศ การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๓ ชื่อหน่วย สุขภาพทางเพศ เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๔ ชื่อหน่วย คติ อคติ ค่านิยมเรื่องเพศ/เพศสภาพ
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๕ ชื่อหน่วย อัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					รวม
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร		
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๖ ชื่อหน่วย สัมพันธภาพทางเพศและการแสดงออก
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๗ ชื่อหน่วย ชีวิตโสด ชีวิตคู่ การแต่งงาน การยุติความสัมพันธ์
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาที่ย่อ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๘ ชื่อหน่วย ความรุนแรงทางเพศ และการล่วงละเมิดทางเพศ
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง		การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง		การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๙ ชื่อหน่วย ครอบครั้ว
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม
หน่วยที่ ๑๐ ชื่อหน่วย อิทธิพลของสื่อ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อเพศวิถี
วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ		การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสามารถจากการร่วมกิจกรรม

หน่วยที่ ..๑-๑๐.....ชื่อหน่วย.....

วัน/เดือน/ปี (ช่วงเวลาทดสอบ)

ให้เขียนคะแนนลงในช่องโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากภาคผนวก

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๑							
๒							
๓							
๔							
๕							
๖							
๗							
๘							
๙							
๑๐							
๑๑							
๑๒							
๑๓							
๑๔							
๑๕							
๑๖							
๑๗							
๑๘							
๑๙							

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ					
		การคิด วิเคราะห์	การ ตัดสินใจ	การประเมิน ความเสี่ยง	การ สื่อสาร	การทำงาน เป็นกลุ่ม	รวม
๒๐							
๒๑							
๒๒							
๒๓							
๒๔							
๒๕							
๒๖							
๒๗							
๒๘							
๒๙							
๓๐							
	รวม						

เกณฑ์การให้คะแนนทักษะและการทำงานกลุ่ม

ทักษะ	ระดับคะแนน/เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้			
	๓ (ดีมาก)	๒ (ดี)	๑ (ผ่าน)	๐ (ไม่ผ่าน)
๑. ทักษะการคิดวิเคราะห์	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้	ไม่สามารถจำแนกข้อมูล/ข้อเท็จจริง หรือเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดผลประกอบการตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน
	การเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดผลประกอบการตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน	การเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดผลประกอบการตอบคำถามถูกต้องหรือครบถ้วนเพียงบางส่วน	การเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดผลประกอบการตอบคำถามได้ แต่ไม่ชัดเจนนัก	
๒. การตัดสินใจ	ระบุปัญหาได้ถูกต้อง	ระบุปัญหาได้ถูกต้อง	ระบุปัญหาได้	ไม่สามารถระบุปัญหา หรือวิเคราะห์ทางเลือก หรือพิจารณาผลกระทบด้านบวก/ลบในการแก้ไขปัญหา
	มีการประเมินหรือวิเคราะห์ทางเลือกอย่างรอบคอบ	มีการประเมินหรือวิเคราะห์ทางเลือกได้บางส่วน	มีการประเมินหรือวิเคราะห์ทางเลือกได้บางส่วน	
	การพิจารณาผลกระทบด้านบวก/ลบในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ	การพิจารณาผลกระทบด้านบวก/ลบในการแก้ไขปัญหาได้บางส่วน	การพิจารณาผลกระทบด้านบวก/ลบในการแก้ปัญหายังไม่ชัดเจน	
๓. การประเมินความเสี่ยง	แสวงหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่จำเป็นได้ครบถ้วน	แสวงหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่จำเป็นได้ครบถ้วน	แสวงหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่จำเป็นได้	ไม่มีข้อเท็จจริงและการพิจารณาความเป็นไปได้ และแนวทางแก้ไขปัญหา
	การชั่งน้ำหนักหรือพิจารณาความเป็นไปได้ได้อย่างรอบคอบ	การชั่งน้ำหนักหรือพิจารณาความเป็นไปไดยังไม่รอบคอบ	การชั่งน้ำหนักหรือพิจารณาความเป็นไปไ得不ชัดเจน	
	มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นชัดเจน	มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอาจไม่ชัดเจน	มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไม่ชัดเจน	

ทักษะ	ระดับคะแนน/เกณฑ์หรือตัวบ่งชี้			
	๓ (ดีมาก)	๒ (ดี)	๑ (ผ่าน)	๐ (ไม่ผ่าน)
๔. การสื่อสารเพื่อจัดการความสัมพันธ์	ระบุความต้องการหรือเป้าหมายได้ชัดเจน	ระบุความต้องการหรือเป้าหมายได้ชัดเจน	ระบุความต้องการหรือเป้าหมายได้	ระบุความต้องการหรือเป้าหมาย แต่ไม่สามารถใช้ภาษาหรือสื่อความต้องการของตนเองได้ หรืออาจเกิดความขัดแย้งได้
	การใช้ภาษาหรือคำพูดเหมาะสม	การใช้ภาษาหรือคำพูดเหมาะสม	การใช้ภาษาหรือคำพูด ยังต้องปรับปรุง	
	สื่อความหมายได้ถูกต้อง	สื่อความหมายได้ถูกต้อง	สื่อความหมายได้	
	รับฟังหรือเข้าใจเหตุผลและความต้องการของอีกฝ่ายได้ดี	รับฟังหรือเข้าใจเหตุผลและความต้องการของอีกฝ่ายได้บ้าง	ไม่รับฟังหรือไม่เข้าใจเหตุผลและความต้องการของอีกฝ่าย	
	ทำให้เกิดผลที่เป็นความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย	ทำให้เกิดผลที่เป็นความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย	ต้องปรับปรุงเพื่อทำให้เกิดผลที่เป็นความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย	
๕ การทำงานเป็นกลุ่ม	การแบ่งหน้าที่และมอบหมายงานชัดเจน มีการสลับเวียนหน้าที่รับผิดชอบ	การแบ่งหน้าที่และมอบหมายงานไม่มีการสลับบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ	การแบ่งหน้าที่และมอบหมายงานไม่ชัดเจน	ไม่มีการแบ่งหน้าที่ มอบหมายงาน, ดำเนินการไม่ครบทุกขั้นตอน, การเก็บข้อมูลขาดประเด็น และมีสมาชิกเพียงบางคนหรือมีจำนวนน้อยให้หรือแสดงความเห็น หรือตั้งใจปฏิบัติงาน
	ชี้แจงวัตถุประสงค์เตรียมความพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติงาน ติดตามงาน และสรุปร่วมกัน	ดำเนินงานตามขั้นตอน แต่มีความบกพร่องเพียงเล็กน้อยในบางขั้นตอน	ดำเนินการตามขั้นตอน แต่ขาดความชัดเจนหรือบกพร่องเป็นส่วนใหญ่	
	เก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนด	เก็บข้อมูลได้แต่ไม่ครบถ้วน	เก็บข้อมูลได้บ้าง	
	สมาชิกให้ความร่วมมือ แสดงความคิดเห็น ตั้งใจปฏิบัติงานตามมอบหมาย	สมาชิกให้ความร่วมมือ แสดงความคิดเห็น ตั้งใจปฏิบัติงานเพียงบางส่วน	สมาชิกให้ความร่วมมือ แสดงความคิดเห็น ตั้งใจปฏิบัติงานมีจำนวนเพียงเล็กน้อย	

แบบวัดเจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน

ชื่อ-นามสกุล.....รหัสประจำตัว.....

คำชี้แจง : กรุณาอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความเพียงใด การตอบให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๑.	เพศศึกษาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคม	๕	๔	๓	๒	๑
๒.	การสอนเพศศึกษาที่ให้ข้อมูลแบบครอบคลุม จะช่วยให้ตัดสินใจเรื่องวิถีชีวิตทางเพศได้ดีขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๓.	การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาควรเปิดใจ และให้โอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	๕	๔	๓	๒	๑
๔.	การสอนเพศศึกษาเป็นการกระตุ้นให้วัยรุ่น มีเพศสัมพันธ์กันมากขึ้น	๑	๒	๓	๔	๕
๕.	การสอนวิธีการคุมกำเนิดทำให้มีเพศสัมพันธ์กันมากขึ้น	๑	๒	๓	๔	๕
๖.	นักเรียนที่ตั้งท้องระหว่างเรียน ก็สามารถมาเรียนตามปกติ หรือจะเลือกทำแท้งก็ได้	๕	๔	๓	๒	๑
๗.	การคุมกำเนิดเป็นความรับผิดชอบของทั้งหญิงและชาย	๕	๔	๓	๒	๑
๘.	ควรสอนให้รู้จักวิธีการใช้ถุงยางอนามัย	๕	๔	๓	๒	๑
๙.	ถ้าต้องใช้อุปกรณ์หรือเครื่องใช้ เช่น มีดโกน กรรไกรตัดเล็บ ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีจะรู้สึกกังวลใจ	๑	๒	๓	๔	๕
๑๐.	ผู้หญิงพกถุงยางอนามัยเป็นเรื่องธรรมดา	๕	๔	๓	๒	๑
๑๑.	ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นคนไม่ดี ทำตัวไม่เหมาะสม	๑	๒	๓	๔	๕
๑๒.	การยอมรับเกย์ กะเทย ทอม ดี มีผลทำให้วัยรุ่น เลียนแบบมากขึ้น	๑	๒	๓	๔	๕

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
๑๓.	การชอบหรือพึงพอใจในเพศเดียวกัน เป็นการผิด ปกติ หรือลัทธิทางเพศ	๑	๒	๓	๔	๕
๑๔.	“ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็ต้องทำได้” เป็นความเท่าเทียมกัน	๑	๒	๓	๔	๕
๑๕.	เมื่อคู่ของเราต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย แต่ปฏิเสธการใช้ถุงยางอนามัย เราควรยินยอม	๑	๒	๓	๔	๕
๑๖.	เมื่อมีเพศสัมพันธ์กันหรือใช้ชีวิตคู่ร่วมกันแล้ว ไม่จำเป็นต้องอดทนหรือให้อภัย ถ้าใช้ความรุนแรง	๕	๔	๓	๒	๑
๑๗.	คนโสดสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข	๕	๔	๓	๒	๑
๑๘.	หากคู่อีกเรียกร้องในสิ่งที่คุณไม่เห็นด้วย ควรหาวิธีปฏิเสธเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี	๕	๔	๓	๒	๑
๑๙.	ควรแต่งงานครั้งเดียว เพื่อเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์	๑	๒	๓	๔	๕
๒๐.	ควรซื้อสินค้าที่มีนายแบบหรือนางแบบมีชื่อเสียง เป็นผู้โฆษณา	๑	๒	๓	๔	๕

วิธีการและเกณฑ์การให้คะแนน

๑. ทดสอบผู้เรียนก่อนและหลังเรียน
๒. นำผลคะแนนทดสอบก่อนและหลังมาเปรียบเทียบกัน
๓. คำนวณคะแนนผู้เรียนรายบุคคล หากผู้เรียนมีผลคะแนนหลังทดสอบเพิ่มขึ้น ๕ ข้อ ให้คะแนน ๕
หากผู้เรียนมีผลคะแนนหลังทดสอบเพิ่มขึ้น ๑๐ ข้อ ให้คะแนน ๑๐
๔. สูตรคะแนนเจตคติผู้เรียนรายบุคคล = คะแนนจากแบบวัดเจตคติ (๑๕) + คะแนนการเข้าชั้นเรียน (๑๕)

หมายเหตุ ข้อความที่เป็นบวกได้แก่ ข้อ ๑, ๒, ๓, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๖, ๑๗, ๑๘

คณะทำงานพัฒนากรอบเนื้อหา

๑. รศ.ศิริกุล ตัณฑุลาภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
๒. ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
๓. ผศ.อุษณีย์ เย็นสบาย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๔. อาจารย์สุวรรณี จันทร์ตา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๕. อาจารย์นิรมิต ชวระนอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๖. ผศ.ดร.อารี หลวงนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๗. อาจารย์พิมรา ทองแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๘. ผศ.ดร.จันทร์วิภา ดิลกสัมพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
๙. ผศ.สนั่น มีชันหมาก	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๐. ผศ.ดร.นพวรรณ อีระพันธ์เจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๑๑. ผศ.สุพร พูลสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๑๒. ผศ.จินตนา เวชมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๑๓. อาจารย์สุจิตรา โปร่งแสง	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
๑๔. สมวงศ์ อุไรวัฒนา	มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (Access)
๑๕. วรานุช ชินวรโสภาค	องค์การแพธ (PATH)
๑๖. อุษาสินี ธีรทอง	องค์การแพธ (PATH)
๑๗. หทัยรัตน์ สุตา	องค์การแพธ (PATH)
๑๘. พรนุช สถาพลสวัสดิ์	องค์การแพธ (PATH)
๑๙. แสงจันทร์ เมธาตระกูล	องค์การแพธ (PATH)

ทีมพัฒนาเครื่องมือประเมินผลหลักสูตร

๑. ผศ.จินตนา เวชมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๒. ผศ.สุพร พูลสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๓. ดร.วีรภัทร ภัทรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๔. ผศ.ดร.ศุภลักษณ์ ลินธนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
๕. อาจารย์อุไรรัตน์ ยามาเรียง	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
๖. อาจารย์เกษมศรี อัครศรีพงศ์ธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๗. ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
๘. ผศ.ดร.อารี หลวงนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๙. ผศ.ดร.จรีรัตน์ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
๑๐. วรานุช ชินวรโสภาค	องค์การแพธ (PATH)
๑๑. หทัยรัตน์ สุตา	องค์การแพธ (PATH)
๑๒. แสงจันทร์ เมธาตระกูล	องค์การแพธ (PATH)

รายชื่ออาจารย์ผู้จัดการเรียนรัฐแพศศึกษาอบด้าน

๑. อาจารย์กฤติยา อริยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒. อาจารย์สายรุ้ง ธิตา	
๓. ผศ.สุดธิดา จันทร์มณี	
๔. ดร.สรวิชญ์ จิตรใจ	
๕. ดร.กังสดาล กนกหงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๖. ผศ.บุปผา สมมะโน	
๗. อาจารย์มณฑา เขียวสอาด	
๘. อาจารย์อรทัย เลาอลงกรณ์	
๙. อาจารย์ชัยยศ เดชสุระ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๑๐. อาจารย์นริศานันท์ แมนผดุง	
๑๑. อาจารย์ประวิทย์ ประมาณ	
๑๒. ดร.วีรภัทร ภัทรกุล	
๑๓. อาจารย์เกษมศรี อัครศรีพงษ์ธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๑๔. อาจารย์ฐิติวิสต์ สุขป้อม	
๑๕. อาจารย์ปัญญาญา ประดิษฐบาทุกา	
๑๖. อาจารย์สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์	
๑๗. อาจารย์จันทนา ลี้มสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๑๘. อาจารย์จามรี ถิ่นขาม	
๑๙. อาจารย์วรชิต พรหมน้อย	
๒๐. อาจารย์วรวรรณ พรหมคลวัฒน์	
๒๑. ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
๒๒. อาจารย์พลวัต วุฒิประจักษ์	
๒๓. อาจารย์มานีกา แสงหิรัญ	
๒๔. อาจารย์อริยากัญญา สำเร็จ	

๒๕. ผศ.ผสม จันทร์เทพย์
๒๖. ผศ.วรลักษณ์ กลัดแก้ว
๒๗. ผศ.อัมพวัน อัมพรสินธุ์
๒๘. อาจารย์จำรัส แจ่มจันทร์
๒๙. ดร.วิวัฒน์ วรวงษ์
๓๐. อาจารย์สรินยา ปิยะเนติธรรม
๓๑. อาจารย์ยุพิน โภณฑา
๓๒. อาจารย์กุสุมา ใจสบาย
๓๓. ผศ.จตุพร อัครโสวรรณ
๓๔. ผศ.ดร.ณรงค์ อ้วนทอง
๓๕. ผศ.เมตตา นพประดิษฐ์
๓๖. อาจารย์รัชนี้ รัตนา
๓๗. อาจารย์สมฤดี ปาระวัล
๓๘. ผศ.แสงหิรัญญา สหัสสธารา
๓๙. อาจารย์อุไรรัตน์ ยามาเรียง

มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

คำขอบคุณ

คู่มือหลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” ฉบับนี้ จะไม่สามารถเสร็จสิ้นลงได้ หากไม่ได้ ได้รับความร่วมมือจากนักศึกษาโปรแกรมสังคมศึกษา (๑๕๐๓) รุ่น ๒๕๔๗ หมู่ ๑ ภาคปกติ คณะครุศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ๕ ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่เข้าร่วม การทดลองใช้หลักสูตรในระหว่างวันที่ ๒-๖ ตุลาคม ๒๕๔๙ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์ต่อการปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการของคู่มือฉบับนี้

โครงการจึงใคร่ขอขอบคุณนักศึกษา ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. นางสาวกฤตยาพร ช่างปั้น
๒. นางสาวเกศรินทร์ แสนอุลลย
๓. นายฉัตรชัย ลัดบุษ
๔. นายชัชวาลย์ วงศ์อนันต์
๕. นายชาติชาย มิลเจริญ
๖. นายตะวัน เอี่ยมสกุล
๗. นายเถลิงศักดิ์ ทิพย์ไชย
๘. นายธวัชชัย พุ่มแย้ม
๙. นายธีรพงศ์ ทับอินทร์
๑๐. นายนพดล เรืองธรรม
๑๑. นางสาวนริศรา คำหว่าง
๑๒. นางสาวบุญยรัตน์ มะลิ
๑๓. นายประสิทธิ์ ยศชัยภูมิ
๑๔. นายปรีชา ทองกำเนิด
๑๕. นายปัทวี มีประเสริฐโชค
๑๖. นางสาวพรรณนิภา แก้วสถิตย์
๑๗. นางสาวมณฑิชา แสงสร้อย
๑๘. นางสาวรุ่งนภา ฉ่ำมาก
๑๙. นายสมพงษ์ ทองกำเนิด
๒๐. นายสมรักษ์ แทนลาน
๒๑. นางสาวสร้อยศรีรินทร์ เขตหาญ
๒๒. นางสาวสายทิพย์ นัยพร
๒๓. นางสาวสุภาพร วรรณบุตร
๒๔. นายสุระชาติ หนูหว่า
๒๕. นางสาวสุวิทย์ วีระประสิทธิ์
๒๖. นายโสภณา ญาณผล
๒๗. นางสาวอโนชา ฤทธิ์หนูช
๒๘. นางสาวอรรวรรณ ชัยประภา
๒๙. นางสาวอัจฉรา พรธณสุชล
๓๐. นางสาวอำพา ไชยภาพ
๓๑. นายอุทัย หนูชนवल
๓๒. นายกิตติเทพ เทพพุทธางกูร
๓๓. นางสาวชานากานต์ คงกะพันธ์
๓๔. นางสาววิชุกรกา เหลลาลา

โครงการก้าวอย่างเข้าใจ

ความเป็นมา หลักการ และเหตุผล

ภายใต้สถานการณ์เอดส์ในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา หน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทยได้ดำเนินงานเพื่อการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชน และเกิดบทเรียนการทำงานหลายรูปแบบ ทั้งโครงการจัดอบรมเรื่องเอดส์ โครงการทักษะชีวิต โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน โครงการเพศศึกษา เป็นต้น ทว่า โครงการที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่ เป็นโครงการนำร่อง หรือโครงการทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบในพื้นที่เฉพาะ โดยอาจมีการขยายผลในบางพื้นที่

ดังนั้น องค์การแพธ (PATH) ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานเพื่อการป้องกันเอดส์ในกลุ่มต่างๆ รวมทั้งกลุ่มเยาวชน มากกว่า ๑๕ ปี ทั้งนี้ในช่วง ๑๕ ปีที่ผ่านมา องค์การแพธ (PATH) ได้เริ่มดำเนินงานเรื่องเพศศึกษาในกลุ่มเยาวชนกับสถาบันการศึกษาทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดบางแห่ง จึงร่วมกับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พัฒนาโครงการเพื่อขยายผลการทำงานเรื่องเพศศึกษาและเอดส์ อย่างเป็นระบบให้ครอบคลุมเยาวชนได้ทั่วถึงมากขึ้น โดยได้นำเสนอโครงการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนในระบบการศึกษา หรือ “โครงการก้าวอย่างเข้าใจ” ซึ่งเป็นโครงการภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา และการป้องกันเอดส์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา และได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโลกเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ วัณโรคและมาลาเรีย (Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria-GFATM)

โครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” นี้ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการเป็นเวลา ๕ ปี เริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑ โดยมี องค์การแพธ (PATH) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกับองค์กรภาคีเพศศึกษา และมียุทธศาสตร์การทำงาน ดังนี้

- การผลักดันให้เกิดพันธสัญญาในการพัฒนานโยบายด้านเพศศึกษาและการดำเนินการสู่การปฏิบัติในระบบการศึกษา
- การสนับสนุนให้เกิดการจัดกระบวนการทำงานและกิจกรรมด้านเพศศึกษาและการป้องกันเอดส์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับเยาวชนในสถานศึกษา

- การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้เยาวชนได้แสดงศักยภาพและบทบาทรวมทั้งการส่งเสริมให้เยาวชนใช้ชีวิตทางเพศอย่างรับผิดชอบ
- การส่งเสริมบรรยากาศทางสังคม โดยการรณรงค์สาธารณะเรื่องเพศและเอ็ดส์ในวงกว้าง

วัตถุประสงค์ (Objectives)

วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objective)

เพื่อขยายผลการดำเนินงานเรื่องเพศศึกษาและการป้องกันเอ็ดส์ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific Objectives)

๑. เพื่อผลักดันให้เกิดการสนับสนุนด้านนโยบายต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาและเอ็ดส์สำหรับเยาวชนในสถานศึกษา รวมทั้งนโยบายและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะทางเพศที่ดีของเยาวชน
๒. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานเพศศึกษาในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ พัฒนาชุดกิจกรรม/แผนการเรียนรู้เพศศึกษาที่สอดคล้องกับเยาวชน และพัฒนาเครือข่ายผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้มีข้อมูล ความรู้ ทัศนคติ และทักษะที่จะช่วยให้จัดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สำหรับเยาวชนในการแสดงศักยภาพ และส่งเสริมให้เยาวชนใช้ชีวิตทางเพศอย่างรับผิดชอบ โดยสามารถเข้าถึงอุปกรณ์การป้องกันและบริการสุขภาพ
๔. เพื่อสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศทางสังคมที่เอื้อต่อการทำงานเพศศึกษาและการใช้ชีวิตทางเพศที่รับผิดชอบของเยาวชน

จัดสรรงบประมาณ-สนับสนุนสถานศึกษาเพื่อให้จัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในท้องถิ่นอีกด้วย

ในช่วง ๒ ปีแรก โครงการได้เน้นการพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในระดับอาชีวศึกษา โดยได้จัดพิมพ์เผยแพร่หลักสูตรเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๒ หลักสูตร คือ ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-๓) และ ช่วงชั้น ๔ (ม.๔-๖) รวมทั้ง หลักสูตรเพศศึกษาสำหรับเยาวชนในอาชีวศึกษา (หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ)

ปลายปีที่ ๓ โครงการได้ขยายการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาไปยังนักศึกษาในระบบการศึกษาออกโรงเรียน และในระดับอุดมศึกษาโดยดำเนินงานร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่ง ด้วยการประสานงานของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดสถาบันฝึกอบรมเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษาสำหรับท้องถิ่น โดยเน้นให้นักศึกษาสายครูได้เรียนและฝึกฝนประสบการณ์วิชาชีพในฐานะครูเพศศึกษา และการจัดฝึกอบรมให้กับครูประจำการจากสถานศึกษาที่สนใจเปิดวิชาเพศศึกษา

นอกจากนั้น โครงการยังสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนผ่านกิจกรรมนอกหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อาทิ ค่ายเยาวชน และสนับสนุนให้สถานศึกษาสนับสนุนการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนในการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาในกลุ่มเยาวชนด้วยกัน ผลการดำเนินงานทำให้เกิดกลุ่มและเครือข่ายเยาวชนด้านเพศศึกษาขึ้น

นับจากปีแรกจนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๑ โครงการสามารถเข้าถึงสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น ๗๕๙ แห่ง ใน ๗๓ จังหวัดทั่วประเทศ โดยแยกเป็นสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔๕๕ แห่ง ระดับอาชีวศึกษา ๒๔๒ แห่ง ระดับอุดมศึกษา ๑๒ แห่ง ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ศบอ.) ๔๘ แห่ง และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ๒ แห่ง

นอกจากนี้ ในปีที่ ๕ โครงการได้พัฒนาโครงการนำร่อง “เลิฟแคร์ กล้ารัก กล้าเชิด” เน้นการพัฒนาบริการด้านสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ที่เป็นมิตรกับเยาวชน ร่วมกับคลินิกเอกชน ๑๐ แห่งภายใต้สังกัดของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และศูนย์บริการสาธารณสุขอีก ๓ แห่ง ภายใต้สังกัดของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

พื้นที่ดำเนินงานโครงการก้าวอย่างเข้าใจ ๕ ปี (ตุลาคม ๔๖ – กันยายน ๕๑)

เมื่อสิ้นสุดโครงการ จะมีการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรภาคีในการทำงานเพศศึกษา โดยจัดให้มีการสกัดบทเรียนความสำเร็จและ/หรืออุปสรรค รวมทั้งแนวทางการทำงานเพศศึกษาในระบบการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบการตอบรับของสถานศึกษา และระบบการจัดเพศศึกษาเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งผลการเรียนรู้ของเยาวชน

รูปแบบการจัดเพศศึกษาในสถานศึกษา

รูปแบบที่ ๑

“เพศศึกษา” เต็มรูปแบบ

เป็นสถานศึกษาที่จัดแผนเพศศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีชั่วโมงการเรียนเพศศึกษา สำหรับนักเรียนทุกคนในทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง และจัดให้เรียนเพศศึกษาปีการศึกษาละไม่น้อยกว่า ๑๖ ชั่วโมง (หรือไม่น้อยกว่า ๘ ชั่วโมงต่อภาคเรียน) และผลักดันให้เพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

รูปแบบที่ ๒

“เพศศึกษา” โดยบูรณาการในกลุ่มสาระ

เป็นสถานศึกษาที่มีแผนการจัดเพศศึกษาให้นักเรียน โดยมอบหมายให้ครูที่รับผิดชอบกลุ่มสาระที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ ครูกลุ่มสาระที่ผ่านการอบรมเพศศึกษา ใช้แผนการเรียนรู้เพศศึกษาในสาระที่รับผิดชอบตามเวลาที่จัดสรรได้ ทั้งนี้ ในการจัดแผนเพศศึกษา อาจจัดได้น้อยกว่าปีการศึกษาละ ๑๖ ชั่วโมง ในแต่ละระดับชั้น และยังไม่ได้บรรจุเพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

รูปแบบที่ ๓

“เพศศึกษา” ตามความพร้อม/ความสนใจของครู

เป็นสถานศึกษาที่ยังไม่มีแผนการจัดเพศศึกษาสำหรับนักเรียนทุกระดับชั้นอย่างเป็นระบบ แต่สนับสนุนให้ครูที่ผ่านการอบรม และ/หรือ ครูที่สนใจ จัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้แผนการเรียนรู้เพศศึกษาเต็มรูปแบบ ในกลุ่มสาระหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบ โดยไม่มีแผนความต่อเนื่องในแต่ละระดับชั้น

รูปแบบที่ ๔

“เพศศึกษา” แบบสอดแทรก

เป็นสถานศึกษา ที่ครูยังไม่ใช้แผนการเรียนรู้เพศศึกษาเต็มรูป แต่ใช้วิธีการสอดแทรกเนื้อหา โดยการพูดถึงก่อนเข้าเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ หรือ การพูดสอดแทรกในกิจกรรมอื่นๆ ของสถานศึกษา

ทั้งนี้ กลวิธีในการประเมินจะเป็นการเก็บ และบันทึกข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ จากทั้งกลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในด้านหลักๆ คือ

- ✔ ปริมาณ และคุณภาพผลผลิต ว่าเป็นไปตามเป้าหมายเพียงไร
- ✔ การได้รับรู้ และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโครงการ (Exposure)
- ✔ การตอบสนองต่อกิจกรรมที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงความรับรู้ และเจตนาคติ ตามความคาดหวังของกิจกรรม มากน้อยเพียงไร อย่างไร (Comprehension)
- ✔ การเปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวของบุคคลระบบ ต่อการทำพฤติกรรมสุขภาพและสังคมที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของโครงการ และการปรับตัวของระบบหรือนโยบายที่เอื้อต่อการขยายกิจกรรม และผลกระทบ ของโครงการในอนาคต

องค์กรภาคีเพศศึกษาก้าวอย่างอย่างเข้าใจ (Nodes)

๑. ภาคใต้ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๒. ภาคตะวันตก/ตะวันออก : มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) สำนักงานกาญจนบุรี
๓. ภาคเหนือ : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง
๔. ภาคอีสาน : โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ จ.อุบลราชธานี
๕. อีสานใต้ : สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๕ (สคร.๕) นครราชสีมา
๖. อาชีวศึกษา : สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
๗. กศน. : สำนักบริหารงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย (กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ
๘. มหาวิทยาลัยราชภัฏ : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๙. กทม. : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ เขต ๑, ๒, ๓
สำนักงานศึกษาและสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
ประสานงานโดย องค์การแพธ

หมายเหตุ โครงการยังได้สนับสนุนภาคีเพศศึกษาคู่ขนาน เช่น สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดอุดรธานี และองค์การแพธ ประเทศไทย สำนักงานสาขาศรีสะเกษ ฯลฯ

“รุ่นเรา เราเลือก เรารับผิดชอบ”

(Our Generation, Our Decision, Our Responsibility)

เป็นแนวทางการสร้างเสริมการเรียนรู้เพศศึกษานอกหลักสูตรของเยาวชนในสถานศึกษา
ที่เข้าร่วมโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

เยี่ยมชมเว็บไซต์ www.teenpath.net พบฐานข้อมูลครูเพศศึกษาทั่วประเทศ
สถานศึกษาต้นแบบ

หลักสูตรเพศศึกษา คู่มือฝึกอบบรมครูเพศศึกษา และสื่อเพศศึกษาสำหรับเยาวชน

สนับสนุนโดย โครงการกองทุนโลก

เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑๐ แห่ง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

"ธรรมชาติของวัยรุ่นก็ต้องมีความสนใจเรื่องเพศ และเราก็พบว่าทุกวันนี้พวกเขา
ยังขาดความรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง รวมถึงมีค่านิยมที่ผิดๆ เช่น ผู้ชายต้องเจ้าชู้ ฟันแล้วทิ้งได้ไม่
ต้องรับพิดชอบ การพิสูจน์ความรักด้วยการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น นักศึกษาที่เป็นวัยรุ่นกลุ่ม
หนึ่งจึงจำเป็นต้องเรียน นอกจากนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ที่ต้องเรียนเพื่อไปจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้ให้กับเยาวชนเหล่านั้น หรือขยายผลต่อในชุมชน นักศึกษาชั้นปีอื่นก็ควรได้เรียนด้วย
เช่นกัน"

ผศ.ดิเรก ตั้งสายัณห์
มรภ.กาญจนบุรี